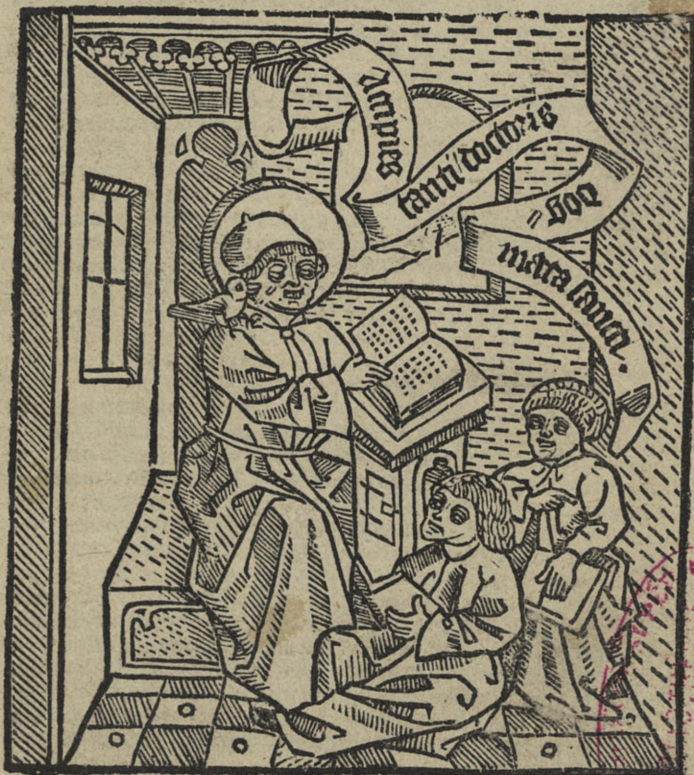
Boetius de disciplina scholarium cum notabili commento

Colonia





Pꝛohemium

Osculetur me osculo

oꝛis sui. Verba ista scribuntur Canticoꝝ pꝛimo Quoꝝ
materia ⁊ intellectus ẜm aliquos est talis. Salomõ vo
luit desponsari cum filia Pharaonis. ⁊ misit nuncios ad
eam Quibus venientibꝫ sponsa quesiuit. quis est dñs
vester Ac illi dixerunt. dñs noster est rex regum. dñs dominantiũ. rex glo
rie. rex pacis. Ac illa. est etiã pulcher. Cui nuncij. pulchꝛitudinẽ eius mi-
rantur sol ⁊ luna. Ac illa. est etiam diues Cui nuncij. gloꝛia ⁊ diuitie in do
mo eius. Ac illa. est etiam potens. Qui nuncij. Potestas eius a mari
vsq; ad mare. His auditis sponsa dixit Veniat dñs vester ⁊ osculetur
me osculo oꝛis sui Et talia verba taliter qualiter introducta ad nostrum
possunt ꝓpositum sic applicari. ꝙ ipsa regina seu scientia pꝛediues querat
de quolibet studente. loquens ad ipsum sub hac foꝛma Osculetur me ⁊c̃.
Et anteꝗ̃ hoc faciat querit pꝛimo Quis est dñs vester. id est q̃s est stu
dens. vtrum bonus vel malus. Si bonus. veniat ad me ⁊ osculetur me. ⁊
ducam eam in cellam vinariã. Si vero malus fuerit. elongetur a me. quia
in maliuolam animã non introibit sapientia. Vltra querit Est etiam di
ues potens vel impotens. Si potens ⁊ diues veniat ad me. Si pauper
et impotens elongetur a me. qꝛ melius est paupẽm ditari ꝗ̃ philosopha
ri. Querit vltra Est etiam pulcher. id est vtrum studens sit foꝛmosus ⁊
bene dispositus vel diffoꝛmis. Si foꝛmosus veniat ad me. Si diffoꝛmis
recedat a me. Sicuti Boetius persuadet in textu infra de filio Thimo-
thei. qui fuit loripes castratus gibbosus ⁊c̃. vt infra patebit ¶ Istis sic
deductis Notandum pꝛimo. ꝙ scire est rem per causas cognoscere. So
li ergo illi scientias docent qui causas de ipsis dicunt. Causas igit͛ pꝛe-
sentis libꝛi videamus. vnde ẜm philosophũ secundo phisicoꝝ q̃tuoꝛ sunt
cause. ⁊ designãtur per hos versus Quatuoꝛ vt fantur multi cause reci-
tantur. Foꝛmaq; finalis faciens ⁊ materialis. Unde causa materialꝰ di-
citur determinata dispositio discipuli capiẽtis doctrinã a magistro. Uel
potest dici disciplina scholarium. Causa efficiens dicitur fuisse duplex.
scꝫ mouens ⁊ mota. Causa mouens erat Marcianus quidã episcopus
Boetio multum dilectus. Sed causa efficiẽs mota fuit venerabilis do
minus Boetius. Causa foꝛmalis assignatur hic duplex sicut alibi. scꝫ
foꝛma tractandi ⁊ foꝛma tractatus Foꝛma tractandi dicitur modus ꝓ
cedendi. ⁊ est pꝛosaicus hic. Sꝫ foꝛma tractatus consistit in diuisione pꝛe
sentis libꝛi. vt infra patebit. Causa vero finalis est vt scholares disponã-
tur ad recipiendũ doctrinam a magistro. Et ergo solet dici ꝙ causa fina
lis est duplex. scꝫ intrinseca ⁊ extrinseca. Intrinseca est cognitio eoꝝ que
traduntur in pꝛesenti libꝛo. Sed extrinseca est vt scitis his que hic tra-
duntur scholares melius disponi possint ad scientiam moralis philoso-
phie ¶ Et notandum ꝙ ex quo summũ solacium consistit in veritatis
cognitione. igitur hõ naturali desiderio inclinatur ad veritatis cognitõez

Prohemium

Unde Arestoteles primo metaphisice ait. ꝙ omnes homines natura scire desiderant. hoc est naturali desiderio. Quod cōmentator tribus probat rationibꝫ. quaꝝ prima est. vnūquodqꝫ ens imperfectū appetit suam ꝑfectionem q̄ diu imꝑfectum est. Res eīn perfecta pulchra est. imꝑfecta vero difformis. Verbi gratia. domus q̄ diu stat sub imꝑfectione est difformis. Cum autē perfecta est ſm formam. tunc efficitur pulchra. Sed homo ſm intellectum est imperfectus. eiusqꝫ perfectio est scientia. Ergo. omīs homo ſm intellectum qui est eius forma impletiua scire desiderat. Minor patet. quia illud est rei perfectio quod est actus ad quē res ꝑus erat in potentia. Homo autem per prius erat in potentia ad sciendū omnia. ergo dum actu perfectus est. intelligit. Hoc est quod dicit Arestoteles tercio de anima. Intellectus ante actuale intelligere est potentia omnia. Quādocunqꝫ igitur est actu. videlicet quando om̄es species actu recipit. tunc perfectus est per eas Secunda ratio. vnūquodqꝫ desiderat cognitionem sibi determinatā ⁊ naturalem. nam operationes ꝓcedunt a virtutum potentijs. Harum autem summū bonum est naturalis operatio. sicut summū bonum est oculi ꝙ videat. ⁊ auris ꝙ audiat. ⁊ intellcūs ꝙ intelligat. Unumquodqꝫ igitur appetit oꝑationem sibi debitam. sed operatio cōnaturalis intellectus est scire ⁊ intelligere. ergo ſm intellectū homo naturaliter scire desiderat Tercia ratio est. quia vnūquodqꝫ appetit statum suum excellentem. hunc autem acquirit ex eo ꝙ cōiunctum est ⁊ simile suo principio. Verbi gratia. domus statum habet excellentē. dum assimilatur cause efficienti ſm formam ⁊ figuram quam mente preconcepit. Sed per scire ⁊ intelligere homo coniungitur ⁊ assimilatur quodāmodo prime cause. ex eo ꝙ scire est species rerum intelligibilium in intellectu recipere. Ergo cum homo recipit. in intellectu eius sunt quodam modo omnia. Sed prima causa est in qua vt in fonte effectiuo formali ⁊ finali sunt omnia. ergo per scire homo assimilatur primo principio. Cōcludendum est igitur. ꝙ omnes homines naturali desiderio in intellectu possibili radicato scire desiderant. ¶ Notandum ꝙ presens liber est vtilis omnibꝫ hominibꝫ. quia in eo docetur quō homo debet seipsum regere in moribus. Modo scientia consistit in bono regimine. iuxta dictū philosophi tercio politicoꝝ. Melius est ciuitatem regi optimo viro q̄ optima lege Et idem dicit Felix est ciuitas cuius presides sunt philosophi Cui concordat Seneca ad Lucillium dicens Turpe est senem viuere sine moribus Et idem. quid est melius q̄ rerum peritia ¶ Item notandum ꝙ magnum ⁊ paruū non proprie attribuūtur intellectui. ex quo non est corporeus. sed similitudinarie. Unde ille intellectus dicitur magnus qui pluribus intelligibilibꝫ est informatus. Per oppositum autē ille intellectus dr̄ paucis qui paruis intelligibilibꝫ est informatus.

Disciplina scholarium

Iste presens liber diuiditur in duas partes principales. scz in pphemialem et executiuam. Pars executiua ibi Cum indiscreti. Adhuc prima diuiditur in quinqz In prima ponit intentũ suum. In secũda narrat ea quib9 fuit impedit9. quare precib9 Martiani potuit ptradixisse. ibi Licet duplici genere. Quid autẽ faciat in alijs patebit in locis suis. Dicit igitur primo sic O martiane pater mi et domine dilectissime vestra pia intẽdit voluntas. vt pendiosum scriberem tractatũ de disciplina scholastica. Utinã ad hoc essem sufficiens. Teptabo tamẽ amicis vestris acqescere precib9 pro quanto mea sufficit facultas Et miseriaꝝ diuersitas hoc pmiserit

Estra nouit intentio de disciplina scholarium pẽdiosum postulare tractatũ. Utinam cõpendiosum a spiritus mei paruitate. put facultas suppetit et ingenij decliuitas. erũnarũqz tenacitas amicis vestris precib9 o Martiane tẽptabo acquiescere

¶ Licet duplici genere cõmentoꝝ sim impeditus. non tamẽ omnino diuersoꝝ. In quasdã Arestotelis et alio

¶ Notandũ hic q in pncipio pñtis libri quatuor tangũtur cause. de quib9 supra Per hoc q dicitur (Martiane) tãgitur causa efficiens mouens Et per hoc q dicit (temptabo) tangit causa efficiens mota. Et p hoc quod dr (scholariũ) tangit causa finalis Et p hoc qd dicit (disciplina) tangit cã materialis

¶ Prius autor premisit intentionẽ suã sub modo petitionis. et cum hoc posuit admissionem petitionis Hic ponit impedimẽta siue occasiones pro quib9 potuisset ptradicere petitionib9 Martiani. vt per h9 ostendat petitionem huiusmodi esse difficilem. Et dicit sic O martiane preces vestras exaudiui. licet sim impeditus duplici genere commentoꝝ. nõ tamen omnino diuersoꝝ. quia forsan vnam tangunt materiam. Et licet sim etiã impeditus in editionib9 quorundã libroꝝ. s. Arestotelis et aliorũ philosophoꝝ. Et licet sim attenuatus proprio studioso. Et licet sim impeditus cruciatu regis gothoꝝ. quasi diceret. volo tamen exaudire preces Martiani ¶ Notandum hic primo. q si mirando aliquis hic peteret. quare autor hic diuinũ non inuocat auxilium. cum tamẽ ad quemlibet ptineat artificem in operis sui exordio diuinã implorare subuentionẽ Iuxta illud poete Omnib9 in factis pagendis siue peractis Debet preponi deus humane rationi. Dicendũ q per hoc q dicit (vtinã pendiosum) diuinũ implorat auxilium. Vult em ipse dicere q dominus det sibi grãm vt pendiosum posset pficere tractatum ¶ Notandũ secundo

Boetius de

ꝙ in littera presenti tangunt quatuor impedimenta quib9 decenter Boetius potuisset petitionib9 martiani cōtradixisse. Primū quia tunc temporis impeditus erat sup cōmentis ysagogaꝝ ac ꝑdicamentoꝝ Arestotelis. Hec aūt ꝯmenta nō sunt omnino diuersa. quoniā in predicabilib9 seu ysagogis traditur ratio ſm quā ordo eoꝝ ad inuicē est sumendus ſm subiectionē ⁊ predicationē. Ordo aūt iste actualis traditur in libro ꝑdicamentoꝝ. Scd̄m impedimentū fuit corrosio crudelis regis gothorū Ille em̄ volens expugnare ciuitatem rhomanā vbi Boetius erat ꝓconsul postulabat eum sibi presentari. Et cum illū habuerit cū rhomanis in trāquilla pace viuere ꝓmiserat. Hoc em̄ fecit ī dolo. cum em̄ Boetius sibi presentabatur misit eū in exilium. vbi plurima patiebatur miseriaꝝ genera. Habuit tn̄ philosophiā in ꝯsolatricē. que sibi in specie mulieris pulcherrime apparebat. Et sic ciuitas rhomana boetio ꝓuata consilio caruit quare a prefato rege faciliter expugnabatur. Pastore em̄ percusso oues gregis de facili sparguntur Tercium impedimentū fuit. quia occupatus fuit. ymmo fatigatus quodāmodo super ꝯpositione libri de philosophico consolatu. quem dum missus fuerat in exilium cōpilauerat Quartum quia ꝑmolitus fuit in cōpi'atione libri de trinitate personaꝝ in diuinis. quia cum ipse ad fidem catholicam ꝓuenerat conscripsit librum de trinitate personaꝝ contra hereticos ⁊ infideles Unde cōsequenter notandum. ꝙ illa ꝑticula textus (proprio attenuatus studio) dupliciter potest exponi. Primo sic. quia studuit in materia que ante ipsum nō fuit exposita neqꝫ descripta. Secūdo sic. Boetius attenuatus fuit proprio studio attendens illud ꝯsolationis Felix est hoc regnū quod habet regem sapientē. Unde qūuis esset consul rhomanus. non tn̄ studere cessauit

rum philosophoꝝ editiones ꝓprioqꝫ attenuatus studio. ⁊ inhumani regis gothoꝝ cruciatu corrosus philosophico ꝓueniente consolatu. extremaqꝫ profunde trinitatis perspicatione permolitus.

¶ Quid enim gimnasioꝝ exercitatu lucidius q̄ in naturali ⁊ artificia-

¶ Hic boetius ostendit cām quare admittere vult petitionē Martiani. dicens interrogatiue sic Quid est lucidius ⁊ melius q̄ debita cognitio in ꝓcessu naturali ⁊ artificiali et q̄ naturalis exhibitio viriū intelligētie in exercitio studioꝝ ¶ Notandū hic ꝙ duplex est ordo seu modus cognoscendi in qualibet scientia. s. naturalis ⁊ artificialis. Naturalis est q̄ ꝓceditur per causas ⁊ ꝑncipia ad effectus Et assimilatur etiā nature. qr natura prius cognoscit causas q̄ effectus Artificialis aūt ordo est quādo econtra ab effectib9 ꝓceditur ad causas ⁊ principia ¶ Item notandum ꝙ gignasium olim dicebatur cōmunis locus luctandi. hic aūt sumi

tur pro schola. Sicut em̄ tunc fiebat concursus ad gignasium causa luc-
tandi. sic fieri solet ꝯcursus ad scholas causa discendi. Item notandū.
ꝙ hec particula (gradualis exhibitio) in textu posita potest dupliciť ex-
poni. Uno mō sic. gradualis exhibitio id est debita ⁊ ordinata applica-
tio intellectus ad scientias. Alio mō sic. gradualis exhibitio id est debi-
ta processio ad scientias.

li progressione debita cognitio. ⁊ q̄d
est lucidius q̄ȝ virium intelligētie gra
dualis exhibitio

¶ Eloquentie em̄ partes decenti
naturalium ⁊ artificialiū processu et
perspicua intelligentie comprehensio
ne nouimus stabiliri

¶ In primis prima puerorū ob-
lectamenta sunt prelibanda. Se-
cundo. secunda videlicet qualiter

¶ Hic ꝯfirmat ꝓus
dictum. ꝙ videlicȝ nihil
melius sit debita cogni
tione tam in ordine na-
turali q̄ȝ artificiali. dicēs
ꝙ hoc apparet in ꝑtibus
seu scientijs eloquentie.
Huiusmodi em̄ per de
bitum ordinem acquirū
tur ¶ Notandū hic
primo. ꝙ autor specialē
facit mentionē de scien-
tijs eloquentie. que sunt
grāmatica logica ⁊ rhe-
torica. quia tales primo
acquiruntꝛ Quare opus
est precipue circa eas de
bitum scire modum ꝓce
dendi ¶ Notandū secundo. ꝙ tres dicte scientie ideo dicuntur scien
tie eloquētie. q: sunt de eloquētia seu de ſmone. Grāmatica q̄dem est de
ſmone congruo vel incōgruo. Logica vero de ſmone vero vel falso Rhe
torica aūt de ſmone ornato vel inornato. Uerum est tamē. ꝙ grāmatica
maxime dr̄ sermocionalis. q: ꝯsiderat sermonē significatiuū tāq̄ȝ subiectū
Taliter aūt logica ⁊ rhetorica ip̄m non ꝯsiderant Item notandū ter-
cio ꝙ tres p̄dicte scientie cōiter dicunꝛ triuiales. q: sunt tres vie in vnū fi-
nem tendētes. Hoc tñ minus videtur verū. hn̄t em̄ hmōi finē diuersum
Finis em̄ grāmatice est expressio ꝯceptus mentis. finis logice est rectifi
catio actuū intellectus. sed finis rhetorice est ꝑsuasio in bonis ⁊ in malis
Alia igiť de causa triuiales dicunꝛ. q: sunt tres vie ꝯsiderātes vnū diuer
simode. ꝯsiderant em̄ sermonē ſcatm̄ quanrū ad diuersas eius passiones

¶ Hic ponit ordinē dicendoꝝ. Dicit em̄ ꝙ primo vult ponere q̄dā
facilia documēta quibꝫ pueri ꝑmo debēt imbui. Scdo docedit q̄liter sup
bia scholariū sit subijcieda magistro ⁊ scholasticis iungenda. Tercio do-
cebit q̄liter magister resisterȝ supbie magnoꝝ scholariū. apponēdo exēpla
Quarto qualiter scholares prudentē facient ꝓuisionem Et q̄liter grada
tim ad scientiaꝝ culmina ascendent Quinto q̄liter boni scholares ad gra
dum magistralē sunt ꝓmouendi. Sexto q̄liter se habebit magister erga
scholares suos instruēdo ipsos ſm modū bonū ¶ Notandū hic ꝑmo

Boetius de

ꝙ ex ordine dicendoꝝ apparet. ꝙ nedum in presenti libro agitur de apti-tudine recipiendi doctrinā a docente Uerumetiā quō scholares ad ma-gistralem dignitatē sunt ꝓmouendi. Et etiā qualiter se regent magistri circa discipulos Notandū secundo. ꝙ per ordinem dicendoꝝ hic tra-ditum auditores redduntur dociles Hoc em̄ fit quādo aliqua eis ꝓponū-tur sub via lucida. qualiter autor facit in ꝓposito. Notandū tercio. ꝙ scholares primo sunt imbuendi documētis facilib᷒. Habent em̄ iuuenes cerebrū valde fluxibile. quare nō possunt scientias ⁊ differētias sensibiliū distincte ⁊ certitudinalit̄ recipe Sed cerebro pau-latim exsiccato cognitio eadem certior efficitur ⁊ distinctior. Patet istud quoniā pueri primo vo-cant omnes viros pr̄es. et omnes mulieres ma-tres. Patet idem exem-plo Auicenne de homi-ne a longinquis veniēte p̄mo em̄ apprehendit̄ ꝙ sit corpus. deīn ꝙ sit ani-mal ꝓgressiuū. deinde ꝙ sit homo. Et tandem ꝙ sit sortes vel plato. Pa-ri mō innata ē nobis via ꝓcedendi a ꝯmunioribꝫ et ꝯfusioribꝫ ad propria Et ꝯformiter pueri. q̄r ad faciliora documenta scꝫ ad grāmaticalia pri-mo sunt apti. igitur in il-lis p̄mo sunt erudiendi

adulatoꝝ elatio magistratui est subij-cienda. Tercio de eorum elatione reprimenda. ⁊ exemploꝝ ꝯmendatio-ne distincte ꝯponenda Quarto de sagaci prouisione scholarium eorūq̄ graduali statione Quinto qualiter scholarium venerabilis ⁊ sincera de-uotio ad magisteriū est proferenda.

Sexto de magistrantiū norma. di-uisioneq̄ terna. statuq̄ coꝝ erga sub-ditos. modoq̄ docendi p̄cognito

¶ Hec aūt ad intelligentie cōmenda-tionē suscepim᷒ pagēda p̄stinū modū

¶ Item notandum ꝙ oblectamentū venit ab oblecto as are. quod est cōpositum a p̄positione ob ⁊ lacto as are. per mutationē a in e. Unde oblectare proprie est lacte nutrire. Et sicut lac est cibus pueris bene cōue-niens quia est facilis digestionis. sic grāmaticalia quia facilia ideo iuueni-bus sunt magis cōgruentia

¶ Hic probat formam tractandi eius esse facilem ⁊ exemplarē. Et ꝓbatur rōne sic. Omnis sermo ad rudium informationē erit facilis ⁊ exē-plaris. Sed iste est hmōi. quoniā rudes ingenium leuare nō possunt ad subtilia ⁊ difficilia. q̄r opus est eos primo ꝑ facilem sermonē ⁊ exemplarē informari. Et taliter ꝓmittit se Boetius facturū Dicit em̄ se nunq̄ fuis-se vsum tam facili stilo. Unde dicit. ꝙ triplex est stilus dictandi siue cōpi-landi. s. summus mediocris ⁊ infimus. Primo vtitur Tullius in ep̄lis su-is. et Boetius in de ꝯsolatiōe philosophica. Scd̄o vtit̄ idem in h̄ libello

de disciplina scholastica. Et tercio cōiter vtunꝛ quicunq; mentis ꝯceptū exprimentes ydeomate latino. Processit autem Boetius ordine debito. Quoniā intellectus iuuenū propter cerebꝝ fluidum est nō potens recipere difficilia. scalatim aūt ascendit Primo em̄ facilioribꝫ imbuit. deinde mediocribus. Et tandem pfectioribus ⁊ difficilioribus cōfortatus ad altissimorū cognitionē se potest erigere. Ad q̄ q̇dem altissima humanus intellectus se habet sicut oculus noctue ad lumen solis. Unde Seneca. Sermo pluriū proficit paulatim in animo receptus. ⁊ Boetius in libro predicamentoꝝ. Scia festinata marcessit. mediocriter vero suscepta augmentatꝛ ⁊ crescit ¶ Itez notandum ꝙ hoc nomē stilus capitur multꝭ modis. vn̄ꝰ. Clausula materia scribentis ⁊ officiuz sit Ac instrumentum dꝛ esse stilus.

¶ Expedita parte pꝛhemiali. ponit Boetius ꝑtem executiuā. q̄ diuiditur in duas ꝑtes Primo em̄ ponit impedimēta impedientia aptitudinē seu habilitatē recipiendi doctrinā a magistro. Secundo ostendit quomodo pueri in scholis nouiter appositi sunt

tractandi fere obmittentes nunq; leuiori stilo perusi. Quoniāq; in parte maiori rudibꝫ informādis est executō et tāto dilucidandi leuior trāsactio

Cum indiscreti ⁊ impotētis septennis infantia ducitur ad imbuendum. Uidendum est ne membroꝝ indecens sit dispositio. vtpote integraliū. vt manuū ⁊ pedū et aeris

informādi. ibi. In primis figurarum elementa Adhuc p̄ma in duas ꝑtes ꝙ duo sunt impedimenta. primū ex parte corꝑis. secundū ex parte cibi et potus. secūda ibi. Cibarioꝝ autem. Adhuc prima in duas. primo facit quod dictū est. secūdo declarat per exēpla. ibi. Legitur em̄ Thymothei filiū. Et dicit primo sic. quando puer septē annorum apponendus ē scholis cauendum est ne in tali puero sit indecens membroꝝ dispositio Membrorum quidem principalium cuiusmodi sunt manus. caput. ⁊ pedes. ita ꝙ propter corporis indispositōem anima non impediatur operando ¶ Item cauendū est etiam ne sit aeris intemperies ne actus anime inabilis reddatur ⁊ ineptus ¶ Notandū hic ꝙ infans scholis mancipandus tria in se habebit. videlicet corporis sanitatem. membrorum saltem principalium integritatem ⁊ victus competentiam ⁊ vestitus. Indigenti em̄ melius est ditari q̄ philosophari. Indiget homo cibo ⁊ potu ⁊ reliquo famulatu ꝓ corporis sustentatione. Insuper habebit discretionem. q̄ nam sicut sanitas regit corpus. ita discretio regit animam. Disponūtur em̄ pueri ad scientias tripl'r. p̄mo ex natura. secundo ex disciplina. tercio ex sola consuetudine Non enim modicum refert iuuenem sic vel sic assuēs

Boetius de

cere. Comparatur em̄ anima ad corpus cum sit motrix eius sicut artes ad instrumenta. ideo sicut diuerse artes diuersa habent instrumenta. Nō enim eisdem vtitur instrumentis ars fabrilis et carpentatoria. Consimiliter nec quelibet anima eisdem vtitur mēbris. Cum igitur corpus et eius partes sint instrumenta anime. per quod suas exercet operationes. Ideo autor docet remouere nocumenta circa corpus contingentia. vt anima suas operationes prompte exerceat per corpus tanq̄ per instrumentū. Ideo autor dicit. Cum indiscreti etc. Et est indiscretio referenda ad mentem. impotentia autē ad corpus. Ut secundum philosophū in principio physonomie sue. aīe sequuntur corpora. Ideo si corpus fuerit abile. tunc anima reddit subtilis ad exercendū proprias operationes. etiam aeris intemperies impedit animā in exercitio naturaliū operationū. quia secundum philosophum in libro de longitudine et breuitate vite. vita consistit in calore naturali et humido radicali. Sed per nimiū calorem humidū radicale dissoluitur. et per frigus intensum calor naturalis extinguitur. Ideo tēpore medio modo se habente pueri ad imbuendū sunt mancipandi.

intemperies. vtpote constringētis hyemis obtusitas. vel comburētis estatis profunditas periculi generet incrementum.

¶ Legitur autem Thymothei filiū lepra incumbente castratū loripedē gibbo tumentē doctrine mancipatū plebeiam extitisse abiectōem. sociorū q̄ detractionē ridiculosam

¶ Prius posuit autor quedā impedimenta. hic declarat ea per exempla. Et diuidit hec pars in duas secundum q̄ duo ponit exēpla secūda ibi. Similiter pistoris. Et dicit sic. Legitur de thymotheo q̄ habuit filiū qui erat castratus lepra incumbēte. Et fuit male disposit9 in partibus integralibus .s. in capite manu et pede. et ille fuit scholis appositus. Et quia inordinatam habuit corporis dispositiōem. factus est abiectio plebis. ita q̄ erat positus in derisionē omniū suorum sociorū. et per consequens nihil profecit. Et est signū q̄ mala corporis dispositio magnū est impedimentū in acquisitione scientiarum ¶ Notandū hic q̄ Thymotheus habebat filiū leprosum. quem consilio medicorū fecit castrari spe sanitatis. qui castratus non bene fuit curatus. Et fuit idem loripes et gibbosus. qui ad scholas positus plebis erat abiectio et sociorum derisio. vnde melius fuisset ipsum non mancipari ad doctrinandū ¶ Item notandū q̄ lepra est quedam infirmitas ex nimio calore prouenientis. Unde colerici vt frequenter sunt leprosi propter nimiū calorem. Et secundum Auicennam duplex est remedium contra lepram. Primo dū iuuenis percipit lepram diuidere debet vespertilionem. et mēbro leproso supponere. Secundo debet remouere testiculos. in illis enim cōcurrūt om

nes vene corporis Quare in eis est calor intentissimus qui tepescit testiculis abiectis. Hinc est quod castrati non barbescunt ¶ Nota loripes dicitur ille qui habet pedem tortuosum seu pedes tortuosos. ita quod vnus pendeat circa alium cũ corrigia. Et dicitur loripes a nomine lorum vel a nomine lorare. quod est corrigia pendens in collo equi. Et dicitur loripes quasi habens pedem ligatum cũ lora. ¶ Item gibbus bi dicitur tortuositas quã habet aliquis in dorso. que causatur ex materia terrestri. et ex aliquo superfluo Et de hoc nihil ad propositum

¶ Similiter pretoris suburbani filiolum canicula instigante litteris vidimus mancipatum. Cum autem solita non gauderet vmbracula propria virtute destitutus hictricie pena permollitus. et vitalibus tandem spiritibus attenuatus lymphaticis morbis occubuit. Ecce quantum difficultas membrorum indecens dispositio et aeris inabilitas puerili contulerunt. ingenio ¶ Libariorum

¶ Nec ponit exẽplum de secundo impedimento. scilicet quod pueri nõ sunt litteris apponendi in aeris intemperie. Et dicit sic. Quidam pretor erat rhome habens filiũ quem in diebus canicularibus litteris apposuit. Et cũ ille non poterat ire ad loca vmbrosa. sicut rhomani solent facere ne nimia caliditate grauentur. in diebus illis incidit in hictriciam. Et primo debilitatus in spiritibus vitalibus moriebatur hydropicus Tunc vltra faciendo exclamationem dicit. O quantã difficultatẽ intulit istis pueris mẽbrorũ indispositio et aeris intẽperies. ¶ Notandũ hic quod pretoria fuit rhome dignitas quedã. Et qui illam habebat dignitatem dicebatur pretor. nõ quod fuit pre aliis torquens. sed magis aliis precipiens. Hec Huguitio. ¶ Item hictricia dicitur quidam morbus proueniens ex nimia calefactione epatis. per quẽ homo redditur glaucus et crocei coloris. Et dicunt medici quod post conualescentiã illius sequitur hydropisis. Unde hictricus dicitur ille qui patitur talem infirmitatem. Et deriuatur a nomine hictrix cis. quod est nomẽ auis glauci coloris ¶ Itẽ canicula dicitur quedam stella apparens in fronte leonis. Et igitur sole in tali signo existente viget calor multũ intensus. quia tunc sol est in propria sua domo. Et a tali stella dies vocantur caniculares. et tunc tempora sunt multũ morbidosa Et medici prohibent tũc minuere sanguinẽ. et etiã facere coitum cũ mulieribus illo tẽpore Nam tunc omnia cito putrescũt. ¶ Item spũs vitales sunt qui solent venire in venis corporis. et faciunt motũ sanguinis. qui spiritus per modum fumi exalant.

¶ Prius posuit Boetius quedã impedimenta ex parte corporis vitãda

hic remouet quedā impedimenta corpori adiacentia. sicut cibus ⁊ vestis Et dicit sic. Puero litteris apposito debet esse facultas cibi mediocris. similiter ⁊ potus. Vestiũ aũt penuria absit sibi longe ¶ Notandũ hic ꝙ ea de causa puero scholis apposito mediocris est facultas cibarioꝝ. Cuꝫ em̃ pueri vtunt̃ supfluitate cibariorũ. tunc fit in eis pulsus q̃dam seu motus ad cerebꝝ. ⁊ per consequens discretio impeditur in eis. ita ꝙ ꝟtus cogitatiua ⁊ similiter memoria in ipsis impedit̃. Quandocũqꝫ em̃ fiunt motus isti in cerebro. tũc virtutes predicte debilitant̃. ⁊ ab istis virtutibꝫ dependet discretio intellectus. vt patet plane ex tercio de anima. Et rõ non est alia nisi ꝙ cerebrũ est ꝯturbatum. eo ꝙ fiunt multi motus intellectus discretionem impedientes. Idcirco pueris mediocris erit copia cibariorum. Etiam alia est ratio quia pueri fortem nõ habent calorem valenteꝫ digerere cibũ fortem. Videmus em̃ in pueris ꝙ post prandiũ vel cenam obliuiscunt̃ lectionũ. ⁊ de mane cum memoria fuerit purgata eiusdem recordantur ¶ Item notandũ ꝙ potus pueri scholis appositi eadem cā erit tenuis. Nam si fortem biberit potũ destrueretur in ipso iudicium seu discretio intellectꝰ eo ꝙ ex potu tali multi fiunt vapores grossi ascendẽtes ad cerebꝝ. vñ cerebrũ ꝯturbaretur. ¶ Item notandũ ꝙ vestiũ penuria aberit puero scholis apposito ea de causa. qꝛ tẽpore hyemali indiget vestibus. ne frigus excellẽs corrumpat proportionem calidatam cum humido. Similiter ⁊ tempore estiuali ne calor excellẽs ipam distemperet

autẽ mediocris sit facultas . pot⁹ autem tenuis eiusdẽqꝫ parcitas. vestiuꝫ simul absit penuria

A primis figurarum elemẽta representantium est imprimenda dilectio coniungendarumqꝫ non parum artificiosa coniunctio. Nec

¶ Primo autor posuit quedā impedimenta ad suũ propositum valẽtia. hic prosequit̃ suũ intentum. Et diuiditur hec pars in duas. Primo enim ostendit qualiter pueri sunt informandi in scientijs facilibus. Secundo qualiter in scientijs subtilibus. ibi Cõplero autem. Prima adhuc diuiditur in quatuor Primo enim ostendit qualiter pueri sunt informandi in horthographia Secundo qualiter in scientia que est de significatis vocabulorum. ibi. Laboriosi. Tercio quomodo in scientia poetica. ibi. Senece autem traditio. Quarto quomodo in scientia rethorica. ibi. Ceterorum autem. Dicit primo sic. pueri primo debent procedere ad horthographiam que est scientia de coniunctione litterarum ⁊ syllabarum. Et ꝙ diu non est immorandum illi. nec etiam cito ab ea recedendum. sed mediocriter sibi est insistendum Et si hec scientia reperiatur in aliquibus bene disposita ad scientias. erit in eis progressus abilior ⁊ promptior.

Disciplina scholarium

¶ Notandū hic primo. ꝙ elementū sumitur vno modo improprie. ꝛ sic conuenit materie prime. Unde dr elementū quasi eleuamentū. Et ergo materia pma dr elementū. qꝛ ipsa eleuat ꝛ sustentat quascūqꝫ formas generabiles ꝛ corruptibiles. Sumitur etiā magis improprie. ꝛ sic conuenit quatuor primis corporib9. cuiusmodi sunt ignis aer aqua ꝛ terra. Et tercio sumitur maxime improprie. ꝛ hoc modo sumitur in ꝓposito Et hoc

tali laborioso certamini multum insistendum est. nec cito vt Senio placꝫ abeundū Quod si est: in multis prōptior ꝛ habilior inuenietur vsus

¶ Secundū laboriosi certaminis extat edificiū improbi didimiqꝫ traditionib9. nec nō alioꝝ philosophoꝝ quos venerabilis commendat autoritas Animaduertendū est autē in huiusmodi. vt fideli resolutioni subiaceat latina traditio. et in discentis ydeomate verbotenus explicata

metaphorice pro littera. qꝛ littere sunt pma pncipia ꝯtium orōnis Itē notandū ꝙ pueri gratiose sunt tractandi quādo primo apponunť litterē Tunc em̄ ꝓpter incōsuetudinē valde sunt attediati. Ut ergo tediū ab eis remoueať cum delectatione sunt informādi. Delectatio em̄ opantē tenet in opere. Itē notandum ꝙ autor ꝯgrue dicit de tpe quo insistendum est orthographie. quoniā scientia per exercitium ꝛ maximos labores acqritur. ad huiusmodi aūt tpis longitudo reqritur

¶ Ostenso primo gradu informatōis iuuenum. hic ꝯsequenter ponitur secundus gradus Et diuiditur hec pars in duas partes Nam primo autor ponit secundū gradum informationis iuuenum. Secūdo ostēdit quanto tempore immorandū sit fundamento. de quo ad presens. ibi Fundamenti autē tenacitatē. Et primo dicit sic. Pueri post litteraꝝ ꝛ syllabaꝝ cognitionē sunt informandi in scientia Improbi ꝛ Dindimi. qsi dicat Pueri sunt informandi in scientia que tractat de significatis vocabuloꝝ Et debet verbotenus exponi ¶ Notandum hic primo ꝙ scientia de significatis terminoꝝ cōgrue dicitur laboriosa. quia significata dcōnum sunt multa. ymmo quasi infinita Modo de infinitis facere certificationem difficile est ꝛ valde laboriosum Item notandum ꝙ Improbus et Didimus fuerunt duo magistri. qui libros quosdā fecerunt iuuenibus congruos postqꝫ cognouerint litteras. ꝛ eas inuicem coniungere. ꝛ de illis loquitur autor in littera Item notandum ꝙ instructio fienda iuuenib9 in significatis terminoꝝ cōgrue dicitur edificium. quia pueri tendere non possent sine tali fundemento ad apicem scientiaꝝ Unde sciēdum ꝙ puer primo facilibus est imbuendus. quia decliuū habet intellcm̄

et debilem. quare de facilibus gradatim ad difficilia procedet. Item nota circa hoc ꝙ in littera dicitur (latina traditio) ꝙ oportet vt significata vocabuloꝝ debite exponantur id est ſm ydeomatis exigentiam. Est enim in cognitione sermonis significatiui omnis doctrine principiũ. Et hoc patet testimonio philosophi primo posterioꝝ volẽtis quid nominis esse ꝑncipium omnis doctrine.

¶ Fundamenti autẽ tenacitatem oportet constituere. Nec menstruoso saltu phebes abeundum est. Nec solari cursu tantũ confirmandũ. Sʒ expleto mercurij interuallo. eodemqʒ fere duplicato diligenter immorandũ est Diligẽtia eñ cuiuslibet operis obtusitas permollitur

¶ Hic autor ostendit ꝙ diu sit immorãdũ secũdo gdui scientie. dicens sic Non est immorandũ seu insistendũ secundo gradui scientie ꝑ vnum mensem siue per cursum solis. hoc est per vnũ annũ Sʒ quisqʒ mercurius cursum suũ ꝯpleuerit. qa in vocabuloꝝ cognitione oportʒ ponere fundamentũ. Et fiat hoc cum diligẽtia. quia obtusitas cuiuslibet operis mitigatur per diligentiã. ¶ Notandum hic primo. ꝙ autor congrue dicit (In significatis vocabuloꝝ firmũ oportet statuere fundamentũ. quia sicut se habet fundamentũ in edificio. sic se habet cognitio vocabuloꝝ in disciplinatiõe. edificium autẽ habet sic se respectu fundamenti sui. quod sine ipso esse nõ potest. ymmo sciam acquirere volens necessario imbui habet in terminoꝝ cognitione. Dicit enim phs in primo elenchoꝝ Ignorantes virtutes vocabuloꝝ de facili palogizantur. Et ad litterã presens exemplũ est. in qua dicit Fundamẽti eñ tenacitatem oportet in his constituere. Est autẽ necessariũ duplex. s. simpliciter dcm̃ ⁊ ex suppositione. Modo h est intelligendũ de necessario ex suppositione. Quoniã supposito ꝙ quis sciam acquirere intendat. oportet vt significata terminoꝝ cognoscat eiusdẽ. Item notandũ circa hoc quod dicitur in textu (Nec menstruoso saltu phebes) ꝙ menstruum (a quo mẽstruosus a um) significat infirmitatẽ quam patiuunt mulieres semel in mense. Vel menstruosum potest significare euentũ rei in pluribꝫ mensibus vel in singulis. Sʒ menstruũ proprie dicitur collectio sanguinis in matrice mulieris. vnde nutritur fetus in vtero matris. Et est talis nature. ꝙ si fundatur suꝑ radicem arboris alicuius. arbor amplius nõ cresceret Quia ergo puer tam vili nutritur fomento impotẽtior est in iuuentute qʒ in senio ¶ Item nota ꝙ per hoc quod dicit in littera (Interuallo mercurij completo) innuit autor duos annos vel modico minus Puer eñ habet insistere tanto tempore vocabuloꝝ expositioni Item per hoc quod dicitur in littera (Diligentia cuiuslibet operis) vult autor ostendere ꝙ nullus tam obtusus esse potest quo ad ingenium. quin possit acquirere sciam. quoniã volenti ꝑficere nihil est difficile.

Disciplina scholarium

¶ Hic autor ostendit quō pueri sunt informandi in doctrina poetica. hoc est in libris poetaꝝ hic noīatim scriptoꝝ. vt exinde capiant noticiā metroꝝ et diuersoꝝ vocabuloꝝ. Dicens ꝙ in scientijs Senece Lucani et ceteroꝝ poetarum in littera tactoꝝ sunt iuuenes imbuendi quantū ad primū gradum scientie. ⁊ sunt huiusmodi indaganda ⁊ cellule memoriali cōmendanda

¶ Senece traditio. Lucani inexpletio. Virgilij prolixitas. Statij vrbanitas. dura Flactij translatio. durior Persij editio: Martiani non indigna lesio. Nasonis discretio. sunt indaganda. memorialiqꝫ cellule commendanda

¶ Notandum ꝙ Boetius hic intendit iuuenes effici rhetores. ⁊ erudiri in moribus. quod summe est oportunū. iuxta illud Senece in de forma vite de quodā iuuene Cūctis esto benignus. paucis familiaris. omnibus equus. ad miserandū pius. ad irā tardus. in aduersis firmus. in ꝓsperis cautus Item legitur ibidē de eodē Esto fugax viciorum tuorum aliorum vero non scrutator. Item iuuenes primo instruēdi sunt in dictis Senece. qui multas bonas compilauit epistolas. in quibus iuuenes exēplariter sunt instruendi. Secundo instruendi sunt in dictis Lucani. ipse enim descripsit bella rhomanoꝝ que cum hanibale habuerāt. sed morte preuentus non cōpleuit ea Et ad hoc innuendū dicit in textu (Lucani inexpletio) Tercio informandi sunt in dictis Virgilij. qui multa ⁊ prolixa compilauit

Quarto imbuendi sunt in dictis Statij. qui librum quendā composuit de ritu ⁊ facetia. quod innuit in textu cum dicit (Statij vrbanitas)

Quinto sunt erudiendi in doctrinis Flactij. qui alio nomine Horatius dicitur. vt in textu dicitur (dura Flactij translatio) Horatius eñ transtulit epistolas in quibꝫ reseruatur natura gembici. Innuit eñ in greco quendā nomine Arcelenīū. qui carmen quoddā compilauit cōtra socium suum qui filiam suam ipsi ꝓmiserat. attamē alteri eam copulauerat

Sexto docendi sunt in dictis Persij. qui libros quosdā composuit reprehēsorios tam bonoꝝ ꝙ̄ maloꝝ. quare dicitur in textu (durior Persij editio) Septimo debent informari in doctrinis Martiani. qui etiā libros composuit libros reprehēsorios maloꝝ. quare dicit in textu (Martiani non indigna lesio Octauo instruendi sunt in dictis Nasonis. qui libros multos cōposuit. Et licet ꝓpter nasi deformitatē dicebatur Naso. proprio tamē nomine vocabatur Ouidius ¶ Item circa hoc qđ dicitur in textu (Et memoriali cellule cōmendanda) Notandū est. ꝙ in capite hominis tres sunt cellule. In prima que est in anteriori parte capitis viget sensus cōmunis ⁊ fantasia. In secūda viget virtus cogitatiua seu hymaginatiua In tercia que est in posteriori parte capitis vbi reseruātur spēs sensibiles viget virtus memoratiua seu memoria.

caput

¶ Hic ostendit ad quam sciam sit quarto ꝓcedendum. Et diuiditur hec pars in duas. Nam primo ostendit quō pueri sunt informādi in rhetorica. Secūdo ponit notabile. ibi Cauendū autem. Primo dicit sic. Sciencia alioꝝ philosophoꝝ non est pretermittēda. sed studiose addiscēdā quantū suffert habilitas intellectus. vt inde vigeat dictaminis serenitas. ⁊ metroꝝ iocūditas. Et subdit dicens Rhetorica Tullij summopere est appetēda.

¶ Ceteroꝝ autem philosophoꝝ ꝓut ingenij sufficit capacitas non sub silentio est pretereūda moralitas Vt sic dictaminis sententiosa vigeat serenitas. ⁊ metroꝝ floreat iocūditas. Quꝫ Tullij venerabilis facūditas summis desiderijs est collocāda.

¶ Cauendū est in huiusmodi ne vt Jocario contigit vobis cōtingat

Notandum hic pmo ꝙ duplex est rhetorica. s. ꝑsuasiua quam tradit Arestoteles. que procedit ꝓbabiliter per duas spēs argumentationis. s. per exēplum ⁊ per enthimema. Et illa dr quedā pars logice. nec discēda est nisi post logicam. Alia est rhetorica vsualis. ⁊ tractat de ornatu loquendi. et illa tradit in poetria noua ⁊ veteri. in Laborinto. ⁊ in alijs libris pluribus. Et congrue recōmendat hic autor rhetoricam Tullij. quia sicut modicum valet viuere sine bene viuere. sic etiā modicū valet loqui sine bene ⁊ ornate loqui. Secundo notādum ꝙ autor hic omnes poetas appellat philosophos. quod tamē improprie facit. quoniā philosophi rem considerant per causas. poete vero solum quantū ad vsum ¶ Item notandum ꝙ autor per dictamen intelligit carmen ꝓsaice scriptum. per metrum vero intelligit carmen metrice ꝯscriptum.

¶ Hic ponit quoddam notabile circa predicta dicens. Non est immorandū diu nimis scientijs dictoꝝ poetaꝝ. ne contingat vobis vicium quod Jocario contingebat. Unde ipse triginta annis insudauerat dictis prefatoꝝ poetaꝝ. nec aduertentiā dederat vllam ad dicta alioꝝ. Cū autem debuerat preesse mediocribꝫ q̄rebatur sibi ab vno eorum. Cuiꝰ vxor esset Eneas. Et respondebat se nunꝗ̄ inuenisse in libris. quos tn̄ attente studuit. Cōsimiliter ⁊ requisitus a quodam discipuloꝝ suorum. quāta esset prima syllaba istius dcōnis magister. dixit ꝙ acuto accentu deberet proferri. Esset em̄ absurdum ꝙ prima syllaba tanti nominis deberet abbreuiari. Postea vero de socio ad socium iuit. petens ab eis informari. ¶ Et suubdit autor exclamando quantum temporis ⁊ laboris ille perdiderat Notandum hic primo. ꝙ quidam sunt qui in veritatis cognitione non possunt informari. ⁊ sunt hmōi duplices Quidam em̄ naturaliter tales sunt. ⁊ q̄dam cōsuetudinaliter. vn̄ tales a natura hn̄t cerebrum ineptū. ita ꝙ hn̄t intellcm̄ deꝑssum ⁊ minime eleuatū. et illi non hn̄

Disciplina scholariũ.

possunt ꝯgnoscere per se nota. Qui aũt consuetudinaliter sunt taliter imbuti in vna scientia estimãtes se in alia scĩa nõ posse proficere. quod tamẽ minus est veruʒ. quia ẜm ꝙ prius dictũ est. volenti proficere nihil est difficile. ¶ Item notãdũ ꝙ iocarius est propriũ nomen viri qui triginta annis insudabat dictis poetarum. Cũ aũt scholas regere temptaret. dixit se dubitare cuius vxor eẽt eneas. Erat eñ rex troyanoruʒ. immo dixit se nõ inuenisse in serenitate emistigiorũ Virgilij. Vñ emistigiũ đr ab emi quod est dimidiũ. ⁊ stigos versus quasi dimidius versus ¶ Item nota pro illa littera (dure ceruicis) ꝙ ceruix dicitur vena quedã in collo procedens a cerebro. ⁊ termĩatur in fine dorsi ⁊ dicitur quasi cerebri via siue vis et sumitur hic pro capite siue pro collo. Vñ ꝙ̊ ceruicosus idẽ qđ superbꝰ. ¶ Itẽ contingo duobꝰ modo idẽ est ꝙ tango. vt vnus asser ꝯtingit alterũ id est tãgit Alio mõ est idẽ qđ euenio. ⁊ ita sumitur hic ¶ Item trigin ta dicitur q̃si tragẽtos Vñ gentos ẜcat centuʒ quando precedit n. Cũ vero n nõ precedit tunc ẜcat decem. Exempluʒ vbi n nõ precedit. vt triginta quadraginta. vñ? N si precedat gentos cẽtuʒ tibi significabit. Si non precedat decem tibi significabit

Ipse vero triginta annis ignorantiã suã predictorum pħorum gignasijs tradidit imbuendũ. Cum autem dies vt ꝑesset mediocribꝰ aduenisset. se cuius essʒ eneas vxor diutius dubitasse asserebat. qđ nõ in emistigiorum virgilij serenitate inuenisset. Requisitus aũt a suorum quodaʒ prima magistri qualiter versu verti posset. Respõdit absurdũ est tanti nois ꝑmam breuiari. sed acuto accentu pronunciari. Ecce quantũ dure ceruicis obtusitas tẽporis perdidit ⁊ expense.

Completo autem nõ huiusmodi indebite gignasij rudimẽto ad maioris inquisitionis scientie lu/

¶ Hic Boetius ostẽdit quomõ scholares informari puerilibus sunt in alijs scientijs. s. in logica informandi. Et diuiditur hec pars in duas. Primo recommendat logicam. secundo ostendit quo ordine sit procedẽdum ad eam. ibi. Ad huius autem. Adhuc prima pars diuiditur in duas partes. primo enim ponit intentum per modum continuationis. Et cum hoc recommendat logicam. Secũdo subiungit causam talis recommendationis. ibi. Quid autem in cognitione vniuersaliũ. dicens sic. Postꝗ̃ scholaris perfecte est eruditus in doctrinis facilioribus. tunc procedẽ/

Boetius de

dum est ad sciam. que maioris eget inquisitionis. videlicet ad logicam q
est scalaris domina. ⁊ veri falsiq; indagatrix. que quidem titulo subtili-
tatis aliarum scientiarū obstupet subiecta prebens virtutum incrementa
ad ceterarū principia scientiarū ¶ Notandū hic pmo ꝙ ex littera tra-
hi potest triplex recōmendatio logice. Primo em̄ recommendatur ex sin
gulari veritatis inquisitione. cū dicitur Inquisitionis. Secūdo ab habi-
tus dignitate seu habitus ꝯmunitate ampliori. cū dicitur. Scientie ma-
ioris. Tercio ex subtili modo procedendi. cū dicitur. Quo penetranti ve
stium natura. ¶ Item nota ꝙ scientia predicta. s. de lingua. de litteris.
poesi. sermonis ornatu. dr̄ indumentū. quia conuenit rudib; ⁊ nouis scho
laribus in lumina procedere intendentib; ¶ Ubi notandū ꝙ logica ⁊
alia quelibet scientia dr̄ lumen intellectus. qui illuminatur per scientiā. In
tellectus em̄ ignorans est sicut oculus in tenebris positus. Scientia em̄
est perfectio intellectus. Et ideo autor dicit in textu lumina. Quidā tn̄
textus habent limina. ¶ Ubi notandū ꝙ principia congrue dicuntur li
mina. Sicut em̄ ingredit ad domum per limina. nec sine eis fieri posset in-
gressio. sic nulla aggredi potest scientia sine principijs. Unde phs secun-
do methaphisice dicit. In foribus quis delinquet ¶ Item notandū ꝙ
logica congrue dicitur scientia maioris acquisitōnis. Ipsa em̄ summe est
difficilis cum sit de enti
bus ratōis. que sunt co-
gnitōis difficillime. Itē
cū in littera dicitur logi-
ca est indagatrix veri et
falsi. nō est intelligendū
ꝙ in alijs sciētijs nō sunt
veritas ⁊ falsitas. immo
in qualibet scientia sunt
principia ⁊ conclusiones
ex quibus veritas sequi
tur ⁊ falsitas. ¶ Item
notandum ꝙ logica cō-
grue dicitur obstupare
subiecta scientiarum. qr
rectificat ea. Ipsa em̄ vi-
am habet ad quarūlibet
scientiarum principia ¶ Item notandum ꝙ congrue dicitur domina
scalaris. Domina quidem. quia domina subtilius viro emollit. Cū igi
tur logica subtilis sit inuestigationis. merito vocatur domina. Scalaris
autem domina vocatur. quia sicut per scalam continuus fit ascensus ⁊ de
scensus. taliter etiam fiet in logica. Primo enim ascenditur ad terminos
et ad eorum compositionem in propositiones. ⁊ tercio ad syllogismos cō
stituendos per compositionem proceditur eorum ¶ Item nota ꝙ lo-
gica similatur vesti. Sicut enim vestis hominem circundans tegit occul
ta in ipso. quia celat membrorum dispositionem. ⁊ si difformem. Sic ⁊ lo

mina procedendū est. Scientie inq;
quā solam veri falsiq; nouimus inda-
gatricem. Solam quoq; scientiam
scientiarum titulo subtilitatis obstu-
pantem subiecta. Hec est enim scala-
ris domina. que penetranti vestium
natura ad sciarum quarūlibet fastigia
ꝓbet incrementa virtutum.

gica celat occulta. videmus enim maiorem celare conclusionem. quoniã maiore posita non statim sequitur conclusio. Unde dicit phs primo posteriorum. ꝙ maior antecedit conclusionem tempore. Sed minore posita sequitur statim conclusio. Maior igitur propositio celat conclusionem ¶ Item logica dicitur penetratiua. nam sicut lignum quãtumcumque durum penetratur acutum per cultellum aut securim. ita et si aliquid fuerit difficile per logicam penetratur. ¶ Item logica stabilit principia aliarum scientiarum Sed hoc aliquis improbaret sic. Subiecta scientiarum sunt precognita primo posteriorum. igitur non possunt stabiliri. Respondetur ꝙ subiecta scientiarum non possunt stabiliri per eam scientiam cuius sunt subiecta sed bene per sciẽtiam cõmunem. qualis est logica et metaphisica

¶ Quid enim cognitione vniuersaliũ lucidius. que triuialium est magistra quadruuialium potentia. collateralium aũt virtutum plenitudo

¶ Posita recommendatione logice, subiũgit Boetius causam huiusmodi recommendationis dicens sic. Dictum est prius logicam pbere incrementa virtutum ad principia aliarũ sciarum. Cuius rõ est. quia nihil est clarius cognitõe quinque vniuersaliũ. que est magistra sciarum triuialiũ. et potẽtia quadruuialiũ. et plenitudo virtutũ collateraliũ ¶ Notandũ hic ꝙ vniuersaliũ cognitõe. i. mõ sciendi vniuersali omis scientie. nihil est vtilius et lucidius. huiusmodi autem modum tradit nobis logica. Quãuis enim logica sit per se et primo scientia specialis. communis enim vt sic esse nõ potest. quia non est de omni ente. sed solummodo de entibus rationis. Qui tamẽ actus ratiõis ad omnia entia sunt applicabiles. Igitur logica ex consequenti dicitur esse scientia communis. Dicitur autem logica magistra scientiarum triuialium. potentia quadruuialium. plenitudo virtutum collateralium Quoniam in logica est considerare tria. s. ꝙ ipsa est scientia iudicatiua. operatiua et inuentiua. Quod ipsa sit iudicatiua patet per quod nouit vnusquisque sui sciti assignare rationem. per hoc nouit econuerso certus esse in suo scito Aliquẽ vero certum esse in suo scito est ipsum iudicare suum scitũ. Cum igitur potest quis dare rationem sui sciti per logicam. patet ꝙ logica sit scientia iudicatiua. Quod etiam sit operatiua patet. quia ipsa docet actus rationis. scilicet diuidere. diffinire. arguere. et sic de aliis. Sed secundum actum rõis omnes scientie procedunt. Igitur logica in omnibus scientiis est operatiua. Est etiam inuentiua. docet etiam qualiter per notum deueniatur ad ignoti noticiam Procedere autem per notum ad ignoti noticiam est ignoti noticiam inuenire. ergo logica est aliarũ scientiarum inuentiua. ¶ Insuper sciendum ꝙ licet logica in singulis scientiis docet iudicare inuenire et operari. efficatius tamen et principalius se habet ad vnum quã ad aliud Unde secundum iudiciũ per prius comparatur triuialibus. s. grammatice et rethorice quã aliis

Boetius de

scientijs. Patet hoc. quoniam per illud sumitur iudiciũ per quod accipitur rei certitudo. sed per logicam accipitur rei certitudo in rebus grãmaticalibus. quia per ipsam in grãmatica ⁊ rethorica reddere possumus sciti nostri causam. Ergo logica est triuialiũ grãmatice scꝫ rethorice ⁊ suppsius iudicatiua. Ipsa aũt est potentia. i. principiũ operatiuũ quadruuialium. qꝛ ẜm potentiam operatiuam habet se logica per prius ad quadruuiales. Loquitur autem hic de potentia actiua que est principium operationis ⁊ transmutandi alterum inquantũ alterum. ⁊ non de potentia passiua que est principiũ transmutandi ab altero. Est igitur logica quadruuialium sciarum operatiua potentia. nã potẽtia operatiua deseruit ad duo scꝫ ad formam ⁊ instrumentuꝫ. Scđm eñ ista duo dicimur operari. Sꝫ cum ita est ꝙ logica doceat instrumentũ scꝫ actus rationis per q̊s reddunť oĩes scie quadruuiales. Igitur cũ instrumenta in quadruuialibꝫ sciẽtijs sunt a logico ⁊ potentia operatiua reduci habet ad instrumentum sequiť ꝙ logica est q̃druuialium scientiarũ operatiua. Est etiã collateraliũ sciarum plenitudo quia est scientia inuentiua docens procedere ꝑ notũ ad noticiam ignoti. Et quia sic inuenit ignotũ. igitur logica est inuentiua. vt scie subalternate inueniunť subalternantibus inuẽtis. Sub altꝰnate eñ posteriores sunt. Intelligamus autẽ logicam ꝑ subalternãtẽ sed per subalternatas sciẽtias collaterales

¶ Nos huiusmodi autem imperialis domine adicem hoc ordine scandendum est. In primis terminorum intrinseca cognitio. Eorumqꝫ in propositõne nõ latens copulatio. ꝓpositionũqꝫ nõ indigna connexio sunt aptanda. Terminorum autem determinationes. quas syncathegreumatica appellamus memorialiter sunt menti imprimẽde. vtpote q̃ sophistice nõ parũ deseruiũt fantasie. Horꝝ ãt noticiã meminimus Crebratiũ virũ prudẽtẽ. sꝫ nõ in hoc peritũ quasi indignam

¶ Hic ostendit quo ordine sit procedendũ in logica dicens sic. In logica procedendũ est hoc modo. Primo acquirenda est intrinseca ꝯgnitio terminorum. vt scꝫ sciatur que possunt esse subiecta ⁊ predicata. De inde sciendũ est quomodo hmõi pñt ordinari in ꝓpões. ⁊ ꝯñter q̊modo propões ordinari possunt in syllogismus. Deinde diligens fiat inq̃sitio circa determinatões terminoꝝ. cuiusmodi sũt syncathegreumata. hmõi eñ multũ deseruiũt scie logicali. ꝓut deducit autor exẽplariter de Crebratio. q̃ licꝫ in alijs sciẽtijs fuerat peritus. nõ tamen in illꝭ sufficienter fu

it imbutus. immo dixit artē sophisticā vix relatu dignā. Quare vice quadā disputationis a quodā suoꝝ scholariū in ea cōfundebatur. ⁊ ergo a suorū sociorū cōsortio sequestrabatur. Quo facto quod ꝑus spreuit postea sociatim mendicabat. ¶ Notandū hic ꝙ determinatū processum facere volens in logica ꝑmo studebit cognoscere terminos logicales puta subiectum ⁊ predicatū. Nā sicut littera est ꝑmū in grāmatica. sic subiectū ⁊ ꝑdicatū in logica prima sunt mensura. Deinde debet sciri q̄liter sunt huiusmodi ad inuicem ꝯponendi ad propositionū ꝯbinationes. Deinceps q̄liter propositiones in formā syllogisticā possunt inuicē ꝯbinari. Amplius diligenter studebit habere noticiā determinatam terminorum vt sunt syncathegreumata que in ꝑuis logicalibus. videlicet in suppositionibus et in alijs tractatib⁹ Petri hyspani habent. Item autor ꝯgrue dicit noticiā terminorū ad discendū. notans per hoc perfectā terminoꝝ cognitionē. ne in primo logicalis processus occursu contingat oberrare. quoniam modicus error in principio fit maximus in fine. Item dicit ꝙ terminorum copulatio in propositōe non erit latens. immo manifesta. q̄m in logica diuersa subiecta ⁊ predicata inuicem copulant. Item dicit debite cōponendas in formā syllogisticā. non eīm quelibet propositio ꝯponi potest cū qualibet. Quinīmo scire oportet quid sit vniuersale. quid subalternans. quid subalternatum. quid accidens. quid substantia. Item opus est scire syncathegreumata. vt sunt omnis null⁹. ⁊ sic de alijs. Illoꝝ eīm rōe multe fiūt deceptiones. Ignorantes enim virtutes vocabulorum de facili paralogisantur.

scire relatu sub silentio preterijsse. die aūt conflictus adueniente eundē miserrime sophisticatione ab his veniēte detentum. ⁊ a suorum collegio sequestratum. Quid vlterius pudoris angustia confusus. id qđ prius indignum asserebat sociatim mēdicabat.

¶ Huius autem imperialis here fimbrijs dotata sophistica petulanti animo confusa nugatorieq́ꝫ loquacitatis eulogio perusa fuco mulieris per

¶ Hic ostendit q̄modo procedendū sit ad artem sophisticam. Et diuidit in tres. nā ꝑmo facit quod dictū est. secundo poīt notabile ibi Ad istorum. Tercio remouet dubium ibi. Si vere bone scientie Primo dicit sic. Post predictas scientias procedendū est ad scientiam sophisticā. quoniā ipsa est locata in extremitatibus logice. Et ipsa procedit animo petulanti. et est fuco mulieris perfusa. respicitq́ꝫ alias nationes oblique. quā Alexander ⁊ nos cōmentauimus. Unde Boetius dicit se istam scientiam de greco in latinū transtulisse. Et est magna cum diligentia apperenda. ¶ Notandū

hic ꝙ sophistica in logice extremitate dicitur posita. Ipsa em̄ sedet in logi-
ce extremitatibꝫ cum sit scia apparens ⁊ non existens. sophistica enim co-
piosa est scientia apparenti ⁊ non existenti. propterea sophistica compara-
ad argumentationem veram sicut privatio ad habitum. ⁊ sicut obliqui-
tas ad rectitudinem. Sicut ergo privatio est posterior habitu. ita sophi-
stica sequitur logicam. Igitur dicit esse situata in fimbrijs logice. Est au-
tem sophistica confusa animo inordinato seu petulanti ad modū meretri-
cis petulantis. Unde petulari verbū deponentale significat actū venere-
um exercere. Et s̄m hoc dicit Arestoteles quarto metaphisice ꝙ logica
et sophistica versantur circa idem. differunt tamen desiderio vite. Dya-
lecticus enim ordinat vitam suam ad veritatis inquisitionem. sophistic9
vero ad apparentiam ¶ Item notandum ꝙ sophistica dicitur peru-
sa eulogio nugatorie loquacitatis. Quoniā sophiste arguūt verbaliter ⁊
garrulant verā non curantes scientiam. Et dicitur eulogiū ab eu quod ē
bonum ⁊ logos sermo quasi bonus sermo ¶ Item sophistica dicit per-
fusa fuco. id est colore deceptivo. Quoniam sophistica utens nititur de-
cipere reducendo ad metham propter vanam gloriam acquirendā. Un-
de fucus est color artificialis superadditus colori naturali quo mulieres
deformes perungunt vultus ut videantur speciose. Est aūt silitudo. quo-
niam sicut talis color verum tegit colorem ⁊ naturalē. Sic sophistica ve-
ritatem tegit. ostendens esse quod non est. ¶ Item sciendū ꝙ sophistica
summa cū diligentia est
adipiscenda. quoniā so-
phistica docens vera est
scia. Discimus em̄ eam
ut nob cavere valeam9
ꝑ ipsam ne decipiamur
a sophistice arguentibꝫ.

fusa barbaras nationes obliquo side-
re respiciebat. quam commentarijs
Alexandri ⁊ nostris novimus deco-
ratam et translatione confectam sum-
mo opere curandam.

¶ Ad istorum ⁊ ceterorum perfec-
tionem triplici solemus uti recorda-
tione. Quarum prima vocalis. secun-
da mentalis. tercia cōmunis. Voca-
lis sophisticum facit. mentalis iudi-
cem. Communis si continuata fuerit

¶ Hic ponit quoddā
notabile dicens. Qui-
cunqꝫ acquirere vult ali-
quam scientiam triplici
utetur recordatōe Qua-
rum prima vocatur tal.
que scilicet cognoscere
docet voces ⁊ dictiones
in se. non autem vocum
significata docet intelli-
gere. Secunda vocatur
mentalis. que scilicꝫ do-
cet rem cognoscere sicut
est. Sive que docet cognoscere dictionum significata. Notis enim voci-
bus addiscere debet scholaris earum significata. Tercia vocatur cōmu-

nis.scilicet quando habita vocum significatione ⁊ earum expositione fit ipsarum ad inuicem applicatio. Subdit consequenter ꝙ vocalis recordatio tm̄modo facit scholarem apparentem. Multas enim proferendo voces fit scholaris apparenter sciens licet non existat. Sed mētalis recordatio facit intelligentē. Et talis si continuata fuerit perfectum facit scholarem. Item vocalis recordatio quandam generat cecitatem. Per huiusmodi enim homo non videt intelligendo. ꝗuis aptitudinem habeat ad intelligendū. sed mentalis veram generat scientiam. Et communis sc3 vocalis ⁊ mentalis simul vsu3 generat ⁊ ꝓmptitudinem. Et per huiusmodi scholaris tandē redditur dignus magisterio. Quoniam sicut scientia virtutum sine ꝟtutum operatione parū ꝓdest aut nihil. Est em̄ melius vnam agere virtutem. vt iusticiam seu aliam ꝙ̄ omes scire virtutes ⁊ ꝼm nullam operari virtuose. ꝼm ph̄m ꝓmo ethicorum. Sic sciētia pariformiter sine ei⁹ applicatōne ad vsum. vl' saltem in prompto habitu. nihil prodest aut parum. Operari autem perfecte ⁊ indesinenter quasi nō deficeret scia ꝓdest multū absq3 scientia ¶ Notandū hic ꝓmo ꝙ recordatio vocalis facit hoīem apparente scire. recordatio ꝼm vocum significationes facit in dictis certitudinem. recordatio autem ꝼm significationes vocum earundemq3 vsitationem facit perfectionem. ¶ Item notandum ꝙ prudētia in presenti textu non accipitur vt est vna virtutum cardinalium. que ē recta ratio rerum agibilium. Sic enim omnes virtutes morales prudentia dicuntur. Sed accipitur hic pro rei iuste scientia. Unde vult hic Boetius scientiam rei iuste parum valere sine iusticia. Sicut enim medicina parum valet sine corporis regimine bono. Corporis autem regimen bonum absq3 medicina multum. Sic etiam scientia rei iuste parum valet sine iusticia. Justicia autem absq3 scientia rei iuste multum. Quoniam ꝼm philosophum. multi operantur iuste. sine tamen scientia iusticie ¶ Item in proposito per vsum intelligitur actus multotiens iteratus. Unde em̄ scientia sine vsu parum prodest. Uerbi gratia. scire grammaticam. non autem loqui grammatice parum aut nihil valet. Loqui autem grammatice vsualiter. ⁊ grammaticam tamen ignorando valet multum. Generaliter ergo scientia sine vsu valet parum. vsus autem sine scientia multum Usus etem̄ quēlibet in sua facultate efficit potentē. Quaobrē bene dixit Uictorinus. Natura facit abilē. ars facilē. vsus vero potentē

perfectum facit. Uocalis cecitatem. mentalis scientiam. cōmunis vsum. vsus autem magistrum parare festinat. Sicut enim prudentia sine iusticia parum vel nihil prodest. Justicia vero sine prudentia multum. Sic scientia sine vsu parum vel nihil prodest Usus autem sine scientia multum

¶ Posito qdam documento remouet dubium dicens sic. Dictū est q ad pfectionem sciarum pdictaꝝ triplici oportet vti recordatione. Diceret ergo aliquis. quomodo hec oīa poterunt cognosci cum sint difficillima ad cognoscendū. Respondet autor dicens sic. Licet aliquis neqat in principio oīa apphendere. debet tamen gradatim ascendere Ita videlicet q primo vocalē cognitionē acquirere debet. postea mētalem. ꝛ tūc vlterius cōmunem. Et tandē ex his vnū debet facere ptinuū ¶ Notandum hic q orō in proposito sumit pro scia. ꝛ non vt est dictionū ordinatō Et nō est hic aliud oratio nisi doctrina seu scia. que est habitus firmus et verus per demonstrationem acquisitus ¶ Item notandū q Boetius in textu dicit (gradatim) ad denotandū q scia successiue acquisita nō est tam labilis sicut scientia cito acquisita. Et causa hui⁹ naturalr est hec quia facilis apprehensio prouenit ex humiditate organorum. vtputa cerebri. impssio enim cito fit in humido. vt notum ē. talis tamen multum est labilis. Tarda autē alicuius rei apprehensio et difficilis prouenit ex organorū siccitate. Unde in substantia dura ꝛ sicca difficulter fit impssio figure sigilli. difficulter tamen huiusmodi remouetur. vt verbi grā in cera molli cito impmitur figura sigilli. etiam ꝛ cito potest remoueri. Pariformiter homines habentes cerebrū humidū et organa humida. cuiusmodi sunt sanguinei ꝛ flegmatici cito apphēdūt et cito obliuiscunt. Homines vero sicca habentes organa valde difficulter apprehendunt. sed non cito obliuiscuntur. Et hec est causa quare melancolici vt in pluribus meliores fiunt clerici Quoniam licet rem aliquā difficulter apprehendant. non tamen postq̄ apprehēsa fuerit de facili obliuiscuntur.

¶ Si vero bone scientie tyrunculus. seriatim totam nequeat complectere orationem. saltem primam capiat pronunciatōnem. donec gradatim ascendendo continuū producere possit effectum.

Jsis autem sententijs leuitatum de speculatione Porphiriana scilicet quinqꝫ vniuersaliū. que

¶ Ostenso modo acqrēdi grāmaticā. poetriam. rethoricam vsualem et logicam in generali. pñter ostendit Boetius modū ꝛ ordinē acquirēdi logicam in speciali. Et diuiditur in duas. Nam primo facit quod dictū est. secūdo respōdet tacite questioni. ibi. Necdū hec gerunt. Adhuc prima in duas. nam primo facit quod dictū est. secundo in speciali declarat causam sui intēti ibi. O quantum vtilitatis. Dicit igitur primo sic. Postq̄ sufficienter visum fuerit de acquisitione grammatice poetrie. etiam ꝛ de modo acquirendi logicam in generali. videndū est de mō ꝛ ordi

Disciplina scholarium

ab Arestotele monstra vocantur. attendēdum est. ad ipsius cathegorias necessaria. que luce in commentarijs bis patefecimus. O quantum vtilitatis haberet si in eis intrinseca cognoscatur noticia.

¶ Non litteralis suffronici facultas in vicio notāda est. Inquā nostra quoqꝫ volumina stili schemate deco/

ne acquirendi logicam in speciali. Et est ordo iste. postqꝫ puer fuerit sufficienter informatus in predictis documentis. vlterius informabit specialiter in logica. Et primo audiet librum Porphirij. in qua habetur materia quinqꝫ vniuersaliū ⁊ eoꝝ noticia. Deīn audiet librum p̄dicamentoꝝ Arestotelis Et ratio est. quia liber quinqꝫ vniuersaliū que ab Aresto. vocantur mōstra. introductorius est ad cathegorias p̄dicamentoꝝ. q̄ Boetius hic dicit se bis in cōmentarijs patefecisse ¶ Notandū hic ꝙ Arestoteles ṗmo posterioꝝ vocat vniuersalia monstra derisorie ad Platonem. ⁊ hoc congrue. qm̄ plato posuit ipsa eē ydeas ſm rem ⁊ rōem separatas a singłaribꝫ. Posuit em̄ spēm humanā in aere vel in stella sibi ꝯpari Illud aūt monstrū vocatur qd̄ non generatur ad similitudinē sue spēi. et per ꝯsequens vniuersalia cū sint ꝑpetua oportet ipsa esse alterius spēi a singularibꝫ. hmōi em̄ sunt corruptibilia. incorruptibile autē simpliciter differt specie a corruptibili Item notandū ꝙ monstrum secūdo phisicoꝝ dr̄ illud quod indeterminate se habet ad sue spēi dispositionē. Ut si homo sex habeat digitos in vna manu. vel si homo sit gibbosus seu biceps dr̄ esse monstrum.

¶ Hic in speciali resumit seu declarat cām sui intenti. Et diuiditur in duas partes. primo em̄ facit quod dcm̄ est. secundo remouet dubium ibi Nonne litteralis. Dat ergo cām quare liber Porphirij est audiendꝰ ante librum predicamentoꝝ ⁊ alios libros logicales. Unde sine noticia quinqꝫ vniuerasaliū nulla scientia ꝑfecte scitur. quoniā scientia est habitus ꝯclusionis. in qua q̇dem ꝯclusione ꝓprium ꝯcluditur de specie ꝑ diffinitionē ex genere ⁊ differentia integratā. Cum ergo ꝓut habetur in ꝓhemio quinqꝫ vniuersaliū Porphirij scientia vniuersaliū sit multum vtilis ymmo necessaria ad diffinitionē diuisionē ⁊ demōstrationē. sequitur ꝙ acquirenda est nedum ante predicamentoꝝ noticiā. quinymo etiā et ante alias quascūqꝫ scientias ¶ Notandū ꝙ autor signāter dicit (si intrinseca) ad excludendū noticiam vocalem. qualem habuit Suffronicus de quinqꝫ vniuersalibꝫ. talis em̄ non sufficit. Sed mentalis ⁊ cōmunis eorū noticia dumtaxat est sufficiens

¶ Hic remouet vnum dubium. dcm̄ est em̄ prius ꝙ postqꝫ scholaris sufficiētur fuerit informatus in grāmatica. informādus est in logica Etiā dcm̄ est ꝙ scholaris primo audire debet Porphiriū. ⁊ deīn librum p̄dica

mentoꝝ Arestotelis ¶ Quereret ergo aliquis. cum diuersi ordinaue
rint diuersa. ⁊ ꝯscripserint diuersimode circa p̄dicabilia Porphirij ⁊ p̄di/
menta Arestotelis. cuiꝰ ergo illoꝝ opinioni stabit scholaris. Hoc dubiū
remouens dicit. ꝙ scholaris informādus in logica non cōdescendet dic/
tis Suffronici. sunt em̄ huiusmodi inutilia ⁊ vicio notanda Cuius cau/
sa est. quia Suffronicus tm̄ vocalem habet noticiam p̄dicabilium. Sed
stabit scholaris dictꝫ no
stris. ⁊ precipue dictꝫ ip
sius Arestotelis. licꝫ em̄
illa voce sint tediosa. sen
tentia tn̄ sunt vtilissima

rata. non sunt omittenda Arestotelis
em̄ tota succincta breuitas. voce licet
tediosa sit. non tn̄ est infructuosa

¶ Malui vero fideli seruire trans
lationi q̄ꝫ arrogantie deprehendi te/
meritate. Quid enim Arestotelis lu/
cida veritate serenius

¶ Nec dum hec geruntur grāmati
ce fructuositas est oblinq̄nda aliquo
modo. Per eam em̄ cuiuslibet scien/
tie cōmendabilis redditur possessio.

¶ Hic respondet ta
cite questioni. Et diui/
ditur ista pars in duas
ptes. p̄mo facit hoc qđ
dictum est. secūdo ponit
quoddam notabile. ibi
Nec dum hec geruntur
Primo dicit sic. dcm̄ est
doctrinā Arestotel' fore
obscuram. diceret ergo
aliquis O boeti transla
tor fuisti Arestotelis de
greco in latinū. quare nō
fecisti doctrinā eius sa/
tis planam. Respōdet dicens. ego malui seruire trāslationi q̄ꝫ aliquid no
ui apponēdo temeritate arrogantie forsan reprehendi. Vn̄ boetius tran
stulit doctrinā Arestotelis sicut eam inuenit. quare ⁊ sub ꝯsimilibꝫ tran/
stulit eandē Et huius signū est. qꝛ vbicūqꝫ non poterat inuenire latinum
greco corespōdens ibi posuit dcōem grecam ¶ Et subdit. quid ve/
rius est ⁊ p̄clarius lucida veritate Arestotelis. q̄si di. nihil

¶ Hic ponit vnum notabile dicens sic. Scholaris tpe informatiōis
sue in logica oculum semꝑ habebit ad grāmaticam. ne ipsam obliuiscatur
quoniā scientie cuiuslibet possessio per eam cōmendatur. Etiā rhetorica
ad audienda predicta non est omittēda. ymmo continue acq̄renda. Et
omnibꝫ his acquisitis insudandū est scientijs quadruuialibꝫ. cuiusmodi
sunt musica arithmetica geometria ⁊ astronomia Causa est. quia studij
continuitas in eis generat florem. ⁊ flos ꝑducit fructum. ⁊ hoc si dubita
tio admixta fuerit tempestiua. Dicit em̄ phs in predicamētis Dubita
re de singulis non est inutile ¶ Notandū hic. ꝙ grammatice fructuo
sitas ea de causa non est oblinquēda Quoniā grammatica vt Alanus di
cit in anticlaudiano docet tenellos infantes loqui. ⁊ ad loquendū instruit
Item dicit idem. sicut logica dirigit intellectū ne aberret ratiocinādo. sic
grammatica dirigit intellectum ne aberret sermocinādo. Item gram/

matica docet significata vocabuloꝝ exprimere. ⁊ sermonē ꝓlatum intelli-
gere. Igitur fructuositas eius non est oblinquēda Item Seneca dicit
de grāmatica. Hec est scientia. qua aperta omnes alie scientie aperiūtur.
qua clausa omnes alie scientie claudūtur Item dicit Eusebius de ea-
dem. Qui querit alias scientias sine grāmatica querit terminū sine via. in
troitum domus sine ianua. puerū sine matre. hmōi autē sunt impossibilia

Rhetorice quidem lepos. quadruuia
lium quoqꝫ honos. studij acq̄sita cō-
paratione nō habent obmitti ꝓ posse
In his autē studij ꝑteruitas florem
generat. fructumqꝫ parturit. si ꝑmixta
fuerit dubitatio ⁊ tempestiua

Ipsis scholarium rudimentis
et virtutum incremētis. Nūc
de eorum subiectiōe breuiter

quare et impossibile est
alias acquirere sciētias
sine grāmatica. Unde
cōcluditur. ꝙ eius fruc
tuositas nullatenus est
oblinq̄nda. Item Al
phorabius dicit in de or
tu scientiaꝝ de grāma-
tica sic. Grammatica est
ꝑfectiua veritatis ⁊ to-
tius cognitionis ianua.
omniūqꝫ linguaꝝ erran
tium ⁊ metroꝝ mensu-
ra ¶ Item notandū
ꝙ quinqꝫ sunt ab inqui-
sitione scientiaꝝ nos re-
trahentia Primū est vi
ta voluptuosa cōsistens
in delectatione ſm gustum ⁊ tactum. dediti eñ sensualibus non dantes
operam intellectualib⁹ bestijs sunt conformes. Unde Hermes termo-
gistus antiquos ydeotas vitam sensualem diligentes increpans ait. Ta
les enim nulli humanoꝝ operam dederunt. sed more pecorum vitam suā
expenderunt Secundū est vita ciuilis. quidā enim intantū se negocijs
secularib⁹ immiscēt. ꝙ ad studium penitus sunt inepti Tercium est de
fectus necessarioꝝ. vnde phūs decimo ethicoꝝ dicit. Licet philosophari
sit melius q̄ȝ ditari simpliciter. non tamē indigenti. Preterea alibi dicit
idem. ꝙ acquisitis vite necessarijs antiqui sacerdotes egypti propter am
mirari inceperunt philosophari. Paucis tamen phūs indiget. paucis eñ
minimisqꝫ natura contenta est Quartum est negociatio. que maxime
detestanda est. cum bonum anime precedat bonum corporis Homines
enim pro bonis corporalib⁹ maximos sufferunt labores. potius tamē pro
bonis anime esset laborandū. Sicut enim anima nobilior est corpore. sic
et bona anime bonis corporalib⁹ sunt meliora ⁊ nobiliora. Quintum
est desperatio de scientia cōsequenda. cum eñ intellectus noster de sui na
tura sit imꝑfectus. eo ꝙ se habeat a principio sue creationis tanq̄ȝ tabula
rasa in qua nihil est depictū. depingibilis tamē scientijs ⁊ virtutib⁹. Cum
ergo omne perfectibile naturaliter inclinetur ad suam ꝑfectionem. huius
modi autē inclinationem non frustrari firmiter tenendū est. nec quocūqꝫ
modo desperandum est de ea.

Boetius de

Abito modo acquirendi sciam a discipulo. hic ꝯsequēter deter/minat Boetius de subiectione ⁊ obedientia discipulorum erga magistros suos Et diuiditur hec pars in tres. in prima ponit intentum. in secūda dicit causam sui intenti. ibi Quoniā qui se non nouit. in tercia ponit impedimenta quibus impeditur discipulus a studio. ibi Non sit aūt discipulus. Primo dicit sic. Determinato de modo recipiendi sciam a magistro. cōsequenter determinandū est de obedientia ⁊ subiectōe scholariū ad magros Et ponit cām sui intenti. quo/niā quicūqꝫ scholaris nō subiecerit se mgro suo ille nunqꝫ efficietur mgr. Miserum em̄ esset eum fieri mgrm qui nunqꝫ se nouit esse discipulū. Et subdit qꝫ scholariū subiectio ꝯsistere debet in tri/bus. ꝓut etiā vult Tullius secūdo rhetorice. videlicet in attentiōe. docilitate ⁊ beniuolētia. vt ꝑ hec tria possit scholaris ad scientiarum fructū ꝑuenire. Debet igit scholaris esse attentus in exer/citio attendēdo dcā magistri sui cum diligētia Unde exercitiū est actus multotiens iteratus vel exercitus habitū inducens Erit etiā scholaris docilis. vnde ille dr docilis qui de facili recipe potest sciam siue rei cognitionē. Et differt a docibili. vnde illud dr docibile quod cito potest doceri Unde docilitas causatur in discipulo quando sibi lucida ⁊ leuia preponunt. vñ Lucida cum breuibus dociles sunt reddere nata Erit et scholaris beniuolus. s. ad retinendum audita a suo magistro ⁊ intellecta. Quoniā in maliuolā animam non introibit sapientia. Et pro tanto continue studebit ⁊ attente. Sicut em̄ teste philosopho primo ethicorum vna hyrundo nō facit ver. nec vna dies calida facit estatem. Ita nec vna operatio virtuosa facit virtuosum. Sic etiā vnicum exercitiū scholarem non perducit ad fructum sci/entiarum. Et ob hoc dicit phus alibi Scientia festinata marcescit. medio/criter autē sumpta augmentatur ⁊ crescit. Insistat ergo scholaris diligenter studio suo ⁊ attente frequēter laborando. Erit etiā scholaris doci/lis ingenio Unde ingenium dicitur quedā virtus anime qua defert se aliquis ad intelligibilia. Per tria em̄ premissa potest scholaris prouehi ad scientiarum culmina.

est ordiendum. Quoniā qui se nō nouit subijci se nō noscet magistrari. miserum enim esset eum fieri magistruꝫ qui nunqꝫ se nouit esse dicipulū: Debet autem discipuli subiectio in tribus consistere. in attentione beniuolentia et docilitate. Ut sit docilis ingenio. attentus in exercitio. beniuolus in animo. Attentus inquā ad audiendum. docilis ad intelligendum. beniuolus ad retinendum. Ista vero tria ad perfectionē concurrunt ꝑmutatim.

Disciplina scholarium

Hic ostendit quedã impedimenta debitam subiectionẽ scholariũ erga magistros impedientia. ⁊ sunt quatuor .s. discolia violentia luxuria ⁊ incõstantia. Primo docet de discolia. secũdo de violentia. ibi Non sit aũt discipulus violẽtus. tercio de luxuria. ibi A luxurie feruore. quarto de incõstantia. ibi Cum aũt discipulus. Primo ponit interpretationẽ discoli in greco. secũdo ponit eius descriptionẽ. ibi Discolus ãt est. ⁊ tercio ostendit ꝑ exemplũ. ibi Quodã vero tempore Primo dicit sic Scholaris non sit discolus. quia discolus interpretatur quasi sepatus a scolis. Et scola dicit a scolan grece qd̃ est vacatio. i. intẽtio latine Dicitur ergo discolus quasi diuisus a vacatõe scholastica. i. sepatus a continuo labore ⁊ scholastico exercitio. Tunc subdens descriptionẽ discoli dicit. Discolus ẽ qui discurrit per vicos ⁊ plateas. per tabernas. ꝑ domunculas meretricũ. ꝑ publica spectacula. ꝑ ludos. per superbas societates. per coreas. per comesationũ frequẽtationes. per turpes ⁊ publicas societates. ⁊ hoc vagabũdis oculis. irrationabili appetitu. effrenata lingua. luxurioso ⁊ incõstanti animo. Ex quibus habitis schole postponuntur

Non sit autẽ scholaris discolus. Discolus autẽ dicit̃ quasi a schola diuisus. Scolan grece dicitur vacatio latine. inde dicit̃ discolus quasi a vacatione diuisus. Discolus autem est qui discurrit per vicos et plateas. per tabernas ⁊ meretricũ cellulas. per publica spectacula. ꝑ põpas ⁊ coreas. per comesationes ⁊ per publicas cenas. ⁊ hoc oculis vagantib9. effrenataq3 lingua. petulanti animo. vultu incõposito. Omnib9 istis schola postponitur Quodam vero tempore cum causa sanitatis recuperande ⁊ ob aeris intemperiẽ. ritusq3 galloꝝ facetos. matronarũq3 pios affatus nos ad galliam transtulissem9

¶ Tunc ibi Quodã vero tempore Hic declarat quod dixit per exemplũ. dicens sic Cum causa sanitatis recuperãde transtulerim me ad franciam ꝓpter aeris intemperiẽ. Etiãꝓpter facetiã gallicoꝝ et pios affatus dominaꝝ. vt recolo videbam multos discolos in ciuitate parisiensi. Etiã in eadem ciuitate aliquos vidi scholares diligẽtes s3 paucos. Etiã q2 non ꝓfecerunt ea de causa. quia nõ aderant fideliter eos instruentes in philosophia. quia eorum magistri debiliter fuerunt fundati. Vidi etiam aliquos flauos britones rhomã ꝑgentes causa melius ꝓficiendi ibidem. qui magnas incurrerunt expensas ⁊ frustra. quib9 grauiter

condolui. Sciebam eñi q rhome non tam valens erat studium sicut parisius. licet studium atheniense excellebat studium parisiense. ad quod tamen se non transtulerũt. ymmo si tales proprijs mansissent in ꝑtibus. et meo vsi fuissent consilio. ⁊ dimisissent inutilia Lucretij volumia. cum nõ erant nisi fabule inutiles non tantũ temporis ꝑdidissent ⁊ expense. Etiã in eadem ciuitate vidi paucos almanos titulo magisterij intitulari. Etiã vidi aliqs hybernos i scientijs prohibitis magistrari. scȝ in necromãcia geomancia pyromancia herimancia ⁊c. Etiã videbam ibidem in ciuitate rhomana postmodũ aliquos de scholaribꝫ lippientibꝫ. ⁊ fluentes oculos habentibꝫ. Sed que dicta sunt de predicto exemplo dicta sufficiant.

¶ Hic ponit scdm impedimentũ determiãte subiectionis scholariũ erga magistros suos. dicens sic. Scholaris non dȝ inferre magistro suo opprobriũ. sicut fecit Albinus. qui multum erat dilectus a parẽtibꝫ suis potius tamẽ erat ꝑcursor iniquitatis. Cũm eñi magister suus Grillius legeret balbutiendo. iniecit ipsi manus violentas in caput eius. venerabilem maculãdo caniciem fedo pedum suorũ accessu. Subdit causaȝ huius. quia Albinus totum cõprehendere non potuit quod mgr̃ suus legebat. quia bonam nõ habebat facundiã. Concludendo dicit. heu quãtum dedecus. quãtusqȝ malignitatis accessus di

multos discolos vt meminimus visu percepimus in ciuitate Julij cesaris que parisius nuncupatur. multos autem artes mendicare ꝓspeximus. nullis eis pocula philosophie ministrantibꝫ. Flauos vero britãnos studij precio rhomam cõmeantes quibus grauiter cõdoluimus. atheniensium scintillulis minime pascebant. cum gallica facetia grecari inceperũt Sȝ si aliud q̃ tortuosa Lucretij volumina in partibꝫ suis inuenissent. cõsilio nostro non tantum ꝑdidissent tẽporis. Germanici furoris paucos inspeximus intitulari. Magice autẽ illusionis hybernie magistrari multos vidimus. De nostris lippientibꝫ patet ⁊ conuulsis. Sed hec hactenus sufficiant.

On sit etiam discipulus violentus. Violentie autẽ Albinus Albei filius in exemplis ꝓdeat. qui cum esset filius dilectiõis magis

scipuli in caput sui magistri Gaudeat igitur Nero de tanto herede. s. Albino. ꝛ Auicus de tam coinquinato gaudeat successore. Brillius gaudeat apperitu Senece cum Socrate Subdit. ille non est dignus sciētia. qui scientie offendit preceptorē ¶ Notandū hic. ꝙ violentia q̄ hic ponitur secundū impedimentū determinate subiectionis diffiniri nō potest nisi per motum violentū. Est aūt motus violentus recessus a quie

tamē iniquitatis precursor. magistro suo Brillio quādoqȝ balbutienti manus iniecit violentas ꝛ sceleratas. canam ac venerabilē eius caniciem fedo pedum maculauit accessu Que tāti sceleris causa. ad primā aeris impssionem totam nequiuit cōprehendere ꝯstitutionē: Proch dedecꝰ. proch infelicis discipuli in caput felicitatis excessus. Tam scelerato Nero gaudeat herede. Tam coinquinato suo Auicus successore Brilliꝰ cū socrate

te naturali. vt si lapis naturaliter moueret descēderet deorsum. Si vero sursum ꝓijciatur recedit a quiete naturali. ꝛ dicit talis ꝓiectio motus violentus. ꝛ ſm hoc violentia hic intenta potest sic describi. Violentia ē recessus a determinata q̇ete. que q̇dem quies consistit in determinata discipuloꝝ subiectiōe erga magistrū. Et ponit boetius exemplū violētie de Albino. ꝓut patet in lrā ¶ Item notandum. ꝙ Albinus fuit hebetis ingenij. ꝛ mgr̄ suus Brillius erat balbutiēs. ꝛ sic Albinus eum q̄nqȝ non potuit intelligere in prima ꝓlatione. quare ipm̄ inuasit venerabilē eius cōculcando caniciem Et hoc potest exponi dupliciter. vno mō quia Brillius actu erat senex ꝛ canus in crinibus. Alio mō quia fuit homo discretus sicut cani esse solent

¶ Item notandū. ꝙ Nero vt recitat Boetius in tercio de ꝯsolatione philosophica fuit homo nephandus ꝛ criminosus. Unde quadā vice magnū cupiens videre ignem ciuitatē rhomanā incendi fecit. Item videre volebat locuȝ in quo requieuerat in vtero matris. quare ꝛ matrē suam fecerat interfici. Item scire affectabat quantū doloris paterent mulieres tempore partus. ideo fecit vocari medicos vt eoꝝ consilio habere posset illius experientiā. vnde medici amministrabāt ipsi potionē ex qua generabantur rane. Et sic in ventre magnos patiebat doloꝛes. a quib tempore modico afflictus liberari voluit. quare medici ministrabāt ei potionē vn̄ ad vomitum ꝓuocabat. ꝛ sic ranas euomuit. Qui sciscitāti vn̄ ꝓuenisset ipm̄ ranas euomisse medici dixerūt ꝙ fetus nondū ad maturū tp̄s ꝓuenisset. ꝛ sic natura ꝓduxit id qđ melius potuit Item occidit Senecā mgr̄m suū eo ꝙ sepe corripiebat eū de vicijs. quadā em̄ vice dixit sibi. elige tibi mortē quā subire malles. Seneca vero sciens se euadere nō posse

eligebat disponi in balneo. et ibi fecit se minui in mediana. et sic expirauit. Et ergo dicitur seneca quasi se necans ¶ Item notandū. quod Anicus etiam erat homo malignus. vnde ipse erat discipulus Socratis viri cristiani vnum verum deum colentis. Ipse autē cogere volebat eum ad sacrificandū dijs. quod dum recusabat. accusabat eum coram rege. qui fecit eum vocari ad suam presentiā. et fecit eum bibere venenū in nomine dei sui. quod cum fecisset nihil sibi nocebat. Postea vero fecit eum bibere venenū in nomine ydolorum. Quo facto intoxicatus expirauit.

Seneceque gaudeat appetitu. Nō est dignus scientia qui scientie insurgit preceptori.

Luxurie feruore quiuis discipulus studeat se alienare. quā triplici diuiserunt satyrici partitione Quandam in ornatu vestium dicentes consistere. aliam in coitu. terciam

¶ Hic ponit tercium impedimentū subiectionem scholariū erga magistros suos impediens quod est luxuria Et diuiditur. nam primo diuidit luxuriā in tres spēs secundo prosequitur ponendo exemplū. ibi Cōtumelioso coitus appetitu. dicens Discipulus volens proficere in scientijs cauebit sibi a feruore luxurie. quā diuiserunt satyrici in tres spēs. Prima consistit in ornatu vestium. secūda in coitu. et tercia in superfluitatibus cibi et potus Tunc reddit causam quare scholaris se abstinebit a luxuria. dicens Uidemus enim multos luxurie subiectos tandem incidere in rabiem ¶ Notandum hic. quod scholares ea de causa cauebunt sibi a luxuria. quia proficere volentes in scientijs quietam habebūt mentem. ita quod rōnem habeant cōstantem Etiam erunt absoluti a passionibus corporis. sicut sunt amor timor et odium. Luxurie autē insistentes animum habent incōstantem. et passionibus corporis sunt occupati. Huiusmodi autē corporis passiones cum luxuria mentem faciunt inquietam et animum incōstantem. quare scholaris proficere volens abstinebit se a luxuria ¶ Item notandum. quod luxuria secundum sanctū Thomam est ex immundis desiderijs proueniens lubrica mentis et carnis prostitutio. Uel aliter sic diffinitur. Luxuria est libidinose mētis appetitus. Appetitus quidem qui est ex consensu rōnis. talis enim appetitus est peccatū mortale. dū ratio non cohibet hmōi appetitum. cum tamē possit cohibere. Sunt autē luxurie octo spēs siue differentie. Prima est fornicatio. et est soluti cum soluta. Secūda est meretricium. et illa fit dupliciter. scilicet aut per vanā libidinem cum diuersis sectando. aut cum publica concumbendo. Tercia est adulterium. quo coniugalis thorus violatur. Quarta est stuprum. quo virginalis integritas corrūpitur Quinta est sacrilegium. quo continentia deo sacrata leditur. Sexta est incestus. quo vinculum cōsanguinitatis vel cōpaternitatis corrūpitur. Septima est peccatū contra naturam siue zodo

Disciplina scholariū.

nimia quo naturalis vsus coeūdi peruertitur. Est aūt omē peccatū contra naturā speciei ¶ Unde notandū q peccatoꝝ aliud est contra naturā generis. aliud contra naturam speciei. Secundo modo omē peccatuꝫ mortale est contra naturam. Quia in rationali parte sinderisis omni peccato remurmurat. sed pmo modo peccatū zodomie est contra naturam. Non solū em in hoīe. sed etiam in bestijs sꝫ diuersi sexus qui in coitu conueniūt. Et si alio modo contingit. cōtra naturaꝫ generis est. Octaua species luxurie dr esse libidinosus coitus cōiugalis. hic autem multipliciter accipitur. Quidam em

gulositas assistricem. Cuiuslibet rabie fetulenta frequenter nouimus laborare subiectos

est licitus. alius fragilis. alius impetuosus. Licitus est triplex. vt quādo fit causa prolis ad cultū dei. Vel causa reddendi debitum Vel causa fornicationis vitande. nō in se. sed in coniuge. Primus est pietatis. secundꝰ iusticie. tercius vero cautele. Et is nullū dicitur esse peccatū Fragil' coitus cōiugalis est dum fit causa delectationis. Et est distinguendum. qꝛ vel amor ipsius delectationis preponitur deo. ⁊ sic mortale peccatum est. Aut postponitur deo. ⁊ sic veniale est. Sed impetuosus coniugalis est. qui ex sola libine proueniens methas honestatis ⁊ rationis transcendit. Et fit quinqꝫ modis. Primo modo cum fit causa satiandi libidinem p meretricia blandimēta. Secūdo cum fit contra naturalem modum Tercio cum fit tempore prohibito. Quarto cum fit loco prohibito. Quinto cum acceditur ad pregnātem vicinam partui. vel que est in fluxu menstrui. Sed vt autor innuit in littera. satyrici hoc est reprehensores vitiorum diuiserunt luxuriam in tres partes. Quandam in coitu de qua dictum est. Quandā in vestium ornatu. Et terciam in gulositate dicentes ꝯsistere. Unde satyricus dr a satyra. ⁊ est arbor quedam calida libidinis excitatiua. Inde satyricus. i. libidinosus aut libidinosoꝝ rephēsor. Nec aūt luxuria pro qualibet eius specie seu parte est determinate subiectōnis scholariū erga suos magistros impeditiua. quare precipue a scholaribus est vitanda ¶ Itē luxuria nocet corpori ⁊ anime. Hominem em debilitat. vires eneruat. animū impedit. corporis consumit dispositōem. bona exteriora annihilat. etiam nocet oculis. quoniam luxuriosi frequenter habent oculos rubicūdos ⁊ lippientes. Et taugūtur proprietates predicte in his metris. Femina corpꝰ. opes. animā. vim. lumina. voces Destruit annihilat. necat. eripit. orbat. acerbat. Item. Ingenium. mores. animam. vim. sensus. honores. Tot perdit vere bona clericus in muliere. Item dicitur in textu (fetulenta rabie) et ꝯuenienter. quoniā ſm medicos nimia luxuria causat debilitatem cerebri. ⁊ sic homo debilitatur in capite. ⁊ sic qui frequenter vtuntur luxuria fiunt dementes ⁊ furibundi. quare a luxuria abstinendū est. Unde philosophus in quadam epistola ad Albinū sic inquit. O clemens imperator non inclina te ad coitum. quia est proprietas porcorum ⁊ actus brutorum. Scio enim q est corporis destruc

tio. vite breuiatio. virtutum corruptio. legis transgressio. malorum mortis generatio. Etiam per nimiū coitum impeditur digestio nutrimenti Etiam consequitur inhabilitatio siue organoꝝ indispositio. ⁊ principaliter cerebri. Et luxuria bene dicitur proprietas porcorum propter eius immundiciā. quia si natura tantā non apposuisset delectationem ad actum luxurie. nullus talem perficeret ¶ Item notandum ꝙ ornatus vestiū siue gulositas non dr̄ actus luxurie formalit̄ vel essentialiter. sed causaliter ⁊ dispositiue. homo enim pulchra habens vestimēta ⁊ singulis in mēbris dispositus citiꝰ ad luxuriam instigatur. Et mulieres in tali potiꝰ delectantur. quare ⁊ talem sepius alliciunt. Etiam gulositas disponit ⁊ causat luxuriā. Juxta illud commune dictum Luxuriat raro non bene pasta caro. Et sic per oppositum homo crapulosus sepe cōmittit luxuriam.

¶ Contumelioso coitus appetitu sanguineum Lucrecij filium zenonis discipulum omnis rhoma fleuit inusitatum. Qui tam clarissimis ortꝰ natalibus. quantitatis procere. qualitatis sanguinee. mire siquidem eloquentie. perspicacis ingenij. Sed quotidianis ⁊ vltra debitum nature nuptijs gaudebat. patre penam differente patrimonium parentumqꝫ census illicite consumebat. Cunctisqꝫ zelotipijs imminebat. aleis autem ⁊ meretricū cellulis semper inhiabat. proprio nō destitutus pruritu. a parentibus eiectus. ab amicis ⁊ consortibus destitutus. Creditoribus vndiqꝫ fatigatus. notis ⁊ ignotis furtim studuit assistere. a crucis angustijs creberrime a patre redemptus est. Ultimo cum parentis penuria redemi non potuit. eū dem ad eum lachrymis venire cōpellebat. osculūqꝫ ab eo voce querula pe

¶ Hic per exemplum confirmat dictum suū. ꝙ scʒ nullus exerceat actum libidinis. dicens sic Tota ciuitas rhomana defleuit filium Lucrecij qui fuit sanguineus. ortus de parentibus nobilibus. ⁊ habuit corpus bene dispositum. et erat facundus ⁊ ingeniosus. Nimis enim insistebat luxurie consumendo bona parentum suoꝝ cū meretricibus et taxillis illicite. sic ꝙ tandem a consortio suo destituebatur. quādo scʒ amplius expendere non valebat. ⁊ q̊tidie vexabat̄ a creditorib' suis. tandē vero non

potens plura acq̃rere. furari incepit. immo pater suus ip̄m a patibulo re
demit. Patre vero eius totaliter depauperato ꝑ ip̄m. ꝛ ex ꝯsequenti ꝑ il
lũ amplius redimi nõ potuit. Adductus tandẽ ad patibulũ. voce q̃rula
osculũ a patre suo petebat. Et patre suo ex pietate moto paterna. osculũ-
q̄ prebẽte morsu acutissimo secuit eius nasum in hec ꝓrũpens verba. Pa
ter quare nõ correxisti me tp̄e erroꝝ meoꝝ puerilũ. quare me nõ ꝑmisisti
documentis magistri mei obedire. ꝛ q̃re te nõ ꝓhibente socios meos ꝯtẽp
si. quasi dicat. hec oĩa mihi prouenerũt ex q̃ nõ correxisti me tp̄e determi
nato. Ad dandũ igitur aliis exemplũ vt corrigant filios excessiuos am
putaui vobis nasum vestrum. Subdit autor. necesse est patrẽ intendere
correctioni filiorũ suorum. ꝛ magistrũ suos discipulos moribus bonis in
formare. ¶ Notandũ hic ꝙ vt patet in textu necesse est patrẽ intẽdere
correctioni filioꝝ suorum. Ratio est q2 teste pħo nõ parũ differt puerũ sic
vel sic assuesci. Pueri eñ per correctõem a prauis morib9 reuocati quen-
dã sibi assumũt habitũ boni. Incorrecti vero in
vitia se declinantes ha-
bitũ acquirũt vitii. Q̄d
poeta attendens hortat̄
patres ad correctiões fi
lioꝝ hoc modo. Lucre
cij casuꝫ pater horre. nõ
sine natum Incastigatũ
si nõ vis perdere nasum

tebat. Pietatis autem motione filii
petitio patrem erexit: Erectiq3 filius
nasum morsu acutissimo secuit dicẽs
Quare a meis malis erroribus icasti
gatus euasi Ut quid magistri mei do
cumẽtis non obediui. sociosq3 meos
cõtempsi. Filii patrem castigatõi ne-
cesse est indulgere. magistrũq3 mores
discipulũ informare.

¶ Ecce q̃3 meretricũ detestabilis est
incursus Est enim meretrix nonaria
inferni ianua. via iniq̃tatis. scorpiõis

¶ Prius docuit autor
fugam luxurie Hic pro
sequendo intentũ docet
fugam meretricuꝫ dicẽs
sic. Quanta mala proue
niũt de meretricũ accessi
bus. Et describit mere-
tricem sic. Meretrix est
nonaria. ianua iferni. via
iniquitatis. scorpiõis ꝑ
cussio. viscariũ sceleris. ꝛ
puteus interitus Addit
autor ꝙ sit aliqua alia spẽs luxurie. que sc3 nõ est in coitu viri cum mulie-
re. sed solũ in coitu viri cũ viro. illa est deterior quolibet peccato. quod per
luxuriam fieri potest. Subdit ꝙ nocumentũ proueniens scholarib9 a lux
uria que in coitu ꝯsistit p3 de Iacinctino ꝛ Iouino viris prudentissimis.
qui potius volebant mori q̃3 vitio predicto succũbere. ¶ Notandũ h p̄
mo ꝙ meretrix ꝓ tanto d̄r nonaria. quia antiq̃tus meretrix comparere nõ
potuit in loco ꝯmuni ante nonam. Item congrue meretrix dicitur ianua
inferni. q2 ꝯuersans cũ meretricib9 bona negligit opera. Et iõ. tal' ad in-

fernū habet inclinationem p easdem. Quare meretrix congrue dicit via siue ianua ducens ad infernū. Item dicitur via iniquitatꝫ. quia nunq̄ꝫ sua det ad bonum. sed potius ad mala queuis peragenda. Item dicitur scorpionis percussio. Unde scorpio dicitur quoddā animal ore lingēs ⁊ cauda venefica pungens. pariformiter ⁊ meretrix lingit. i. dulcia profert verba. quibus secum conuersantes decipiunt. Pungit autem cum cauda. quia ducit homines ad multa pericula. sic q̄ homo nedū destruit corpꝰ verūetiam ⁊ totam suam consumit substantiam. ⁊ cum hoc amittit honorem. Item congrue dicitur puteus interitus. quia est fouea mortis. Unū cū meretricibus continue ꝯuersantes cadunt frequenter ad foueam mortis. nedum corporalis. verūetiam ⁊ perpetue. ¶ Item notandū q̄ Iacinctinus ⁊ Iouinus cogi nō poterant ad actū luxurie. immo potiꝰ mori voluerunt. quod intelligi debet de actu luxurie zodomitice. Item ſm alios Iacinctinus ⁊ Iouinus moriebantur. quia non coierunt. Unde coitus quandoq̄ꝫ necessariꝰ est vite. quia superfluitates p ip̄m remouentur.

pcussus viscarium sceleris puteꝰ interitus. Et si qua est alterius luxurie ignominia qualibet alia grauior scelere deterior Interitus aūt Jacinctinus cunctis patet ⁊ iouinus.

¶ Hic prosequitur de secūda specie luxurie Et diuiditur hec pars in tres. In prima ostendit quomodo prima ⁊ secūda species luxurie habent se adinuicem correlatiue. In secunda remouet quoddam dubium ibi. Uinum aūt modice sumptuꝫ: In tercia facit exclamationem ad ebrietatem ibi. Que consorte vinoso. Et dicit sic. secūda species luxurie consistens in diuersis crapule generibus gaudeat permutatim cum p̄ma tanq̄ꝫ causa ad causatum. quoniam ebrietas fit relatiue propter coitum. Et etiam propter variorum vitiorum genera. ¶ Notandum hic q̄ cōmesatio dicitur vsus illicitus ⁊ immoderatus ciborum ⁊ potuum.

Commesationibus aūt ⁊ ebrietatibꝫ scđa species luxurie dotata permutatim cum predicta tanq̄ꝫ causa ad causatum gaudet sustineri. Propter enim coitum fit ebrietas relatiue. necnon ceterorum viciorum

¶ Item notandum q̄ prima ⁊ secunda species luxurie pro tanto dicuntur se habere sicut causa ⁊ causatum. quia ebrietas est propter coitum et econtra. Unde Symon expositor dicit q̄ commesatio maximum inducit calorem. Ille autem calor dissoluit materiam que est in iuuenibus. seu dissoluit materiam quam inuenit. Et illa materia sic dissoluta emittitur per coitum. ita q̄ ebrietas est dispositio ad coitum. vt causa se habens ad coitum tanq̄ꝫ ad causatum. ¶ Item notandū q̄ duodecim sunt sp̄es

genera ¶ Vinū autē modice sumptum acuit ingeniū. vel intellectui videtur conferre acumen. Non aūt īmodice sumptū rationē perturbat. intellectum hebetat. memoriā eneruat. obliuionem immittit. errorem infundit. et ignorantiā inducit. Ubi em̄ ebrietas ibi furor dominatur. vbi furor ibi nulla sapientia. sed desipientia preuagatur. De huiusmodi vero cotidiana nobis patēt exempla. et virtutum decrementa

ebrietatis. vn⁹ Bis sex credatis species sunt ebrietatis. Est vilis p̄mus sapiens est alter opimus. Ternus multa vorat. quartus sua crimina plorat. Quintus luxuriat. sextus p omnia iurat Septim⁹ attendit. octauus singula vendit. Nonus nil celat. qd habet sub corde reuelat. Somnia denus amat. vndenus turpia clamat. Et cum plenus vomitū patrat duodenus. Vel sic pdicte spēs aliis ptinentur metris Ebrius atq; satur his ecce modis variatur. Hic canit. hic plorat. hic est blasphem⁹. h orat Hic est pacificus. hic est nullius amicus. Hic saltat letus. hic est s̄mone facetus. Iste loqui nescit. hic cespitat. ille pigrescit Hic est clamosus. hic ē verbis viciosus. Disputat hic. ille currit p computa ville. Nunc deciū iactat. socium feriēdoq; mactat. Nunc seruit veneri. somno vult ipse teneri. Hic vomit. hicq; vorat. sic bacchi turba laborat. Unde dicit ipsemet Bacchus loquēs de pprietate vini hec metra. Sum deus atq; color. nam dum p guttura color. Mutatur color. cedit a corde dolor. Vinum dat festum. frigus cōuertit in istum. Letificat mestum. miserum qz reddit honestum

¶ Tunc ibi (Vinum autē) Hic remouet quoddā dubium. diceret em̄ aliquis. an ne scholaris possit sumere aliquē potum inebriatiuū Hoc dubium remouens dicit. q scholaris bene potest sumere vinum qd solet inebriare. Dicens sic. vinum moderate sumptū subtiliat ingenium. et intellectui confert acumen. Si vero sumatur immoderate. pfundit rōnem, hebetat intellectū. eradicat memoriā. inducit obliuionē. dat errorē. et amministrat ignorantiā. Et subdit cām dicens. vbi em̄ ebrietas ibi cōmotio animi videtur habere dominiū. Et vbi cōmotio animi ibi nulla discretio. sed potius regnat ibi stultitia. Et cōcludit sic dicens. q cotidiana exempla hmōi ebrietatis et virtutū damna patent. per qd excusat se de exēplorum assignatione ¶ Notandū hic q ea que in textu dicunt sup recōmendatione vini de bono vino sunt interptanda et subtili. grossum em̄ vinum et vile nocumentū inducit intellectui et rōni. quocūq; etiā modo sumatur. vn⁹ Vinū subtile facit in sene cor iuuenile. Sed vinū vile dat cor iuuenile senile. Item notandū q vinum ea de causa dr acuere ingeniū

dummō modice sumatur. q2 virtualiter est calidum. ⁊ exsiccat spūs sub ti
les seu vitales in homine aperiens venas p quas mouentur spūs ⁊ spēs
intelligibiles ad intellcm̄ Unde vinum non requiritur ꝑpter intellectū. intel
lectus eīn in singulis hominib9 est eque subtilis. q2 nō est ꝑmixtus ꝑmis
qualitatib9. Sed tn̄ requirit propter sensus ⁊ organa eiusdē. qui pn̄t sub
tiliari Item notandū ꝙ vinum immoderate sumptū ea de causa dicit
eneruare memoriā. ⁊ in
tellcm̄ hebetare. q2 gros
si vapores ex vino immo
derate sumpto replēt ve
nas p quas spēs intelli
gibiles deferri deberent
ad memoriā. Unde in
tellectus in sua opatiōe
dependet a virtutib9 in
ferioribus. cuiusmodi sūt
fantasia ⁊ ꝟtus cogita
tiua. Et ille p immode
ratā vini sumptionē im
pediunt. ⁊ per ꝯñs intel
lectus in sua opatione.

¶ Que pestis consorte vinoso de
terior est. qui si nequeat studere. cete
rosq3 gignasijs corrodit inhiare. vel
horrorem litis consonat. vel pugnis
cesus opem orat. O qualis ꝑmixtio
studentis ⁊ dissolutio Eijciat ergo ta
les ab integritate consortij prudentū
discretio ordine irregressibili ⁊ tem
pore determinato. Hec aūt species se
cunda prime quādoq3 preambula est
posterioris autē pedissequa ⁊ appeti

Item notandū ꝙ me
moria residēs in vltima
capitis parte sicca est re
seruans spēs reꝝ sensibi
lium. Unde quādo illa
nimium humectatur per grossos vapores cerebri humefactiuos ⁊ orga
noꝝ sensitiuoꝝ. redditur homo obliuiosus ¶ Item notandū. ꝙ vinū
immoderate sumptū perturbat rōnem ⁊ memoriam hebetat. quod pa
tet per similitudinē platonicam. Unde plato assimilat humanū intellec
tum flamme viridium lignoꝝ. talis eīn est obscura ⁊ lucens minime Per
rarefactionē vero viridium lignoꝝ ⁊ desiccationē eorundē flamma effici
tur lucens ⁊ clara. Pari modo intellectus humanus per nimiam potus
resumptionē confusus efficitur ⁊ obscurus. Comparat etiā idem intel
lectum hominis sobrij flamme siccoꝝ lignorum ⁊ rarefactoꝝ. ꝑut ex pre
missis sufficienter potest colligi. Tunc ibi (Que pestis ⁊c.)
¶ Hic Boetius facit exclamationē contra ebrietatem dicens. Que
pestis est deterior ꝙ̄ socius ebrius. Nam si ipsemet nō vult studere. alios
a studijs impedit ⁊ prouocat ad discordiā Et si quādoq3 ꝑcutiatur pug
nis propter suam ebrietatem. rogat alios vt sibi assistant suam vindican
do lesionem. O quanta stulticia generatur etiā consorte ebrio. Quilibet
igitur prudens scholaris abstinebit se a consortio vinosoꝝ. amouens ip
sos vinosos ab integritate consortij. ⁊ hoc ordine irregressibili ⁊ tempore
determinato Subdit ꝙ hec secunda species luxurie quādoq3 precedit
primā sicut causa causatū. ⁊ quādoq3 sequitur terciam ¶ Tunc excla

mando dicit. O quātum erroris immittit ebrietas. nisi freno sobrietatis ad plenum corrigatur ¶ Notandum ꝙ sobrietas maxime est deside randa. vñ⁹ Sobrietas flos est. sua merces optima dos est. Et per conse quens ebrietas est maxime fugienda. vñ⁹ Ebrietas frangit quicqd sa pientia tangit. Unde dicit Symon expositor in actibꝫ Alexandri regis magni ꝙ eius natura fuit de facili inebriari. Quodā enim tpe dum in ebriatus fuisset incepit ludere cum quodā mili tum suoꝝ in ludo scaco rum. ꝛ miles eum supe rauit. ita ꝙ multa lucra tus fuerat. Et tandē ad regem dixit. Dñe ego matto vos Vñ rex val de cōmotus fuit ꝛ dixit. Quō posses eum suga re quē totus mūdus ne quit superare Tūc dixit miles. Domine rex ego appello Nunc rex ma gis cōmotus dixit. Si tu appellas tunc maiorem scis iudicē. cum tamen nullus sit sup me. Cū aūt miles deberet suspendi dixit iterū. Domine rex ego appello. Cui rex dixit. Ad quem appellas. Miles vero dixit. Dñe rex ego appello ab ale xandro ebrio ad alexandrū non ebrium. Tunc rex motus fuit alia rōne. et sibi inducias vsqꝫ ad crastinū diem dedit Nunc sequenti die venit mi les ad regem. Et quia passiones fuerunt tunc sedate in rege. ipse inspexit militis sapientiā. ꝛ dimisit eum viuere Unde manifestum est ꝙ homo so brius nobilior est ebrio ¶ Item notandū. ꝙ castigare ad vnguem est perfecte intrinsece seu vltimate castigare. sicut faciunt lapicide volētes be ne lapides planare iudicāt ꝑ vnguem. ꝛ per hoc vident vtrum sit ibi ali qua tortuositas vel non. Et cōsimiliter in proposito est faciendū Item notandum ꝙ ebrietas multipliciter potest remediari. Primo per somnū quoniā ſm naturales phos optimum est ebrijs remedium vt dormiant Sic enim sup̄fluitates melius ꝯsumuntur. in somno eīn optima celebra tur digestio. Secundo per comestionē. scꝫ modicum comedēdo in quod agat potus. Tercio ponēdo testiculos ebrij ad aquā frigidam

tiua O quantū erroris immittit ebrie tas in mentem. nisi freno sobrietatis castigetur ad vnguem

Ercia vero species luxurie est cōcupiscentia. que ornatibus inhiat. potentūqꝫ progeniei maritata consistit. Quibus paupertatis tuta fa

Xpedito de duabꝫ speciebꝫ luxurie. hic ꝓsequitur de tercia. Et diuiditur hec ps in tres ptes. primo eīn ostendit q̄ sit tercia spēs luxurie. scdo ꝑ suas ꝓprietates eam notificat. ibi Hec aūt vestiū. tercio declarat eam ꝑ exēpla. ibi Cum quondā. Et dicit pmo sic. Ter cia spēs luxurie consistit in cōcupiscentia. que intendit ornatū vestium. et est coniuncta ꝓgeniei potentū ꝛ diuitibꝫ. pauperibꝫ aūt est aliena. licꝫ pau peres sint inuiti. Unde non vult Boetius aliud in pñti lrā nisi ꝙ tercia

species luxurie consistit in ornatu vestimentorum ¶ Notandum hic quod tercia species luxurie magnum facit impedimentum proficere volentibus in scientijs quicunque enim affectant vestium diuersitatem et ornatum semper intendunt causam placendi populo. Volentes autem habere cognitionem veritatis destruere debent omnes delectationes seculares. siue sint in cibarijs siue in vestium ornatu. siue in coitu. vt dicit philosophus in libro de pomo.

Tunc ibi (Hec autem) ¶ Hic notificat terciam speciem luxurie per suas proprietates dicens Que gaudet frequenti variatione vestium et earum sigillatione de membro ad membrum. Gaudet etiam faciem perfundere fuco. gaudet etiam florum diuersitate. gaudet etiam continua rasura. gaudet etiam diuersis moribus et cingulis parthorum. etiam gaudet vestium partes speciebus odoriferis adimplere. Solet etiam incedere collo monilibus ornato. Gaudet etiam incedere calceis rostratis ad modum regine. et incedere collo elato. gutture inflato. supercilio mutulato. oculo impudico. Gaudet etiam incedere semicirculariter. et solet seruientibus loqui proterue. Solet vexare vicinos verbis contumeliosis. Et addit quod hec species multum nociua est acquirere volentibus scientiam et doctrinam Inhiantes enim isti speciei raro solent esse in scholis. sed potius fugiunt a scholis.

¶ Tunc Boetius facit exclamationem contra

cultas cedit licet inuita. ¶ Hec autem species gaudet vestium frequenti variatione. earumque in sigillatione membratim pectinis beneficio cesariem polire. et calamistri tortuositate florumque diuersitate serratim lasciuire. faciem fuco perfundere Nouaculeque frequenti castigationi inhiare. sinum aromatibus implere. gemmatisque colla monilibus ornare. parthorumque cingulis ventrem castigatum plebi ostendere. rostratis tabulatisque calceis, vt regina incedere. collo elato. gutture inflato. mutulato supercilio. oculo impudico. fastidiosoque incessu semicirculariter procedere gaudet. Raris autem parumque modestis sermonibus ampullare. appositisque cibarijs omnia fastidire. litibus seruiens probris: affines ignotosque cruciatibus affligere. Ultimo raroque scholis interesse parum prodesse primo. eisdemque abesse festinat. O qualis et quanta viciorum est permixtio ¶ Cum quondam me athenis discedi causa recepissem Ganimedem

istam speciem. O qualis ꝛ quāta est permixtio viciorum contingens ex ornatu vestium. Tunc ibi. Cum quodam die.

¶ Hic declarat terciam speciem luxurie per exemplum dicens sic. Cū tempore quodam transtulissem me athenis causa studij vidi quendam qui vocabatur Ganimedes laborantem omnibus conditionibꝫ ꝓdictis tercie speciei luxurie. Ipse eñ quādoqꝫ incessit calceis limbatis. ꝛ quādoqꝫ caligis maculatis. ꝛ tibijs cedrinis. aliquando nudus propter vestium breuitatem incedere videbatur. vt videretur longas habere tibias diuersimode ornatas. ꝛ dum intrauit ariopagum habuit se tanqꝫ saturatus extenso ꝛ irato animo procedendo notos ꝛ ignotos vilipendendo Ego igitur quia eram alienigena cauebam mihi a societate sua ne mihi insurgeret. Subdit sic dicēs Quid plura dicā de isto ganimede. postqꝫ ipe cōtinuauit sic predicta per aliquod tempus. ad tantā deuenit paupꝫtatē ꝓpter suas dilapidationes qꝫ ea que prius contempsit post sociatim mendicꝰ rogitabat fortune meatu ꝓmutato. Cōsequēter Boetius se excusat dicens has sufficere conditiones pro exemplis. cum in pricipio ꝓsentis libri promiserat se ꝓcessurū sub breuiloquio

dictatoris filium in omnibus predictis laborantem inspexi. qui quādoqꝫ pedulis limbatis. ꝛ quādoqꝫ caligis maculatis per horāqꝫ cedrinis tibijs elatus nudus processit. Ariopagūqꝫ vt semper stomachatꝰ impetijt. Cauteqꝫ scepissime me prouidi ne mihi insurgeret quia alienigena eram. Quid plura dicam. deuenit in tantā (licꝫ inuitus) inopiam. qꝫ ea que ꝓus fastidiendo cōtempsit. mendicus corrogando composuit. fortune meatu permutato. Sꝫ hec hactenꝰ dicta sufficiāt.

Um autem discipulus ad ꝑfectionem tendere teneatur effectiuam perfectionis causam vtpote continuitatis constantiaꝫ prout facultas suppetit menti dinoscatur im

Xpeditis tribꝰ impedimētis ꝺterminate subiectionis discipulorꝫ. videlicet discolia. violentia. et luxuria. prosequitꝰ Boetius de qrto scꝫ incōstantia. Et diuiditur hec ps in duas. In prima docet autor inconstantiam a scholaribus vitandā. In secunda ponit naturam inconstātie ibi. Quid in dilectionis opusculo. et tercio ponit exemplū de incōstantia ibi. Cum in gignasijs. Dicens primo sic. discipulus perfectum facere volēs processum in scia ꝛ clericus fie

ri pfectus debet esse constãs.scz tam diu vnam discendo sciam donec fun ditus eam intellexerit. Tunc ibi. Quid in dilectionis.

¶ Hic ostendit naturam incõstantie dicens. clarius est ꝛ lucidius con/stantia in opere dilectionis. immo a scholare quolibet summe est attendẽda. ꝛ per oppositũ incõstantia est vitanda. Constãtia em̃ facit scholarem intelligẽtem. incõstantia vero facit eum prius scitoꝝ obliuisci. Item con/stantia facit processum in scia. incõstantia autem retrocessum facit ꝛ obliuionem in eadem. Item cõstantia colligit fructũ sciẽtie. incõstantia vero dispergit eundẽ. ¶ Notandũ hic ꝙ autoꝛ con/grue dicit Cum discipulus teneatur ad perfectionem tendere effectiuaꝫ Dicit em̃ propheta. ve vobis qui de numero bestiaruꝫ estis computati hoc relinquẽtes diuinũ quod est in vobis. s. scientiam ¶ Item notan/dum ꝙ incõstantia con/grue ponitur impedimẽtum determinate subiectionis discipuli. quoni/am vt supra patuit discipuli subiectio cõsistit in tribus. videlicet attẽtione. beniuolẽtia. ꝛ docili/tate. Incõstans autem scholaris nec attentus ẽ ad audiendum. nec do/cilis ad intelligẽdũ. nec beniuolus ad retinendũ Quare per inconstantiam determinata discipuli subiectio impedit᷑ Unã constantia vt hic accipit᷑ est studij inchoati plena adeptio. ꝛ incõstantia ẽ studij inchoati coꝛrup/tio. ꝛ alterius ꝓsecutio. Tunc ibi. Cum gimnasijs insudare ꝛc.

primere ¶ Quid in dilectõis opusculo lucidius constantia. Quid incõstantia nequius. prima parit. secunda parta dissoluit. prima procedit. secunda retrocedit. prima colligit. secunda collecta dispergit.

¶ Cum gimnasijs insudare decre/uissemus. magistratus quoqꝫ vicem obtinere dignum duximus filium in constantie. vel vt verius dicam ipsaꝫ incõstantiam fortuna nostris assignabat preceptis imbuendum. Qui satiricis inhiabat atramentis mensurn⁹ bistoriographis ꝑsepe diurnus elegiacis animus. ratione vero differendi Arestotelis lamentabatur nocturn⁹ editõibus philosophicis duodecim tabularum cõpilationibus quasi in/stantaneus omnibus siquideꝫ in breui extiterat fastiditus. Si vero libel/

¶ Hic ponit Boeti⁹ exemplum de incõstantia dicens sic. Cum decreuissemus insudare studijs causa acq̃rendi scias. postq̃ adeptus fueram

Disciplina scholarium

magisteriū. direxit ad me fortuna quēdam scholarem imbuēdum q̄ nimi
am propter sui incōstantiam proficere nō valuit. Vn̄ scholaris ille p̱ mē
sem studuit carmina satirica. p̱ diem hystorias. p̱ annū libros elegiacos. et
lamentabat̄ de libris Arestotelis de modo arguendi tractantibus. p̱ spa
cium vnius noctis scire nitebat̄ omnes libros logicales Aresto. quasi p̱
tempus instātaneū studuit compilatōes duodecim tabellarum. in quib
rhome scripte erāt leges rhomanoꝝ. de quibus omnib breuiter fuit at/
tediatus. ꝛ si per horam se cōmendasset multos incepisset libros. nullum
tamē (licet breuissimū) finiuisset. tādem voluit esse mercator. ꝛ insistebat
nauigio marino ꝓ mercantia exercēda. prima vero nocte ad nauseam pro

lorum inspectioni coꝝ scripture aliq̄n
indulsisset q̄ꝫ plures p̱ horam incepis
set. nulliqꝫ licet breuissimo man9 im/
poneret perficientes Tandē mercato
rum incepit instare nauigio. ꝓmo ꝓo
noctis spacio in nausee hyatu sentina
cogente prouocatus. ꝛ deinde pōti in
undātis insultu perterritus. ortulan9
esse cupiebat. Deficiente vero legumi
ne militie se transtulit exercitui Visis
aūt hostium incursibus fuge primus
terga ꝯmendabat Cratonisqꝫ studijs
tuti9 inhiabat Cui9 semicirculi capa
citas mltis formidabat̄ q̄stionib. su
p̱ioris ꝓo circuli latitudo formata zo
diaci planicie dragmis arrisit septem
plicib ¶ Prima ꝓo lrālis ꝓtractio

uocatus ꝓpter immūdi/
cies nauales Et postea
timens submergi ortula
nus fieri volebat. legu/
mine aūt deficiente trās
tulit se ad militiam. Vi
sis aūt hostiuꝫ incursib
primo cepit fugam. ꝛ vo
luit se viceuersa studijs
applicare. ꝛ applicuit se
studijs cratonis. ibi em̄
erat magis tutus. volu/
itqꝫ studere questiones
difficiles scriptas in se/
de Cratonis rotunda
ad modū semicirculi mlt
tis depicta questionib.
Latitudo em̄ sup̱ioris
semicirculi ad modū zo
diaci disposita ꝯtinebat
in sua sup̱ficie septē que
stiones. Et in secūdo cir
culo sedis eiusdeꝫ noueꝫ
scripte erant questiones
que ſm ordinem in tex/
tu oēs patebunt. Tūc
ibi. Prima ꝓo litteral̄.

¶ Hic Boeti9 emmine
rat q̄stiones scriptas in sede Cratonis. ꝛ ꝓmo septē in sup̱iori descriptas
circulo. secūdo nouem in medio circulo descriptas ibi. Vltia semicirculi
Prima igit̄ q̄stio est hec. an dn̄atio celi empyrei terreitat̄ ꝓticipe natura
possit offuscari. Ista q̄stio pōt vno° resolui. an deus dn̄ator celi empyrei
terrenā naturā videlicet humanā absqꝫ diuine nature inhabitatōe possit
assumere. Et ſm hunc intellectū respondet ꝯmētator q̄ naturalr̄ neqꝫ

possibilius enim esset hominem fieri asinum. quam deum fieri hominem nisi miraculose. Sed secundum veritatem et fidem dicendum est. quod ex quo deus est omnipotens omnia ei sunt possibilia. que sue non derogant potentie. Sed naturam divinam et humanam vniri nullatenus derogavit sue potentie. Ratio quia nihil aliud est divinam naturam vniri humane nature in vnitate suppositi quam divinam personam que ab eterno fuit hypostasis respectu divine nature. esse hypostasim respectu divine nature create in tempore. Hoc autem non est indecibile vel impotens. quia per hoc circa divinam personam nulla ponitur ignobilitas. licet enim deus sit summe bonus et fuit ab eterno. in nullo derogatur bonitati eius. quoniam est causa bonitatis create in tempore. licet hec bonitas sit longe inferior bonitate increata. Sic conformiter cum persona filii sit hypostasis increata ab eterno in nullo derogatur. si sit hypostasis increata in tempore absque mutatione. Vel sicut deus de non creante fit creans nulla mutatione facta in se. sed in creatura. sic persona que non erat hypostasis humane nature facta est hypostasis eius nulla mutatione facta in se. sed solummodo in natura assumpta. sicut etiam deus est in omnibus creaturis absque dependentia ad eas. quin immo creature dependent ab ipso. sic etiam cum deus est in natura rationali per vnionem hypostaticam non dependet et habet substantificari in hypostasi divina. ergo hoc modo theologice questionem primam intelligendo ex dictis patet responsio. Aliter potest intelligi seu proponi hec eadem questio prout est phisice considerationis. vtrum scilicet intellectus divinus ex eo quod intelligit ista inferiora ignobilitetur. Questio enim rationabilem habet causam. quia Arestoteles habet in de anima. quod dum anima agit circa vilia vilescit. sed secundum quod operatur circa sublimia extollitur. Quia igitur actus anime circa vilia facit eam vilescere. et actus anime circa sublimia que sunt speculationis subtilis facit eam extolli. Ideo rationabiliter queritur an hoc circa actiones dei contingat. cuius actio super omnia extenditur. Ad quod dicendum quod divinus intellectus ex speciebus intelligibilibus nec nobilitatur nec ignobilitatur. Ratio est quia divinus intellectus omnia tam nobilia quam ignobilia non secundum suas species sed secundum propriam essentiam intuetur. Videt enim divinus intellectus omnia et se et alia a se per propriam essentiam. Non sic est de intellectu angelico et humano. Intelligentia scit se per propriam essentiam. alia vero a se per species. non quidem acquisitas. sed sibi concreatas. Sed humanus intellectus scit se. et alia a se per species acquisitas. Non igitur offuscatur intellectus divinus actionibus vel cognitionibus. licet extendatur per omnia quadam spirituali extensione. nulli tamen commiscetur tanquam essentia vel pars essentie rei.

¶ Notandum circa hoc quod dicitur celi empyrei. quod secundum theologos tota corporalis machina consistit in duobus. videlicet in natura celesti. et in natura elementari. Celestis distinguitur in tres celos principales. scilicet in empyreum. cristallinum. et firmamentum. Infra firmamentum quod est celum stellatum continentur septem orbes septem planetarum. qui sunt. saturnus. iupiter. mars. sol. venus. mercurius. et luna. Istorum orbium natura est quod omnes moventur. excepto celo empyreo. quod est quietum. Sed natura elementaris

Disciplina scholariũ.

in quatuor speras principales diuiditur. scz ignis aeris aque ⁊ terre. Spe
ra ignis habet tria intersticia. supremũ vocatur igneũ. mediũ ac infimum
vocatur olimphũ. Similiter aer tria habet intersticia. supremuz vocatur
ethereum. mediũ ac infimuz vocatur aereũ. In supremo est calor ⁊ lux ꝓp
ter solis propinquitatem. Et similiter in infimo propter radiorum de ter
ra repercussionem. Sed
in medio intersticio. ad
quod repercussio radio-
rum partingere non po
test ẽ frigiditas ⁊ obscu
ritas. in quo demões di
cuntur habitare detenti
in hoc caliginoso aere

quesiuit. vtrum empyrei celi domina
tio aliqua terreitatis natura participe
posset obfuscari.

¶ Secundo vtrum spirituum vita-

¶ Item notandum
quo ad hoc qd dicit ꝑti
cipe. ꝙ summũ bonum a nulla creatura formaliter participari potest. sed
bene ẽm aliquam similitudinẽ. non tamẽ ẽm similitudinẽ generis vel spe
ciei propinque. quoniã ipm summũ bonũ est speciei. ad quã nulla creatu
ra potest attingere. sed ẽm siĺitudinẽ proportionis creature possunt esse ꝑ
ticipes ꝓmi boni. qr ista bona secũdaria leges habent innatas a natura
in quibus sunt precepta proportionalia. ⁊ ẽm siĺitudinẽ proportionis si-
milia. Ex notatis patet duplex intellectus q̃stionis Tũc ibi. Scdo

¶ Secunda questio sedi cratonis in latitudine superioris circuli in-
signita est. Utrũ spirituũ vitalis seruitus terre ne fecis ambitu queat na
ture subsidio denigrari. Hec questio dupliciter potest intelligi. Uno mo
do sic. an intelligentie ⁊ demones corpora possunt assumere. Secundo sic
intelligi potest. an anime humane ex coniunctione earum cũ corpore ob-
umbrentur. Penes primũ intellectum questionis dicendũ est ꝙ intelligẽ
tia seu angelus nõ potest sibi assumere corpus. sic ꝙ corpus sit principiuz
materiale. angelus vero formale. Ratio quia illud est impossibile q̊ posi-
to sequitur impossibile. vt patet ex primo prioꝝ. sed angelus habet natu
ram ꝑfectã. etiam est plenus speciebus intelligibilibus. Si autẽ hoc mo
do corpus humanum acciperet. tunc ignorans imperfectusq; ꝑficeretur
sicut ⁊ homo in principio natiuitatis. Sed hoc est falsum ⁊ impossibile.
ergo ⁊ illud ex quo sequitur Secũdo dicendũ ꝙ angelus non potest su
scipere corpus humanũ. sic ꝙ ex angelo ⁊ corpore humano fiat vnũ suppo
situ. Ratio est. qr ea que differunt plus q̃ genere in vna specie conuenire
et conformari non possunt. Sed angelus ⁊ homo plus q̃ genere differũt
quia angelus est incorporalis ⁊ incorruptibilis. Corruptibile vero ⁊ in-
corruptibile plus q̃ genere differunt. g̊ ⁊c. Sed si intelligat angelũ susci-
pere corpus humanuz ad suum officium explendum. illo autem expleto
corpus derelinquendo. sic quidem potest suscipere corpus Ad hoc po
test primo assignari talis ratio. finis supponit ea que sunt ad finem ordi-
nata. Angelus autem est nomẽ officij. Unde Gabriel fuit missus ad vir

ginem mariã salutandũ dicens. Aue gratia plena. Et similiter angelus
Thobiam visitauit. eumq3 in terrã medorũ deportauit. quod facere nõ
potuisset. nisi corpus humanũ assumpsisset. Ymaginandũ igitur est. q2
sicut se habet cyrotheca ad manũ ratione frigoris remouendi. sic angelus
ad corpus aliquod officiũ exercendo. sed manus est abilis cyrothecaz in-
duere in frigoris expul-
sionem frigoreq3 remoto
cyrothecam exuere Sic
et angelus ratione offi-
cij potest corpus indue-
re. illo autem expleto ite-
rato corpus exuere

lis seruitus. terrene fecis ambitu q̃at
nature subsidio denigrari.

Quo ad scdm questionis intellectũ dissentio est in-
ter philosophos precipue inter Platonẽ z Arestotelem. Uult eñ Pla-
to animã humanã ante corporis ingressum esse dispositaz in cõparibus
stellis. z scire oĩa. inibiq3 tanq3 in proprijs domicilijs residere. z virtuti
bus relucere. humano autem corpori infusa inclinata est crathere lacteo.
videlicet dulcedine carnis. z exinde oblita totius celestis armonie quam
viderat in cõparibus stellis. sc3 omniũ virtutũ z scientiarum. Sed p stu
diũ z assuefactõem oĩa recolligere. z ad actũ oĩm pertingere Unde sicut
lapis preciosus luto inuolutus nihil exercet naturalis bonitatis. Sed cũ
abstergitur ab eo impurum. tunc micat puritas naturalis. sic vult animã
per studium neq3 exercitiu3 vel assuefactionẽ virtutes aut scientias de no
uo acquirere. sed potius impedimenta remouere. Contra hoc dicit
Arestoteles tercio de anima. Anima in principio sue creationis est qua-
si tabula rasa non depicta. sed virtutibus z scientijs depingibilis. Ad h
etiam videtur Augustinus in libro suo de spiritu z anima dicens. q anima
ma icreando corpori infunditur z infundendo creatur Respondendũ
igitur est z tenendũ cũ Arestotele. q anima nõ habuit aliqd esse ante cor
poris coniunctionem. indiget tamen corpore quo ad sui inceptionez. licet
non quo ad eius permanentiam. Exemplũ volens transire mare indiget
naui. Sed postq3 mare pertransiuit in suo esse pmanere ac subsistere po-
test naui corrupta. Sic corpore corrupto non oportet q anima corrumpa
tur. Nec illud est intelligendũ sicut Pythagoras intellexit. videlicet q si-
cut nauta vnus multas potest intrare naues. q sic anima vna multa po-
test intrare corpora migrando de corpore in corpus. Sed corpore cui ani
ma vnita fuit corrupto non quidem aliud corpus ingreditur. sed in pprio
esse subsistit incorrupta. Est enim anima in orizonte duorum mundoru3
scilicet eternitatis z temporis. Eternitas quidem a parte post. quia in-
corruptibilis finẽ non habens durationis. Ad hoc est Arestoteles secun
do de anima dicens. Separatur autem hoc ab hoc. scil3 anima a corpore
tanq3 perpetuũ a corruptibili. Anima igitur primo corpori infusa est in
potentia ad intelligibilia. Et propter nimiam corporis ruditatez seu in-
eptitudinem ac imperfectionem statim intelligere non potest. Sed quã
to magis z magis corpus perficitur. tanto vis cognoscendi anime plus z
plus maioratur. Tunc ibi. Tertio an iudaice zc.

¶ Tercia questio. vtrum tm̄ vnū sit celum sicut voluit Arestoteles an sunt tres. sicut iudei ⁊ egyptij volunt. Posuit em̄ Arestoteles vnū celum videlicet stellatū. septē sperarum celestiū ipsoꝝ septem planetarū cōtentiuū. Judei aūt ⁊ egyptij triplex celū posuere. videlicet stellatuȝ quod est stellarum contentiuū. Et cristallinū. non quidē ab humiditate. sed a perspicuitate. Et empyreū. id est igneum. non ignee ⁊ ardentis nature. sȝ resplendentis ad modū ignis Theologi vero diuisioni iudaice consentiunt. Quartū celuȝ ⁊ immobile addentes. In q̄ thronus veri salomonis immobiliter continetur Nam ad thronū veri salomonis per quindecim gradus ascenditur Primus est terre. secundus aque. tercius aeris. quartus ignis. quintus lune. sextus mercurij. septimꝰ veneris. octauus solis. nonus martis. decimus iouis. vndecimus saturni duodecimus celum stellatum. tredecimus celum cristallinum. decimusquartus celum empyreum. super quo celestis curia.

¶ Tercio an iudaice terne diuisioni poloꝝ. an Arestotilice simplici acquiescendum sit partitioni.

¶ Quarto si iudaice. an termini ex ipsis sint. vel in ipſ. an q̄dlibet sigillati

¶ Notandum hic ꝙ celū a beato Thoma sic describitur.. Celum est corpus primū natura simplicissimū. incorruptibilitate solidissimū. quantitate maximuȝ. qualitate lucidum. dyaphoneitate perspicuuȝ: materia purissimū. figura spericum. locali situ supremum. amplitudine creaturarum omniū in se continentium. Iste proprietates tam celo empyreo q̄ȝ primo mobili conueniunt. Sed preter hec celum empyreum est beatorū spirituum habitaculū. et specialiter sedes dei nūcupatū. Sed primo mobili specialiter conuenit ꝙ est motu velocissimū. et in hec inferiora virtutis influxiuū. Voluit igiť Arestoteles mundū sensibilem terminari ad firmamentuȝ. ita ꝙ vltima sperarum est spera stellarum fixarū. Unde dici potest ꝭm eundeȝ ꝙ non est nisi vnum celum. q̄ȝuis diuersi sunt orbes. Sunt autem octo orbes seu spere celestes ꝭm Arestotelem. vt patet in his versibus. Octo sunt spere quas sic poteris reperire. Celum stellatum. saturnus. iupiter. ⁊ mars. Sol. venus hic. sequitur mercurius. vltima luna. Tunc ibi. Quarto si iudaice ⁊c̄.

¶ Quarta questio incidens ex tercia est. Dato ꝙ tres sint celi sicut iudaica vult opinio. an igitur sunt continui aut contigui. Sunt enim continua quorum vltima sunt simul. id est non distant. Sed contigua sȝ quorum vltima sunt simul. non tamen faciunt vnum sicut continua. Exemplum primi. sicut cutis ⁊ caro. Exemplum secundi. sicut cutis ⁊ camisia. Si vero ꝯsentiamꝰ Arȝ. ponēti vnū celū. tunc alia emergit q̄stio. videlȝ ex q̄ ꝑtes celi moueť localiť. ⁊ ip̄m totū celū localiť moueatur. tenēdo opinionē iudaicam dici p̄t. ꝙ illi celi sunt contigui nō ꝯtinui. Dicit tamen

cōmentator de hoc ponere solutionem fore ridiculosum. Et cum ibidem peruenerit celosqȝ inspexerit. solutionem dubij seu questionis positurum Sed quo ad secundā dubij partem. videlicet tenendo viam Arestotelis vnicū celum ponendo. Cum partes illius mouentur localiter videtur totum celum eodem moueri motu. Ad hanc partem dubij dicunt quidā ꝙ totum celum non mutat locū. eo ꝙ extra celum nō est locus. partes tamen celi locū mutare possunt. sicut videmus in motu lune ⁊ aliorum planetarum. Distinguunt tamen hij duplicem motū localem. Nam quidā est motus ꝯm locū. vt si quis procedat de vno loco in alium locū contrarium. Alius est motus circa locū. vt si rota aliqua volueretur circa aliqd rotundū. Dicunt igitur ꝙ licet celum non moueatur ꝯm locum. scilicet de vno loco ad aliū locum contrariū. Mouetur tamen celum localiter motu circulari. quia circa locum ꝯm quem motum locatum est sibijpsi locus Aliter responderi potest ꝯm Auerroym. ꝙ primum celum est in loco per accidens. quia centrum eius est in loco per se. ⁊ tamen mouetur in loco per se. Est em̄ motus primi mobilis ab intelligentia vel anima nobili. ⁊ non a natura tanqȝ ab aliqua re mobili motū illum producente Cōsequenter dicit Auerroys. ꝙ om̄e quod sic per accidens est in loco. sicut primū celum mouetur ꝯm situm ⁊ formā. ⁊ non ꝯm subiectū. Nam subiectū quod est substantia spere nō exit a loco suo. Sed forma eius est dispositio ipsius quā ipsum habet circa conuexum centri quod ē terra. Hec aūt forma variatur omi hora de vno conuexo rotunditatis in aliud. Nam aliud conuexum rotūditatis habet ad polum aquilonis. ⁊ aliud ad polum austri Tunc ibi. Quinto cū elementoꝝ ⁊c.

Et si Arestotilice cū ptes totius localiter moueanť. quare nō totum.

¶ Quinto cū elementoꝝ cōtinua fiat trāsmutatio. an eadē que ꝓmo an alia

¶ Quinta litteralis protractio quesiuit. cuȝ elementorum continua fit transmutatio. an igiť eadem sunt elementa que fuerūt primo in esse producta. ¶ Notandū hic primo ꝙ Aresto. in primo de generatione ⁊ corruptiōe dicit elementa ad inuicem agere ⁊ pati. ⁊ inter se generari ⁊ corrumpi. generatio em̄ vni⁹ est corruptio alterius Est igitur questio an adhuc eadem sunt elemēta que in prima mundi fuerant creatione. Ubi considerandum ꝙ duplex est actio. vna ꝯm quam totum agit in totum. alia ꝯm quam pars agit in partem. Elementa igitur agunt inter se. ⁊ patiunť non ꝯm actionem totius in totū. sed ꝯm actionē partis in partem. Ratio est. nā elementa agunt inter se ꝯm ꝙ se contingūt Sed nō contingūt se nisi ꝯm suas sup̄ficies ⁊ ꝯm eas se transmutant. Et ideo eadē elementa sunt ꝯm substantiaȝ. licet aliquē partes eorū sint mutate ꝯm formas. ꝯm substantiā dico precipue naturalem. Huius opinionis est Boetius in tercio de consolatione. metro primo. O qui perpetua mundum ratione gubernas ⁊c. Est igiť verū ꝙ ꝯ

subtiliationẽ continue ex terra generatur aqua. Et econtra ꝑ ꝯdensationem ex aqua fit terra. Et sicut est de terra ⁊ aqua. ita est de aliis elemẽtis hoc dempto ꝙ in habentibꝫ simbolum facilior est transitus. Nam ꝑ rarefactionem ⁊ subtiliationẽ transmutãdo ex vno pugillo terre fiunt decem aque. ⁊ ex vno aque decem aeris. ⁊ ex vno aeris decem ignis fiunt. Et ꝑ ꝯsequens ex vno pugillo terre mille ignis ⁊ centum aeris fiunt. Sed per viã ꝯdensationis ex mille pugillis ignis fiũt centum aeris decem aque ⁊ vnus terre pugillus.

elementa consistant ¶ Sexto cum vnum cõtrarioꝝ elementoꝝ. vt aqua accidentalẽ accipiat qualitatẽ. vt caliditatem. Quare ignis non recipiat accidentalem qualitatem vt frigidita

¶ Tunc ibi Sexto cum vnum ⁊c̃. Sexta questio est. Cum vnum quodꝗ quatuor elemẽtoꝝ duplicem habeat qualitatem. vnam essentialẽ aliam accidentalẽ. Verbi gratia. frigiditas est qualitas essentialis aque. humiditas aũt est accidentalis qualitas ipsius. Sic ignis duas habet qualitates. caliditas enĩ est qualitas eius eẽtialis. siccitas vero est qualitas eius accidentalis. Est igitur questio. cum aqua posset mutari a sua qualitate essentiali. quia potest calefieri. quare ignis non posset transmutari a sua qualitate essentiali vt posset frigefieri. Videtur enĩ ꝙ quicq̃d conuenit vni ₰m qualitatẽ essentialẽ. ꝙ et alteri cõueniat. Si vero aqua que frigida est naturaliter possit calefieri. videtur ꝙ etiam ignis possit frigefieri per naturam ¶ Circa quod notandũ est. ꝙ de caliditate respectu ignis diuerse sunt opiniones. Videtur enĩ velle Petrus hyspanus caliditatem non esse in igne vt accidens in subiecto. ymmo ₰m ipsum est in eo vt substantiale Dicit enim ꝙ ignis non est subiectum caliditatis. sed materia ignis est subiectum ipsius. Est ergo caliditas in igne ₰m ipsum essentialiter. Sed mirum videtur. cum forme substantiales corpoꝝ non habeant contraria. quare tunc ignis ⁊ aqua ₰m caliditatem ⁊ frigiditatẽ possunt contrariari Sed quidam doctor in quodã commento iohannitii. vbi querit an qualitates sint forme elementoꝝ substantiales ipsoꝝ. sic distinguit Dupliciter contingit loqui de elementis. vno modo quãtum ad ipsoꝝ substantiã ⁊ absolute. ⁊ sic qualitates elementoꝝ non sunt forme substantiales ipsoꝝ. Sed Albertus magnus in postpredicamentis dicit. ꝙ caliditas est accidens ignis. ⁊ est naturalis proprietas essentialis ignis. ⁊ per consequẽs nec est pars ignis. quia pars non potest esse id quod est consequens ꝑfectum ⁊ totum esse rei. Ad dubium igitur dicendum est ꝑut dicit Arestoteles quarto metheoroꝝ. ꝙ inter elementa solus ignis est formalis. et omnia alia elementa sunt aliterius generis. Ideoꝗ quod radicatur in igne ꝑfundius radicatur aliis elementis. Idcirco ab aliis elemẽtis precipue ab aqua ⁊ terra seꝑantur sue qualitates ₰m actum ipsis non manentibꝫ in substantia. Sed remanent ₰m radices videlicet in potentia redeunte ad actum quando alterans cessat ab alte-

ratione. Et ideo aqua calefacta cessante calefaciēte per seipsam efficitur frigida. Sed ex quo ignis est rarissimus. ⁊ vbiqꝫ infrigidationē infrigidā tis recipiēs in ꝓfundum sui. ⁊ est valde formale. statim cum infrigidatur inspissatur a sua substantia. ⁊ forma corrūpitur. Et ita ꝓporcionabiliter dicendum est de aere. Sed non est ita de terra ⁊ aqua. quia illa elementa spissa sunt. ⁊ nō ita in ꝓfundum sui suscipiunt alterationē eorum quibus mutantur. Et iō aqua bene potest calefieri. sed ignis non potest infrigidari manente eadē sub/stantia. Et per hoc fundari potest hanc esse in materia naturali. ignis est calidus. hanc vero in materia cōtingenti. ma/teria aque est frigida

tem ¶ Septimo si alia zona a no/stra sit habitabilis que sit habitantiū primeua natiuitas. quis accessus. ꝗs quantusqꝫ recessus ꝑmutatim

¶ Circuli vero mappa secundi no

¶ Tunc ibi Septimo si alia ⁊c. Septima questio fuit. An sit ali/qua plaga a nostra habitalis. Et si sic. que primeua natiuitas habitantiū ibidem fuit. quis accessus recessusqꝫ a nostra ad illam. ⁊ econtra ¶ No tandum ꝙ in spera quinqꝫ distinguunt circuli qui paralelli appellantur. quorꝫ vnus est paralellus arcticus. ⁊ est circa polum mundi superiorem. Alius est paralellus antarcticus. qui est circa polum mundi inferiorē. Et sunt paralelelli vocati tropici. quorꝫ vnus est hyemalis. alius vero estiualis. Inter quos duos paralellos mediat paralellus equinoctialis. ⁊ insuꝑ alius circulus zodiacus. quem sol semꝑ suo motu describit. ⁊ ille a citeriori parte scꝫ superiori vltra equinoctialē eleuatur. in parte vero inferiori deprimitur. Et ibi tangit tropicum hyemalem. superius vero estiualem tā git tropicum. Poli vero arcticus ⁊ antarcticus multum vltra zodiacum eleuati sunt. Plaga igitur terre circulo equinoctiali subiecta inhabitabilis est propter nimium calorem. eo ꝙ sol cōtinue decurrat inter duos tro/picos circa equinoctialē circulum. Plage etem̄ subiecte polis mundi scꝫ arctico ⁊ antarctico inhabitabiles sunt propter nimiam frigiditatē. quo/niam sicut zodiacus ab ipsis est remotus. sic ⁊ sol qui zodiacum describit ab ipsis maxime remouetur. Sed iste due plage quarꝫ vna mediat inter tropicum estiualem ⁊ circulū poli zodiaci arctici. reliqua vero mediat in/ter tropicum hyemalem ⁊ circulū poli zodiaci antarctici habitabiles sūt quia sunt temperate calide ⁊ frigide. Zona vero torrida circulo equino/ctiali subiecta que inter duos tropicos mediat propter nimium calorem habitabilis dicitur. Hoc notato querit questio. An aliqua alia regio a nostra sit habitabilis. Et patet responsio quantum est ex parte temperate caliditatis ⁊ frigiditatis non esse repugnantiā. quia sicut plaga que est inter tropicum estiualem ⁊ circulum poli zodiaci arctici est temperata calore ⁊ frigore. sic ⁊ plaga que est inter tropicum hyemalem ⁊ circulū po/li zodiaci antarctici etiā est temperata frigore ⁊ calore. Unde quidam dicunt ibidem homines habitare vocantes eos antipedes. ab anti grece qđ

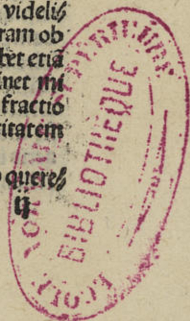
Disciplina scholarium

est contra latine. z pes pedis. quia pedes suos habent contra pedes nostros. Qz autem queritur de primeua natiuitate phisice loquendo non videtur habere locum. Ponit em̄ philosophus rerum generationē pcedere in infinitum. nec aliquem assignat primū generatorē. Quantitatem etiam accessus z recessus nullus dimensus est. eo q non potest esse transitus z accessus a nostra ad illam. nec ecōuerso. eo q zona torrida mediat que circulo equinoctiali subiecta ē. que propter nimium calorem inhabitabilis est z intransibilis. Transitus autem a nostra ad illam z ecōuerso necessario fieri haberet per regionē equinoctiali subiectam

uenaria oculos intuentiū detinebat inspectione. Quarum prima zodiaci latitudinem modificantē circulorum qualitatem inspectiōe. colurorum terminos diffinitiue. totiusqz forme quātitatem progressiue ¶ Secūdo an stelle fixe sint in suo celo superiori.

¶ Tunc ibi Circuli vero mappa zc. Prima questio secundi circuli. non quidem p modum questionis pponitur. sed per modum descriptionis. habet em̄ sibi inscriptam latitudinem zodiaci seu obliqui circuli modificantē mensurando. z distinguendo ipsum. qualificat autem dispositionē caliditatis z frigiditatis sm excessum z defectum aut temperamentū respectu habitationum circulis suppositaꝝ. Vocatur etiam zodiacus circulus obliquus quia in vna parte scz superiori eleuatur ad virtutem cancri. z ibi est magna caliditas. In alia vero parte scz inferiori deprimitur ad virtutem capricorni. z ibidem viget maxima frigiditas. Circulus vero equinoctial' medius est. Unde in plaga equinoctiali circulo supposita maxima z excellēs viget caliditas. Istam igitur qualitatem circulorū sm excessum defectuz vel temperamentū caliditatis z frigiditatis cōtinebat prima descriptio conspectiue. Insuper continebat terminos seu fines colurorū diffinitiue. seu per diffinitionem. Coluri namqz diffiniuntur per ea quibus determinantur. Sunt autem duo coluri in celo. videlicet equinoctialis et solsticialis. Equinoctialis terminatur in capitibus arietis z libre. Solsticialis vero terminatur in capitibus cancri z capricorni. Sic igitur diffinitiones colurorum per suos fines detinebat etiam prima questio. Ulterius etiam continebat totum ambitum celestis spere progressiue. videlicet progressionem solis a signo in signum. zodiacus em̄ totam speram oblique circuit. Diuiditur autē zodiacus in duodecim signa. quodlibet etiā signum triginta continet gradus. quilibet gradus sexaginta continet minuta. z quodlibet minutum sexaginta secunda tenet. z sic de alijs fractionibus. Ergo iam scripta diffinitio continebat mensuram z quantitatem totius spere quo ad progressum solis a signo in signum.

¶ Tunc ibi Secundo an stelle fixe zc. Secūda descriptio quere



bat. An stelle fixe in octaua spera vise sint illi infixe. ita ꝙ moueantur motu octaue spere. An habeant proprios epicyclos ⁊ differētias quibus moueantur dubio proprio sicut stelle erratice. Pro dubio notandum. ꝙ ſm Arestotelē duplices distinguuntur stelle. Quedam dicuntur fixe. cuiusmodi sunt ille de quibus querit questio. Alie sunt erratice. quia habēt proprios circulos in quibus mouentur. qui dicuntur epicycli. Dicendū ad questionē. ꝙ stelle fixe in octaua spera vise nō proprio motu sed motu orbis mouentur. Dicuntur eñ fixe. quia materiam habent fixam. et iō mouentur ſm motū octaue spere. Huius signū est. qꝛ stelle fixe quādoqꝫ faciūt quandā figuram. videlicet figuram crucis vel hominis vel alterius hymaginis. Figura autem illa semꝑ manet incorrupta. quod designat ipsas per seipsas esse immotas. Si eñ quelibet illaꝝ per se moueretur. in vno momēto huiusmodi corrum ꝑentur figure. Sic autē non est de septem planetis. nam vnus eorum velocius. alter vero tardius suum perficit cursum. Verbi gratia. saturnus in triginta annis. luna vero infra mensem. iupiter in duodecim annis. sol vero in vno anno. Quia igitur planete ꝑficiunt motum tempore inequali. ex hoc patet ꝙ proprijs motibus mouentur ⁊ diuersis.

An suis circulis proprijs ꝯmeantes planetaꝝ ad instar peruagari discernantur ¶ Tercio. an comete prodigialiter rubētes. circulariter cū ceteris ꝑcurrant stellis. an destructiue create

¶ Tunc ibi Tercio an comete ⁊c. Tercia questio est. an comete ꝓdigialiter rubescentes moueantur circulariter cum ceteris planetis. ita ꝙ sint de natura celesti. an sint create destructiue et in suū cahos reuertātur. ita ꝙ sint nature seꝑabilis generabilis ⁊ corruptibilis ¶ Pro dubio notandū est. ꝙ de cometa varie fuerunt opiniones. Una fuit ꝙ cometa fieret ex coniunctiōe plurium stellaꝝ vacantiū in eodem arcu. licet non in eadem altitudine arcus. Sed hec opinio est falsa. quia cometa bene apparet sine planetaꝝ cōiunctione. Silr etiam planete bene sunt coniuncti sine cometaꝝ apparitione. Preterea planete non tam diu manent coniūcti sicut comete apparent. Alij dixerunt. ꝙ cometa est qdam planeta raro apparens. quia frequētius est in radijs solaribꝫ. Et dum radios solares egreditur nobis apparet. Iterum hec opinio est falsa. quia tunc cometa appareret sub figura sperica. Preterea tunc essent plures planete ꝙꝫ septem. quod est contra astronomos. Tercia opinio fuit. ꝙ cometa sit quidam planeta comā seu caudam a vaporibꝫ sursum eleuatis accipiēs. aut saltem ab aere circūstante. Sed hec opinio iterum falsa est. qꝛ tunc cometa sine cauda ⁊ coma appareret quādo nulli vapores essent eleuati. Preterea non videtur quō hec materia sic eleuata regularit cum planeta possit moueri ⁊ continuari. Nec potest dici planetā habere comam ex parte aeris inflammati. eo ꝙ aer nimium distat a planeta. ⁊ ita cum eo cōtinuari non potest. Alij dicunt cometam esse stellam de nouo in celo impress

sam ad futura mala ꝓnunciandum. vt vitam nostram emendemus Re-
citat eñ Albertus magnus ẜm Johannẽ damascenũ ⁊ Senecam solum
modo ex parte dei ꝓuenire. ⁊ quedam futura designare presagia. Sed qꝛ
querimus causam naturalem ipsius comete. dicamus ẜm sententiã Aui
cenne Arzachel' Ptholomei ⁊ Alberti. ꝙ cometa nihil aliud est q̃ꝫ vapoꝛ
terreus grossus ⁊ compactus. cuius partes multum cõiacent. ascendens
ab inferioꝛi parte aeris ad superioꝛẽ eiusdem. vbi contingit spere ignis. ⁊
ibi diffusus inflammatur. Est eñ vapoꝛ terrestris ⁊ grossus. quia si esset
subtilis cito euapoꝛaretur ⁊ dissiparetur Partes etiã ipsius sunt multum
coadiacentes. quia vapoꝛ iste est bene cõmixtus ⁊ viscosus Durat autẽ
cometa per totum tempus quo durat suus thesaurus. s. materia exala-
tionis sue Designat autẽ cometa pꝛecipue tria mala. s. caristiam pestilen
tiam ⁊ guerrã. Caristiã
quidem qꝛ magno calo-
re qui tunc viget humo
res ex terra extrahunt.
et sic terra sterilis effici-
tur. ⁊ per cõsequens ca-
ristia causatur Pestilen
lentiã autẽ designat. qꝛ
nimia caliditas tunc vi-
gens sanguinẽ combu-
rit. ⁊ humoꝛẽ radicalem ab animalibꝫ extrahit. ⁊ sic moꝛs subseqtur. eo ꝙ
vita omniũ viuentiũ consistit in humoꝛe radicali ⁊ caloꝛe naturali. Desig
nat etiam pꝛelia futura. qꝛ dum caliditas ⁊ siccitas multum durant. tunc
colera accenditur ⁊ augmentaꝶ. Sed quia colera humoꝛ est ꝓuocans li-
tes ⁊ discoꝛdias. hinc est ꝙ colerici sunt magis litigiosi. q̃ꝫ qui aliȷs com-
p'exionibꝫ cõplexionantur. Et sic cometa plurium maloꝝ est desig̃tiuus
Et de his comete significationibꝫ sic ait quidã metrista. Flat siccat co-
meta necat. ⁊ tempoꝛa carat ¶ Tunc ibi Quarto an inferioꝛis ⁊c̃.

in suum cahos reuertãtur nature per-
missione naturantis ¶ Quarto an
inferioꝛis nature cõplexionata virtu-
tem siue eclipsim contrahant ex plane
tis. an ex pꝛimis generantibꝫ. Si ex

Quarta questio est. Utrum ꝯplexionatum seu generatum nature in
ferioꝛis scꝫ spere actiuoꝝ ⁊ passiuoꝛum plus contrahat naturam vel ꝟtu-
tem bene operandi. ⁊ eclipsim eiusdem ex planetaꝝ influentȷs. an ex gene
rantibus Si quidẽ ex planetis. an igitur ẜm respectum planetaꝝ ad ip-
sius rei natiuitatem. an ẜm euentum natiuitatẽ ꝯsequentem. Si vero ex
generantibꝫ. s. ex patre ⁊ matre. Cum igitur vnum generatiuũ sit album
et reliquum nigrum. quare igitur genitum non apparet nigrum ⁊ album
Quare igitur generatum in extremitatibꝫ vt in manibꝫ ⁊ pedibus quã-
doq̃ꝫ assimilatur patri. In ceteris vero membꝛis scꝫ quo ad cõplexionem
et dispositionem parturienti assimilatur. quãdoq̃ꝫ vero neutri generantiũ
scꝫ nec matri nec patri assimilatur. quãdoq̃ꝫ vero vtriq̃ꝫ assimilaꝶ. Ad
questionẽ dicendũ est. ꝙ generata contrahunt suam ꝯplexionem a plane
tis. ⁊ etiã ex ipsis generantibꝫ. Unde quidam pħs nomine Hermoge-
nes voluit in veritate ⁊ absq̃ꝫ dubio sic esse. ꝙ inferioꝛa superioꝛibꝫ. ⁊ supe
rioꝛa inferioꝛibꝫ coꝛrespõderent. ita ꝙ natura inferioꝛum esset ꝓpoꝛciona

ta ⁊ adequata nature superiorꝝ. Dixit em̄ ꝙ opator miraculorꝝ vnus so/
lus est. a quo descendit omnis bona operatio. ⁊ hoc est quia natura ꝓdu
cit mirabilia. cuius pater est sol. mater vero luna. que portant ipsam ꝑ au
ram. hoc est in vtero. Sol em̄ confert caliditatē. luna vero humiditatē. Et
sic solem dixit esse patrē. lunam vero matrē. Ex quibꝰ qualitatibꝰ omnia
inferiora ꝓducuntur. Et sunt parentes nature. natura em̄ omnia inferio
ra ꝓducens habet esse in supioribꝰ. His ⁊ absurdis huius philosophi ob/
missis dicendū est. ꝙ hec inferiora ꝯplexionata suam ꝯplexionem ⁊ natu
ralem inclinationē ad bona vel ad mala opera. et a planetis ⁊ a parentibꝰ
suscipiunt. Unde natura ꝓducens hec inferiora virtutē generatiuā pri/
mo planetis ⁊ superioribꝰ corporibꝰ cōmendat. Hec vero vlterius virtu
tem formatiuā in hec inferiora transmittūt seu influunt. verbi grā. patri
et matri. quibus vtunt̄ tanq̄ instrumentis. Simile huiusmodi est. si vel
lem de ferro ꝓducere cultellum. ad hoc vterer manu. Ad hoc autē ꝙ ma/
nus formam illam ab intellectu practico sibi influxam ferro induceret. qr
non immediate posset explere. vlterius virtutem operandi mallio com/
mendat. Sic natura for
matiuam ꝟtutem ⁊ ge/
neratiuam primo supio
ribus corporibꝰ cōmen/
dat. sed superiora vt ip/
sam his inferioribꝰ influ
ant primo in patrē ⁊ ma
trem transfundūt. Ideo
secundo phisicorꝝ scribi/
tur. ꝙ homo generat ho
minem ⁊ sol. Sol q̄dem
tanq̄ agens vniuersale
et formale. homo vero
tanq̄ agens particulare
et quodāmodo instru/
mentale. Concedendū igitur est. ꝙ generata ꝑm aspectum planetarꝝ ad
ipsorum natiuitatem accipiunt ꝯplexionem ⁊ ꝟtutem ac virtutis defcm̄
mores formam figuram fortunā colorem. ⁊ sic de alijs. A parentibꝰ etiā
vel genitoribꝰ aliquātulum hec contrahunt. quia in semine a parentibus
deciso virtus formatiua derelinquitur. ⁊ hoc modo est in semine sicut for/
ma in materia. vt opinabatur phs dicens semen esse ꝑuum animal a pa/
rentibus decisum. Sed potius formatiua virtus est in semine. sicut arti/
fex in artificiato. Si em̄ virtus formatiua inuenerit dispositionē in semi
ne ad vnum sexum. videlicet masculinū. tunc ex ipso producit masculum
Et si inuenerit in ipso dispositionē ad sexum femininū. producit femellā
Nam si in semine magis dominatur caliditas. per hoc disponitur vt po/
tius fiat masculus q̄ femella. Sed si ibi predominetur frigiditas. tūc ma
gis dispositum est ad generationē femelle. Masculus em̄ ⁊ femella non
differunt ꝑm speciem. sꝫ ꝑm materiam. Nam si semen decisum abundet

planetis. an ꝑm natiuitatem. an ꝑm
euentum. Si ex generantibꝰ. cū vnū
generantium sit album ⁊ reliquū ni/
grum. quare tunc generatum non al/
bum ⁊ nigrum. Et quare generatum
quādoq̄ in extremitatibꝰ assimilatur
patri. in ceteris parturienti. quādoq̄
neutri generantium:

calore. tunc dispositum est ad masculi generationē. Si vero frigore. dispositum est ad femelle generationē. ergo calidum ꝛ frigidum diuersitatē in materia faciunt. Qꝫ autem fetus quādoqꝫ patri magis. quādoqꝫ matri magis assimilatur. ad hoc diuersitas spermatū viri ꝛ mulieris in modis et dispositionibꝫ qualitatum multum operatur. Habet autē sperma viri secūdum Constantinū sicut operatio artifex ꝛ substātia radicaliū membrorum. Sperma vero mulieris se habet tanqꝫ cibus assumptus in supplementū. Unde sperma viri coagulo. mulieris vero sperma lacti cōparatur. Uiri enim sperma omnia facit per virtutem formatiuam in eo existentem. Sed in mulieris spermate hec fiunt tanqꝫ in materia apta ad recipiendū operationes naturales spermatis viri. Unde hec duo spermata recte se habent sicut sigillum ꝛ cera. Sperma namqꝫ viri calidum est ꝛ siccum. vt moueat et exsiccet. mulieris autē sperma frigidum est ꝛ humidum. humidū quidem vt recipiat. frigidum vero vt retineat.

¶ Tunc ibi Quinto que proporcio

¶ Quinto que pporcio motus ad motum per planetas. ꝛ connexio

Quinta questio quesiuit. que sit proporcio motus ad motum. ꝛ coniunctio ipsorum planetarum ad inuicē.

¶ Ubi notandum. qꝫ saturnus suum complet cursum in triginta annis. Jupiter vero in duodecim annis. Mars in duobus vel circiter. Sol in vno anno. Uenus autē ꝛ Mercurius minus qꝫ in vno anno. Luna in mense. Planetas namqꝫ sic situauit Plato. nam infimū dixit esse lunam secundū dixit solem. Sed non sunt sic ordinandi. secundus enim post lunā est mercurius. ꝛ post mercurium est venus. deinde sol. in medio scꝫ septē planetarum consistens. tres habēs planetas supra se ꝛ sub se. vnde Luna mercurius venus ꝛ sol mars iupiter saturnus. Uel in hoc metro Post sim sum sequitur. vltima luna subest. Ubi per quamlibet litterā harum duarū dictionum sim ꝛ sum vnus planetarum intelligendus est. scꝫ s. i. saturnus. i id est iupiter. m id est mars. s id est sol. v id est venus. m id est mercurius. Ex quo patet ordo septem planetarum. Sed que sit proporcio motuū iam visum est per tempus quo quilibet eorum proprium perficit cursum. Unde planete pporcionantur ad inuicem in suis motibus recte sicut numerus proporcionatur numero. Uerbi gratia. saturnus ꝛ iupiter habent se in proporcione dupla sesquialtera. Unde proporcio sesquialtera est quādo maius semel cōtinet minus ꝛ eius medietatem. vt tria ꝛ duo. sex ꝛ quatuor. Sꝫ dupla sesquialtera est quando maius bis continet minus ꝛ eius medietatem. Et sic est in pposito. nam tempus motus saturni videlicꝫ triginta annorum bis continet tempus motus iouis scꝫ duodecim annorum. ꝛ medietatem eius scꝫ sex annorum. Jupiter vero ad martem se habet in proporcione septupla. Et sic de alijs planetis suo modo dicendū est.

¶ Tunc ibi Sexto cum saturnus ꝛc. Sexta questio querebat. cū saturnus sit planeta seuissimus. venus autē benignissimus. an malignitas ipsius saturni veneris benignitatem temperet. ꝛ ecōuerso benignitas ve-

neris malignitate saturni retardetur ¶ Notandū ꝙ nullus planetaꝝ
malus est naturaliter quo ad suam naturā. Sed bene dicūtur planete ma
li quo ad influxū ⁊ effectum. Cum igitur saturnus ꝟtualiter sit frigidus
et siccus. ⁊ per cōsequens hoꝝ in hec inferiora influxiuus. Hec aūt duo
ꝯtraria sunt vite. que consistit in calido ⁊ humido Sed venus est plane
ta ꝟtualiter calidus ⁊ humidus caliditatis ⁊ humiditatꝫ influxiuus. que
ad vitam saluandā sunt necessarie. ⁊ ideo benignissimus dicit᷑. Concur-
sus aūt duoꝝ planetaꝝ quoꝝ vnus ꝑ influentiam est beniuolus. alter ve
ro maliuolus. se mutuo quo ad influentiam in hec inferiora temperāt et
mitigant. Nam sicut ex calidi ⁊ frigidi concursu ⁊ ꝯmixtione fit medium
temperatū vtputa tepidum. sic ex concursu planetaꝝ beniuoli ⁊ maliuoli
maliuoli q̇dem malicia per benignitatē beniuoli obtemꝑatur. Ecōtra be-

¶ Sexto cum saturnus inter pla-
netas sit seuissimus. venusqꝫ benig-
nissimus. an malignitas vnius retar
det benignitatē alterius ex opposito
venientis ¶ Septimo cum corus
naturaliter sit frigidus ⁊ siccus. qua
re nobis contrarius apparcat.
¶ Octauo que sit elementorum

nignitas beniuoli per ma
lignitatē maliuoli retar-
datur. ¶ Tunc ibi
Septimo cum corus ⁊c̄.
Septima questio est
cum corus ventus septē
trionalis inter fauoniū ⁊
septentrionē mediās sep
tentrioni ꝓpinquior na-
turaliter sit frigidus et
siccus. quare est duꝫ ad
nos peruenerit ꝙ appa-
reat calidus ⁊ humidus
Ad hoc dicendū est. ꝙ
licet naturaliter sit frigi-
dus ⁊ siccus. quia tamē ad nostram habitationē non peruenit nisi ṗus zo
nam torridam ꝑtranseat. Rōne cuius frigus quod in ipso erat depelli-
tur. ⁊ caliditas a loco originis imṗmitur. Etiam anteqꝫ ad nos peruenit
ꝑ maria inter locum sue originis ⁊ nostram habitationē interposita opor
tet ꝙ pertrāseat. exinde humiditatē suscipiens. Licet ergo corus natura-
liter sit frigidus ⁊ siccus a loco sue originis ⁊ a sua natura. tamē rōne lo-
coꝝ per que flat humiditatē ⁊ caliditatem sibi cōtrahit. quod exṗmitur
in ventis contrarie dispōnis sibi. qui sunt humidi ⁊ calidi. Eo em̄ ꝙ per-
transeunt regiones siccas siccitas in eis regeneratur. Et quia ꝑtranseunt
montes frigidos ꝑpetue frigidi apparent. ¶ Tunc ibi Octauo que
Octaua questio est. que sit elementoꝝ ꝓporcionabilis ꝯnectio Ubi
notandū est. ꝙ elementū s̄m Constantinū est simpla ⁊ minima pars cor
poris compositi. Minima q̇dem quo ad nos qui sensu non ꝑcipitur Est
enim ꝑticula minima ⁊ vltima in corporis resolutione. sicut fuit prima in
cōpositione. Dicitur autem simpla. non quia simplex sit elementū sine ali
qua compositione. sed quia non habet aliquas partes cōponentes ipsuꝫ
specie ⁊ numero differētes. sicut habent corpora mixta. sed est vnum totū
homogeniū. cuius ꝑtes idem sunt cū toto. q̄libet ꝑs aeris est aer. ⁊ sic de

alijs. Et dicitur elementũ quasi ylemẽtũ ſm Iſidorũ ab yle grece quod eſt materia latine. eo ꝙ omniũ corporũ eſt materia ⁊ quaſi primitiuũ fun-damentũ. Scdm alios dicit quaſi eleuamentũ ſiue alimentũ. eo ꝙ oĩa alia corpora aluntur qualitatibus elementaribus ⁊ augmentantur Sũt autẽ quatuor qualitates elementares. quarũ due ſunt actiue. ſ. caliditas et frigiditas. ⁊ due paſſiue. ſcz humiditas ⁊ ſiccitas. Unde talis eſt ele-mentorum connexio. ꝙ ſemꝑ duo elementa im-mediata in aliqua con-ueniunt qualitate ⁊ ſim bola. que eſt vni elemen torũ eẽntialis ⁊ alteri ac cidentalis.

connexio ꝓportionalis.

Nono quis ſolis luneqz meatus

Uerbi gratia. ignis ⁊ aer conuertunt ⁊ conueniũt in calidita te. que eſt igni eſſentialis ⁊ aeri accidentalis. ſed differunt in duabus alijs qualitatibus. ſ. humiditate ⁊ ſiccitate. quia aer eſt humidus ignis ꝟo ſic cus. Similiter eſt de aere reſpectu aque. Conuertunt eñ in humidita-te que eſt aeri naturalis vel eſſentialis. ⁊ aque accidentalis. Sed differũt ab inuicem frigiditate ⁊ caliditate. ſic etiam ſe habet aqua reſpectu terre. Conuertunt eñ in frigiditate. que eſt aque naturalis. terre vero accidẽ talis. ſed differunt in ſiccitate ⁊ humiditate. Terra eñ eſt ſicca. aqua ꝟo frigida ⁊ humida. Elementũ autem primũ ⁊ terciũ. ſecundũ ⁊ quartum in nulla qualitate conueniuut. ſed in ambabus habent contrarietatẽ Ut ignis in ambabus qualitatibus cõtrariatur aque. ⁊ aer terre. Inter hec autem quatuor elementa duo ſunt melioris ⁊ purioris ſubſtantie ac etiã leuioris. Et ideo naturaliter mouentur ſurſum. ⁊ trahunt nobilitatẽ ſuã quo ad operationem ⁊ ſubſtantiã ſuam ex vicinitate orbis celeſtis. a quo recipiunt influẽtiam nobilitatis ⁊ virtutis. Nam virtus celeſtis primo in fluit ſupra ſperam ignis. ⁊ poſt ignem ſuper aerem. Et ideo hec duo ele-menta ſunt ceteris ſublimiora quo ad ſitum. abiliora quo ad motuz ſub-tiliora quo ad ſubiectũ. clariora ⁊ magis perſpicua quo ad formam vigo roſa quo ad actũ. Sed reliqua duo elemẽta. ſ. aqua ⁊ terra alijs ſunt gra-uiora motũ a circũferentia ad centrum habentia per aggregatiõem par-tium. ⁊ compactionẽ ſpiſſa ⁊ obtuſa. alijs duobus groſſiora ⁊ materialio ra. plus habentia de materia q̃m de forma. quodlibet autem horum ha-bet ſuũ ornatum. Uerbi gratia. ignis ſidera. aer volatilia. aqua natabilia et terra greſſibilia Tunc ibi. Nono quis ſolis lune ꝛc.

¶ Nona queſtio queſiuit meatũ ⁊ effectum ſolis ⁊ lune ¶ Ubi no-tandũ quo ad motus planetarum. ꝙ quilibet planeta duplici motu mo-uetur. ſcz naturali et proprio. ab occidente in oriens cõtra motũ firmamẽ ti. Et motu alieno. ſcz ab oriente in occidens ex raptu firmamenti Cuius violentia ſingulis diebus ab ortu ad occaſum rapiũtur. In motu autem naturali quo nitũtur contra firmamentũ. quidã tardius. quidã celerius. curſum ſuũ perficiũt. Et hoc propter circulorꝫ ſuorũ diſpoſitionẽ ⁊ quan titatẽ. Nã iupiter moratur in quolibet ſigno per annum vnuz. Et ſic in

Boetius de

duodecim annis complet cursum suum. Mars moratur in quolibet sig-
no quadraginta diebus. ⁊ perficit cursum suuz in duobus annis. Satur
nus moratur in quolibet signo per triginta menses. ⁊ complet cursum su-
um in triginta annis Sol āt moratur in quolibet signo triginta diebus et
decem horis ⁊ semisse. ⁊ perficit cursum suum in tricentis sexagintaquin-
qꝫ diebus. ⁊ quadrante. Mercurius moratur in quolibet signo septua-
gintaocto diebus ⁊ sex horis. Et complet cursum suum in tricentis ⁊ q̄
dragintaocto diebus.
Venꝰ moratur in quo
libet signo vigintinouez

sit et effectus.

diebus. Et cōplet cur-
suum in tricentis ⁊ qua-
dragintaocto diebus. Luna moratur in quolibet signo duobus diebus
et dimidio. ⁊ sex horis ⁊ bisse vnius. Et complet cursum suum a puncto
vsqꝫ ad punctum in trigintaduobus diebus ⁊ octo horis ¶ Secū-
do notādum ꝙ sol ſm Isydorum dicit quasi solus lucens. eo ꝙ sit fons
totius luminis. cuius radiatōe superiora ⁊ inferiora illustrant. Est autē
sol ſm astrologos planeta fortunatus ſm se. Sed per coniunctionez ali-
quando fit malus diurnus calidus siccus. ⁊ sic de alijs Unde sol oīa vi
uificat. ⁊ rebus omnibus vitam speciem ⁊ formā amministrat. Sol au-
tem oīibus luminaribus celi maior est quātitate dignitate ⁊ claritate.
Et magis calcati ⁊ expressi est luminis. ⁊ etiā maior est potestate ⁊ offi-
cij multiplicitate. ac motus vniformitate. Nam mouetur semper directo
motu in circulo proprio sub zodiaco. mediū semper tenens locum. transit
eīm recte circulis suis per mediam lineam zodiaci. cuius methas ⁊ termi-
nos nō transcendit. Et ideo motus solis in circulo suo proprio est vni-
formis. qꝫuis in respectu aliorum dissimiliter mouere videatur. Circu-
lus vero solis sicut etiam zodiacus describitur per duodecim spacia siue
signa. quorū quodlibet continet triginta gradus. ⁊ quilibet graduū sexa-
ginta minuta. Unde sol recedendo ab vno puncto circuli sui. ⁊ reuerten
do ad eundē transit per duodecim signa. Et transitus illius circuli annꝰ
vocatur. Nec in die naturali perfecte transit gradum vnū. sed transit sex
agintanouem minuta ⁊ octo. ita ꝙ de illo sexagesimo minuto remanent
duo signa impertransita. Intantum igit deficit ꝙ in vno die naturali non
perficit gradum vnum. Sol igit motu suo ordinato ⁊ imperturbato cur
su ordinat ⁊ perficit vniuersa. Unde Ambrosius sic virtutes solis descr
bit. Sol est oculus mūdi. iocūditas diei. pulchritudo celi. mensura tem-
porum. virtus ⁊ vigor omniū nascentiū. dominus planetarū. decor ⁊ ꝑfe
ctio omniū stellarum. Preterea sol est fons mentis. i. memorie. rationis
principiū. lucis origo. rex nature. medius mūdi. fulgor olimphi. modera-
tor fundamenti. Ideo enim mouet contra motū firmamenti. vt moderet
et temperet motū suū. Ideo dicitur splendor olimphi. quia dicit Macro
briꝰ in libro Ciceronis. Diffinitio fuit Platonis. omniū sperarꝫ lumē
esse a sole. Dicit enim Plato in thymeo. Ingeniauit deus rerū condi-
tor lucem clarissimam. quam solem vocamus. cuius splendore celum et

omnia illustrant᷑. vt numerus existat omniũ animantiũ. Et Arestoteles in libro de elementis ait. Sol habet lumen proprium. stelle vero ⁊ luna lumen a sole acquisitum. Sicut quando a candela speculũ ei oppositum illuminatur. ¶ Item notandũ de luna ꝙ luna dicitur quasi luminis vna. id est principalis ⁊ maxima. Est enim corpori solari in magnitudine ⁊ pulchritudine simi lima vt dicit Isydorus Luna vt dicitur in exameron. est mater totius humoris ⁊ ministra. dominatrix maris. lumē a se nō habens. sed a plenitudine solis mutuās.

Ltima semicirculi planicies p ponebat. Cur tremor ē in tris

Luna eĩ ſm appropinquationem vel elongationem a sole formam suscipit et figuram. Carens igit᷑ proprio lumine a punctuali plenitudine solis lumen recipit. Ut enim dicit Arestoteles in libro elementoꝝ. luna semper mediate sui a sole illuminat᷑. ⁊ lumen receptũ reflectit in terrã Habet enim luna naturam similem speculo. quia proprio colore caret. ⁊ recipit colorem ab alio. Et quanto plus soli appropinquat tanto plus de lumine suo perdit ex parte terre. Sed claritatem quam perdit ex parte inferiori. nullatenus perdit ex parte celi. immo tanto plus ex parte superiori illuminat᷑. Unde quando soli coniũgitur nihil luminis ad terram dirigit. Sed ex parte celi implens illuminatio permanet. ⁊ econuerso quando soli opponit᷑ tota ad terram ⁊ non ad celum illuminat᷑. vt dicit Beda et Macrobius. Et est luna inter planetas breuissimo tempore sui temporis impletiua. breuissimũ enim habet circulum. ⁊ ideo inter spaciũ vigintiocto dierũ per omnia signa zodiaci vagatur. vt dicit Ptholomeus. Est autem luna planeta frigidus cum excessu. femineus ⁊ nocturnꝰ ⁊c. Moratur autem in quolibet signo duobus diebus ⁊ sex horis ⁊ bisse Inter omnes enim stellas erraticas luna est magis incerti ⁊ vagi motꝰ Nã propter breuitatem sui cursus. nunc sub sole. nunc supra. nunc ante nunc retro euagatur. Nam cum sol circuit per circulos australes inferiores. et luna peragrat circulos boreales superiores. tunc luna suprema est. velut nauicula habens cornua. Et quando est sub sole tunc habet cornua versus terram declinata. quando vero decrescit tunc est erecta. vt dicit ipse venerabilis Beda. Tũc ibi. Ultima semicirculi.

¶ Prima questio vltimi semicirculi est. que sit causa terremotꝰ. Ad dubiũ dicendũ breuiter ꝙ terremotus ex eo causat᷑ ꝙ in terra vapores calidi sunt inclusi. Sol igit᷑ per radiorũ suorũ reuerberationē ad terram superficiem terre calefacit. Vapores inclusi agitãtes viscera terre cõcutientes ⁊ petentes exitũ. cum terra in sup̱ficie sit constricta resistit diuisioni vapores exire nõ p̱mittens. vapor ergo inclusus calore tandem incensus fortiter terram agitat. et ex terre resistentia tremor quidam causatur. qui tremor quandoq̧ maior est. qñq̧ minor est ſm ꝙ vapores inclusi ascẽdẽtes

et exire volentes sunt plures aut pauciores. Et pm etiã q terra in sua su perficie est magis vel minus cõtracta Tunc ibi. Cur cõcrepat aera

¶ Secũda questio est. que sit causa tonitrui. ¶ Notandũ q tonitru um est impressio generata in nube aquea propter vaporis calidi z sicci agi tationẽ. huc z illuc fugientis cõtrariũ ab omi parte coartati. z ex hoc in flammati. sed tandẽ in nube extinguens z ipsam rũpens. Vel generatur tonitrus ex collectõe nu biũ quando a ventis cõ trariis nubes agitate ad inuicez collidũtur ex mu tua collisione ad inuicez fit cõcussio in aere z stre pitus. qui ab antiquis

¶ Cur concrepat aera fulgur
¶ Cur maris exundet rabies
¶ Gustusq malignus.

tonitrus nominat. Dicitur aũt tonitr9 vel tonitruũ a terrore. eo q son9 terreat audiẽtes. Unde interdũ tam grauiter percutit vt omia discerpsiss se videatur. Nec mirari sup hoc quis debet. cum vesica q̃uis sit parua tã magnũ sonũ efficit si vento sit repleta z violenter fracta. Cum tonitruo frequenter simul fulgur emittit. sed fulgur celerius videt q̃z tonitruũ au dit. Ratio quia sensus visus subtilior est q̃z auditus Unde prius homo videt ictũ hominis arborẽ incidentis q̃z ipsum sonũ audiat. Unde phi losoph9 dicit. tonitr9 est strepitus ventorum in sinu nubiũ recept9. qui vir tute mobilitatis sue quaslibet partes nubis interrũpit. z fragorẽ tonitrui introducit. Unde pm Arestotelẽ in libro metheororũ. tonitruũ aliud ni hil aliud est q̃z extinctus ignis in nube. Vapor em̃ siccus eleuatus z calo re aeris inflãmatus. quando a nube aquosa intercipitur subito extinguit. ex qua extinctione strepitus tonitrui generat. Sicut quãdo extinguit fer rũ ignitũ fit sonitus z stridor Tũc ibi ibi. Cur maris zc

¶ Tercia questio est. cur rabies maris exũdat. Ubi sciendũ q luna aquarum maris est attractiua. sicut adamas attrahit ferrũ sic luna mouet z attrahit post se occeanũ Unde in ortu lune intumescit mare z crescit ex p te orientali. sed decrescit ex parte occidentali. Et ideo quãdo luna est in occasu tũc mare ex parte occidentis crescit. sed decrescit ex parte orientis Scdm igit q luna plus vel minus proficit in suo lumine. sic plus vel mi nus in suo flumine mare se extendit. vel ipm mare retrahit. vt Macrobi us refert in libro ciceronis. Occeanus em̃ in decremẽto lune retinet istũ modũ. Naz primo die crescentis lune fit copiosior solito. z abũdat in sum mo. sed secundo die minuit. z sic descẽdit vsq ad septimũ diem. Deinde iterum crescit per septẽ dies. ita q in quartodecimo die est iterum plen9 in summo. Unde in nouilunio semper mare est plenissimũ. z etiam in ple nilunio Tũc ibi. Gustusq

¶ Quarta questio est. cur gust9 malignus. hoc est que est causa salse dinis maris. Ad hoc dicendũ. q duplex hui9 est causa. Una quia tran sit per loca calida. Calidi aũt sunt due operationes quantũ ad propositũ sufficit. s. adurere z atterere. Calidũ igit humores adurit. ex q̃ adustione

in ipſis amaritudo requiritur. hoc modo mare per diuerſa loca tranſiens amaritudinē recipere poteſt. Preterea cum mare ſit valde latum ⁊ diffuſum virtute caloris ſolis dulcior ⁊ ſubtilior pars aquaꝝ marinaꝝ ab ipſis attrahi poteſt. Et ſic groſſiores relinquunt. que cum faciliter euaporari non poſſunt calore ſolis aduruntur. quam aduſtionē amaritudo ſeq̄tur ¶ Tunc ibi Que natura pennatoꝝ ⁊c.

¶ Que natura pennatoꝝ eſtiualium in hyeme deficientiũ ⁊ conuerſim ¶ Quid grandinis rotunditas ¶ Quid niuis prolixitas ¶ Ne/

Quinta queſtio queſiuit de natura auiũ. Cur ſcʒ q̄dam aues tempore hyemali a nobis alienantur. tempore vero eſtiuali redeunt. Ad quod dici poteſt. ꝙ hoc coutingit ꝓpter diuerſitatē temporꝝ. quia nō omne tempus ad eaꝝ ꝯſeruationē eſt habile. ⁊ ideo recedendo ⁊ redeundo motu illo ſe nituntur conſeruare Sunt enim quedã pennata tam modici caloris naturalis ꝙ propter frigus brumale in locis frigidis ſuſtentari non poſſunt. Et ideo hyeme adueniente quedam eorum ad calidas regiones mundi tranſuolãt. vt videmus in cyconijs. Quedam loca paludinoſa petunt. vt hyrundines Quedam etiã plumis cadentibꝫ in aliqua cauernula terre vel in arbore concaua in ſuis plumis ſe recipiunt vſqꝫ ad tempus vernale. Et tunc calore veris redeunte fortificatur eorũ calor naturalis. qui procreat in corpore plumas iterato. ⁊ ſic reuiuiſcunt ad nos redeuntes. vt cuculus

¶ Tunc ibi Quid grãdinis rotunditas. Sexta queſtio queſiuit quid eſt grandinis rotunditas Ubi notandum eſt. ꝙ vt dicit Areſtoteles grando eſt impreſſio generata ex vapore humido ⁊ frigido a frigore fugato. ⁊ ab interioribꝫ nubis propter dominiũ calidi circumſtãtis. Generatur autē in nubibus a terra longinquis. Et ideo cauſa generatiōis eius eſt vapor frigidus ⁊ humidus in concauitate nubis receptus. qui ex frigiditate aeris condenſatur. Nam partes humide ⁊ frigide fugientes calorem aeris ſe recipiunt in interioribꝫ nubis. ⁊ ibi inuenientes vapores partes eius aggregant. ⁊ in ſubſtantiã grandinis congelant. Unde vehemens calor eſtiualis grandinis generationē impedit. quia diſſoluēdo vaporem eius partes agrregatas pariter non admittit. Similiter nimium frigus in hyeme. quia tunc non eſt caliditas in aere. quã fugiens frigus ſe recipit intra nubem. Grando autē parua ⁊ rotunda deſcendit ex ſupremis locis. vt dicit Areſtoteles. Cauſatur autē paruitas ⁊ rotunditas ex mora eius in aere ex longo tempore. Unde ex cōuolutione diuturna rotundatur. ⁊ calore aeris partes eius aquee reſoluuntur ⁊ minorant. Sʒ in grandine in locis vicinis terre generata accidit contrariũ ex cauſa cōtraria ¶ Tunc ibi Quid niuis ꝓlixitas Septima queſtio querebat. propter quid eſt niuis prolixitas Ubi notandũ eſt. ꝙ nix eſt impreſſio ex vapore frigido ⁊ humido generata. ⁊ in infima parte medij inſterſtitij

Boetius de

aeris congelate a mediocri frigido, respectu pruine propter admixtionẽ caliditatis. que quidẽ caliditas inclusa in eius substantia. ⁊ non statim devicta a frigore circumstãte rarefacit eius substantiã ⁊ qualificat ipsam. recipiens albedinem in colore propter victoriã frigoris in fine. atqꝫ propter expansionem ⁊ dispersionẽ ꝑtium nubis. seu propter frigus debilitatum a calore frangitur in partes tantas ad modum lane carpte. Nix em̃ generatur in nube minꝰ frigida ꝙ̄ est illa in q̄ grando congelatur. quod vt testatur mollicies caliditasqꝫ niuis admixta nubibus prohibet ꝑtes eiꝰ ꝯprimi ad inuicem ⁊ vehementius aggregari. Nix ergo aqua est durior ⁊ siccior ex frigore circũstante. grandine tamẽ mollior est ex mixtione caloris in nube Dealbatur aũt ex frigore in eius superficie dominãte. ⁊ ĩ modico calore nix in aquam resoluta tam a duricie ꝙ̄ ab albedine de facili immutatur

bule potentia ¶ An virtus lapidũ ex cõplexione. an ex natura ¶ An adamãtina attractio ex componẽtibꝫ

¶ Tunc ibi Nebule potẽtia Octaua questio est. propter quid nebule potentia est Ubi notandũ. ꝙ nebula est impressio facta ex resolutione nubium in aquã pluuialẽ resolutoriã. vt dicit Aresto. Vapores em̃ sic resoluti ꝑ singulas ꝑticulas aeris diffusi nebulã gignunt, ⁊ inducunt. Que quanto terre est vicinior tanto est obscurior spissior ⁊ frigidior. A terra vero magis eleuata magis est ꝑuia minus frigida ⁊ obscura. Quãdo aũt nebula a sole trahitur sursum totaliter mouetur. ⁊ in materiã nubis redit. ⁊ ideo future pluuie est significatiua Quãdo vero totaliter a radijs solis repercussa deorsum cadit. ⁊ in suam redit originẽ deficit ⁊ euanescit. Unde purgato aere futuram prestat serenitatẽ. Aliquãdo corrũpitur in vapores ex quibꝫ generatur. ⁊ tunc est multũ nociua florum. Etiã est germinantiũ vineaꝝ corruptiua. ⁊ diuersaꝝ infirmitatũ animalibꝫ inductiua. latronibꝫ ⁊ maleficis est cõueniens. q2 insidiaꝝ ipsoꝝ est occultatiua. itinerantiũ ⁊ peregrinantiũ impeditiua. Quia magna nebula ⁊ obscura que est incognita ⁊ incerta radioꝝ solis ⁊ aliaꝝ stellaꝝ est interceptiua. ⁊ ideo nauigantibꝫ est ꝑiculosa ⁊ grauis. vt dicit Beda. quia dũ nebule obscuritas maris suꝑficiem occupat. vbi debeat nauis recte verti ignorat gubernator. ¶ Tunc ibi An ꝟtus lapidum Nona questio est. an virtus lapidum procedat ex cõplexione forme cum materia. Uel ex forma vel ex materia tm̃. Pro quo notandũ. ꝙ lapis est ens mixtũ ex quatuor elemẽtis. in quo est tria ꝯsiderare. scꝫ materiam lapidis. ⁊ hec est grossa viscositas seu humidũ terrestre. ita ꝙ materia lapidis ꝑticipat ista duo elementa. scꝫ aquã terram ⁊ precipue terrã. Huius signũ est cũ ꝓprium sit terre substare aque. ⁊ omne genus lapidis ꝓiectum ad suꝑficiem aque tendit ad fundum Ex quo apparet cum lignũ ad suꝑficiem aque positum non cadat ad fundum. sed remanet in superficie. quod non ꝑticipat precise illud elementũ quod substat aque. sed illud quod suꝑest

aqua. videlicet aerem Querit aūt queſtio. an diuerſe virtutes lapidū ꝯſequantur ipſos lapides rōne materie. vt dcm̄ eſt. an rōne forme. aūt ratione cōpoſitionis forme cum materia. Dicendū cum Auicenna. ꝙ virtus eſt ſequela forme. ex parte em̄ materie progredi non poteſt. quia cuꝫ omnes lapides eandem habeāt naturam ſeq̄retur ꝙ omnes haberēt eandem ꝟtutem. Verbi gratia. ꝙ omnes fugarent venena. cōcordarent diſcordes. attraherent ferrum. ⁊ ſic de alijs virtutibus lapidum De quibus Albertus magnus in ſuis tractat mineralibus.

ſimꝉ. an ex vnius tm̄ incurſu ¶ Quid pluuie dulcedo ¶ Putei hyemalis

Forma igitur que eſt natura principalis ⁊ ꝑ ꝯſequens pͥncipium motus ⁊ quietis eſt quā virtus lapidum cōſequitur. Unde forma ſubſtātialis lapidum eſt natura mouens ⁊ inclinans eos ad proprias virtutes ad ſuas opationes exercendas. Unde ſicut forma hominis mouet ipſum ad ꝟtutem opatiuam eorum que non opatur aſinus. Sic forma magnetis ⁊ adamantis mouet ipſos ad ꝟtutem opatiuam eorum que nō opatur criſtallum vel margarita. Hec autē queſtio in generali propoſita poteſt ſpecificari hoc modo. An virtus adamātina procedat ex parte materie tm̄. vel ex parte forme tm̄. vel ex parte cōpoſitionis forme cum materia. Patet reſponſio. qꝛ attractio ſequitur ꝟtutem adamantis. virtus autē ꝯſequitur formam et nō materiam ¶ Tunc ibi Quid pluuie dulcedo Decima queſtio ꝓponebat. que ſit pluuie dulcedinis cauſa Pro quo notandum. ꝙ calidum adueniens humido duo facit. Vel ipſum adurit. vt caliditas ſolis per continuam actionem in aquas maris ipſas adurit. et ex hoc cauſatur amaritudo ipſius maris. vel non adurit. ſed digerit ⁊ decoquit attrahens et alleuans humiditates ſubtiliores ex aquis ad aerem ipſas calefacit. ex qua digeſtione ⁊ decoctione dulcedo relinquitur. Et hoc modo aque pluuiales efficiuntur dulces. Hinc eſt ꝙ modica pars pluuialis aque humectans ſegetes plus recreat ſuſcitat ⁊ fructificat. qꝫ ſi multum aque fontalis aut fluuialis ſuper ipſas ſꝑgeretur aut funderetur

¶ Tunc ibi Putei hyemalis Undecima queſtio ꝓponebat. propter quid fontes in hyeme ſunt calidi. in eſtate vero frigidi. Videmus em̄ fontes in hyeme fumare. talis autem fumatio atteſtatur fontium calorem. Huius ratio eſt. quia frigus vehemēs ⁊ excellens tangens terre ſuperficiem inuenit in ipſa caliditatem in eſtate per poros terre receptam. Agendo autem in ipſam caliditatem depellit eam ad interiora ⁊ ad terre viſcera. in quibus eſt reſeruata ipſa aqua ex qua fontes ⁊ fluuij generantur. Nec autem caliditas reſiſtit actioni ſui contrarij. ſcꝫ frigiditati. Ex qua quidē reſiſtentia ipſa caliditas fortificatur. nam ꝯtrariū agens in ſuum contrarium ſi inueniat reſiſtentiam in ipſo ſua virtus minoratur et virtus alterius contrarij fortificatur. Et hoc modo relinquitur caliditas in aquis fontium tꝑe hyemali. Huius ſimile eſt. qꝛ in hyeme dum

manus vehementer eſt infrigidata. ſi apponatꝛ igni vehemens calor agit in vehemens frigus quod eſt in manibꝫ. Frigus aũt calido reſiſtit. ⁊ per hoc ꝙ magis reſiſtit magis fortificatur. ⁊ hoc modo contingit manũ pati maiorem punctionẽ. ſed tamẽ per continuã ignis applicationẽ tandem frigus expellitur. Sed frigus in hyeme circũſtans toti terre calidum ſuſceptum in terra depellit ad eius inferiora. Et ſic calidum reſiſtens fortificatur. Preterea huius alia ratio eẽ poteſt. quia tẽpore brumali pori terre ꝯſtringuntur. ita ꝙ calor terre tm̃modo ꝑ fontes valet euaporare.

caliditas. eſtiualis frigiditas ¶ Viſus triplex emiſſio ¶ Coloꝝ ꝯcretio

Sꝫ tempore eſtiuali pori terre calore ſolis apiuntur. quibꝫ apertis caliditas terre incluſa valet exalare. Et qꝛ terra naturaliter eſt frigida. abſente calido frigefacit venas ⁊ fontium meatus. Hinc etiam trahitur cauſa. cur homines in hyeme ſunt celerioris digeſtionis q̄ꝫ in eſtate

¶ Tunc ib Viſus triplex emiſſio Duodecima queſtio querebat Cur ſit triplex viſus emiſſio. quod eſt intelligendũ. Cur q̄dam animalia acute. quedam acutius. ⁊ quedã debiliter vident. Sed potius intelligendum eſt de diuerſis diſpoſitionibꝫ linee ducentis viſum ſuꝑ rem viſibilem. Nam omnis viſio fit ſm triplicẽ lineam ad modum trianguli vel pyramidis cõſtitutam. quarum due procedunt ab oculo. ⁊ extenduntur ſuper duas extremitates viſibiles. Et tercia eſt ꝑ modum baſis hymaginande protenſe ab vna extremitate viſibilis ad aliam extremitatẽ eiuſdem. Conus em̃ illius figure hymaginari debet in oculo. baſis autem in re viſa. Et ſi contra radios viſuales ꝯtingeret concurrere anteq̄ꝫ ad oculum poſſet pertingere. propter nimiam viſibilis a viſu diſtantiam. contingeret viſibile non videri. Et ad ꝑfectam viſionem tria exiguntur. ſcꝫ organum. verbi gratia. pupillus oculi vt ſit determĩate diſpoſitus. ⁊ ꝙ medium ſit illuminatum. ⁊ etiam ꝙ obiectum ſit in determinata diſtantia ſituatum. Alias em̃ viſum circa viſibile iudicando contingeret errare. Nã quanto obiectum viſibilis plus diſtat ab oculo. tanto concurſus radioꝝ ſiue lineaꝝ viſualium conſtituit angulum acutiorem. ⁊ per cõſequens tãto res viſa apparet minor. Hinc eſt ꝙ ſol apparet parue quãtitatis. cum tamẽ ſit maior tota terra. Econuerſo vero quanto viſibile eſt propinquus oculo tanto concurſus radiorum viſualium conſtituit angulum obtuſiorem. Et per conſequens tunc viſibile maius apparet.

¶ Tunc ibi Colorum concretio. Ultima queſtio ꝓponebat. ꝓpter quid ſit colorum diſcretio Ubi notandũ eſt. ꝙ color ſm Areſtotelẽ in de ſenſu ⁊ ſenſato eſt extremitas perſpicui in corpore terminato. Non em̃ dicit ꝙ ſit extremitas corporis ſimpliciter. ſed potius extremitas perſpicui. hoc autem dicit quandam corporis qualitatem. Dicitur autem extremitas perſpicui. quia color apparet in extremitate. Et dicit in corpore terminato vel determinato. ad differentiã corporum indeterminatoꝝ

licet em̄ in corporibus indeterminatis aliqͣs est color. ille tn̄ nō est in eius ratione ꝑspicuitatis. aut rōe pure transparētie. sed ratione alicuius terminationis. Fit aūt in corporibus indeterminatis. Uerbi gratia. in aq̄ vl' in aere lumē dr̄ actus corporum indeterminatoꝝ. tenebre vero dicunt̄ ꝑ/uationes eius. sic quodammō nigꝝ dicit priuatōem respectu albi. q2 ē minoris ꝑfectionis. minusq3 de natura lucis ꝑticipat. Generant̄ aūt colores medij ꝑ extremoꝝ coloꝝ ꝯmixtionem. ita ꝙ quelibet pars extremoꝝ commisceatur partib9 alterius. De his aūt ad libꝝ de sensu ⁊ sensato tractare relinquit̄. Tunc ibi Cum igitur.

¶ Cum igitur istaꝝ questionum difficilis solutio animū mutationis non posset adimplere. vxori studuit predictis postpositis subiugari. Uisis vndiq3 virginibus in tedium ductus parentibus sic respondit. Improbo corruptas. lectos detestor auiles Nil mihi cum feda virgine solus ero. Spretisq3 predictis. vtpote solutionib9 difficilibus Ptholomei preceptis inq̄t de cetero insistam. Sed signoꝝ gra/dus planetarumq3 discursus sine turris eleuatōne facili visu cōprehēdi nō possunt. Quid inq̄t de cetero faciam. miseꝝ est me esse hoīem. vtinā humanitatē possem exuere. azineitatēq3 in/duere: specie ꝑmutata.

¶ Sit ḡ discipuli summa magistra/tui subiectio. exercitij attētio. aī beniuolētia. īgenij docilitas. spēꝝ luxurie euitatō. felicisq3 ꝯstātie debita ꝓfessio

¶ Hic Boetius enu/meratis questionibus q̄ descripte erāt in sede cratonis. ostendit quomo/do fecit filius incōstātie Et primo facit hoc. se/cūdo ꝯcludit ibi. Quid de cetero faciā. dicēs sic. Cum filius inconstan/tie in questionibus enumeratis proficere nō poterat propter eorum dif/ficultates studuit vxorari. Et cum viderat multitudinem virginu3 du/ctus in tediū parentib9 sic respondit. Improbo corruptas ⁊c̄. vt patet in tex. Et concludit se magis solari velle q̄3 ducere vxorem. Et tandē pro/posuit studere difficiles questiones Ptholomei. dicens se preceptis suis velle insistere. Cum aūt vidit ꝙ gradus signorū et cursus planetarum d' facili nō poterāt ꝑpendi sine turris eleuatōe. Dixit concludēdo. quid faciā de cetero. miserū est me esse hominē. Utinā possem exuere humanitatē ⁊ induere azineitatem specie ꝑmutata. Tunc ibi. Sit ergo

¶ Hic recapitulat seu epilogat recolligendo prius dicta dicens sic Sit igitur summa discipuli subiectio erga magistrum. exercitij attentio. animi beniuolentia. ingenij docilitas. specierum luxurie euitatio. et felicis constantie debita professio.

Explicit liber primus.
Incipit liber secundus

Hic incipit secundus liber et quartum capitulum. in quo secundum ordinem in prohemio promissum determinat Boetius de sagaci scholarium prouisione cum sint in partibus alienis. Et diuiditur in tres partes principales. In

Omnia siquidem supius expedita ad scholarium informationem sunt affixa Nunc de eorum sagaci p

prima premittit intentum cum hoc declarando diuersitatem complexionum humane nature. In secundo ostendit que requiruntur ad prouidentiam scholarium sagacem. ibi. Felicis autem discipuli. In tercia declarat requisita ad scholarium prouidentiam respectu corporis ibi. Cum autem indiscrepans. Prima adhuc in duas. Primo enim premittit intentum. secundo exsequitur illud ibi. Cum humani corporis conditio. dicens sic. Omnia in precedenti libro expedita pro scholarium informatione sunt composita. scilicet in quibus debent informari. Et quomodo se habebunt erga magistros suos. Nunc autem in presenti secundo libro de sagaci prouisione eorum est breuiter tractandum. ¶ Notandum hic quod ex quo dicebatur in precedentis libri principio quod eius subiectum est aptitudo discipuli cognitionem veritatis recipiendi a docente. Ideo ad hanc aptitudinem omnia que in hoc libro determinantur applicanda sunt et reducenda. quod in hac parte determinatur sic reducendum est. Ostenso in parte precedenti in quibus debita aptitudo discipuli doctrinam recipientis consistit. quia in processu ad scientias ordinato. Et in debita subiectione respectu docentis. que in tribus consistit. videlicet docilitate. beniuolentia et attentione. Nunc autor pertractat de prouisione aptitudini predicte necessaria. que ad eam amminiculatur. ipsamque inducit Quoniam secundum Arestotelem natura humana est multipliciter ancilla. Propter eius enim nobilitatem et aptitudinem multis indiget. Recte sicut miles ad actum militie exercendum indiget pluribus. videlicet armatura. seruis. equis. et alijs huiusmodi sibi necessarijs. Sic etiam homo pro vite sustentatione indiget victu et vestitu sibi congruis loco connaturali. Homines autem diuersarum sunt complexionum. et quidam minus quidam vero magis ad scientiam sunt apti. quoniam anima corporis complexionem concomitatur. vt dicit autor sex principiorum. Et quia hic agitur de aptitudine cognitionum veritatis recipiendi. etiam determinandum est de complexione que ad ipsam amminiculatur. Complexio autem indiget nutrimento. Et

si studium exercere debeat. indiget loco. quia studium sapiẽtie est priuilegiatum vt loco solitario magis sit aptum. Alia vero studia sicut militaris ⁊ architectonice ⁊c. quia in publico conuenientius exercentur. Nutrimentum igitur ⁊ locus complexioni ⁊ studio organice obseruiũt. Nam sicut visus obseruatur in oculo. sic complexio in nutrimento. Unde simile est in medicinis. Ipsa enim ex quo tractat de sanitate. primo ostendit in quibus sanitas consistit quia in humorum adequatione. postea determinat de his que ad sanitatem amminiculãtur. eã ꝗ inducunt et cõseruãt sicut sunt humorum euacuatio superfluorum. dieta congrua. ⁊ alia huiusmõi. Sic recte procedit Boetius. postq̃ determinauit de his in quibus aptitudo consistit. iam tractat de illis que ad talem amminiculãtur. Et hec sunt conuenientia loci. studij ⁊ mensura alimenti cuilibet apta. Tunc ibi. Cum corporis humani

uisione breuiter est transcurrendũ.

¶ Cum corporis humani conditio fleumate. sanguine. colera. melancolia consistat suffulta. ab aliquo predictorum quemlibet necesse est elicere preeminentiam. ¶ Melancolico

¶ Hic Boetius exequitur intentũ ostendendo diuersitatem complexionum. Et diuiditur in duas. primo facit hoc in generali. secundo in speciali ibi. Melancolico vero. dicens p̃mo sic. Cum natura humana composita sit ex quatuor humoribus. scꝫ fleumate. sanguine. colera. ⁊ melancolia. necesse est quemlibet hominum habere preeminentiam in vno predictorum. ¶ Notandum hic ꝙ complexio humani corporis quatuor humoribus. melancolia scꝫ fleumate sanguine ⁊ colera fulta est Unde necesse est quemlibet hominem ab aliquo predictorum accipere preeminentiam. scilicet vel in sanguine. vel fleumate seu alijs duobus. Et est humor vt hic sumitur corpus humidum in corpore animalis generatum aptũ natum nutrire corpus. ⁊ est quadruplex vt dictum est. Et quia ƀm Aristotelem secundo de generatione. ex eisdem sumus ⁊ nutrimur. Ideo cessante humore in corpore animalis sequitur eius desiccatio. ¶ Secundo notandum. ꝙ complexio potest sic describi. Complexio est ꝯtextio seu commixtio ƀm magis ⁊ minus dominãs. abcedens ⁊ recedens ab extremis ad mediũ non simpl'r. sed quo ad nos. Uel sic. Complexio est dispositio extinseca vel sufficietenus apparens significans causas intrinsecas consimiliter se habere. Uel sic. Complexio est dispositio alicuius de quatuor humoribus resultantibus ex quatuor elementis adinuicem ƀm proportionem inequalitatis Tũc ibi. Melancolico vero

¶ Hic in speciali determinat de complexionibꝰ. Et diuiditur in q̃tuor ƀm ꝙ quatuor sunt complexiones. ꝑtes patebunt. Et primo determinat de melancolica complexione. dicens sic. Melancolico timori et tardi-

tati subiecto. Necessariũ est studere in loco secreto et anguloso. vbi non fi
unt magni strepitus. vbi etiam non est lux intensa. Et gaudebit modica
saturitate. cauendo sibi de serotina comestione. gaudebitq; potibus me
dioribusq; ad nature sue subsidiũ. prout labor studij requirit. potest reci-
pere potũ plenarie ꝛ alia. ꝛ foueri ad mensuram. ne nimia studij proterui
tas generet in ipso thysim et pectoris strictitudinē ꝛ anhelitus ¶ No

vero timor pigricieiq; subiecto sub
locis secretis ꝛ angulosis. strepituq;
carentib9. lucisq; parũ recipiētib9 stu-
dere est oportunũ. Saturitatēq; de-
cliuam. serāq; precauere cenā. potib9
q; mediocrib9 gaudere ad nature sub
sidiuz. ꝛ prout studij desiccatio exigit

tandũ hic ꝙ complexio
melancolica est quando
mixtum ex quatuor ele-
mentis componitur seu
humoribus vbi humor
terre ꝑdominat᷑ alijs hu
moribus in mixto existē
tibus. Et iō si ille hu-
mor est frigidus ꝛ siccus
sic talis ꝯplexio est frigi
da ꝛ sicca terre assimilat᷑
Sunt autem melanco-
lici inferius grossi. superi
us aũt apparent macelē
ti. eo ꝙ melancolicus ꝫm
humorem melancolicuz
est complexionatus. Melancolia vero est humor terreus ꝛ grossus na-
turam hoīs deprimens in naturam terream. Unde melancolici sunt ter
re comparabiles. Terra aũt inter omīa elementa est plus materialis ꝓp-
ter quod etiam dr̄ fex omniũ elementoꝝ. Ideo etiam melancolici maxime
sunt grossi ꝛ minime agiles. Et propterea dicunt᷑ etiam subiecti pigrici-
ei. Sunt etiam timorosi. timor em̄ opponit᷑ audacie. Audacia vero ē ira
quedam accensa principaliter propter bonum. Ira enim est accensio san
guinis circa cor. Cum igitur melancolici sunt humoris grossi. eo ꝙ sunt
naturaliter frigidi ꝛ sicci. ideo calor eorum non habēt virtutem accenden
di sanguinem. propter quod sunt timidi. Decet etiam eos studere in lo-
cis secretis ꝛ angulosis. quia ꝫm Auicennam immunitas a materia red
dit nos intelligentes. Sed melancolici sunt maxime materia onerati. vn
de impeditur circa sensus omnis virtus intelligendi. eo ꝙ necesse est quē-
cunq; intelligentem fantasmata speculari. ideo debent esse in locis secre-
tis. Vel etiam quia timidi sunt. ideo ad loca secreta fugiunt. Vel etiam
quia valde sunt materiales difficulter recipiunt impressionem alicuius
cognoscibilis. propter quod faciliter possunt impediri. ideo nullatenus
circa se strepitum pati possunt. Debet etiam melancolicus precauere ni-
miam saturitatem. quia cum sit grossus ex saturitate nimia grossi humo
res ꝛ pessimi possunt generari. ꝛ sic fieret omnino inabilis. Cum etiaz na
turaliter sit frigidus ne ex defectu caloris naturał nimi9 cib9 maneat indi
gestus vt sic corpus reseruetur. Debet etiam ꝑcauere cenam tardā. qr ꝑ
somnũ fit digestio ꝛ humorum congregatio. Ne igitur humor genera-

plenaria potus receptione ad mensuram confoueri. Ne nimij studij ꝑteruitas thysim generet. anhelansꝙ thoracis strictitudinem.

¶ Fleumaticus vero licet strepitu rugientibus edibus lucisꝙ capacissim⁹ studij preceptis potest informari. poculisꝙ plenioribus pt sustētari. ciba

tus ex cibo abūdanter excessiue siue in somnū ad cerebrū ascendat ipsum destruendo ¶ Consequenter notandū ꝙ melancolice cōplexionis signa sunt Nam melancolicus est inuidus infidelis fallax incōstantis animi. tardus in omnibus factis. inordinatū habens appetitū. diligit enim esse solus. est timidus duꝫ homines debent inspicere. hebes est ingenio. plures habens carnes. multū bibit. quia est siccus naturaliter. Parū comedit. quia non potest digerere ratione frigiditatis. parum appetit coitus. Nihilꝙ vel parum potest. quia frigidus est et sicc⁹. Si vere vult appetere. cibaria calida et humida puluerosa. seu bene piperata sumat. bonūꝙ vinū aut potū calidum potet. aut esset breuioris vite. Sic eñ ratione caloris in cibis ꝛ potibus existis calor naturalis augmētatur. Et ratione humiditatis nutrimētalis humidū radicale incipit augmētari. Et sic plus appetit ꝛ plus potest ꝙ sine his Et sic hec signa in his metris ꝯtenta. Inuidus ꝛ tristis cupidus dextreꝙ tenacis. Non exps fraudis. timidus. luteiꝙ coloris ¶ Nota thysis est consumptio corporis naturaliter humectantis ex alteratōne corpis ꝑueniēs Unde thysici ꝑ fleumatis emissionē consumunt͛. sic ꝙ vix cutem sup ossa obtinent. Unde lato cibo possunt vitā prolōgare. Thorax est pectus vl lorica. Tūc ibi. Fleumaticus vero.

¶ Hic ostendit proprietates fleumatici. Et vult ꝙ fleumaticus pt informari doctrinis in locis clamorosis ꝛ capacissimus lucis. Potestꝙ foueri multis potibus ꝛ nutriri diuersis varijsꝙ cibarijs Et si liceat dicere potest semel in mense actū venereū exercere ¶ Notandū hic ꝙ fleumaticus potest informari documētis studij in locis clamorosis. qꝛ frigidus ē et humidus. Motus aūt est caloris ꝛ siccitatis inductiuus. Si eñ confricet͛ ad corpus calor generatur. Quia igit͛ frigidus est motus ꝗ est act⁹ studendi difficilior est in maiori strepitu. ꝗ sensum mouet. ꝛ ita calor in ꝯ intendit͛. ꝛ quodammodo humor sup̄fluus digeritur Habet eñ fleumaticus sanguinē non ita nobilem sicut colericus Et ideo nō faciliter ꝑ strepitum in actu studij impedit͛. Strepitus tñ non promouet. sed impedit speculationem intellectualem. Est autem fleumatica complexio quādo aliquod mixtum componitur ex quatuor elementis siue quatuor humoribus naturam elementoꝝ consequentib᷑. ita ꝙ humor aqueus alijs predominat͛ humoribus. Unde fleumaticus est frigidus ꝛ humidus sicut

Boetius de

aqua. Et naturaliter omnes mulieres fleumatice sunt complexionis Signa autē per que cognoscitur fleumaticus sunt hec. Est albi coloris. carnosus parua ossa respectu sue carnis habens. facie pinguis. nō cito irascitur timidus. et non letus ratione frigidi constringentis. multum comedit. minus bibit. tardus est in factis suis. capillos habet molles et rectos. multū continuare potest coitū. quia humidus. parum tamē appetit quia frigidus Si vero multū appetere velit bibat fortia vina. comedat cibaria calefactiua. sic confortabitur in eo calor naturalis. De signis et proprietatibus fleumatici dantur hec metra. Hic somnolētus piger in sputamine multus. Est huic sensus hebes. pinguis facie color albus. Et ratione humiditatis cito addiscunt. sed male retinent. et ratione frigiditatis tarde loquuntur. Etiam ratione frigiditatis paruū appetunt coire. ratione autē humiditatis multū possunt. Tūc ibi. Sanguineus vero.

riisque omnigenis confoueri. venereoque accessu si fas est dicere mensurnus permoliri.

¶ Sanguineus vero cuius cōplexionis fauorabilior propago est. oībus sitibus ac cibariis pt adaptari. quem ludendo sepius grauissima qstione nouimus cōfoueri q̄ si obliquātibus hyrcis parietes solus ocillaret: nō tn̄ in hoc semp est cōfidendū. Hūc aūt cibariis omnigenis gratissimis. potibusque lenientibus decet hylarari

¶ Hic ponit proprietates sanguinei dicens sic. Sanguineus cuius cōplexio est nobilior inter ceteras studere potest in omni loco. et sepe ludēdo questiones incorporare grauissimas. nō tamē in hoc est semper confidendum. Scientia enim melius a quocumque acquiri potest studendo q̄ ludēdo. et debet delectabilibus vti cibariis et potibus subtilioribus ¶ Notanduz hic. quod sanguinei sunt naturaliter calidi et humidi. qua faciliter recipiunt et recepta retinent. quapropter aptissimi sunt ad disciplinā Unde sanguinea cōplexio est quando mixtū aliquod ex quatuor cōponitur elemētis. vbi aer et virtus eius predominatur aliis elemētis. Uel vbi sanguis nature aeree aliis humoribus ab aliis discussis elemētis in mixto predominatur aliis elemētis. ideo hec complexio est calida et humida aeri comparabilis. Signa huius complexionis sunt. s. quod est letus. cantans. largus seu liberalis. amabilis. mediocriter rubeique coloris. pius. constans. moderatus. ad virtutes naturaliter inclinatus. nō multū loquens. nec nimis tacens. sed facundus nō precipitans facta. nō habens appetitū inordinatuz. vult conuiuere sodalibus bonis. faciei nō rugose. multū appetit propter caliditatē. et multū pt propter humiditatē. vnde. Largus amans hylaris ridens rubeique coloris Cantans carnosus satis audax atque benignus

Disciplina scholarium.

¶ Colericus vero pallidule effigiei plerūqꝫ subiectus solitudini semꝑ supponatur. ne nimīj strepitus auditu bilem in totam effundat cohortem. sic/ꝙ magistratus venerabilem ne ledat maiestatem. O ꝙ̄ magistratus lesio est vitanda. Hunc cena grandiori nouimus sustentari. potuqꝫ fortiori deliniri. Cauendum autem est ne li/tis horror amministratione pot⁹ istius rabidū mentib⁹ extrahat̃. Si aūt

Tunc ibi. Colericus vero ¶ Hic ostendit conditiones colerici. ⁊ primo facit hoc. secundo subiūgit quandā cautelam. ibi. Cauendum est autē. tercio remouet dubiū ibi. Si autē qualitatis. Primo dicit sic. Colericus qui est pallide faciei studebit in loco solitario. ne bilem infundit ꝓpter nimiū strepitum in suam societatem. Nec etiā venerabilem magistratus ledat maiestatem. Et subdit dicens. O quantū vitāda est lesio magistratus. Potest colericus etiā vti cena grandi. etiam et potu forti. Subiungit q̄ndam cautelam dicens. maxime ē cauendum ne litis horror in potus āministratione extrahatur. Et vltimo remouet dubium sic incidens Cum sit dictum de quatuor ꝯplexionibus posset aliquis dicere. quō nos habere poterimus dictarū complexionū cognitionem. Remouendo dubiū hoc dicit Boetius. si ignoraueris assignare qualitates consule philosophos speculatiuos seu medicos. et sic fit mentib⁹ intimatū. gnotosolitos. i. nosce teipsum ¶ Notandū hic ꝙ cōplexio colerica est quādo mixtū cōponitur ex quatuor elementis siue humorib⁹. sic tamē ꝙ humor igneus aliis humorib⁹ in eo predominat̃. Signa autem ꝑ que cognoscit̃ hec complexio sunt ista. ipm esse pallidum sicut est cinericeus. quod actionē calidi super humidū consumptū significat. etiā fortiter bibit ⁊ plus ꝙ̄ comedit gracilis non carnosus. facies eius macra ⁊ gracilis. cito irascitur. iraqꝫ ei⁹ cito transit. audax est. preceps in omnibus factis. in tremore immoderatus. quasi nullum timens loquendo. capillos habens duros ⁊ nigros. superiora eius sunt grossa. ossa magna. neruos ⁊ musculos habens duros Mobilis ⁊ velox est ⁊ nō piger. quia caloris est faciliter mouere omnia membra. prodigus est semper dans. circunstantias non attendens. multum appetens. quia calidus. parum potens quia siccus. Unde si vtatur humidis cibarijs et calidis. vtpote pullis iuuenibus in recenti aqua decoctis. hec nature eius possunt suffragari. Signa hec iam dicta habentur in his versibus. Hyrsutus fallax irascens prodigus audax. Astutus gracilis siccus croceiqꝫ coloris Si quis dicat. Auerroys super de celo et mundo habet ꝙ oīa mixta habent predominiū a terra. ideo mouent̃

Boetius de

ad centrū ratione grauitatis. Videtur ideo ꝙ om̄ia mixta sunt melancolica. Dicitur ad hoc duplex est predominiū elementoꝝ in mixto. Quodam em̄ sumit̃ ꝯm qualitatem tm̄. aliud vero ꝯm quantitatez molis. Dictum igit̃ Auerroys intelligitur de quantitate molis. quia in om̄i mixto terra hoc modo predominat̃. Mixtū enim debet esse firmū ꝛ non cito frangibile. cuius causa est terra. Sed dictū autoris intelligitur de qualitatū predominio Unde aliquando quātitas terre predominat̃ alijs. aliquando qualitas ꝛ operatio ignis. ꝛ sic de alijs complexionib⁹ Hoc igitur modo complexiões sortiūtur speciez ꝛ numerum ¶ Consequenter notandum. ꝙ nunq̄ due cōplexiones in ambabus proprietatibus opposite simul esse possunt in eodez. vt fleuma cū colera. ꝛ melancolia cū sanguine. nisi in gradu confracto Ex quo ꝙ contraria simul eidem inesse nō possunt. ꝯm tamē esse remissum isti quatuor humores bene in vno congregantur. Et qui habent symbolū adinuicem facilius inuicē componi possunt. vt fleuma cum melancolia. quia cōmunicant Sed melancolia ꝛ sanguis adinuicem cōponi nō possunt. quia in ambabus qualitatibus seu proprietatibus differūt. Et similiter colera cū fleumate faciliter componi nō potest. cum etiam in ambabus qualitatib⁹ repugnent. Quia igitur quatuor complexiones pretacte raro pure ꝛ simplices reperiunt̃. sed sepi⁹ ꝑmixte. ideo dinoscere eius ꝯplexiones nō est puerile. Que tamē complexio in vnoquoqꝫ genere p̄dominet̃ capi potest aliquo modo ꝑ signa an̄dicta ¶ Nota ꝙ ꝯplexio sanguinea q̄r calida ē et humida assimilatur aeri. veri. vento australi. ꝛ inter planetas ioui. ac inter etates hominis iuuentuti. Hec enim omnia calida sunt ꝛ humida. Fleumatica vero complexio assimilatur aque inter elementa. hyemi inter partes anni. fauonio inter ventos. lune inter planetas. ꝛ etiā sexui muliebri. Hec em̄ om̄ia frigida sunt ꝛ humida. Colerica complexio assimilatur igni. subsolano. estati. ꝛ etati virili. ꝛ inter planetas soli. Hec em̄ omnia calida sunt ꝛ sicca. Sꝫ melācolica assimilatur terre. autūno. boree seu vento septētrionali. saturno. ꝛ decrepitui. quoniam hec frigida sunt ꝛ sicca. ¶ Notandū ꝙ triplex est colera. scꝫ combusta temperata et melancolica. Cōbusta viget in hominibus nigrā habentibus faciem. q̄si a solaribus radijs combustā. Et tales sunt multū rebelles de facili ad irā commouent̃. et cū inebriantur sunt furibūdi. Temperata autem colera viget in hominib⁹ pallidā et aliq̄liter rubeam habentib⁹ faciem. Et tales sunt discretiores in mēte. et frequenter furiosi nō multū segnes Colera autē melācolica viget in hoīb⁹ lutulentā faciē habentibus. et sunt hm̄oi sꝫ tristes

qualitatis assignate ignorās sit societas theoricos consulat. seqꝫ sic ꝯgnoscat: pluribus vero mentib⁹ intimatū est gnotosolitos Felicis p̄o discipuli

semꝑ habentes varias ymaginatōes phātasticas Et de tali intelligit
lrā Tūc ibi Felicis aūt discipuli.rc. Hic ponit quoddā ꝓceptū gene
tale Et pmo facit hoc.scdo dictū suū magis restringit ibi Si aūt disci/
pulus Adhuc pma diuidit in duas.pᵒ ponit doctrinā. Scdo ꝯ detra
ctorē exclamat.ibi Quid ei detractore nequiꝰ Primo dīt sic Discretio
felicꝫ discipuli gaudeat se subijci mgratui.ꝛ metuēdo eū diligat.ꝛ ī oībꝫ

discretio magistratui subijci gaudeat
Eumqꝫ metuendo diligat.fidelis ex/
istat ne sub picturate dilectōis obten
tu albinus existat detrahendo Quid
eñ detractore nequius.ve magistra/
tus detractori etiā si mille fuerint Ve
nienti aūt mgrō assurgat ꝑ loco ꝛ tpe
ipsum salutando inclinet.eūqꝫ si iube
at assequat Mānsioni quoqꝫ eius si
ꝑt se inserat cohabitādo.vt sic casti/
gatus nō solū se remordeat: verū etiā
si locus affuerit.ad eū confluat dili/
genter inquirēdo. Si aūt discipulus

ei fidelis existat Nō sub
dilectiōe picturata qua
lis albinus extiterat de/
trahendo Et tūc excla
mat detractionē dicens
Quid est nequius de/
tractione.dato q mille
eēnt Fidelis etiaꝫ disci/
puli discretio assurgat
inclinādo loco ꝛ tpe con
gruis magistro suo veni
ente.ꝛ si iusserit.ipsuꝫ se
quat Et si fieri pōt inse
rat se mansioni eius co/
habitādo.vt sic castiga
tus non solū remordeat
se.sed cū locus fuerit cō
fluat ad magistrum du
bia inquirendo Et illōs
magis specificat dicens
Si discipulus fm q ne

cessarrū est nequeat semper magistro suo exhibere ꝑsentiā.interdū ꝓpter
habitationis distantiā.ꝛ qñqꝫ ꝓpter alterius rei cām.tūc habeat dicti/
cas lateri suo promptas.quibus diligenter imprimat qd sibi expressum
fuerat a magistro ¶ Notandum hic q felix discipulus gaudenter
se magistro suo subijcere ipsumqꝫ timere debet Nam qui non timet.non
obedit.ꝛ si non obedit non est subiectus Non aūt sic debet timere ipsuꝫ
sicut fur patibulum.sed vt debitos honores sibi impendat.ꝛ eius man/
dato se subijciat.ipsum in nullo commouendo Ipsum etiam diligere de
bet.quia si non diligat ipsum.precepta sua non custodit sed contemnit.
Talis aūt ꝯtemptus subiectionē impedit Debet aūt discipulus debi
tam exhibendo magistro reuerentiam tempore ꝛ loco assurgere Nō qui
dem omni tempore.qꝛ non dum studio est impeditus.nec omni loco.qꝛ
non in scholis vel locis studij Et si potest discipulus commorabitur ma
gistro suo.ne solus in studio se remordeat Tunc aūt quis se remorde/
re dicitur in studio quando ꝓprio intellectu ad aliquid acquirendum la/
borat.quod ꝑ se inuestigare non sufficit Discipulus eñ qñqꝫ magnos
circa materiam aliquam facit labores super qua faciliter posset a magi
stro suo expediri Si aūt cum suo magistro moram habere nō posset ha

Boetius de

beat dicticas in quibus dubia emergentia conscribat. tempore vt opor tuno eorum solutionem suo a magistro inquirat

¶ Nota dictica dicitur a dictamen et ycos custodia. vnde Clerice dictica lateri sit semper amica Nam sine dictica vix retinebis ita. Item vox audita perit. littera scripta manet Sed obijceret quis hoc est contra commune prouerbium scilicet cordi non carte etc. Dicitur ad hoc quod ista non opponuntur. potest enim primo dubium notificari et dicticis inscribi et postmodum intellectui Et sic non solum dicticis est commendandum. Tunc ibi Cum autem

magistro suo semper vt necessarium est nequeat exhibere presentiam. tum propter mansionis sue distantiam. tum propter alterius rei causam. dicticas lateri suo semper promptiores habeat cedulas ve quibus diligenter imprimat quod conscientie proprie nouerit intimatum. eiusque explicite inquirat dubitatum Cum autem indiscrepans conueniens que affuerit commensalium connexio annua vel citerior secundum propositum commorandi voluntas. Salis autem lignorumque in estate fragmenta Autumni copiam vindemie trituram capricorni com

Postquam Boetius ostendebat preceptum quoddam obseruandum in discipulis propter aptitudinem recipiendi cognitionem veritatis a docente. Hic ostendit quedam alia precepta. Et diuiditur hec pars in duas. nam primo ponit illa precepta. secundo declarat eorum causas. ibi Ne arto copi mucor Primo dicit sic Cum igitur connexio studentium seu scholarium fuerit concors. ita quod habeat propositum insimul morandi per tempus vnius anni aut circiter. tunc conueniens est quod iuxta eorum facultatem festinent sibi procurare copiam salis frumenti lignorum et copiam vindemie Sal quidem et ligna in estate. frumenta et vina in autumno. et in capricorno congeriem carnium Hoc enim maxime consentaneum est sanitati Et assignat causas. Ne mucor artocopi inficiat anhelitum. et ne etiam vinum insipidum cordis secreta confundat. et ne etiam sequatur rancor carnium Et ne fetor triture inclusus corrumpat intestina. et ne lignorum defectus contrahat membra. et etiam quod peius est ne continua infirmitas sequatur.

¶ Notandum hic quod secundum philosophum in politicis. homo viuens solitarie aut est deus aut bestia Non est quia est adeo rudis quod de nullo curam gerit Et hic bestia nominatur Non enim viuit vt homo. eo quod vite intellectuali non insudat. aut est adeo perfectus felicitate melliciracoria quod nullo indiget Et sic deus id est diuinus esse dicitur. vnde homo naturaliter est

animal politicum ꝛ ciuile habitans inter alios homines. vt sic homines sibi mutuo supplean̄t defectus. Docet au͂t hic autoꝛ qualiter scholares sibi pꝛouidebunt in diuersis varios eoꝝ defectus supplentibus. nam co͂tracta societate ꝯgrua scholares pꝛouisione͂ facient in nutrime͂tis ꝛ alijs ad vsum vite necessarijs. vt in sale. lignis. carbonibus. vino. frumento. ꝛ alijs hm̄oi coꝛpus con-seruantibus ꝯplexiones iuuantibus ꝛ ad aptitudinem intentam a͂mini-culantibus. Item notandu͂ ꝙ vnusquisqꝫ me͂sis sua ꝓpꝛia habet exer-citia. vt patet in his versibus a ianuario ꝯseque͂ter enumerando. Poto ligna cremo. de vite superflua demo. Do gramen gratum mihi seruit flos mihi pratum. Messes inclino. segetes tego. vi-na ꝓpino. Semen humi iacto. mihi pasco sues mihi macto.

gerie͂m carnium O ꝙ̄ ꝓficiens sanitatisqꝫ ꝯsentaneu͂ ƀm facultatez in vnu͂ ꝯponere Nec arthocopi mucoꝛ anxionarius anhelitum infirmet Et ne vini insipidi acoꝛ coꝛdis secreta confundat. carniu͂ laniste rancoꝛ salisqꝫ tritura fetoꝛ inclusus intestina coꝛru͂pat. lignoꝝqꝫ defect⁹ me͂bꝛa ꝯtrahat. ꝛ qđ deterius est quotidianis incursib⁹ in-grossetur anxionarius Magna vero discipuli ꝯmoditas est ꝓut facultas suppetit necc͂aria magistratui exhibere ne dum eius inhiat executioni rerum

¶ Item pro vocabulis textus notetur p̄mo ꝙ arthocopus đr ab ar-thos grece qđ est panis latine ꝛ copos laboꝛ q̄si panis cu͂ laboꝛe factus Vn͂ Est arthos panis qđ ꝓbat arthocopus

¶ Item rancoꝛ đr carnis ꝓpꝛietas. Acoꝛ vini. ꝛ mucoꝛ panis. vn͂⁹ Carnis rancoꝛ. acoꝛ vini. mucoꝛ quoqꝫ panis. Item Non miser hic fert in cuius sepe popina Muscidus est panis. caro rancida pendula vina. Tunc sibi. Magna vero discipuli ꝛc. Hic boetius ꝯtinuando pꝛopositum suum oste͂dit quid expediat magistro ꝛ discipulo ꝯmoditas vt suam iuxta facultatem magistro suo pꝛouideat de vite necessarijs. ne te͂-poꝛe quo sibi intendere deberet instruendo circa rerum venalium curas se habeat occupare. Subdit exclamationem dicens. O ꝙ̄ absurda est egestas magistratus.

¶ Notandum hic ꝙ magna in hoc consistit discipuli commodi-tas vt iuxta sue facultatis exigentia͂ suo pꝛouideat magistro de vite necessarijs. Sic enim tanto potest fidelius per eum infoꝛmari. ymmo nu͂ꝙ̄ sibi facere poterit condignam laboꝛum reco͂pensam Unde sicut fili⁹ pꝛopter substantiam quam assumpsit a parentibus. no͂ sufficit eis red-

dere equiualens Sic nec discipulus magistro pro sciā ab eo sibi ministra/ta In signum cuius dicit philosophus in ethicis. diis parentibus et ma gistris non potest reddi equiualens. Faciat igitur discipulus magistro suo iuxta facultatis exigentiā laborum reconpensam. scʒ in vite necessa/riis subueniendo Nec (vt dicit autor in textu) tempore instructionis scholarium victualiū procurationi habeat intēdere. vnde fructus scho/lastici proueniat minoramentum. Nam pluribus intētus minor est ad singula sensus etc. Tunc ibi. Lotricū autem vetu

venaliū indulgeat operationi O quam ab surda est magistratus egestas. lotricū autē vetularumque remotio quam summo ope apprecianda est. earūque accessus quanto rarior tanto salubrior. Nec dum venerit aliquid suggerat inqna/tum. vel a mancipio extrahat quid per/mollitum. quoniam mancipiorum raro reperitur clementia. rarior in agone constantia. Ve seducenti mancipio in quo confidit plenaria dominantis

¶ Hic agit de prouisionibus adhibendis in ferioribus dicens sic. felix discipulus abstinebit se a frequenti lotricum et vetularū accessu. immo quanto talis rarior tanto salubrior Subiūgit eām dicens. Ne vetule et lotrices pmisse domū eius accedere suggerāt famulantibus seu cōsu/lant aliqua quibus fieret eius depauperatio seu diffamatio quoniam raro reperitur fidelitas ser uientium et in periculo cō/stantia. Subdit excla/mationem dicens Ve seducenti mancipio cui dilectio domini plenarie confidit. immo tali ni/hil fedius seu ingratius valet inueniri

¶ Notandum hic quod studentes sibi prouidebunt congrua de fami lia tam quo ad sexum muliebrem quam etiam masculinum Vt per eam de cura domestica subleuati scholasticis actionibus tanto efficatius vale/ant inhiare. licet enim ipsi indigeant mulieribus. non tamen eas debent at trahere. quia cum mulier naturaliter sit meretrix ne lotrix ad suum veniēs mancipium ipsum alliciendo mala sibi persuadeat quibus bona sui for/san dilapidarentur ¶ Notandum circa vocabula textus. quod agon a/gonis vel ago onis dicitur locus belli. ab a quod est sine et gonus angulus quasi sine angulo. quia fieri solet sine angulo. Sed secundum Huguitionem ve/nit a verbo ango gis ere Inde agonizare id est certare. Inde agonista id est pugil. ¶ Item mancipium idem est quod famulus. et dicitur a manus et capio. quia seruus debet esse captus manibus. id est potesta tibus sui domini. ita quod suis preceptis obediat. quod si non fecerit verus non existit seruus Tunc ibi Hospitium mundum. etc.

¶ Hic declarat Boetius seruitiū fideliū seruorum declarando cū hoc exē plariter maliciam serui infidelis dicens sic Seruus fidelis hospitiū do/

mini sui seruabit mundum ⁊ thoral dealbatũ. Hec em̃ sunt signa fide-
lis serui. Oppositũ aũt est de mancipio detrahenti Tũc ibi. Cũctos

dilectio. quid tali fedius est quid tan
to grauius Hospitiũ mundũ. suppel
lex mundatum: thoral dealbatũ. man
cipij prudentia rex. exitus ꝯsiderãtis
sedulitati dominice semꝑ assistẽtis de
centi vultu sunt ꝯponenda Quid mã
cipio detrahenti crudelius est Cũ-
ctos terreat infelix elimas ab eliman
do dictus. nomẽ ex re cõtrahens. que
cũ nycostrati munera suscepisset. pri-
mo ei vultu seruiuit blandiori oĩa ad
nutũ amministrãs. fidelisq; per oĩa ex
istens. fideliorem se esse promittens.
Quicquid ꝓo nycostrati possidebat
fidelitas ipĩus ꝯmissum est infidelita
ti. quid plura. cuz nequissimi elimatis
infelix prouidentia cũcta prouidisset
sibi suppeditari. carniũ alimenta. pis
ciũ fomenta. ceterarũq; rerũ venaliũ
ꝯmertia: oĩa in duplo q̃z essent appre
ciata dominicis auribus intimabat
Sicq; totius substantie hausit incre
menta nycostratũq; in summã traxit

¶ Hic declarat exẽ-
plariter p̃dicta de quo-
dam seruo qui vocabat
elymas qui habebat do
minum qui vocabat ny
costratus. Iste aũt ely-
mas ꝑmo intrans hos-
pitium domini sui exhi-
buit se fidelẽ. ⁊ ꝓmisit se
inpost adhuc feliciorem
Et sic dominus suus
oĩa sua bona ꝯmisit sibi
disponenda Q. ꝺ vidẽs
dictus elimas dixit se in
duplo plus expẽdisse in
rebus vsui humano ne-
cessarijs q̃z rei ꝟitas ha-
bebat Quo dominum
suũ in summã traxerat
paupertatem. creditorũ
q̃z in exclamatione diur
nam. Nihilq; menti a
marius imprimi potest
Maxima autẽ penuria
domini sui fui in cogni
tionẽ eũ ꝑduxerat Tan
demq; eum super suo er
rore increpabat. qꝺ dic-
tus elimas dum audiue
rat in ꝟba prorũpẽs cõ-
tumeliosa dñm suũ in-
terfecit. Corpusq; dñi
sui nycostrati canib; di-
misit deuorandũ Tunc
Boeti[9] exclamando di
cit O q̃z detestabile fac-
tum ꝓditoris ipmietas
perpetrabat

¶ Nota. q tria sunt genera seruoꝝ fugiendoꝝ. s. subtrahentiũ Vñ
hic Boetius nos edocuit Scđm est bilinguiũ. Vñ boetius satis reci-
tat in textu proxime sequenti. ibi Seruus aũt bilinguis Tertiũ est ser-
uorum crudeliũ. vñ in textu immediate sequenti iam allegatũ textũ. ibi.
Seruorum siquidez crudelitate Tunc ibi. Seruus aũt bilinguis ⁊c̃

¶ Hic Boetius reprobat secundū genus seruoꝝ vitādoꝝ dicēs sic. Seruus bilinguis ꝓcul expellat̄ ꝛ si ꝯsanguinitatis linea fuerit ꝯiunct⁹ Tunc ibi. Seruoꝝ siquidem. Tangendo scd̄m genus seruoꝝ fugiendorum. quo innuit̄ causa vitationis secūdi generis premissi seruorum fugiendorum Dicit sic Multas incidere vidimus pericula per seruorum crudelitates Tunc ibi. Creditoribus aūt summa adhibeat̄ ꝛc.

¶ Hic ostendit vtilitatem acquirendi creditores Et pmo facit hoc. scd̄o ostēdit modū acquirendi socios. ibi. Prudentis ꝓo scholar̄ Dicens pmo sic Summa dicti ꝯmendatio est creditoribus exhibēda Et tpe pfixo mutuatū restituendū ꝑ posse Declarat hoc dicēs. multū dulcis est transactio creditoris Et vicinorum suffragiū exhibitio scholari nō multū in necessarijs habundanti.

¶ Notandū hic. ꝙ scholares suo ꝑposse creditoribꝫ se exhibebūt veraces ꝑ eos em̄ actio discentis crebro adiuuatur. Nisi em̄ scholaribꝫ longinquis studētibꝫ in ptibus ꝑ creditores aliquotiens fieret subuentio. multum occuparent tpis repatriando. ꝛ ꝑ cōsequēs suis a studijs impedirent̄. quare ꝯgruū est. immo summe ꝯueniens seruare fidē Tūc ibi. prudēt̄ ꝓo scholar̄.

¶ Hic ostendit modum acquirendi socios fideles ꝛ eligēdi. Et primo facit hoc Scd̄o ostēdit eius vtilitatem. ibi. Quid dulcius. dicens

egestatem. ꝛ in creditoꝝ diurnā exclamationem Qua nihil amarius imprimitur ve creditoris insanie: maxīa ꝓo nycostrati penuria eū in mācipij erroris cognitionē ꝑduxit. Tandē tarde cum elimatem sup errore suo cōuenit. Quo audito statim in ꝯtumeliosa verba prorupit. dn̄iqꝫ in visceribus mocronē sepeliuit. ꝛ qd̄ prius omiserat secū asportauit. dn̄icūqꝫ corpus canibꝫ ad deuorandū reliquit. Ecce ꝙꝫ detestabile ꝓditoris impietas scelus ꝑpetrauit Seruus bilinguis ꝓcul expellatur. ꝛ ipsius imminente neq̄tia statī deponat̄. licet ꝯsanguinitatis ꝓximitate ꝯiūctus existat. Seruoꝝ siquidē crudelitate multos sociorū vidimus incurrere iacturam Creditoribꝫ aūt summa adhibeat̄ dicti ꝯmēdatio die ꝙꝫ prefixo debiti semꝑ ꝑ posse solutio Scholari ꝓo cui pleno cornu copia non arrisit O ꝙꝫ dulcis est creditoris transactio affiniūqꝫ suffragij exhibi-

tio. prudentis ꝓo scholaris ꝯstantia
semꝑ aliquo ꝯsorte gaudeat spẽali cui
possit ꝓpriã detegere ꝯsciam. qui nu
bila exñte fortuna diligẽter subueniat
Morboqꝫ ingruẽte se sedulũ exhibe
at. Et si tetra mortis caligo affuerit
suꝑstes facultates disponat. si ꝓo vi
uus euadat. ab eo posset sustẽtari pas
ci. liniri ꝯsolari cubatũ duci diuersis
etiã partibus ꝓcurari. Uigente vero
valitudine libellis gaudeant ꝑmutati
questiũculis certatim ꝯmẽdabili etiã
recordatione gradatim castigatõis fe
licitate ꝯuersim diuersis ac varijs io
coꝝ generibꝫ dulciter obseq̃ndo Sic
qꝫ inter eos mutue dilectõis maneat
integritas. vt primeui tp̃is ros in stil
lans. in medio inũdans in fine ꝓo ine
briãs existat Quid dulcius. q̃d p̃cla
rius. quid certe melius. Prestantis
enim amoris nulla fauoris est adep
tio. Inuida vero si secundum quid
euenerit scilicet in discendo gratissi
ma est. Simpliciter autem proprij

sic. Quilibet scolarꝭ pru
dẽs sꝑ aliq̃ socio gaude-
bit cui ꝓpriam detegere
posset ꝯsciaꝫ Et si fortu
na fuerit nubila iñ possꝫ
ꝯsolari Et si morbo p̃-
ueniat ab eo in sibi necẽ
rijs p̃t iuuari ⁊ si viã car
nis vniuerse ingrediat. ꝑ
eũ facultates suꝑmanẽ-
tes fidelr̃ disponãt Si-
qꝫ ad corꝑis peruenerit
valitudinẽ. posset ab eo
nutriri ꝯsolari ⁊ cubatũ
duci Si ꝓo vigeat sani
tate p̃stina gaudeat cuꝫ
eo ꝑmutatim q̃stionibꝫ
disputatiue Etiã si opꝰ
fuerit in moribꝫ ab eo di
rigat Ac etiã tp̃e ⁊ loco
ꝯgruis iocorũ generibꝰ
ab eo recreari. quo mu-
tua dilectiõis itegritas
inter eos videbit mane
re Hoc etiã mõ qꝛ p̃mo
erit instillans. scd̃o inun-
dans ⁊ vltimo inebriãs
Tũc ibi Quid dulcius
quid p̃clarius ⁊c̃.

¶ Hic ostendit vtili-
tatem predictoꝝ dicẽs.
Quid est dulcius. quid
preclarius. quid ve meli
us q̃ꝫ talis amicorũ con
stantia. nulla immo fa-
uoris adeptio tali po-
test esse melior. Subdit
si inter eos venerit inui-
dia. ſm q̃d videlicet in
discendo. talis est grata
ita ⁊ bona. si vero simpli
citer inter eos venerit.

hoc est nulla rationabili de causa tũc ꝓprij corporis est ꝯsumptiua ⁊ mor
tale peccatum.

¶ Notandũ h̃ qꝛ prudẽs scholaris ꝯsortiũ inibit cũ socio suo sibi fideli

Boetius de

cui propriam posset detegere conscientiam Hoc enim tam ad corpus videlicet quam etiam ad scientiam Ad corpus quidem ut si fortuna fuerit nimis prospera subueniat ei in temporalibus Si preueniatur egritudine manum sibi porrigat adiutricem Sicque terra mortis affuerit caligo. ut supstites disponat facultates Si vero conualescat ut eum sustentet. pascat. lineat et consoletur Quo ad scientiam quidem. videlicet ut permutatim gaudeant libellis repetitione dubiorum et errorum castigatione tam in moribus quam in scientiis. solatiosisque etiam iocis ad honestatem spectantibus sibi inuicem obsequantur Debent enim solaciosis iocorum generibus honeste mutuo obsequi. quia tranquilla requies vite humane est necessaria Per ipsam enim spiritus qui vitam hominis ducunt et vegetant recreantur Hec autem requies in iocis quodammodo consistere videtur. eo quod iocus quieti assimilatur. ut ait ypocras Demus licentiam iocis sicut damus licentiam quieti Quies autem est necessaria curis que studium virtutis et scientie impediunt Per iocum igitur cure depelluntur. Subdit Boetius in textu quod integritas socialis dilectionis manebit ad modum roris generata. ut ros primo noctis tempore instillat in medio inundat seu crescit. in fine vero inebriat. Sic scholaris cum socio amiciciam contrahens. paulatim eam augeat. et vltimate inter eos perfecte amicicie integritas consistat. non enim cito debet generari et cito corrumpi. sicut de stipula incensa cito ignis generatur et cito deficit Sed paulatim debet generari. ut sic permaneat incorrupta Amicus enim summo querendus est opere Nullus enim sine amicis viuere eligeret reliqua bona omnia habens prout habetur octauo ethicorum. Nihil enim tam aptum tamque conueniens ad res secundas et aduersas Ideo dixit philosophus quidam Amicicia est desiderabile nomen refugium felicitatis miserie reuelatio. que est indeficiens etc.

auctoris presumptiua est.

Um me parentis prouidentia eius colloquio ut assolet diebus paucis permittens consolari athe

¶ Item notandum hic quod duplex est inuidia. scilicet secundum quid et simplex Inuidia secundum quid est que venit legitimam propter rationem. ut si quis scholaris plura sciret. et alius inuideret cogitans se etiam velle tantum addiscere sicut et ille. talis inuidia gratuita esset et meritoria Simplex autem inuidia est que non venit rationabilem propter causam Ut verbi gratia si quis alteri inuideret propter bona eius opera seu famam laudabilem. talis inuidia proprium consumit autorem. et est peccatum mortale

Hic Boetius ostendit exemplariter quomodo scholaris quilibet fidelem habebit socium dicens sic Cum discretio parentum meorum miserat me athenas causa studii permittens consolari eius colloquio paucis diebus prout fieri est consuetum. tunc inueniebam ibi socium vnum nomine fauoneum. non quidem a vento denominatum. sed a fauore quia multum erat

fauorabilis. Qui cū me pmo inspexisset itinere fatigatū diuersa ɔside-
rantē ꝛ crebro suspirantē. q̄siuit de qua gente ꝛ patria essem. Duxitq̄
me secū cā ɔsolandi. ꝛ q̄siuit a me an ibi ꝓpter studiū venissem. quesiuit
etiā cui⁹ rōnis ꝛ artis essem. Post tres vero dies oñdit mihi noia vi
coꝝ dicens sic. hic florent diuinatōes chaldeoꝝ. hic manifesta viget gl'a
Tholomei. hic clara veritas Arestꝫ. hic ꝓbata platonis diuinitas. hic
zenonis discretō. ꝛ sic de
aliis. vt pꝫ in textu

nas ob causam studij me misisset. vni
cū vite mee inueni custodē nomīe Fa
uoneū. nō a vēto sed a fauore denoīa
tū. Hic cū me pmo inspexisset itinere
fatigatū. diuersa ɔsiderantē. creberri
me suspirantē q̄siuit. cuias essem. secū
qꝫ me adduxit curialiter ɔsolās bre-
uiter inq̄rēdo. si ob studij cām illic ve

Notandū hic q̄ fauone
us Boetiū diuersis in-
uolutū curis crebro sus-
pirantē cui⁹ esset ꝓfessi
onis vel secte curialiter
interrogauit. Tunc em̄
tꝑis sicut adhuc stꝫ tres
erāt secte pncipales. scꝫ
stoicoꝝ quoꝝ princeps
erat socrates. Sed q2 so
crates nō scripsit nisi de
moribꝰ. iō platonis vo-
luit suscipe tractatū. Alia erat secta ꝑipatheticoꝝ quoꝝ princeps erat
Aresto. Tercia fuit epicuroꝝ quoꝝ princeps erat Leucipꝰ Quesiuit
igit fauoneus cui⁹ secte esset Boetius. Et ponitur ibi augiꝑportorū.
Et venit a nomine august⁹ ꝛ portus. Presagia aūt dicūtur futuroꝝ di
uinationes. que ex coniunctione seu concursu astroꝝ cognoscunt. in quibꝰ
chaldei studuerunt. erant aūt apud eos inuente Tholomeus aūt mul-
tum viguit in astronomia. ideo dr̄ gl'ia hoc est gloriosa scientia astrono
mica ipius Tholomei. Arestotilica vero scientia vocatur sincera veri-
tas. eo q̄ falsitati est impmixta. Unde cōmentator ait. q̄ recedit ab are
stotele recedit a veritate Platoni aūt attribuit comprobata diuinitas
Plato em̄ pre ceteris philosophantibꝰ pmo oīm incelestiū intelligentiaꝫ
et pme cause cognitionē videt se erexisse. Erat em̄ plato socratis disci-
pulus q̄ moribus insudauit. Sed plato in celestium cognitionē intellec
tum erexit. Unde ꝛ socrates supprimendo se cignū albuꝫ in sinu habere
conspexit. q̄ de sinu suo euolando volatu celū penetrauit. se ꝑ volatū eri
gendo. Socrates experiens nouit somniū illud alicui⁹ fore ꝑsagiū Cer
to igitur tempore transacto quia philosopho intendens assiduis consi-
derationibus subtilior extiterat. pmo naturas rerum generabiliū inq̄-
rendo. Deinceps in cognitionem corporum celestium ingenium suble
uauit. nec ibi sistebat. sed naturam celi penetrando de prima causa ac in
telligentijs altissimas habebat contemplationes. Notandū ibi. Ze-
nonis concretio. q̄ zeno geometer erat qui voluit probare circulum pos
se quadrari. sicut recitat commentator. Arguebat em̄ sic. in quocunqꝫ
genere contingit reperire magis ꝛ minus. in eodem est reperire equale.
illud est commune principium ad omnes scientias. Sicut etiaꝫ illud. in

Boetius de

quocunq₃ genere contingit reperire extrema. in eodem contingit et medium reperire. Hoc aūt principium cōmune specialiter ad geometriā zeno applicabat per ipsum probando speciales conclusiones. quod nō est faciendū. Nam per principia cōmunia conclusiones cōmunes probari debent. Cōmunis eñ effectus cōmunem requirit causaʒ. Et speciales alicuius scientie conclusiones debent probari per specialia principia.

nissem. cuiusq₃ professionis essem. cuiusq₃ facultatis. post triduum vicorum nomina ostendendo. Angiportorꝝ confraga dicēs. Hic vigent chaldeorꝝ presagia. Ptholomei non latēs gloria Arestotel' sincera veritas Platonis probata deitas. zenonis cōcretio. Peribonij dilectio Pictagore p/

Processit enim zeno sic minorem subsumendo. Sed contingit reperire circulum quadrato maiorem ꝛ etiam minoreʒ ergo contingit reperire circulum quadrato eq̄lem. Dicitur ergo in littera zenonis concretio. hoc est principiorū communiū ad conclusiones proprias coniunctio vel copulatio. Unde concretio potest hic dici premissarum ad conclusionem intellectualis coniunctio vel copulatio. Ulterius dicitur hic in textu. Peribonij dilectio. quia Peribonius de amicicia et dilectione librum quendam conscripsit. Aliqui tamen textus habent deletio. quod est intelligendum ꝙ peribonius omnia principia deleuit. dixit eñ ꝙ nō contingeret contradicere. Et quia supra contradictionem aut affirmationem ꝛ negationem fundantur omnia principia. ideo delendo contradictionem omnia principia deleuit. Ulterius dicitur Pictagore ꝑmissio Unde ꝑmissio eius fuit homines bene ꝛ virtuose viuētes post exutum corpus corpora nobilia debere ingredi. Et per talem transformationem depurari vt ad sedes celestes fierent abiles. Sed hominibꝫ male agentibus quandam promisit penam scʒ post mortem eorum trāscorporari. corpora ignobilium scʒ pecudum ingrediendo. vt per continuaʒ transcorporationem ad penitentiam reducerentur. ꝛ ad sedes sidereas abilitarent. Dixit eniȝ animā ꝯparari ad corpus sicut nautā ad naniʒ Nauta enim potest ingredi diuersas naues. ergo anima etiaʒ potest ingredi diuersa corpora. Hoc autem reprobatum est ab Arestotele. non eñ est omnino simile de nauta ꝛ naui. ꝛ de anima ꝛ corpore. Est auteʒ bene simile quo ad hoc ꝙ sicut nauta regit nauem. sic anima regit corpꝰ Dissimile tamen est in hoc. quia sicut domificatio non potest fieri per q̄cunq₃ instrumenta. nec etiam ars aliqua alia. verbi gratia. non per fistulas ꝛ huiusmodi. Sic nec anima potest migrare de corpore in corpus. Comparatur namq₃ anima ad corpus velut artes ad instrumenta. sicut igitur non contingit vnamquāq₃ operari per vnumquodq₃ instru/

Disciplina scholariū

mentum. Sic etiam contingit animam que est corporis instrumentum
quodlibet corpus intrare. Deinceps per ylios homeri traiana hystoria
ab homero descripta intelligitur. Per anxiomata vero mychali regu-
las ꝛ propositiones difficiles quas Mychalus super musica compila
uit intelligamus. Has enim cum moreretur in capsa eburnea depingi
fecit. ꝛ easdem sepulchro suo imponi iussit. que post longa tempora fue-

missio Homeri hylias. ꝛ labor the-
seos. Euclidis theoreumata. Et mi
chali anxiomata. Daretis aporisma-
ta. ypocratis scrutinia Ariopagi effi
catia. legum peritia ypodromiȷ̄ cōfu
sa gloria. Circi victoria. Palestre po
tentia. Cestus fulminatio. Missiliū
telaio. Nautarum exclamatio

runt inuēte. ꝛ anxioma-
ta fuerunt appellate. ab
ango gis ere. eo ꝙ intel-
lectum anxiauerunt seu
impediuerunt studenti
um. Per ypocratis scru
tinia intelliguntur prin-
cipia que perscrutando
ſm viam sensus ꝛ expe-
rientie ab ypocrate fue-
runt inuenta. Uñ ypo-
cras fuit medicus ꝑitis-
simus. Perscrutabatur
enim omnes venas ho-
minum. Ipse em̄ fuit ꝑ-
mus medicus qui cor-
pus hominis fecit mem
bratim dilaniari separando corpus a venis vt perciperet meatus om-
nium venarum. Cum autem dicitur ypodromiȷ̄ confusa gloria. intelli-
gendū est ꝙ ypodromium erat locus in quo exercitabantur cursus eq̊-
rum. Unde ex velocitate cursus vnius equi pre alio equitans confusaꝫ
gloriam consequebatur. Dicitur etiam Daretis aporismata. Uñ da
res faciles propositiones ꝛ cōmunes faciliter intelligibiles compilauit.
Unde vocantur huiusmodi aporismata. hoc est aptiones. eo ꝙ animū
auditorum per eorum claritatem aperiunt. Iteꝫ ariopagus dicitur ab
ares quod est virtus ꝛ pagos villa vel locus aut campus. quasi locus
vel campus virtutis. Et sic vicus atheniensis vocabatur vbi philoso
phi studebaut. Inde ariopagita magister illius vici. Item palestra stre.
dicitur ludus vel locus luctandi. Et dicitur a palin quod est mot⁹ vel
mobilitas. Item missile media correpta dicitur sagitta a mitto tis tere
quia mittitur in hostes. Nota ibi Euclidis theoreumata. ꝙ theos
grece est timor vel deus latine. Inde theoro as are. id est videre. qꝛ deus
omnia videt. vel est considerare diuina. Inde hoc theoreuma tis id ē ele
gās vl' apta verboꝝ descriptio vel regula. Uñ regule geometrice dicūꝉ
tur theoreumata q̄si aptiones. qꝛ mentē lectoris aperiunt. Et hoc theo
risma tis ꝑ codē. Scd'm alios tñ theoreumata dicūꝉ ꝓpōes ꝑ se notе
Ubi notandū ꝙ Euclidis ꝑmo sciam geometricā adinuenit. Et ꝑmi
sit ꝓpōes ꝑ se notas. ex qb' speculāꝉ cōclusiōes posteriores. Primo em̄

ostendit quid punctus quid linea. ⁊ tales terminos notificauit. Et ex il
lis colligit ꝓprias ꝓpones illius scie. ⁊ hmõi theoreumata vocantur.
Item circa hunc textũ Coree cõuentio. Notandũ ꝙ corea dr circulus
cui⁹ centrũ est dyabol⁹ Et ethimologisat q̃si cor iens ad eternã dam-
natione. Vñ btũs Aug. sic inqt Melius est fodere vel arare dñicis
dieb⁹ q̃ꝫ coreas ducere. Vñ dt xps ad hoiem. tu habes in capite sertum
de florib⁹. ego aũt coro
nã spineam. tu cyrothe
cas habes in manibus
et ego clauos defixos tu
in albis vestibus tripu
dias. ⁊ ego derisus ꝓ te
ab Herode ad pilatuꝫ
missus fui indut⁹ alba
veste. tu tripudias saltã
do cũ pedib⁹ et ego pe-
dib⁹ laboraui. Ego ꝓ
te extẽsa habui brachia
in cruce tu in coreis bra
chia extẽdis ad modum
cruc in opprobriũ meũ.
Ego i cruce dolui. tu in
cruce exultas. tu hẽs la
tus ⁊ pectus in signum
inanis glorie et luxurie
et ego latus ꝓ te habui
perforatum.
Tunc ibi Cũꝫ ergo hec
et alia. ⁊c. Hic osten
dit Boetius documen

exclamatio. iuuente ꝓugatio Coree
ꝯuentio Cũ g hec ⁊ alia mlta fauo
nei intimasset liberalitas. q̃ naꝫ mihi
esset facultas q̃siuit. q̃nteqꝫ expense lo
culi mihi possꝫ sufficere nummositas
Cuiusqꝫ discipline promptior essꝫ mẽ
tis intentio. oib⁹ sibi ꝑ ordinem respõ
sis quoddaꝫ memorie dignũ amicis
aurib⁹ instillauit ꝙ scꝫ parcitati pecu
nie insisterem diligenter. quoniã pu-
dori cõsentaneũ est stulte cõmissa di
lapidare. Cogenteqꝫ pecunie necessi
tate pudore confusum me repatriare.

ta que dederat sibi fauoneus dicens sic. postq̃ꝫ ista et plura alia fauone
us mihi intimasset interrogauit que esset facultas mihi ⁊ quantis suffi
cerem expensis. Et cuius discipline mentis intentio esset promptior.
Quibus omnibus per ordinem responsis. instillauit auribus meis do
cumentum memoria diguum. scꝫ ꝙ diligenter insisterẽ parcitati pecu-
nie. ne inutiliter ipsa dilapidata confusus pudore cogerer repatriare.
Adhuc aliud mihi instillauit documentum. scꝫ ꝙ si me inserere vellem
doctrinis alicuius magistri diligenter inspicere deberem si esset bñ mo-
rigeratus. Et si artium liberalium vbertate polleret. Et remota negli-
gentia suorum scholarium promotioni intenderet. qꝫ viderem cuius
esset professionis. Et sic eum diligenter audirem. Et posito ꝙ eẽt bo-
nus licet balbutiens non ab eo recederem. vel si apparentia tm̃ in ipso
fuerit que mentes stultorum assolet retinere. sicqꝫ retrogradus efficere-
rer. Subiungit causam. Melius est enim informari fructu balbutien-
tis scꝫ tedioso. q̃ꝫ seducentis dulcore cecitatis gloriari. Subdit dicens

ꝙ fideliter ꝑ dictũ fauoneũ plurimis instructus in secretis. mansi in stu-
dio atheniensi octodecim annis semꝑ anhelans ad suꝑiora ꝙ̃tacũꝗ etiã
mala exꝑtus. Subiungit causam sic dicens. Non est dignus dulcoris
acumine qui amaritudinis grauamine nequit inuiscari. Subiungit se
semꝑ discipline Arestotelis ⁊ herodiani insudasse. aliorũꝗ scintillas phi-
losophorum menti diligenter ꝯmendasse
¶ Notandum hic ꝙ scientia est arbor altissima. cuius radix ama-
rissima. fructusꝗ dul-
cissimus. cuius amari-
tudinem qui abhorret
dulcedinem non gusta-
bit Jdeo dr in textu Nõ
est dignus dulcoris acu
mine qui amaritudinis
nequit iuiscari grauami
ne Cui ꝯsonat ilud me
triste. Dulcia non me-
ruit qui non gustauit a-
mara. Et qui non stu-
dẽt sunt illis gaudia ra
ra ¶ Scdo notan
dum. pudoriꝗ consen-
taneũ est commissa stul
te dilapidare vicio pro
digalitatis insistendo.
Unde prodigalitas est
habitus inclinãs ad su-
perexcedendum seu su-
perabundandũ in largio
ribus expensis ⁊ pecuni
arum ꝯsumptibus vel
in defectu exceptionis.
vt custodes ⁊ tentiones
Unde prodigalitas nõ
tm̃ liberali opponit̃ ſm
suꝑabundantiaꝫ. immo
etiã ⁊ ſm defectũ. qꝛ si-
cut ẽ possibilitas exces-
sus datiõis ⁊ in ꝯsump
tibus pecuniarum. ita potest esse defectus in retentionibus ⁊ custodia
earum. Uerum tñ prodigalitas magis respicit superabundãtiam in do
nando ꝙ̃ defectum in retinendo. Recte sicut liberalitas principalius et
magis respicit dationẽ pecuniarum ꝙ̃ defectum retentionis earum Et
ſm Eustatiũ triplex est modus ꝓdigorum. quidã est prodigus qui de
bite accipit ⁊ recipit. indebite tamen ⁊ abũdanter ꝯsumit Alius est pro-

Aliud etiã nõ a via rõnis exorbitans
ꝓpalauit. vt si alicuius discipline inse
rerẽ. me ꝑus diligẽter inspicerẽ. si bo-
nis moribꝰ obediret. liberaliũꝗ artiũ
vbertate tutius polleret. Remotaqꝫ
oĩm negligẽtia suoꝝ ꝓmotioni indul
geret Cuiusqꝫ ꝓfessionis esset vt ꝑ tri
duũ eũ diligenter audirẽ. cũcta etiam
ꝯsiderarẽ. vt si bonus licet balbutiẽs
nõ tñ ab eo recederẽ. vel si nouerca ce
citas subtilitatis simulachro stultorũ
aures detinuisset retrogradus effice-
rer Malo siquidẽ balbutiẽtis licet te
dioso fructu deliniri. ꝙ̃ dulcore sedu
centis cecitatis gloriari Fideliter aũt
his ⁊ alijs secretis instructus duobꝰ
annis de viginti dẽptis athenis ꝯua
lui Quicꝗ̃d mali exꝑtus erã ad boni
fastigia semꝑ anhelans Non est aũt

digus qui non dat nisi quod oportet. ita q non deficit nisi in retentionib9 Et quilibet istorum potest dici simul ꝓdigus Sed alius est modus ꝓdigorum qui ꝓpter aliud honorabile vel etiam delectabile ꝓsequendum sua bona ꝯsumit Et talis ꝓdigus dr in textu

¶ Notandum insup q prodigalitas est vitiũ z malicia. qr est habitus inclinans ad excessum z superabundantiam in sumptibus pecuniarũ. In hãc eim̃ acceptionem ꝓdigalitatis cõsentiũt cõiter morales. vñ qr ipsa ad vicia disponit. vicium z malicia dici potest

¶ Ostensa superius sagaci prouisione scholariũ. ostendit Boeti9 impedimenta que talem ꝓuisionem impediunt Et cũ hoc dat remedia contra hmõi impedimenta Et diuidit pñs pars in tres. Nam primo facit hoc secundo enumerat illa impedimẽta ibi. Cũ scholaris egestas. z tercio dat cautelas ꝯtra talia ĩpedimenta. ibi. Parentũ detestabilis Primo dicit sic. Ne simplicitas p̃sentis libri obsit facultati paupertatis. z ne sua confundat desperatio. z ne solacij ꝓuatio affligat dignũ duximus examini ꝯmittendũ q̃d nature cũctoꝝ cõmune sequit Tunc ibi. Cũ scholaris egestas zc.

¶ Hic enumerat impedimenta. z potest presens ps diuidi in tot partes quot ponit impedimenta. partes patebũt. Dicit igit p̃mo sic Cum pauptas scholariũ multis ꝓueniat modis. aliqñ ꝓpter parentũ tenacitatem. aliqñ ex pauptate. aliqñ ex eoꝝ morte. aliqñ ꝓpter eoꝝ absentiã. aliqñ ꝓpter vitrici z nouerce instantiam. qñq ex militari incuria, nubilitate fratris primogeniti. qñq ex instantia sororis desponsande. qñq ex sini-

dign9 dulcoris acumine qui amaritudinis nequit inuiscari grauamĩe. Herodiani arestotelisq discipline sp adherens. aliorũq scintillulas diligenter menti commendaui

Ne paupertatis facultate pñtis operis deroget simplicitas. cõfundat desperatio. affligat desolatio. Quid cũctoꝝ nature cõe dignũ duximus examini ꝯmittendũ Cũ scholaris egestas diuerso procedat intuitu. Tũ ꝓpter affiniũ tenacitatem. Tum ꝓpter eorum inundantis ꝓcelle penuriam Tũ ꝓpter eoꝝ mortẽ vel presentie carentiã Tũ ꝓpter alterius vitrici vel nouerce iuuaminis obstantiã Tũ ꝓpter p̃mogeniti fr̃is militie incuriaz Tũ ꝓpter germane nubilitãtis instantiã Tũ ꝓpter familiaris versutiaz ad

stra informatione familie. preterea dignum duximus dare ꝯsiliũ ⁊ reme
dium contra talem paupertatem Tunc ibi. Parentum detestabilis
¶ Hic ponit remedia contra predicta impedimenta Et potest pñs
pars diuidi in tot partes quot ponit remedia. ꝑtes patebũt. primo dicit
sic Si parentes fuerint nimis tenaces tunc filius insistat tediosis allocu
tionibus Si aũt hoc non sufficiat tunc fletibus tempestiuis aut falsis ꝓ
missionibꝫ vt acceptabi
libus munusculis debet
eos delinire. Si aũt ista
tenacitas adhuc nimis
fuerit solidata aliorum
debet precibus deliniri.
Tunc ibi. Inundantis
¶ Hic ponit remediũ
cõtra paupꝫtatem que ꝓ
uenit ex penuria paren/
tum. Et diuiditur hec
pars in tres. primo eñ
facit hoc. scđo remouet
dubiũ. tercio adducit sci
entiam. ꝑtes patebũt. ⁊
legantur partes simul.
Dicit sic. Si parentes
nimis fuerint depaupꝫa
ti. tunc scholarꝭ proprio
vtetur labore scribẽdo.
laborando. domos mũ
dando. mendicando. ad
tempus seruiendo Sed
iste modus scribendi nõ
fiat nimis deliciose ne lu
crum syrenosuꝫ eneruet
⁊ sic scribens non debet
esse prodigus. quia scri/
ptores raro inueniũtur
fideles ita ꝙ non sit etiã
adulator. sic debet per
scripturaꝫ dilapidare ac
quisita. Subdit exem/
plum quo declarat ꝙ ni
mia scriptoruꝫ adulatio
socios defraudat. dicẽs
sic. Nequitia glebionis
multa mihi intulit incõmoda ꝟtutis decrementa sub herodiano dũ stu
duerã. qm̃ deficiente auxilio paterno conabar ego Boeti⁹ mitigare pau

ustionis generali scemate perusi dig/
nũduximus ꝯsulendum Parentũ de
testabilis ⁊ adunca tenacitas precuꝫ
instantia ꝓmollitur. tediosisqꝫ affati/
bus plerũqꝫ dissoluit. fletibus tẽpesti
uis delinitur. ꝓmissis fallacibus exe
catur Munusculis affectuosis dissol
uitur adulatione si tempestiua fuerit
ꝑforatur si nimis solidatur, adamanti
na licet tenacitas fuerit exemplari cũ
monitu discutit. Aliorũqꝫ rogatibus
excitatur. Inundantis ꝓcelle penuri
am per laboris incrementa ꝓprij ob/
temperandum est Scriptitando tri/
turas colendo. areas mundando. ad
tempus seruiendo Si ingeniosa scri
bendi facultas per lucrũ coegerit vo/
luptariũ necessitatis stimuluꝫ inbibe
re. Cauendũ est aũt ne deliciosus mẽ
tem exercet appetitus lucrũ eneruet sy
renosum. cõiter scribentium prodiga
raroqꝫ fidelis defraudet adulatione

pertatē. Tutius em̄ noui onus subire paupertatis ꝙ̄ repatriando lon-
gi itineris arripe labores Cumq; glebionis nequicia magis parentibꝰ
meis intimauit me pestiferis scriptorum sedibus imbui. lucroq; seducē
ti diurnus gloriari Cū igitur parentis intentio ad malum pronior sit ꝙ̄
ad bonum paterno priuabar subsidio consueto Donec exitus acta pro-
basset, Nec etiaʒ cessauit
amentia Nec in vllo ꝓ-
fecit precū instantia. im
mo traditoris nequicia
vsq; post bienniū dura-
uit. non tn̄ remāsit inul
ta Tūc ibi Obsequio
interea Hic remouet
dubiū dicens sic. si pau
per scholaris nequeat si
bi obtinere fauorem pa
rentum per verba ioco-
sa, potest qn̄q; ꝑ verba
minoratoria suam deli-
nire pauꝑtatē. vt fert io
cunda poculi transactio
Tūc ibi. Germanici
¶ Subdit remediū cō
tra pauꝑtateʒ q̄ ꝓuenit
ex parte fratris militan-
tis incuria di. sic Fr̄is
militantis incuria delini
etur bono mediante ser
mone vel corrigat̄ ꝑ ami
coꝝ suoꝝ ammonitionē
Tūc ibi. Germanice
nubilibus ¶ Hic do
cet remediū contra pau
pertatem ex parte soro-
ris nubilis dicens sic.
Succurrendum est so-
rori dummodo apta est
ad desponsanduʒ. ne eiꝰ
virginitas polluatur in-
digno pollice. Subdit
faciendo exclamationeʒ
O ꝙ̄ sororis professio
est laudanda. pudoris-
q; eius cōtrarij ꝯmissio
dolenda, ymmo ꝟelut

familiaris sinistraq; visu vel auditu
ebibebat quicquid scribentis dextera
ꝑmollitur Glebionis nequicia nō ob
stante parētele gratia O quantū discē
di incōmodum virtutisq; detrimentū
mihi ꝯtulit sub herodiano militanti,
deficiēteq; plexq; paterni cēsus cingu
lo more ꝑtaxato. merorem pauꝑtatis
cautius duxi mitigandū Aliquid im
primendo tutius ē degere ꝙ̄ longi la
boris itinera repatriādo inuitus arri
pere affinibꝰ intimauit nequitia glebi
onis me pestiferis scriptorum sedibꝰ
imbui. lucroq; seducenti diurnus glo
riari: Ad malū quippe plerumq; pa-
rentum intentio ꝓnior igne intrinseco
euaporauit. solitoq; ꝓuauit subsidio
priusq̄ꝫ exitus acta ꝓbasset nō decli-
nauit amētia. ꝓcū aūt in nullo ꝓfecit
instātia Post bimatū delatoris noto
ria traditio remāsit. sed non inulta re-
cessit Obseq̇o interea si nequit ꝯsola
ri facultas nimis derogetur tractuq;
tempestiuo cōminat̄ tenacitas. vt io
cosa proculi transactio Germanici fe

pulpe amputatio pudore plena totam deturpat faciem. Declarat hoc exemplariter de quodam dicto symachus. qui fuit filius secundus theophrasti. qui fue subuenit sorori quod sub silentio non est obmittendum qui quidem symachus parentibus suis mortuis dedit sorori sue omnem substantiam hereditariam causa repellendi inconstantiam eminentis infamie eiusdem. Secz commendauit fortune meatibus. Postquam autem soror sua Elyzia per naufragium suo probabatur marito reddidit fratri suo parem vicem. Deditqz sibi bona plurima in multis sibi obsequendo immo dum in post incidebat in symacho fratre suo in paupertatem propria deficiente facultate carnis illecebris secrete florem exponebat. Maluit enim vicio incurie clam succumbere quam se viua fraterne constantie fedus disrumpere. Nec ab inceptis retrograda permansit. donec incohata fine terminauerat ydoneo. Tunc ibi. Tenacitas

stinantis in curia exemplari debrietur eulogio ipsiusqz propinquitatis ammonitu corrigatur versutia vel reprimatur amentia. Germanice nubilibus annis affini quam totius obtemperandum est. ne per incurie vicium rosa premula pollice carpatur indigno. O quam sororis commendanda est pudoris professio. dolendaqz contrarii commissio. velut vultum deturpantis pudore plena pulpe refectio. Obtemperande germanitatis insignia secundi theofrausti symacbum filium ycomicum non sub silentio obmittendum est. Qui vtroqz parentum vniuerse carnis viam ingresso imminentis infamie germane constantiam dotis beneficio maritauit. Secz meatibus fortune obnixe commendauit Elyzie marito naufragio surrepto symacbum fratrem suum soror insequtur. elyzia in multis seruiendo simulachra cuncta meritorum symacho ministrabat. nam proprie carnis illecebris cum deesset facultas florem secretius ex

¶ Hic ostendit documentum contra egestatem que prouenit ex concessa pecunia. et primo facit hoc secundo declarat per exemplum. ibi. Quid de caluo milite. dicens sic. Subueniendum est domestice dilectioni documento sapienti. ne diligentia concesse pecunie iram generet. et ne postea alterius conflictus casum conferat. Et quicquid fiat sub his caure conferendum est

Boetius de

ne modica rerum tenacitas vultū post obstipet rubore. Declarat p simile.
Nā magna dinoscunt edificia ex scintillule vni9 lesione sustinere ruinaz

Tunc ibi. Quid de caluo milite Subdit declarando p exemplū quō ptingebat cuidā q̄ alteri concessit pecuniam dicens Quid calua frons senserit in viro lumine sapientie coronato cognoscit p sequentia. Ipse em̄ faciendo aditū sue malicie sumpsit secū anphorā pecunia plenā quā veste secū portabat Quāqz fidelitati fui sui commiserat. ipo aūt aīmo mutāte dictā āphorā ab eo cui ipam cōmisit postulabat. Cocus vero siue fuus cui fuerat pmissa indigne hāsustinēs pcutiebat caput dñi sui cū āphora adeo q ipsum leserat q nullo modo potuit sanari. postea vero cum idem dñs edera debebat coronari inueniebat in capite suo lesura p amphoraz sibi facta. Vñ tūc sibi totiqz progeniei eius confusio generabatur

Tunc ibi. Sit igitur Hic Boetius consolat paupertatez dicens sic. paupertas erit tuta modicis contenta sustinēs audacter imputatōnes Affectās sp ad altiora Obediens omnibus. tarda ad obloquendū, pmpta ad famulandū. fidelis in seruitio. fauorabilis in verbis. cordis tumositate. Oppositum em̄ eius scz supbia in ea vituperat. Subdit cautelam circa prius dicta. qz

ponebat. Maluit em̄ icurie vicio clā elyzia succūbere q̄z fraterne fedus cōstantie se viua derūpere. nec ab inceptis retrograda pmansit quousqz icboata fine termiauit idoneo Tenacitatis industrie rudimento adustioni dōestice succurrēdū ē. ne mutuate pecunie diligētiabilē infundat. Alteri9 ve rei pflictus casum cōferat. q̄cquid sub his fiat caute pferendū est. ne pusilla rerum tenacitas vultum roboris in posterum obstipet Tabulata plerūqz fortia vni9 sintillule lesiōe ruere dinoscūtur Quid de caluo milite luce sapiē predito senserit caluities cognoscit. q̄ pmeuo militie flore trāsitum faciēdo āphorā q̄ndā sub birre latentē secū detulit. mācipijqz gr̄e pmēdauit statuqz leui pmutato alterius vicē elegit cohortis. Olla q̄z fictili cocū puenit rixe rācorisqz freno dissoluto idigne cocus rācorē pferēs caluiciei fictile icussit. q̄ lz postmodū edera decorata nullius de cetero succi pnexio in pstinuz

Disciplina scholariū

dixit prius ꝙ paupꝫtas erit p̄mptu in famulata. ergo subdit hic caute/
lam dicēs. licet a multis retributio laboris destituatur. ab aliquo tamē
vtiqꝫ fauoris adeptio impetrabit. Unde sepe vnico die acq̄ritur. quod
anni totius ꝑcursu perduci nequiuit. Et hoc adulatoris officio consor/
tioqꝫ detractoris pro loco ⁊ tempore exterminatis.

¶ Unde notandum circa textum expeditur. ꝙ adunca tenacitas

potuit reuocare lesionē ex incussa fic/
tilis sibi stirpiqꝫ ꝓbra ꝯtrahēdo Sit
igit tuta paupꝫtatis facultas mūda ꝑ
uoqꝫ ꝯtenta incursus viriliter ꝑferēs
ad summa sꝑ anhelās: oībus obedi/
ens ⁊ p̄mpta famulatu. ad obsequen
dum tarda. fidelis obsequio integra
dulcisqꝫ in colloquio. cordis tumosi/
tate carēs quoniā eius oppositū cum
ea morari sꝑ appreciat. Licet enim a
multis destituatur laboris retributō

seu illiberalitas sūmope
re est vitanda. Quoniā
sicut in diuitijs ⁊ pecu/
nijs quantū ad exposi/
tionem dationem ⁊ cō/
sumptionē contingit de
ficere. Sic etiam quan/
tum ad retentionem ac
ceptionem ⁊ earum cu/
stodiam contingit exce
dere. Habitus vero ad
hoc inclinans dicitur il/
liberalitas. ⁊ huiusmo/
di habitus est vitiosus
Quadruplex enim assig
nari potest modus circa
istam materiam. Pri/
mo ꝯtingit errare in dā
do minus q̄ꝫ oportet. et
in deficiendo in donatō
nibus. Ex quo defectu sequit destructio amicicie. tales eīm illiberales
a cūctis odiunt. liberales vero ꝑ ꝯtrariū maxīe amant. Jō dt Boetiꝰ
ꝙ liberalitas reddit hoīes maxime honoratos Ptꝫ g̊ ꝙ maximus defe
ctus ⁊ viciosus est in donationibꝫ ꝑ quas amicicia corrūpitur. Scdo il/
liberalitas quodammō videt esse deformis nature. ⁊ eiꝰ documētis cō/
trariari. Nam in aīalis nutritione cū natura habeat sufficientiā alimen
ti ꝓ suijpsius ꝯseruatione. ipa ordinat supꝫfluū ad generationē sibi silis.
Illiberalis vero ꝑ contrariū facit. qꝛ supꝫflua que nō sunt necessaria ꝓ sui
conseruatione retinet ⁊ custodit indigenti nō communicando. Jdeo il
liberalitas non inseq̄tur regulas ⁊ documenta nature. p̄terea ꝑ defectuꝫ
in donatione efficitur homo inciuilis ⁊ incommunicatiuꝰ. Hoc aūt ē cō
tra naturā eius. qꝛ hō naturaliter est aīal politicū ⁊ ciuile sicut habet pri
mo politice. Inciuilis aūt ꝯm materiā ⁊ formā. aut prauꝰ est. aut melior
hoīe. Patet qꝛ ad ciuiliter communicandum oportet habere aliquā cō
gruentiam beniuolentiā ⁊ amiciciā ad ipsos ciues vel alios. Ista āt nō
pnt ꝯtiuuari vel ꝯseruari nisi ꝑ aliqualē bonoꝝ suoꝝ largitionē ⁊ cōica
tionē. Errat etiam in defectu expensaꝝ. ⁊ expōne circa suā ꝓpriam suste/
tationē. Nam homo naturalr tenetur ad suijpsius dilectionē decētē et
ꝯuersatōeꝫ honestā. Sꝫ aliq̄ liberales deficiūt in expēsis circa seipos nō

audentes sibi de ꝓprijs pecunijs necessaria ꝓcurare. vel ſm necessitatez
nature. vel ſm decentiā status. Et in isto videt maximus defect⁹ ꝛ er-
ror. Est etiā error in defectu expōnis in hoc ꝙ hō frustratur ꝓprio fine
quē desiderat ꝛ intendit. ꝛ ita seipm decipit. Nā ꝑ hmōi retentionē seu
tenacitatē maxime ꝛ feruēter hō desiderat ditari. Sed ꝑ talē defectum
efficit paup. Naz diues est ille q̄ sup pecunias dominat. ꝛ eis vtitur ad

tñ ab aliq̃ ꝓmerebit fauoris adeptio.
Unde e merito plerumq; tēporis ela
psa contingit quod animo nequiuit
produci curriculo adulatiōis officio

finem in quē sunt ordīa
te. Nam esse diuitez ma
gis consistit in vti q̄z in
possessione. vt dicit Are
stotiles Et seneca. Nō
q̄ paꝝ habet sed q̄ plu-
ra cupit paup est. Sed
homines in expensis de
ficientes pecunijs subij-
ciunt. nec habent diuitias. sȝ mag⁹ diuitie hn̄t eos. qꝛ habere vno mō dr
qd est ducere alteꝝ ſm suū impetū ꝛ naturā. sicut febris febricitantem
Sic et diuitie ducunt illiberalem ſm ꝓprium impetū. Jdeo illiberalis ē
seruilis conditionis. ꝛ etiā inuirilis. Rō qꝛ virilis hō dȝ sup oīa bona
dn̄are. q̄ sunt ordinata ad sibi subseruiendū. Sed ꝑ illiberalitatē hō se-
ipsum subijcit pecunijs. ideo tenax ꝛ illiberalis est vilissime conditiōis
Error etiam contingit in excessu acceptionis et acquisitionis scieutia-
rum. Sunt em̄ aliqui ita acceptini ꝙ non curant vndecunq; venirēt di-
uitie. Sumerent em̄ a pauꝑibus ꝛ indigentibus. quibus deberent de ꝓ
prijs subuenire. Jmmo aliqui sunt ita acceptiui ꝙ vilissimis officijs ꝓ
pecuniarum acquisitione se exponunt. sicut tortores ꝛ latrinarum mū-
datores. Jmmo aliqui sunt ita acceptiui vt etiam contra iusticiam alie
na bona rapiunt ꝛ subripiunt, etiam modo quocūq; Huiusmodi sīt ra-
ptores homicide fures symoniaci. ꝛ sic de alijs: Error etiam contingit
in nimis custodiēdo. quia ꝑ hoc ꝓprio fine pecunie ꝑuantur. scȝ vsu suo
Preterea. custodia pecuniaꝝ est multipliciter periculosa ꝓpter fures. ꝓp
ter tyrannos. ꝓpter reges temporales. q̄ sepe manus apponūt. Jdeo dr
ꝑmo ethicoꝝ. ꝙ pecunie cum labore acquirunt ꝛ cum metu custodiunt
Jlliberales vero etiam ꝓpter illiberalitatē tendunt ad impossibile. s. ad
satiandū appetitum diuitiarum qui insatiabilis est. Sicut patet ꝑ doc-
trinam Salomonis dicentis. Diuitiarum appetitus nullo est termino
prefinitus. sed crescit in infinitum. Et quia illiberalitas est vt adaman-
tina tenacitas adeo est detestabilis ꝛ nociua. ideo summopere est vitan
da Secundo notandum ꝙ idemtificando tenacitatem cum illiberali-
tate queri possit an illiberalitas etiam auaricie posset idemptificari Ad
quod dicendum cum sancto Thoma ꝙ auaricia dupliciter considerari
potest. Uno modo vt est habitus inclinans animam et affectum ad
multas diuitias possidendas. Uolunt tamen aliqui de alieno surripe
re vel detinere. licet etiam non velint aliquid dare. nec etiam audeant
circa se aliquid expendere. Et sic illo modo auaricia est eadem

Disciplina scholariū

cum illiberalitate. ⁊ sic auaricia non est peccatū mortale. Secundo mo-
do potest capi auaricia pro habitu inclinante animū ⁊ effectū hominis
ad abundantiā vtilium ⁊ bonoꝝ exteriorū non curando vndecūq3 ha-
beat. immo volendo aliena rapere vel detinere. Cuiusmodi est vsurari⁹
et symoniacus. Et hoc modo auaricia opponitur iusticie. ⁊ est peccatū
mortale. Et licet ipsa hoc modo presupponat ⁊ comitetur illiberalitatē
non tamen adequate cō-
trariatur illiberalitati q̄
etiam versatur circa bo-
na aliena. Isto ergo mo-
do non est eadem cum
illiberalitate. Unde in

delatorisq3 consortio ꝓ loco negotio
q3 temporis extremitatis.

textu ponitur nubo quod olim erat actiuū. Unde in euangelio. Neq3
nubent neq3 nubent. Mathei. xx. sed modo est neutrapassiuū proprie ꝑ-
tinens ad mulieres. Inde nubilis. Scema tis. dr̄ nobilitas honor digni-
tas corona ornamentū ordo hymaginū nobiliū. Uncus a um. dr̄ curu⁹
ab vnco cas care. Sed hic vncus ci. est instrumentū curuū ad aliq̄d ra-
piendū aptum. Tritura a tero dicit̄ messis. Unde triturare grana de
palea conterendo segregare. Syren id est tractus. a quo syren quoddā
monstrū marinū. quod sui cantus dulcedine nautas ad se trahit ⁊ sub-
mergi facit. Inde syrenicus a um id est dulcis delectabilis vel periculo-
sus. Inde syrenosus id est plenus attractu ⁊ periclo. Saucio as are di-
cit̄ vulnerare percutere. Inde dicit̄ saucitus a um per syncopam id ē sau-
ciat⁹ vel etate consumpt⁹. Bimatus us ui. id est duoꝝ annoꝝ spaciū.
Bimo as are dr̄ duplicare. Bimus a um id est duoꝝ annoꝝ. Hedera
re potest deriuari ab hereo es ere. q̄a arborib⁹ adheret. et sic debet aspi-
rari. Uel dr̄ ab hedus di. q2 heda propter lactis abūdantiam in escaꝫ
a veterib⁹ prebebat̄. Eulogium ab eu quod est bonū. ⁊ logos sermo
dr̄. His visis conseqūnter de tenacitate seu illiberalitate per compara-
tionem ad prodigalitatem considerandū est. ꝙ illiberalitas simplex ē pe-
ior prodigalitate. q2 prodigalitas trib⁹ modis faciliter curabilis ⁊ sana-
bilis est magis ipsa illiberalitate Primus sumit̄ ex parte egestatis. quia
difficile est ex nulla parte recipientem. ⁊ superabūdanter expendentem
suam temporalē substantiam ditari vel diuitem remanere. Statim em̄
substantia temporalis ip̄m derelinq̄t. ⁊ sic instigabit̄ aut instigabatur a
natura ad magis ⁊ magis retinendū. eo ꝙ ip̄m de aliquo viuere oporꝫ
Et vrgens necessitas ip̄m punget ⁊ commouebit ad desistendū a sup-
fluis donationib⁹. ⁊ etiam ad aliq̄d detinendū ⁊ pro se retinendū. Prete-
rea cū ipse totū dederat non habebit q̄d dare vel expendere. ideo cessabit
a tali datione. sed contrariū est de illiberali Illiberalem vero impossibile
est quoddanmodo depauperari. cū continue accipiat ⁊ custodiat. Ideo
ab egestate illiberalis nullo modo est curabilis. Patet etiam hoc secūdo
ex parte senectutis. quia etas senectutis est pluribus commodis subie-
cta. Ideo natura pungit ⁊ inducit hominem ad sibi prouidendū ne sub-
stantia temporalis sibi deficiat. q2 videt se impotentem. Hinc est ꝙ de

quanto plus senescit de tanto plus cupit et inclinatur ad desistendum a superfluis dationibus. Ideo illiberalitas augetur per ista motiua. Prodigalitas vero de facili curatur. Communiter enim dicitur quod aliis viciis senescentibus sola auaricia iuuenescit. Tercio modo hoc idem patet ex parte dictaminis rationis. Nam prodigus directe appetit honestum. saltem verum vel apparens Sed appetitus illiberalis magis tendit ad bonum vtile. modo facilius sanatur appetitus tendens ad honestatem inordinate quam tendens ad vtile. Quia appetitus vtilis non est terminatus. sed crescit in habitum. Patet hoc idem secundo principaliter. quoniam illud vicium est peius quod habet ortum ex affectu vtilis quam quod procedit ex affectu honestatis. Sed prodigalitas oritur ex affectu honestatis. Illiberalitas vero ex affectu vtilis. ergo illiberalitas est peior prodigalitate. Alio modo patet quia vicium peius est quod oritur ex malori nociuo. Sed honestum est magis appetibile et facilius allicit quam vtile. quod non habet rationem appetibilis secundum se. Honestum vero sua vi nos trahit. et sua dignitate nos allicit. vt vult Tullius. Preterea vicium illud peius est quod magis contrariatur medio virtutis. sed illiberalitas magis contrariatur benignitati et liberalitati quam prodigalitas. quia illiberalitas contrariatur libertati in simpliciter non dando. Sed prodigalitas in non dando sicut oportet. ergo etc. Amplius illiberalitas perducit hominem ad peiorem vitam quam prodigalitas. ergo est peior ea. Tenet consequentia. quia ex habitudine ad consequentiam possumus arguere alicuius actus maliciam. Antecedens patet. quia illiberalitas ducit ad omnes filias auaricie et iniusticie. scilicet ad symoniam furtum et homicidium. condemnationem innocentum. Et partim ad ydolatriam. et ad mechandum propter lucrum. Sicut ergo illiberalitas est peior prodigalitate. sic etiam actus illiberalitatis est peior actu prodigalitatis. Nam dare cui non oportet est minus malum vel melior operatio quam non dare quibus oportet. Probat hoc Gerardus odonis primo quia non dare quibus oportet oritur ex appetitu inordinato pecunie seu boni vtilis. quo aliquis appetit pecuniam propter se non audendo eam dare vel expendere. Iste autem appetitus est inordinatissimus et contra naturam vtilis. et vtile non debet appeti propter se. sed propter vsum. Sed dare cui non oportet oritur ex appetitu honestatis saltem apparentis Et ideo illa apparentia honestatis excusat et minuit peccatum. licet non totaliter auferat. Preterea illiberalis peccat in bonos. quia non dat bonis quibus dare oportet. Sed prodigus peccat in malos dando scilicet quibus non oportet. modo primum est grauius quam secundum.

Notandum vltimo quod multis occasionibus quis moueri potest ad dandum. tenacitatem vel illiberalitatem extirpando. Primo propter dationis honestatem. nam per dationem diuine honestatis et bonitatis noticia inest nobis. maxime per hoc scilicet quod deus dedit omnibus esse et viuere. licet his clarius. illis vero obscurius. vt habetur primo celi Nec diuine bonitati per dationem aliquid accrescit. Ideo non dat propter in

crementum bonitatis .sed propter honestatem operis.. Preterea dare videtur potissima operatio inter operatōes nature. Sed natura nulluȝ i vtile opus operatur. quia dirigitur ab agente infallibili. ergo ⁊c. Maior patet. quia generare sibi simile ⁊ communicare se est quodā modo dare. quod tamē est principalissima operatō nature. vt patet secūdo de anima. per hoc enim generans maxime assimilatur primo enti. Potest etiam quis occasionari ad dandum propter aliquod delectabile acquirendum. sicut alij qui dant meretricibus. Vel propter complacētiam ⁊ delectationem in turpibus operibus in illis quibus dant. Sicut quis dat hystrionibus adulatoribus cantoribꝫ et sic de alijs. Et finaliter propter quamcunq̄ꝫ aliam voluptatem. ⁊ ꝓpter honorem ꝓpter vanam gloriam. vel ꝓpter alteri nocere.

Um ad magistratus excellentiam bone indolis iuuenis velit accedere necessarium est. vt tria genera statuum quos innuit Arestoteles in assignatione ꝓbabilitatis diligenter intelligat Sūt autem quidam vehementer obtusi. Alij mediocriter. Tercij excellenter acuti. Nullum vero vehementer obtusorum vidimus vnq̄ꝫ philosophico nectare inebriari: Istis vero ars mechanica gaudeat maritari Mediocribus autem politica. Excellēter vero acutorum tres inuenimus partitiones. Quoꝝ p̄mi excellēter acuti. Alij

N hac parte ostendit Boetius qualiter sit procedendū ad apicem magisterij. Et anteq̄ꝫ ostendit taleȝ moduȝ ponit quasdā diuisiones valentes sibi ad propositum. Secūdo exequitur de proposito suo ibi. Istis siquidem. Prima in duas diuiditur. nam p̄mo facit quod dictum est. secundo ostendit qui sunt scientijs applicādi. ibi. Nullum vero. Primo dicit sic quando iuuenis bone inquisitionis ⁊ cōuenientis dispositionis proponit acquirere apicem magisterij. tunc necessarium sibi est vt consideret tria statuum genera qui innuuntur ab Arestotele in assignatione ꝓbabilitatis. Illa enim debent p̄ncipaliter cōsiderari. Et subdit ponens diuisionē. q̄ q̄dam sunt homines vehemēter obtusi. quidam mediocriter. ⁊ tercij excellenter acuti. Et tunc applicat illos ad scias speciales dicēs sic De numero vehemēter obtusoruȝ nunq̄ꝫ vidimꝰ aliquē inebriari nectare philosophico. Sȝ istis gaudeat ars mechanica maritari. Et mediocribꝫ politica Tūc ibi Quoꝝ p̄mi

Hic ponit subdiuisionem vltimi membri. Et diuiditur hec pars in duas. Nam primo ponit talem diuisionẽ. Secundo remouet dubium. ibi. Mediocribus aũt. Adhuc prima in duas. nam primo facit quod dictũ est. secundo oñdit q̄bus scientijs sunt applicandi. ibi Paulo post Excellenter acutoꝝ. dicens sic. De numero excellenter acutorũ triplex inuenitur gradus. q̄dam eñ dicũtur excellenter acuti. q̄daꝫ mediocres et alij excellentissime acuti. Tunc subdit q̄bus scientijs isti sunt applicãdi dicens. ꝙ excellenter acutis arridet yconomica mediocribus conuenit phisica ꝛ practica apothecarioꝝ. Et excellentissime acutis conuenit ipsa philosophia que facit noticiam vniuersalium et cognitionem singularium. Ista enim est domina triuialiũ. ꝛ potentia quadruuialiũ. Subdendo dicit q̄ꝫ felix est exhibitio illius Et tunc vltimo remouet dubium. Posset eñ aliquis querere. Si mediocriter acuti acq̄rere possent perfectionem in philosophia. Et respondet Boetius ꝙ sic. ꝛ hoc ꝯsumpto flore iuuentutis

mediocriter Tercij excellẽtissime acuti excellenter acutis arridet yconomica. Mediocrib᷒ sub lunari globo phisica ypothecarioꝛũqꝫ p̄ctica. Excellẽtissime acutis quos maxi͂e notos ꝓm philosophiam vocat Arestotiles. vniuersalium per experimenta singularium arridet cognitio: Hec triuialium domina: quadruuialium potentia. O q̄ꝫ felix est exhibitio Mediocritatis autem extrema partitio bonosqꝫ ꝑ

Notandũ hic ꝙ probabile sic diffinit̄ ꝓm Arestotelem primo thopicoꝝ. Probabile est qđ videtur omnib᷒ aut plurib᷒ vel sapientib᷒. et his vel omnib᷒ ꝛc̄. Et tangunt̄ obtusi ꝑ hoc qđ dr̄ omnib᷒. nam qđ omnibus patet bene capiũt rudes. Mediocres tangunt̄ per hoc q̄ dicit̄ plurib᷒. Et maxime acuti per hoc tangunt̄ qđ dicit̄ sapientib᷒. Uel sic diffinit̄ ꝓm Boetiũ in topicis suis. Probabile est qđ videtur omnib᷒ vl' pluribus vel maxime notis. atqꝫ precipuis. vl' vnicuiqꝫ artifici ꝓm eius facultatem. vt medico de medicina. naute de nauib᷒.

Item notandũ ꝙ status hic appellat̄ gradus. habet autem gradus fieri in certo ordine. Et ideo in statib᷒ quendam oportet ponere ordinem. Sunt enim q̄dam vehementer acuti ꝓm aptitudineꝫ ingenij ꝛ ingeniosi. alij mediocres. ꝛ alij vehementer obtusi. Acuties est dispositio alicui᷒ ad virtutẽ penetrandã. ꝛ est accõmodata ad intellectũ vel ingeniũ. Quantũ eñ sufficit ad p̄ns talis est differẽtia inter sensum ꝛ intellectũ. q: sensus stat in supficie reꝝ sensibiliũ ꝛ reflectit̄. nec pōt ptingere interiora reꝝ. Intellectus autẽ non sic stat. sed recognoscit interiora. et non solum exteriora seu superficialia. Propter hoc dr̄ hr̄e virtutẽ pene

Disciplina scholariū

tratiuā qua occulta nature penetrat | Vn̄ actio acuti est penetrare. Et qꝛ excellēter ingeniosi sufficiunt penetrare ea q̄ latitant in ꝓfunditate re⸗rum ex hoc dicuntur vehementer acuti. Qui aūt non possunt penetrare naturas reꝝ ꝛ occulta indagare. sed solummodo supficialia ꝛ sensibilia cognoscere dicuntur vehementer obtusi Mediocriter aūt acuti dicunt qui in quibusdam pn̄t penetrare rerū naturas speculando In quibusdā ꝓo deficiūt ita ꝙ ad speculationē pcipue entiuꝫ diuinorum ptingere nō possunt Consequēter notandum ꝙ Albert⁹ magnus capitulo vltio primi libri de intellectu ꝛ intelligibili ſm facul⸗tatem nature intellectualis que est in hominib⁹ quandā causat iotellectus diuisionē. de qua etiā precipue Arestoteles ꝛ Auicenna ac eoꝝ sequaces faciunt mentionem. Sunt em̄ quidam intellectus plus continuo tempori ꝯiūcti. Et hi in formis ymaginandis ꝛ sensui sunt immixti Quidam vero sunt plus sep ati. ꝛ quidam medio modo se habent Quidam etiam vires ymaginā di vel aliquid per sensus percipiendi non habent Et priui quidem in⸗tellectus sunt obscuri. nil acipientes nisi cū magno labore. Et oportet vt doceātur per exempla sensibilia. Et tales aut sunt impossibiles aut difficiles ad intellectum diuinorum ꝛ per se manifestorum. que in prima philosophia tradunt Et vocantur mali ingenij a vulgo seu obtusi Se⸗cundi aūt aut per se aut ex pua doctrina nati sunt intelligere aut omnia. qui intellectum agentem non habent quasi efficientem per abstractionē intellectiuam sed habent eum quasi pro forma per quam animus intelligibilis cuncta operatur Et hic vocatur ab Auicenna intellectus sanct⁹ siue mundus Ab Arestotele aūt diuinus intellectus appellatur. hic em̄ leui studio ad prophetias accipit illuminationem. ꝛ ad supernorum ve⸗ram interpretationem Medius aūt intellectus est qui faciliter iuuatur studio ꝛ doctrina ad intelligendum tam propherica ꝙ̄ diuina Sed tercius iuuari non potest aliqua ratione eo ꝙ neqꝫ separatus est. neqꝫ habet instrumenta quibus iuuetur operibus anime sensibilis Et hoc aliquando contingit ex vitio complexionis. aliquando ex consuetudine non ex⸗tollendo se vltra sensibilium acceptionem

fectos sibi comparauit quandoqꝫ li⸗
cet cū honore magistratus ꝛ sudore
ditati sunt flore ꝯsumpto iuuentutis

¶ Notandum consequenter ꝙ moralis scientia aut est de bono hominis ſm se. aut est bono eius respectu multitudinis. Si primū. sic est monastica. que est pars scientie moralis tractans de modo viuendi vnius ſm se. Et dicitur a monos quod est vnum ꝛ ycos custodia vel scien⸗tia. quasi scientia tractans de custodia vel regimine vnius pro se Per anthonomosiam .i. excellentiam monastica dicta est ethica. Ethicus em̄ idem est quod moralis. ꝛ ethica idem est quod moralitas. Si est de bo

Boetius de

no hominis respectu multitudinis. hoc ē dupliciter. vel est respectu mul
titudinis domestice. ⁊ sic est yconomica Unde yconomus vel econom⁹
penultima correpta dicitur tam pecuniarum ꝗ͞ꝫ frugū. ⁊ generaliter om
nium que possidētur dispensator Inde dicitur yconomica Dicitur aūt
yconomica ſm quosdam ab ycos quod est custos vel scientia ⁊ onos fa
milia. quasi scientia tractās de regimine familie Est eñ yconomica dis
pensatiua de familia. ⁊ de his que ad domum ꝑtinent Si vero est de bo
no hominis respectu multitudinis ciuilis. sic est politica Dicitur aūt po
litica a polis quod est ciuitas. vel a polis quod est pluralitas. ⁊ ycos cu
stodia vel scientia. quasi scientia tractans de regimine vel custodia ciui
tatum ⁊ regionū Est aūt differentia vt polis vrbs ⁊ pluralitas dicitur
vnde Urbs est dicta polis. dico ad plurima polis Quo ad ipsam yco
nomicam ⁊ politicam ¶ Hic est sciendū ꝙ naturale est homini viue
re in societate. q̄ꝛ homo naturaliter est animal politicum ⁊ ciuile. Primū
patet quadruplici via. prima sumitur ex victu quo homo indiget. secun
da ex vestitu quo tegitur. tercia ex remotione ꝓhibentium. per quam ab
hostib⁹ liberatur. quarta ex disciplina ⁊ sermone per quem instruit̄ Cū
eñ viuere homini sit naturale. omnia illa que faciunt bene viuere. ⁊ sine
quibus non potest sibi in vita sufficere. sunt homini naturalia. Inter
omnia aūt que faciunt ad sufficientiam vite humane est societas Natu
raliter ergo homo est animal sociale Patet hoc primo ex victu quo ho
mo indiget. Homo enim inter cetera animalia meliorem habet tactum
et ꝯplexionem. ideo inter omnia animalia indiget cibo diligentius ⁊ ar
tificialius preparato Natura eñ alijs animalibus quasi sufficienter nu
trimentum amministrat. Uerbi gratia. animalibus non ex rapina viuē
tibus. cuiusmodi sunt oues boues ⁊c. amministrat herbas. quibus abs
ꝗ͞ꝫ alia preparatione sufficiunt ad nutrimentum Animalibus vero ex ra
pina viuentibus vt lupis leonibus ⁊ ceteris talib⁹ ex alijs bestijs suffici
enter alimentum amministrat. Natura igitur in omnibus alijs animali
bus sufficienter nutrimentum amministrat. q̄ꝛ nō habent complexionē
ita puram ⁊ ad medium reductā sicut homo. ideo non indigent cibo ita
depurato sicut homo Alijs ergo animalibus sufficienter cibaria prout
sunt a natura preparata absꝗ͞ꝫ artificiosa coctione ⁊ preparatione ammi
nistrantur. Et q̄ꝛ homo ꝯplexionem habet puriorem. indiget alimento
preparato seu depurato. Unde frumentum quod a natura producitur
et si animalibus esset sufficiens nutrimentum. homini tamen non suffici
ceret in cibum nisi preparetur ⁊ depuretur. Ideo ex eo panis efficitur
⁊ coquitur vt congruus cibus efficiatur Ad hec autem vna sola parua
non sufficit societas Ideo vt homo victus ratione sibi sufficiat in vita.
indiget societate. vt vnusquisꝗ͞ꝫ suppleat defectum Et sicut dictū est de
frumento sic de alijs cibarijs est intelligendum Secūda via ad idem
sumitur ex parte indumentorum. quibus homo tegitur. Sicut eñ na
tura alijs aīalibus prouidet in victu. sic ⁊ in vestitu. Bestie eñ ⁊ aues
naturaliter videntur habere indumentum lanam videlicet ⁊ pennas. ho
mini aūt natura non sufficienter prouidet in vestitu. Ex quo eñ homo

est nobilioris complexionis q̃ alia animalia a frigiditate ⁊ intemperie magis habet offendi q̃ alia. Cum igitur nullus sufficit sibi ad victum et vestitum congruum sine alterius societate. sequitur ꝙ homo naturalem impetum habet ad hoc ꝙ sit animal sociale Tercia via ad idem sumitur ex remotione prohibentium prout ab hostibus ⁊ inimicis defenduntur. Natura enim aliquibus animalibus ad sui tuitionem dedit cornua. vt bobus. quibusdam dentes. vt lupis canibus. aliquibus vngues vt vrsis ⁊ leonibus. aliquibus corporis agilitatem. vt leporibus ⁊ huiusmodi. Sed natura non dedit homini tanq̃ excellentiori animali cornua vel vngues ad sui tuitionem. Sed dedit ei manum que (ſm philosophum in de moribus animalium) est organum organorum Nam per manum organa ⁊ quicquid facit ad defensionm valemus fabricare Ergo si naturale est homini desiderare ꝯseruationem vite. cum homo solitarius non sufficiat sibi ad habendum victũ ⁊ vestitum ad fabricandum arma sibi ⁊ organa per que a contrarijs defendat Naturale est ei vt desideret viuere in societate. Quarta via sumitur ex disciplina per quam instruimur. nam alia animalia sufficiẽter inclinantur ad opera sibi debita ex instinctu nature absq̃ instinctione ꝑcedente. Sicut aranea debite telam facit ex instinctu nature. dato ꝙ nunq̃ alias arenas vidisset texuisse. Et sic est de yrundine respectu nidificationis Non aũt sic est de homine. Ille em̃ non sufficienter est instructus a natura ad opera sibi debita. ob id natura homini dedit loquelam siue sermonem. vt ꝑ sermonem hominis seinuicem doceant. vt vnus ab alio disciplinam recipiat. Et qꝛ hoc fieri non potest nisi cũ alijs viuamus. ideo naturale est homini cum alijs viuere ⁊ esse animal sociale Qꝫ aũt sit animal ciuile ⁊ politicum. duplici via inuestigari potest Prima sumitur ex ꝑte sermonis. ⁊ est iam tacta Alia ad hoc idem sumitur via ex ꝑte impetus naturalis nam omnia animalia naturalem habẽt impetum ad seruandũ ea que insunt sibi a natura. quare natura etiam dedit homini naturalem impetuꝫ ad seruandum ea ꝑ que posset sibi in vita sufficere Hoc aũt ꝯtingit per ꝯmunitatem ciuilem. eo ꝙ ciuitas debet eẽ ꝯtentiua omnium que ad vitam sufficiunt Licet aũt homo est animal naturaliter sociale ⁊ ciuile. eo ꝙ quendã habet impetum ⁊ aptitudinem vt ciuiliter ⁊ socialiter viuat. tamen philosophus ꝑmo politicoꝝ triplicem tangit causam cur quosdã contingit non ciuiliter viuere Prima est fortuna ſcđa nimia prauitas. tercia nimia bonitas Ex fortuna quidem. qꝛ nimiũ sunt pauperes. nõ potentes ciuiliter viuere. sed coguntur ciuitatẽ ex[illegible] ⁊ agros colere. Secundũ ꝓpter quod aliquis efficitur inciuilis nimia prauitas eẽ potest. eo ꝙ praui appetitũ hũt corruptũ. ⁊ voluntatẽ ꝑuersam. q̃re nequeũt ciuiliter viuere Et ſm legem ideo exeũt ciuitatẽ vel expellunt. Tercio aliq̃ non ciuiliter viuunt ꝓpter nimiã bonitatẽ Vita em̃ ciuilis ⁊ ꝯiugalis ẽ bona ⁊ ꝯueniẽs homini. vt hõ Sunt aũt q̇dam tãte ꝑfectõis vt eis nõ sufficit viuere vt hõ. sed ꝯiugiũ ⁊ ciuilitatẽ renuentes. ꝑfectiorẽ eligũt vitã Licet em̃ nubere ⁊ ciuiliter viuere bonũ sit. tñ nõ nubere ⁊ inciuiliter viuere causa liberius vacãdi ꝯtẽplationi melius est Sic ḡ hõ natu-

raliter est animal ciuile ⁊ sociale. non obstante ꝙ contingit aliquos non
ciuiliter viuere Qꝫ enim non ciuiliter viuit aliquis . aut ex paupertate
vel fortuna sibi hoc accidit. Quod nisi sic fiat. vel est talis bestia ⁊ scele-
ratus sine iugo nolens legem. nec potens societatem sustentare Uel est
quasi deus id est diuinus vitam eligens altiorem. Propter quod primo
politicorum scribitur Non potens alijs communicari. nulla est pars ci-
uitatis Sed vel est bestia vel est deus Inter homines aūt viris diuinis
ingenio acutissimis cognitio singularium per experimentalem acceptio
nem vniuersalium arridet Et hic modus in syllogisando contingit . ibi
eñ vniuersalia accipiuntur tanꝗ nota Et procedit ad concludendum
aliquod ignotum . vel etiam econuerso cognitio vniuersalium arridet ꝑ
experimentalem cognitionem particularium Modus aūt iste contin-
git ex premissis Nam conclusiones notificantur per premissas. premisse
aūt per principia ⁊ maximas. principia aūt ⁊ maxime ꝑ se note accipiun
tur per sensum. ⁊ per experimenta sensibilia Uñ per exꝑimenta ammira
tiones ⁊ memoriā primo accesserunt homines ad indagandum phisicaꝫ
veritatem . Ideo dicit philosophus ꝙ propter ammirari ceperunt phi-
losophantes philosophari. hos acutissimos quibus hec arridet cognitio
vocat Arestoteles maxime notos ẜm philosophiam. eo ꝙ maxime sunt
abiles ad acquirendam phisicam cognitionem. mediocres tamen excel-
lenter acuti studere habent in phisica. ⁊ ad altiores etiam pertingere pñt
scienti as. sed scientie complementum non tam cito attingunt sicut excel
lentissime acuti . ymmo oportet eos continuis laboribus studij insudare
Et consumpto tempore iuuentutis ad perfectionem illorum possunt ꝑ
tingere . Unde plato docuit ꝙ post quinquaginta annos virtutes sensi
tiue deficiunt. virtutes vero intellectuales vigorem ⁊ in crementum re-
cipiunt . Unde Arestoteles primo de anima dicit Si senex acciperet
oculos iuuenis. videret vtiqꝫ vt iuuenis Anima igitur ẜm se non anti-
quatur vel senescit. aut in viribus naturalibus deficit. nisi pro quanto ex
ineptitudine ⁊ imbecillitate organorum procedit . Accedente autem se-
nectute virtutes intellectuales depurantur ⁊ illustrantur Huius exem
plum ponit Algazel dicens Dum sapiēter consilia inquirere volumus
senes sapientes ⁊ in multis expertos accedimus. Et in hoc quodāmo-
do dinosci potest virtutes intellectuales ⁊ sensuales esse diuersas Nam
si essent eedem. crescente vna cresceret ⁊ alia . Cuius oppositum dictum
est. Ergo bene dicitur in textu. mediocres posse extolli ad magisterium
altioris scientie ꝗ phisice . flore iuuentutis consumpto ⁊ alias non . quia
tunc virtutes intellectuales fortificate in speculando sunt vigorosiores
Ita etiam mediocribus practica apothecariorum. Practica autem di
citur a praxis grece quod est opus latine. ⁊ practici isti cirurgici appellan
tur a cyros quod est manus ⁊ ycos scientia . quasi manualis scientia. eo
ꝙ vulnerum curatio ⁊ alia huiusmodi de quibus tractat cyrurgia cum
manu exercentur Sed excellenter acutis arridet yconomica. que est do
mus ac familie gubernatiua Proporcionabiliter eñ sic phisica gaudet
mediocribus. Et etiam apothecariorum practica Sic yconomica gau

det excellenter acutis. Vehementer aūt obtusi vt dictū est ad oēm ꝑtem
philosophice veritatꝫ sunt inepti Ideo mechanica seu manualis scīa his
gaudeat maritari Tunc ibi. Istis siquidem ⁊c. ¶ Hic Boetius
ponit quedā documenta. preparamentū ad decorē status magisterij fa
cientia Et diuiditur hec pars in tot partes quot autor ponit documen
ta. partes patebūt. Adhuc ꝑma in duas. Nā ꝑmo ponit quoddā docu/
mentū. secūdo declarat
ꝑ exemplū ibi. Ut Lu/
cretius. Primo dr sic.
volens sublimari ad de/
corem magistratus. pri
mo scire debet que ⁊ ꝙt
ꝑtineant tanti nōis ad
reuerentiā ⁊ vt exprime
re sciat ea q̄ noscit. ⁊ ne
se totaliter committat li
brorum inspectioni Et
hoc declarat ꝑ exemplū
de Lucrecio dicens ꝙ il
le inquirendo modū cu/
iuslibet questionis ꝓpo
site obmissa societate ad
libros suos currebat
Tunc ibi. Secundo
vt librorum
Hic ponit secundū do/
cumentū valens ad dig
nitatē magisterij Et di/
uiditur hec pars. Nam
primo facit quod dictū
est. secundo ponit exem/
pluꝫ. ⁊ tercio adducit cō
mune ꝓuerbium Par/
tes patebūt Dicit ergo
sic. Volens promoueri
ad dignitatē magisterij
acquirat sibi copiā libro
rum ad quos recursum
habere possit dū potest
nō tñ totam intentionē
ꝯmittat libris Et hoc declarat exemplo dicēs. ꝙ hoc accidit nigrio qui
monitis sui magistri in tantū ꝯfidebat ꝙ oē verbū ab ore suo ꝓgressum
libro inscribebat. ⁊ tanꝗ₃ sacrum existimabat Et cū idem magisterij ac
cepit dignitatem. nihil aliud in scholis predicabat ꝗ₃ ꝟba sui magistri.
Et sic multotiens ꝯfusus pudore abibat Et tūc exclamat dicens sic

Istis siquidē hoc modo oriendū est
primo vt sciat quisq₃ ad tanti queno/
minis ꝑtinent reuerentiam vt quesita
exprimere noscat ⁊ ne scriptorum cō/
missioni se totaliter cōmittat. vt Lu
cretius qui cuiuslibet questionis ꝓ/
posite sibi nodū inquirendo dimisso
comitatu sedulus ad libros ꝯfluebat
Scđo ut librorū copiam sue acqui
rat exercitationi vt cū opꝰ fuerit eos
consulat. nec omnino eis credat vt ni
grio qui montani sui magistri dictis
in tantum ꝯfisus est ꝙ omne ꝟbulum
ab ore ipsius progressum quaternis
exarabat. ⁊ tanꝗ₃ sacrum estimabat.
Nilq₃ aliud magisterij vicem obti/
nens in scholis predicabat. Vñ mul
totiens pudore ꝯfusus abibat. quip
pe miserrimi est igenij semꝑ vti inuen
tis ⁊ nunꝗ₃ inueniēdis Stultiusq₃ ē

Miserrimi quippe est ingenij semp vti inuentis. nūq̄ aūt inueniēdis Et
adhuc stultius est oīno ꝯfidentiā habere in dictis magistrorum Et pt
discipulus credere donec rōnabiliter melius sentiat Tūc ibi. Tercio
vero ¶ Hic ponit terciū documentū circa statū magisterij dicens sic.
Volens magistralem acquirere dignitatē habebit in secreto aliquos so/
cios quos edocebit. ꝛ libros eis leget. ꝛ ꝑ ꝯñs alios documentis infor/
met. vt illo mō sciat intellecta exp̄mere ꝛ vsu ꝯꝑare Usus ꝟo parat ma
gisteriū. Naz docere ali
os est facultas ꝓprie in/
dustrie Tūc ibi. Quar
to vt hos aliosq̄ ꝛc̄.

¶ Hic ponit quartū
documentū Et p̄mo fa
cit hoc. secūdo declarat
ꝑ exemplū ibi. Ut flaui
us. Et dicit. volens ac
quirere dignitatē magi
stratus ꝛ qui futurus ē
rector alliciet sibi socios
vt cū fuerit oꝑtunitas
mgr̄andi gaudere pos/
sit de intrinseco illorum
aspectu. Subdēs cām
dicit sic. Quid turpius
est q̄ post tempus incep
tionis solus permanere
ꝭm q̄ flauius. Nam ipe
ob generis sui imperiuz
ꝛ gaze dominantis opu
lentiā estimauit sibi cū/
cta subiugari Sed tem
pore primeui concursus
elapso raro aliquem rep
perit sodalem Et sic mi
nis eos constringere ꝓ/
ponebat Tunc ibi.
Quinto vt quorum ꝛc̄.

¶ Hic ponit q̄ntum
documentum ꝛ est tale.
Volēs magistrari ꝑam
bulabit ꝑipatetice scho/
las illoꝝ a quibus ꝓmo
ueri potest Curialiterq̄
debet opponere ꝛ remor
dere proteruientes Et

magistratus orōnibus oīno ꝯfidere.
Sed primo est credendū donec vide
atur quid magister sentiat. postea fin
gendum est eundē in docendo errasse
vt sic forte reperire queat qđ ꝯmisse
obijciat sedulitati Tercio vt quos/
dam habeat quos secrete edoceat. li/
brosq̄ legat. alijsq̄ rudimentis infor/
met. vt sic intellecta sciat: scitaq̄ exp̄/
mere discat. in expressione vsum ꝯpa
ret. vsus āt magisteriū ꝓpinet. Alios
namq̄ docere ꝓprie facultas est indu
strie. Quarto vt hos aliosq̄ sibi allici
at. vt cū magistrandi oportunitas af/
fuerit. eoꝝ intrinseco gaudeat aspectu
Quid turpius est q̄ p̄mo inceptionis
tꝑe solus destitui. Ut flauius qui ob
sui generis imperiū. gazeq̄ dominan
tis opulentiam cunctos sibi credidit
subiugari Tꝑe ꝟo ꝯcursus elapso ra
ro repperit sodalem qui legi cōductio
nis adhesit. licet inuitus minas omni
genas regaliter addendo generosita/

Disciplina scholariū

ti ꝯsentaneū est propter duplicē affini
tatis ꝑtitionem magistrantis saltem
ad tempus fouere ꝑn̄tiam Quinto
vt quorū gratia coronādus est ⁊ fauo
re illoꝝ scholas peripatetice obambu
let. curialiterq̄ꝫ opponat. ꝓteruiētesq̄ꝫ
acriter remordeat. diligentiusq̄ꝫ pro/
ꝑe respondeat. ne si muta fuerit volū
tas ignorantie imputet̄ cecitati vel ar
rogantie temeritati. Multos siquidez
ob r̄n̄sionis proteruitatē speculantiū
licet inuite audiuimus frui precipicio
Non enim discentis est probris con
tumeliosisq̄ꝫ affatibus regentem in/
citare. Nec licet summa familiari/
tate coniunctus fuerit docentis

etiam ſm̄ temporis exigentiam respondere debet. Ne si nimia affuerit ta
citurnitas sue imputetur ignorantie vel arrogantie. Subdit autor se
multos vidisse ꝯfusos ꝓpter proteruitatem responsionum. Un̄ non est
discentis incitare regen
tem affatibus contume
liosis.

¶ Notandum hic ꝙ
diuersis de causis magi
ster non se totaliter com
mittere debet libris. vi/
delicet propter librorū
amissionem. ne. s. libris
amissis. sciētia totaliter
amittat̄ Ne ergo cōtin
gat hoc. necessarium est
scientiaꝫ imprimere cor
di. Unde. Cordi non
carte tradas que noue/
ris arte. Ut si carta ca/
dit secum sapientia va/
dit. Secūdo propter cō
fusionem tollendā. Nō
em̄ magister qualibet in
argumentatione seu re/
sponsione libros accede
re potest. Etiam ex li/
bris statim non potest
debite ad sēsibilia respō
dere. Tercio ꝓpter opi/
nionum nouitatem ⁊ di
uersitatem non est libris penitus confidendum

¶ Item notandum ꝙ volens ad magistralem promoueri dignita
tem prouidebit sibi de libris sue exercitationi necessarijs. ea de causa q̄a
non omnia possunt imprimi. hoc est memorie viuaciter commendari.
Opus est ergo librorum habere copiam vt tempus cuꝫ affuerit eos va
leat consulere. non etiam proprio est semper confidendum ingenio. Di/
cit em̄ Auerroys tercio de celo. ꝙ nimia ingenij confidentia frequenter
fecit Auicennam errare. ymaginationi etiam non est credendum. quo/
niam impossibilium est. vt dicit p̄hs tercio de anima Cōmuniter t̄n̄ sciē
tia primo acquirit̄ a libris studendo vel doctrinā auditu ꝑcipiendo a ma
gistro. Omnis em̄ doctrina intellectiua fit ex p̄existenti cognitione sensi
tiua. vt habetur in primo posteriorum. Sapientia em̄ sine experimento
haberi non potest. Unde quia iuuenes carent experientia. ideo pruden/
tes esse non possunt. Dicit t̄n̄ Albertus magnus ꝙ anteq̄ꝫ aīa fuerit in
cognitionibus ꝓfundata. non accipit nisi ꝑ sensum ⁊ imaginationem

Boetius de

Cum ꝟo ꝓfundata fuerit redit ad habendũ suiipsius ⁊ aliarum rerũ di/
uinarũ sciaꝝ nobilissimã ¶ Item notandũ ꝙ magistrãdus quosdã
habebit clam ab eo instruendos .ꝑmo ꝓpter habitus scientifici acq̃sitio
nem scꝫ ꝑmo ad sciam ꝓcedẽdo. deinde ꝓpter habitus acq̃siti radicatio/
nẽ. ⁊ sic semꝑ studebit Alioꝝ etem̃ informatio ꝓꝓꝛij est intellectus erudi
tio Prouerbialiter em̃ dꝛ Qui docet aliũ instruit seipsum Ad magiste/
riũ em̃ ꝓcedendo ꝑmittendũ est studiũ. hoc est vehemẽs aĩmi applicatio
ad sciam acquirendã. ꝑ
mo vsus studij. scd̃o ali
orũ iformatio Nũ sicut
discipulus studet ꝓpter
sciam adeptã ratifican
dã. ac disciplinam infoꝛ
mandã. ideo exercitium
magistratui est' necãriũ
Exercitiũ em̃ facit intel
lectũ ꝑparatũ seu ꝓnũci
are ꝓmpte. s. intelligẽdo
arguẽdo ⁊ respondendo
Et generaliter in omni
actu studiose potentem
iuxta illud victoꝛini Na
tura facit abilem. ars fa
cilẽ. vsus vero potenteꝫ
¶ Item notandũ ꝙ
magistrãd⁹ allicere stu
debit notos ⁊ ignotos.
vt dũ magistrãdi tẽpus
affuerit eoꝛuꝫ intrinseco
gaudeat aspectu Regi
men em̃ ciuitati erit ꝯparabile. vnde ciuitas ꝭm philosophũ in yconomi
cis est domoꝛum pluralitas predijs ⁊ possessionibus abundãs ad con/
uiuendum oꝛdinata Sicut igitur ciuitas hec requirit .sic regimen socio
rum multitudinem necessaria magistro procurando expostulat. Debet
aũt ad gradũ magisterij ꝓcedens socijs vti triplici de causa. videlicet cã
legendi .causa opponendi. ⁊ causa disputandi seu respondendi.

¶ Item debet magistrandus frequentare scholas ⁊ obambulare pe/
ripatetice. quoꝛum gratia ⁊ fauoꝛe sperat ꝯmendari obseruando etiam
singula que in littera tanguntur. opponat em̃ ⁊ respondebit modo peri/
patetico Unde peripatetici ad vtrãq; partem contradictionis arguere
ꝯsueuerunt Sic em̃ de facili veritas inuenitur. Unde Arestoteles pe
ripateticoꝛum princeps ait. ponentes vtramq; contradictionis parteꝫ
de facili speculabimur quid verum quid falsum vnde peripateticus dici
tur a peri qd̃ est circũ. ⁊ potos qd̃ est calcans vel ambulans

ipsius secretis nisi iussus debet inbia
re. iussus ꝟo inuite Nõne Fotini ꝑ/
teruitas zenocratis scrinca apuit ⁊ ꝑ
us edocta publice inspexerit. secq; ma
gistrari credidit. si o ẽm zenocratis ab
stulisset mineruã Qua ablata zenocra
tes desijt a magisterio Fotinus abla
tis vti nesciẽs frenesi laboꝛauit gran
dioꝛi. ꝓpꝛioq; discipulus ꝯfisus labo
ri alieno nũq; inuidebat bonoꝛi

Um aũt dies sũme ꝓmotio
nis affuerit breui scemate cõ
pendiosoq; affatu veneranda

Ic boeti⁹ ponit speciale documẽtũ Et diuidit hec ps in tres. ꝑmo

ēm ponit documentū. Secūdo addit quandā cautelam. ibi Caute ta
men.. Tercio declarat ꝑ exemplū. ibi. Turpe ēm est. Sed legant᷑ ꝑtes
simul. Et dr̄ sic. cum fuerit dies ꝓmotionis maxime vt magistrandus
compendioso gaudebit ſmone in collatione sociorū. Et ꝓcedat ad incre

cōmendet᷑ sociorū collectio Sicq; ad
honoris initialis incrementa ītrepide
procedendum est decenti ornatu. fe-
stino apparatu. si facultas suppetit cū
ctis ad libitum ꝓfessionis eiusdē splē
dide ꝓcuratis. Caute ēm considerā-
dum cautius inuestigandū estā̄ ma
gisterij elationem. vt ꝓmi anni discur
sus ꝓpria si opus fuerit possit susten-
tari facultate. Turpe vero est tāti9 no
minis reuerentiā prima fronte mendi
care vt scrutonius. q̄ oībus ad magi
sterium pertinentibus venerabilit᷑ exe
cutis luce tercia cepit mendicare. tan
ti vero nominis ausus mox eum peni-
tuit. Quid ēm mirum quasi instanta
nee delusus abcessit. tāti honoris fa-
stigia de cetero nunq̄; cōfessus. O q̄;
felicis exitus venerāda est ꝯmēdatio

menta magistralis ho-
noris decenti ornatu fe-
stino apparatu. Et si fa
cultas suppetat socijs ꝓ
curabit conuiuiū solem
ne. Et ponit cautelā cir
ca ꝯuiuiū dicens q̄ cau
te ꝑspiciendū est. vt bo
na primi anni sufficiant
Turpe est ēm mendica-
re prima fronte ſm q̄ ac
cidit Scrutinio. qui ter
cio die incepit mendica
re peractis venerabili-
ter singulis ad magiste-
rium ꝑtinentibus. vnd̄
nunq̄; de cetero tāti no
minis excellentiā aude
bat cōfiteri. Subdit er
go Boetius finaliter sic
dicens. O q̄; venerāda
ē felicis exit9 ꝯmēdatō
¶ Notandum hic q̄
magistrandus tante ꝓ-
motionis ad gradū ma
gisterij scemate breui. ꝓ
borumq; ornatu vti de
bet. Dicit ēm phs in po
litica sua q̄ tal' debet eē
sermo magistri ad disci
los qualis erit distātia
inter visum ꝛ visibile.
Unde si visibile suppo
natur visui non videbit᷑. generaliter ēm sensibile positū supra sensuꝫ non
facit sensationē. Preterea si nimis remoueret᷑ a visu iterū non videret᷑. eo
q̄ ꝯtingeret radios visuales cōcurrere ā̄ oculi contactū hymaginatio
nē ꝑspectiuorū imitando. hymaginādo visionē fieri. sicut figura pirami
dalis. cui9 basis est res visa. conus vero in oculo. Relinq̄tur g̃ visibile
vt debite videatur. nec debet nimis elongatū esse neq; visui nimis ꝯiun
ctū. sed mediū est seruandū. Sic ꝛ ſmo magistri nec debet esse nimis ꝓ
lixus ne tedio ꝑturbet aures audientiū. Nec etiā nimis breuis ne obscu

ritatem secū cōtrahat. Breuitas ergo ꝑmonis est seruanda que audientem delectat atqꝫ audientiū intellectum illuminat

Ostqꝫ ostendit Boetius q̄ ad magisteriuꝫ sitꝫ necessaria. hic ꝓseqtur d̄ his que conueniunt alicui iam ad gradum magisterij ꝓmoto. ꝛ primo ꝓmittit intentū. scd̄o illud exequitur. ibi. Magistroꝝ talis haberet͂ diuisio. Et primo dē sic. postqꝫ expedita sunt q̄ ꝑtinent ad scholarium in formationē. ꝛ hoc debito docendi modq obseruato. Nō em̄ curauim⁹ rectorē confundere breuiloquio. nec aliquē cōfundere curabamus sermone prolixo Nunquā em̄ sermone faciliori sumus perusi Subiungit causam. quoniam liber iste nedum discretis sed etiam ignaris est copulat⁹. Sunt igit͂ obscuritates hic postponende. nunc vero in presenti capitulo ad venerabilem magistroꝝ dignitatē est accedendū quomodo. s. se regant cum iam fuerint promoti. ꝛ de facto alios regerent.

Tūc ibi. Magistrorum talis. Hic exeqtur intentū ponendo triplicem magistroꝝ diuisionem. Et primo facit h̄. secundo ponit quasdaꝫ doctrinas a quolibet rectore obseruandas. ibi Taliū nāqꝫ. dicēs sic. Triplex est mgr̄oꝝ diuisio q̄dam em̄ habitant in duab⁹ ciuitatibus magis excellentib⁹. vt stꝫ rho

Xpeditis aūt que ad scholariū eruditionem sunt digesta dilucidandi moderatione obseruata. nec angere lectoreꝫ breuitate curamus. nec dilatione confundere nunqꝫ lucidori leuioriqꝫ scemate perusi Q̄m̄ nō solum discretis. verū etiaꝫ rudibus enigmatis serie postposita cōmendatur Nūc ad magistroꝝ venerādam maiestateꝫ ꝓperādum est Magistroꝝ talis habetur diuisio trina. Quidā tantoꝝ duabus vrbib⁹ ceteris fulgētioribus: rhome scꝫ ꝛ athenis morātes vlterius nequaqꝫ ꝓcedentes inquātum fortuna succedit altius venerātur: Alij obmittentes predictaꝝ fastigia. opidoꝝ adiacentiū q̄runt emolimēta. Tum propter nouercā discipline egestatē. Tuꝫ propter natalis patrie dulcorem renitentē. Tum istoꝝ quoqꝫ alioꝝ q̄dam rōe pulchre denomiātiōis imperium assumunt vt honorificētur. Alij rōe intelligētie. ne ignorātia eorū cōfundatur. Tercij subtilius speculātes ꝓ

ma ⁊ athene. nunq̃ vlterius ꝓcedentes. sed q̃diu vixerint ibi ꝑseuerantes inquantũ fortuna saltem eis succedit. ⁊ ibidẽ multũ commendant:

pter vtriusq; partis incrementa magistralia contrahũt paludimẽta. Taliũ namq; quicunq; venustatis assumpte debitiq; officij velit emolimẽta prosequi in honestate morum vniuersa oportet. vt polleat ꝓclarus. vt scz in sermone sit verax. in iudicio iustus. in consilio ꝓuidus. in cõmisso fidelis. ↄstans in vultu. pius in affatu virtutibus insignis. bonitate laudabilis existat. Si qđ vero contrarij accidat humane fragilitatis appetitui solet accidere cõuersatione etiam sit bonus. Nulla siquidem res magis perniciosa discipulo q̃ vita magistri ↄtumeliosa. Infusa eñi sepissime corrumpi videm⁹ ex fetido vase quoniã vas fetidũ corrũpit aquas Sic scia in vita magistri viciosa corrũpitur ⁊ vilescit Hec autem predicta ad aĩe docẽtis informationem digesta sunt. Nunc de ceteris primarijs videamus. Non dico

Sunt etiam ⁊ alij ꝓdictarum ciuitatũ homĩes dimittẽtes. q̇ post gradus magisterij adeptionem in ciuitatib⁹ circũiacentibus lucra q̄runt. Tum propter egestatẽ scie contrariã. tum propter dulcorez patrie natalis. Item q̇dam magistroꝝ gradũ assumũt magistralez. ꝓpter denominationẽ. vt scz magistri vocent᷑. Alij rõne intelligentie. ne scz ignorãtia ↄfundant᷑. ⁊ alij rõne vtriusq; dictoꝝ vt videlicet alteri⁹ nominẽt᷑. ⁊ vt scientiã acq̇rant.

Tunc ibi Taliũ namq; q̇cunq; Hic ponit q̄sdam doctrinas ꝑtinentes ad statum magisterij. et diuidit᷑. nam ṗmo facit hoc in generali. secũdo in spẽali. ibi Quicunq; magister adipisci velit assumpte honorabilitatis incrementa ⁊c. magisterij ⁊ debiti officij oportet ꝙ varijs luceat in moribus. Nõ sit scz mendax. ⁊ ꝙ sit rectus in iudicio. circũspectus in cõcilio. fidelis in ꝓmissis ↄstãs facie. pi⁹ in allocutõe. ꝟtutib⁹ insignis. ⁊ laudabilis in bonitate existat. Et si oppositũ eueniat. hoc humane accidere solet fragilitati. Etiaz bonus erit in ↄuersatione Rõ q̄m nulla res discipulo est tã nociua sicut ꝑuersa magistri vita. Vñ res infusa fetido vasi statim corrumpit᷑ ex tali vase. Pariformiter scia in vita mgr̄i viciosa corrumpitur ⁊ vilescit. Tunc ibi Hec aũt Hic in spẽali ponit doctrinas ad rectorẽ ꝑtinẽtes. Et diuidit᷑. nã ṗmo ṗmittit intentũ. secũdo illud exeq̇tur dicẽs sic. Iã scṗta sũt

Boetius de

posita ad docentis informationē quo ad seipm̄. Nunc aūt dicere volu-
mus de aliis p̄mariis. non primo primis secūdo p̄mis.

Tunc ibi. Tenet q̃z.
Hic exequit̄ intentū po-
nendo ꝓprietates q̃s re-
ctor respectu suoꝝ scho-
riū habere tenetur dicēs
sic. Doctor p̄mo tenet̄
esse peritus rigidus nō
negligens non superb⁹.
Declarat illas ꝓprieta-
tes dicens. Rector erit
eruditus. oportet enim
vt prius discat q̃z alios
doceat. Etiam tenetur
esse exp̄tus in arte triui-
ali. Qm̄ est absurdum
indoctos preferri doct̄ꝫ.
Et nouellos indoctri-
nis p̄ferri antiq̄s ⁊ igna-
ros preferri litteratis.
Declarat scd̄m dicens
Rector debet esse mit̄ꝫ.
quoniā superbiā ꝫ disci-
puloꝝ aliquotiens susti-
nere oportunū est. De-
clarat exēplariter de q̄-
dam magistro qui noīa-
batur franco. q̄ non vte-
batur mā̄suetudine. im-
mo ipse suspēdit se laq̄o
propter irrefrenabilē su-
orum scholarium super-
biam. q̄ sua vti nolebāt
nobilitate. Melius ta-
men ei fuisset. ꝙ mansue-
tudine vsus fuisset. De-
clarat scd̄m dicēs ꝙ ma-
gister debet esse rigid⁹
in scholariuꝫ aspectu. q̄r
rigore vti inter schola-
res est ꝯmodissimū. scꝫ

p̄mo q̄dem p̄mis. sed de scd̄o primis
disserendū est. Tenet̄ q̃z doctor q̃sq̃z
eruditus esse. mā̄suetus. rigid⁹. anti-
qu⁹. nō negligēs. nō arrogā̄s. Sit in
quā̄ erudit⁹. Prius em̄ opꝫ ꝙ discat
q̃z doceat. Triuii em̄ cōpatione no-
uimus assistentē doctrine Valde em̄
absurdū est ⁊ iniquū vt imperiti peri-
tis nouelli antiq̄s. rudes preferentur
emeritis. Mansuetus q̄m̄ discipulo-
rum elationē pati quā̄doq̃z oportunū
est. Magister franco immā̄suetudīs
ꝑdeat in exemplū. Qui ob discipulo-
rum suoꝝ nobilitate sua vtentiū irre-
frenabilem arrogantiā laq̄o se suspen-
dit. Sapientius em̄ egisset si mā̄sue-
tudine vsus fuisset. Rigid⁹ sil'r sit do-
ctor. In scholarium em̄ amplexu ri-
gore vti commodissimū est. vt scꝫ er-
rantib⁹ vindictam imponat. Sophi-
staꝝ lites dissoluat. oblatrā̄tes remor-
deat. obloquentes reprimat. proterui-
entes castiget. totā̄q̃z determīationeꝫ
dyalecticā faciat. Antiquus em̄ non

ꝙ rector imponat errantib⁹ vindictā. ⁊ ꝙ soluat lites sophistaꝝ. repmat
q̃z oblatrā̄tes ⁊ insurgentes in eum. Et ꝙ proteruiētes atq̃z rebelles ca-
stiget. Et totā faciat determinationē dyalecticā. Declarat q̄rtū dicēs

Disciplina scholariū

ꝙ magister erit senex. non quidem in annis. sed perpetua in scientia. si tn̄ vtrūqꝫ affuerit. s. ꝙ tam in annis sit antiquus. ⁊ etiā in scientia tanto sanior erit ꝯditio ¶ Tūc ibi. Non sit doctor ¶ Hic declarat quintū dicens. ꝙ doctor non erit negligens. qm̄ ꝯstantia magistri est in omni oꝑe Negligentia vero nouerca est cuiuslibet doctrine ⁊ discipline Oportunius em̄ esset scolari mechanicis artibus deseruire qꝫ negligentis magistri iugo onerari. Dein deponit sextum. s. ꝙ magister nō erit suꝑbus. qꝛ ingeniū pauꝑis scholaris licet subtile extinguit̄ ꝑ suꝑbiā magistri regentis voluntasqꝫ discēdi a diuitibus sequestrat̄ Qm̄ arrogantis magistri sedulitas nūqꝫ visa est aliquem instruere fideliter Subdit declarando proprietates suꝑbientiū dicens sic. Hij sunt suꝑbi qui spernunt docere humiliter quod prius didicerunt Qui recte sapiunt non pn̄t recte ministrare In altitudine em̄ positi discentiū mentes despiciūt. nec cām scientie ipsoꝝ referūt in deū. sed ꝓpriam in se respiciūt excellentiam Hij etiam fimbrias dilatant. habitusqꝫ magnificāt magistrales. In publicis spectaculis eminentiora querunt sedilia. ab oībꝫ nomine magistri querentes salutari Tales siquidem a bonorum scholariū collegio relegari debent ¶ Nota duplex assignatur cā in textu quare quidam magistrorum in studijs generalibus non perseuerant. Una est paupertas. indigentibꝫ em̄ melius est ditari qꝫ philosophari Alia est dulcor natalis patrie Item triplici fine magistri regunt scholas. quidaꝫ vt pulchrū nomen scꝫ magisterij adipiscantur Alij vt per ꝯtinuū studiū et exercitiū ꝓprium perficiāt intellectū. Tercij ꝓpter vtrūqꝫ. videlicet ob magisterij dignitatem. ⁊ intelligentie ꝑfectionem Magistrādi ergo honorem magisterij ⁊ fructum consequi volentes. sicut scientijs sic ⁊ honestis moribus debent efflorere. Unde socrates dixit prius esse insudandum moribus. in quibus docetur qualiter enormes passiones refrenari possunt ⁊ sedari. ne regulam recte rationis impediant. ⁊ ꝯsequenter in

annis. sed perpetua sciā. si vtrūqꝫ affuerit sanior erit ꝯditio regendi Nō negligens existat doctor. qm̄ sicut in vnoquoqꝫ oꝑe mater inuenit̄ ꝯstātia Ita vniuerse doctrine ⁊ discipline nouerca est inconstātia vel negligētia Oportunius em̄ esset arti mechanice deseruire qꝫ negligentis iugo onerari Non arrogans qm̄ viuax pauperū scintilla extinguitur arrogantia magistrantis voluntasqꝫ discendi a diuitibꝫ sequestratur Quoniā arrogantis magistri sedulitas vnqꝫ fideliter neminem instruxit. Hij sunt qui id quod sciūt docere humiliter ꝯtēnunt. ⁊ quod recte

tellectum alijs scientijs posse iuuari. Quorum em̃ ratio absorpta est in inferno horum intellectus non est clari luminis receptiuus. Sedantur igitur primo passiones. vt ipsis sedatis scientiarum ɔtemplationi insiste-re valeamus. Magister constans in vultu ꝛ volũtate esse debet. Nam quicquid volũtas appe-tit seu intellectus ɔcipit sup̱ hoc vultus quandã facit attestationez Jdeo vultus quoddaz est signum anime Unde phi-sonomi dicũt omnẽ phi-sonomiam principaliter in vultu esse ɔsiderãdã Unde monstrum in cor-pore frequenter est mon-strum in anima. Unde eudroys. Omnis diuer-sitas que est in corpore est propter diuersitatez potentiarum anime Po-nitur aũt in littera palu-dimentum. ꝛ est vestis purpurea. ꝛ ponitur pro indumento magistrali. quo vtuntur regentes. Quicunq̃ autem ma-gistrorum debite vult prosequi fructus magi-sterij. in honestate morũ vniuersa debet relucere

sapiunt recte ministrare neqũnt Quo-niam in fastigio positi merentiũ. men-tes despiciũnt: Nec in datorem scien-tie causam referunt. Sed propriam in se respiciunt excellentiam Hij sunt qui fimbrias dilatant. philateria ma-gnificant. In publicis spectaculis eminentiora querunt sibi sedilia ab omnibus rabbi nomine salutari desi-derantes. Tales siquidem omnium bonorum collectio iure solidatis ab lato a se religauit.

Mores aũt hominum sunt varij. quidam laudabiles ꝛ quidam vitup̱abiles existunt Unde p̱mo de moribus iuuenum tam laudabilibus q̃ vituperabilibus est videndum Deinceps de moribus senum tam laudabilibus q̃ vituperabilibus tractandum est compendiose. Juuenes autem primo sunt moris laudabilis. quia sunt liberales. secundo q: animosi ꝛ bone spei. tercio quia sunt magnanimi. quarto quia non maligni moris. quinto sunt misericordes. sexto quia sunt verecundi Sunt autez iuuenes liberales. eo ꝙ non sunt experti indigentie. ꝛ bona que possidẽt proprio labore non acquisiuerunt. Quilibet cum maiori diligentia retinet suas facultates. quando propter indigentiam mala aliqua passus ẽ vel quando illas facultates propria industria vel labore acquisiuit. q: quod cum labore acquiritur diligentius retinetur. Sunt etiam iuuenes bone spei. quod philosophus secundo rethorice triplici probat ratione. Primo quia paucorum experti sunt. non in multis passi sunt repulsam. ideo omnia credunt obtinere Sunt etiam bone spei. quia in eis multum

abundat calor ⁊ Corde igitur ⁊ alijs membris inflammatis ex calore in membris eorum existẽti fiunt bone spei ⁊ animosi. Rursum iuuenes parum vixerunt in preterito. ⁊ fm̄ cursum naturalẽ debent multum viuere in futuro. Cum igiť memoria sit respectu preteritorum. ⁊ spes respectu futuroꝝ. parum viuunt memoria. multum autem viuunt spe Tercio cõtingit eos esse magnanimos. nam ex hoc aliquis est magnanimus quia dignificat se magnis. ⁊ ingerit se ad faciendum magna. Juuenes ergo cum sint liberales animosi ⁊ bone spei non habent vnde retrahanť quin fiant magnanimi. Specialis ad hoc ratio est. qꝛ iuuenes sunt calidi. sed calidi est superferri. ergo iuuenes semper volunt superferri. ⁊ excellere Jnter cetera autem per que homo alijs videtur superferri ⁊ excellere est honor ⁊ gloria. Juuenes ergo quia sunt calidi cupiunt excellere. ⁊ maxime desiderant honorem ⁊ gloriam. ⁊ per consequens sunt magnanimi. cuius proprie natura boni esse videtur. Quarto iuuenes sunt laudabiles. qꝛ non sunt maligni moris. Dicuntur enim esse non maligni moris quia non credunt alios esse malos. ymmo vt in plurimum credunt omnes homines esse bonos. Cuius ratio est quia inexperti de operibus aliorum iudicant de factis hominum ea que vident in seipsis. Jdeo diciť secundo rethorice. ꝙ pueri sua innocentia alios mensurant. Sicut enim ipsi sunt innocentes sic ⁊ alios innocentes esse credunt. Quinto quia iuuenes sunt misericordes. Ex hoc em̄ maxime consurgit misericordia cum credimus aliquos indigne pati. quare si iuuenes sua innotentia alios mensurãt credentes eos indigne pati de facili ad misericordiam cõmouẽtur. Sexto iuuenes sunt erubescitiui ⁊ verecundi. quilibet enim timet perdere quod nimis affectat Erubescentia autem ⁊ verecundia est timor ingloriationis. cum ergo iuuenes quia calidi sunt nimis affectant excellere. timent etiam ingloriari. quare etiam de facili erubescunt. Et sicut iam numerauimus sex mores iuuenum laudabiles. sic numerare possumus sex vituperabiles. quos etiam tangit philosophus secundo rethorice. Primo em̄ iuuenes sunt passionum insecutores. secundo de facili sunt vertibiles. tercio sunt nimis creditiui. quarto sunt nimis contumeliosi. quinto sunt mendaces omnia quodãmodo pertinaciter asserentes sexto in actionibus non habent modum. sed faciũt oīa valde immoderate Sunt em̄ iuuenes p̄mo passionũ insecutores. ⁊ maxime insequunť ꝯcupiscentias circa corpus. sunt em̄ incontinẽtes ⁊ venereorum insecutores Quod duplici de causa ꝯtingit. nam cũ iuuenes sunt ꝑcalidi. corpore aũt calefacto naturaliter fit venereorum appetitus. ideo corporis dispositio iuuenes incitat ad venereorum ꝯcupiscentias Rursus hoc idem ꝯtingit. qꝛ quasi in omnibus nostris actionibus vel sequimur passionem vel rõnem Et quanto minus ratio vigeat in nobis tãto magis passio vigoratur Juuenes ergo quia sunt inexperti. nõ vigentes intellectu ⁊ prudentia magis reguntur passione q̃ rõne. quare vt in plurimũ passionũ sunt insecutores Secũdo de facili sunt vertibiles. nam aīa sequitur corporis ꝯplexionem. sicut ergo in corporibus iuuenum humores sunt in magno motu. sic iuuenes habent voluntates ⁊ ꝯcupiscẽtias

valde vertibiles Ideo secundo rethorice dicitur. ꝙ iuuenes acute con-
cupiscūt. sed cito saturant̃. vehementer volūt. ſ3 de facili ꝑmutant̃. Ter
cio iuuenes sunt nimis creditiui quod duplici rōne potest ꝯtingere. pri-
mo q2 non sunt maligni moris Nam nō putant alios esse malos. sed sua
innocentia alios mensurant Cum ḡ naturale sit vt quis de facili credat
quem nouit esse bonum Iuuenes credentes homines innocentes esse de
facili omnibus credunt. Rursus hoc idem ex inexperientia ꝯtingit. nam
iuuenes existentes inexperti ad pauca respicientes de facili iudicāt Vñ
prouerbialiter dicitur. ꝙ qui modica nouit cito iudicat. ergo iuuenes q2
non sunt multorum experti statim cum eis aliquod negocium exponitur
ad multa respicere non volunt. eo ꝙ sunt multorum ignari. statim de illo
negocio iudicant. ꝛ sic esse credunt vt eis preponitur. Quarto sunt con
tumeliosi. appetunt em̄ maxime excellere. quia ergo videtur eis ꝙ excel-
lant contumelias inferunt. ꝛ de facili contumeliosi fiunt. Quinto sunt
mendaces. ꝛ quodammodo omnia pertinaciter asserunt. quia em̄ sunt
inexperti seipsos ignorant. ꝛ se omnia scire putant De omnibus respō
dent. volunt videri scire. ideo de facili mentiuntur. Postq̄ꝫ mentiti sunt
appetentes gloriam in mendacio sunt mendaces Cogitant em̄ se esse in
gloriosos si appareat sic non esse vt asserūt Sexto in suis actionibus nō
hñt modū. sed oīa faciūt valde. odiūt valde. ꝛ general'r oīa faciūt valde
Vñ ꝑcipue irā ꝛ ꝯcupiscentiā hñt vehementes Nā ira ꝛ ꝯcupiscentia ſꝑ
vehementes sunt nisi ꝑ rationē moderent̃. ergo quia iuuenes magis vi-
uunt passione q̄ꝫ ratione non habent concupiscentiis moderatas. sed om
nia faciunt valde. Senum etiam mores quidam sunt laudabiles ꝛ qui-
dam vituperabiles. Quatuor laudabiles numerare possumus. Pri- nū mores
mus est. senes habent concupiscentias remissas ꝛ moderatas. secundus
est. sunt miseratiui. tercius. dubia non ꝑtinaciter asserunt. quartus
nihil agunt valde. Concupiscentia em̄ senum maxime circa veneria est
moderata ꝛ temperata. Nam corpore existente calido seu calefacto fit
incitatio venereorum. ergo per locum ab oppositis. corpore infrigidato
fit remissio concupiscentiarum. Constat em̄ ꝙ concupiscens venerea ꝑ
appetitum extendit se in alia. sed appetitus senis magis constringitur in
seipso. ergo senes ratione frigiditatis constringuntur in seipsis. vt habe
ant concupiscentias remissas ꝛ moderatas Ex hoc etiā patet. quomo
do senes sunt illiberales Nam per illiberalitatem dupliciter peccari po
test. Primo si vltra q̄ꝫ dictat ratio teneat quod habet. secundo si preter
rationem concupiscit habere que non habet Senes aūt magis peccant
per illiberalitatem in retinendo ea q̄ habent. q̄ꝫ in concupiscendo indebi-
te ea que habent. quia per frigiditatem magis constringuntur in seipsis
q̄ꝫ extendunt se ad alia Cum igitur nulla sit actio anime in qua anima
non vtatur aliquo organo corporeo. sicut in opere artificiali. variato or-
gano variatio fit operis Sicut autē in actionibus anime corpore trāſ-
mutato anime sequuntur corporis complexionem. Infrigidato autem
corpore anima per appetitum inclinatur. vt sequatur modum frigidi.
Et q2 frigidum ꝯstringitur ꝛ ꝯdensatur. ꝛ remittit̃ in semetipso. Ideo

sentes ratione frigiditatis concupiscentias habent remissas. Secundo senes sunt misericordes. Sed vt ait philosophus non propter eandem causam senes τ iuuenes sunt miseratiui. Quia iuuenes propter amiciciam. senes autem propter imbecillitatem Quilibet enim miseretur super amico suo et super eum quem indigne putat pati. Ergo iuuenes sunt amiciciaꝝ amatores sua innocentia mensurantes Estimant eñ omnes esse bonos. vel quia amatiui amiciciaꝝ. Preterea quilibet existens in imbecillitate vel in defectu desiderat vt alij sibi compatiantur et ei misereantur. propter hoc de facili inclinatur vt illi misereatur. Et ita senes propter imbecillitatē q2 vellēt alios compati τ eis misereri. de facili miserentur alijs. Tercio senes nihil dubium ptinaciter affirmant. vt ait philosophus secundo rethorice Senes eñ vixerunt multis annis. τ viderūt se multotiens decipi. ideo non audent aliquid pertinaciter asserere timētes se decipi. Ideo ait philosophus φ senes omnes dubij sententiā apponentes quasi nihil forte nihil fixe pronunciantes. Iō senes nihil agūt valde Sed in operibus suis videntur esse temperati. Sicut enim iuuenes quia in eis abundāt concupiscentie τ passiones tendūt in extremū et agunt valde. Sic senes qui habent passiones et cōcupiscentias remissas. vt plurimum agunt moderate Possunt etiam numerari sex mores senum vituperabiles. Primo sunt nimis increduli. Secundo sunt valde suspiciosi. Tercio sunt timidi τ pusillanimes. Quarto sunt illiberales. Quinto sunt difficilis spei. Sexto non verecundantur. sed sunt inerubescitiui. Sunt eñ senes primo increduli. quod ob experientiaꝫ cōtingit. In multis namqꝫ experti sunt cognoscentes homines in multis mentiri. ideo non de facili credunt estimantes alios esse deceptores. Iō secundo rethorice dicitur. φ senes multis annis vixerunt τ in pluribus sunt decepti. ergo propter hanc experientiā contingit eos incredulos eē Secundo senes sunt suspiciosi. Quecūqꝫ eñ vident vt in plurimū suspicantur mala. τ in deteriorem partem inferunt. Videntur eñ senes contrario dispositi iuuenibus. quia pueri sua innocentia alios mensurant. et omnia in meliorem partem referunt. credentes omnes homines esse bonos. Senes vero econuerso quia multis annis vixerunt. et in multis peccauerunt. facta aliorum ſm ea que fecerunt in seipsis mensurant. ꝓpter quod vt in plurimū credunt alios esse malos. in peiorem partem eorum referentes opera. Unde secūdo rethorice dicitur. φ senes quia vixerunt multis annis. esse non potest quin in multis peccauerūt. ideo sūt mali τ suspiciosi. scꝫ omnia in deterius referentes. Tercio senes sunt pusillanimes τ timidi. Sicut eñ in eis deficit humor τ calor. ita deficit in eis cor τ vita. Ideo sunt timidi τ pusillanimes. Timidi. quia in eis calor naturalis deficit. Quicūqꝫ eñ est naturaliter frigidus oportet φ sit naturaliter formidinosus. Quarto senes sunt illiberales. quod tripliciter contingit. primo ex defectu vite. secūdo ob experientiam temporis. tercio quia non viuunt spe sed memoria. Unde anima vt in plurimuꝫ sequitur corporum complexionem. Sicut ergo senes in proprijs corporibus deficiunt in humoribꝫ τ in vita. sic videtur ipsis φ cura etiam defici

unt. Timentes ergo defectum pati. illiberales sunt. Rursus sunt illibe-
rales propter experientiam temporis. Quia em̄ multis vixerunt annis
credibile est eos passos fuisse multas indigentias. Timentes igitur in-
digentiam pati illiberales fiunt: Contingit etiam eos illiberales esse. q2
magis viuunt memoria q̄ꝫ spe. cogitant enim se multum vixisse in pre-
terito. ꝛ parum victuros in futuro. Et quia memoria est preteritoꝝ
spes vero futuroꝝ. ideo non viuunt spe. nec confidunt de his que debēt
acquirere in futuro. sed viuunt memoria confidentes de his que acqui-
sierunt in preterito. Fiunt igitur illiberales acquisita non de facili tri-
buentes Quinto sunt male spei. nihil em̄ bene sperant. sed circa om-
nia se credunt deficere. Nam spes est futuroꝝ. memoria preteritoꝝ. Ex
quo ergo senes multum vixeruut in preterito. ꝛ parum se credunt vic-
turos in futuro. ideo in sperando deficiunt. ꝛ modica se cogitant factu-
ros. Non enim viuūt ac delectantur in sperando. sed magis memoran-
do. ergo sunt difficilis spei. Sexto sunt inuerecundi et inerubescitiui.
Nam quia senes sunt illiberales. magꝫ curant de vtili q̄ꝫ de honesto Et
ita magis student ea que important vtilitatem q̄ꝫ ea que requirit status
honoris. Cum ergo verecūdia sit timor inhonorationis. non competit
senibꝫ. quia ipsi magis cogitant de vtili q̄ꝫ de honore. Unde causa q̄re
q̄s est verecūdus vt dꝛ phs est hec. quia petit haberi in honore et hone-
stus reputari. Senes aūt sicut deficiūt in vita ꝛ in humoribus ac calo-
re naturali. sic deficiūt animo non curantes reputari. q̄re contingit eos
esse inuerecundos. Posset etiam vna assignari causa que est communis
ad omnia tacta. Senes enim sunt frigidi. Frigidi em̄ est constipare et
constringere. ergo senes ex frigiditate constipantur ꝛ retrahūtur in seip
sis. ꝛ redduntur quasi immobiles vt nihil audeant. nihil credant. nihil
sperent. non curent excellere neqꝫ reputari Uisis tam moribus iuue-
num q̄ꝫ senum. tam laudabilibꝫ q̄ꝫ detestabilibus. de facili patent mo-
res eorum qui sunt in statu. Sunt enim illi in statu qui mediant inter se
nes ꝛ iuuenes. Unde quicquid laudabilitatis in iuuenibus vel senib⁹
reperitur in eis qui in statu sunt esse potest. Nam non sunt nimis calidi
vt iuuenes. nec nimis frigidi vt senes. sed tenent medium inter vtrosqꝫ
Ideo sunt timidi vbi timendum est. ꝛ audaces vbi audendum est. Si-
militer quia non omniū inexperti vt iuuenes. nec in tot decepti vt sunt
senes. Ideo nec omnibꝫ credunt. vt faciūt iuuenes propter inexperienti
am. nec omnino discredūt vt faciūt senes. eo ꝙ in multis senes sunt de
cepti. sed medio modo se habent. Ideo scd̄o rethorice dꝛ ꝙ q̇ sunt in sta-
tu. nec sunt omnibꝫ credentes. nec omnibꝫ discredētes. sed magis fm̄ ve
ritatem iudicant. Ampli⁹ non sunt intemperati vt iuuenes. nec formi-
dolosi ꝛ inutiles vt senes. Sed vt dicitur secūdo rethorice. sunt viriles
in temperantia. ꝛ temperati in veritate. Uniuersaliter ergo dicamus ꝙ
quicq̇d laudabilitatis in senibus vel iuuenibus reperit̄. in his qui sunt
in statu ṗt reperiri. Et quicq̇d vituperabilitatis in senibus vel iuueni
bus reperitur. ab his qui snu t in statu potest excludi. Sic igitur loquē-
dum est de moribus hominū. non tamen hec omnino habent necessitatē

quia senes possunt esse liberales ⁊ magnanimi. Iuuenes etiam possunt
esse temperati ⁊ staqiles. Sed hec intelligenda sunt ꝺm quandam pro
nitatem ⁊ inclinationem quo ad cursum ⁊ ordinem naturalem. Conse-
quenter notandum ꝙ magister in sermone verax esse debet. Unde veri
tas ꝯsistit in q̄dā adeq̄tione. dicens ergo plus q̄ꝫ sit in re. a veritate rōne
superabundantie discedit. Si vero ea que sīt neget et minora confitet̄ a
veritate recedit ratione defectus. Cum igit̄ mendaciū sit fugiendū. qui
non sunt veraces nec ostendunt se tales quales sunt. reprehensibiles sīt.
Nec magister ergo reprehensibilis existat. Uerax aūt debet esse. A ve-
ritate autē aliqui deuiant ꝑ superabundantiam. ostendētes se verbis
et factis maiores q̄ꝫ sunt. Et tales iactores appellant̄. Aliqui ab ea de
clinant per defectum fingentes de seipsis aliqua vilia. que ipsis non in-
sunt. vel negantes de seipsis aliqua. que tamen eis insunt. Et hi despe
ctores vel irrisores possunt appellari. Ueritas igitur mediat inter iro-
niam ⁊ despectionem ⁊ iactantias moderans despectiones ⁊ reprimēs
iactantias. Magister igitur debet esse verax. non enim debet fingere se
benignitatem habere vel scientiam quam non habet. nec debet concede-
re sibi inesse maliciam quam sibi inesse non credit. Ueritas tamen prin-
cipalius est circa repressionem iactantiaꝝ. et ex consequenti circa mode-
rationem ⁊ despectionem. Ideo philosophus secundo ethicoꝝ capitulo
de veritate ait. Declinare in aliquod minus. ⁊ dicere de seipso minora
q̄ꝫ sunt non est prudentis.

¶ Notandum ibi Mansuetus. ꝙ quia in passionibus ire ⁊ in ap
petendo puniciones ⁊ vindictas contingit superabundare ⁊ deficere.
oportet ibi assignare veritatem aliquam reprimentem superabundan-
tias ⁊ moderantem defectus. Et hec est mansuetudo. Sicut eīn forti-
tudo mediat inter timores ⁊ audacias. sic mā suetudo mediat inter irā
per quam cupimus vindictam. ⁊ inter irascibilitatem. ꝑ quam condo-
lemus mala nobis illata. Unde sicut fortitudo repmit timores ⁊ mo
derat audacias. sic mansuetudo reprimit iraꝫ ⁊ moderat irrascibilita-
tes. licet aūt mansuetudo esse habeat circa iras ⁊ irascibilitates. princi-
palius tamen est circa iras. Nam primo et principaliter intendit repri-
mere iras. Ex consequenti aūt intendit moderare passiones oppositas
ire. Est eīn nobis naturale vt ex malis nobis illatis vindictam appeta
mus. Et quia ꝓprium malū vix potest esse ita modicū quin videat̄ no-
bis multū ratione affectionis ad nos metipsos. Ideo non solum natu
raliter inclinamur vt velimus punire mala nobis inferentes. sed etiam
q̊dammodo naturale est nobis appetere vindictam vltra condignum.
Uidet̄ eīn nobis ꝙ malū illatū sit maius q̄ꝫ est in rei veritate. ⁊ ita iniu
riatores nostros plus puniri volumus. q̄ꝫ ꝺm iusticiā puniendi sīt. Dif
ficile est igit̄ repmere iras. nō appetere puniciones iniuriaꝝ vltra q̄ꝫ ra-
tio dictat. Plures igit̄ peccant in appetendo plus. Pauci vero in appe-
tendo minus. Propter quod si virtus est ṕncipaliter circa magis diffi
le. seq̄tur ꝙ mansuetudo principaliter opponatur ire. ⁊ intēdit iras rep-
mere. Ex consequenti autem opponitur irascibilitati ⁊ intēdit eā mode-

rare. Quod patet ex vi nomis. Nam nomē mansuetudinis ire tēpera-
mentū nominat. Tunc ibi. Cū aūt bone inq̄sitionis.

Positis q̄busdam documentis generalib⁊ circa actus ⁊ cōditio
nes magistroꝝ. hic ponit q̄dam documēta magis specialia Et
diuiditur hec pars in tot ptes q̄t ponit documenta spēalia Par
tes patebūt. Adhuc pma diuiditur in tres. Nam pmo ponit primum
documentū. scdo reddit cām eiusdem ibi. Quo-
niam si magistrantis. Tercio declarat dictuȝ suū p exemplū. ibi. Sed non vt assuerus poeta. Et pmo dt sic. Qñ ali q̄s de nouo intrat scho-
las causa legendi. pmo apparebit matur⁹ facie et pmam incipiet lectio nem tempe matutino i-
cipiēs submissa voce et expressa declaratiōe as-
cendendo paulatim. ne minēq̄ exspectabit ma gna nisi vrgeat oportu nitas Tunc ibi. Qm si magistratus. Reddit cām sui dicti. scȝ q̄ mgr̄ neminē debet expectare tempore legendi dicens sic. Si diligentia magi-
stri aliquos expectare ve lit discipulos vltra debi tam legendi horā. tunc presentes pturbabit di
scipulos rancore pigri-
ciei. Et semetipsum de struit raucore iracundie

Um aūt bone inq̄sitionis tyro legendi cā scholas in trauit rigore extrinsecus as sumpto. Considerandū est vt aurore tempore cōtinuo submissa voce inci piat. ore rotundo mediocriter ascen-
dendo neminem nisi maxima vrgeat necessitas expectando. quoniā si ma-
gistratus diligentia aliq̄s vltra debi-
ti tpis spaciū expectare presumpserit. hos siq̄dem pigriciei rancore ꝯfundȝ neq̄ rancore se ꝯminuet. Cum aūt pi griciei discipulus dormitatōnis arti fex magistri nouerit sedulitatē aut ma turius festinabit. aut pudore confu-
sus in eius obprobrium dormitabit. Sed non vt Assuerus poeta fece-

Cū aūt discipulus dormitionis artifex nouerit diligentiā magistri sui. aut tūc de cetero manius ꝯparebit. aut pudore cōfusus sui magistri. in eius obprobriū dormitabit Tūc ibi Sed nō vt assuerus poeta

Hic declarat quod prius dixit p exemplum dicens. Non est faciēdū prout dicit assuerus poeta. de quodam dromone. quem nequit excitare in risum pigritia dromonis sui discipuli. Illo vero dormiente consueto more vsq̄ ad primam vnguibus scabris dulce faciendo canticū p mem bra. et oculis lippientibus lucem explorantibus quesiuit ne perageren tur res matutini laboris in scholis. Item quesiuit etiam ne rubor lu-

rat. quē dromonis costoris discipuli
pigricies in risuꝫ nequit excitare. Eo
vero more ꝗtidiano vsqꝫ ad ꝓmā ster
tētem vnguibusqꝫ scabris mēbratim
musicū melos agētibꝫ. oculisqꝫ lippiē
tibus lucē explorātibus An matuti/
ni exercitij laboris ī scolis res ꝑagit.
Cōsortibꝫ aduenientibꝫ sic aiebat: lucꝫ
diei rubore aurore rubor adhuc ne cō
fundit. Istis itaqꝫ negātibus mediaꝫ
partem diei creberrime somnolētus
expleuit grās deo agēdo. Maluit ei
sani capitis habere pigriciē vl' duriciē
ꝙ̄ insani peritiam. Si vero meridia/
ne adesset plerūqꝫ disputatiōi natiuū
morem excedere nesciēs. Naso vigilā
te stertebat. Affinibus socijsqꝫ impor
tue coactiōis ob strepitū fastidia ꝓbe
bat. Dum aliqn̄ olera secūdas ei9 de
licias hauriret ore hyulco somno lu/
mina commisit Manus vero licꝫ tur

cis diei ꝯfunderetur rubore frigore. hoc est verum nec esset dies. Socijs
aūt suis dicentibꝫ ꝙ nondū esset dies expleuit mediam ꝑtem diei conti/
nue ꝑ somnū agendo grās deo, qꝛ maluit sanū habere caput fatuū ꝙ̄ in
sanū ꝛ ꝑitum. Et si me/
ridianis qn̄qꝫ continge
bat eum interesse dispu
tationibus natiuū nes/
ciens excedere morē na/
so vigilante stertebat.
Socijsqꝫ suis ob impor
tune coactionis sonū te
dia faciebat. Dum au
tem aliqn̄ sua acciperet
olera ore aperto oculos
somno cōmisit. manus
vero eius licet immūda
in scutella aliquid capie
bat. sed somnus ei mul/
tum erat nociu9. dum ci
baria ꝗ̄siuit incarcerare
quia dum euigilauit ni/
hil in scutella inuenit. qꝛ
ꝑ socios suos oīa fue/
runt exhausta

Concludendo dt Boe
tius. O martiane socio
rum carissime ad quam
credi:is hunc ꝑuenisse.
vestra hoc nouit dilec/
tio. quasi dicat ad nullū
peruenerat fructū
¶ Notandū hic primo
ꝙ tyro onis dr nou9 mi/
les. ꝛ vsus iam inoleuit
quemlibet dignitatē ad
eptum seu artem tyronē
appellare. Et sumit in
ꝓposito pro nouo magi
stro. Tyro igit bone inq
sitionis tꝑe aurore submissa voce. rotūdo ore mediocriter ascendēdo ne
minē nisi vrgeat necessitas expectando. suam inchoabit lectionem. Di
cit notanter tꝑe aurore. qꝛ tunc virtutes sensitiue legentiū ꝛ audientium
magis sīt disposite. ac minus occupate exterioribꝫ. ꝗ illa hora tyro suaꝫ
inchoabit lectionē. Vn̄ tempus matutinū cum sol oritur aurora noiat

Sol eīm suo calore multos attraxit humores incōsumptos q̄ñcunq; autem splendidū aliquod videtur ꝑ humidū grossum ip̄m apparet rubeuz sicut flāma viridiū lignoꝝ. Ergo sole oriente. q2 humores mediant inter visum ⁊ solem apparet sol rubicūdus. Debet etiam tyro incipere rotundo ore vt melius possit ꝯceptum suum discipulis explicare. retunda namq; figura inter ceteras capacissima est ⁊ ꝑfectissima. vox eīm a magistro prolata ore rotundo in aerem circulariter recipit̄. ⁊ ergo circulariter accipitur ab auditu Nam sonus suas spcies multiplicat ꝑ inundatō nes circulares recte sic; lapis ꝓiectus in aquaz Et ergo ꝑfectius cōceptio magistri habeat̄. rotundo ore ac remissa voce. ne ꝑ nimiū strepituz discipulus impediat̄. tyro suam inchoabit lectionem. Non debet etiam quēq; sine causa necessaria expectare. q2 discipuli ꝑñtes per longa expectantes tempora attediarent̄. ⁊ quodammō ad iram cō mouerent̄. ne ꝓpter diuturnā expectationem ipsemet tyro possz ꝑturbari nec legendo duci in merorem. Etiam q2 discipuli somnolenti pudore sunt ꝯfundendi deridendi. ac a suis socijs subsanandi. Et per ꝑ cōsequens aut maturius festinabunt. aut saltē pudore confusi ꝓprium dormitabunt in scandalum

Notandū insuꝑ q̄ scolares ꝓponentes multū discere non debent multum dormire. q2 ex cōtinuo somno multa oriuntur vicia: Per somnū eīm nullus redditur bonus vel malus. vt habet̄ ex libro ethicoꝝ. Felix enī3 nihil differt a misero per dimidiū vite. videlicet ꝑ tp̄s somni. Somnus aūt ordinat̄ in refectionem spirituū sensitiuoꝝ ꝑ continuos labores fatigatoꝝ. Vñ somn⁹ est ligamentū sensuū exterioꝝ. Sensib; eīm exterioribus spiritib; sensitiuis depauꝑatis somnus adest in eoꝝ recreationem.

Item notandū q̄ d2omō elegit sibi ignorantiā sani capitis potius q̄ȝ sapientiā capitis insani. Scdm āt veritatē virtus et sapia q̄libet bono corꝑis est p̄ferenda. Vñ melius est hr̄e aīam fulcitā scīa q̄ȝ corpus orna

pidā aliquid in vase prendebat. Sed sopor eius corpori nociuus erat duz cibaria incarcerare quesiuit. Ad quē fructum maturitatis martiane sociorum carissime creditis hunc euenire vestra siquidem nouit discretio.

Jsserendi causa cum doctor meridianus adierit studium. p̄cauendū est ne sophistico polleat apparatu. nec tetris moueat̄ difficultatibus. sed studiosa p̄meditatione omnibus armatus intrepidus meat lites. Casq; facili mente componat Etiam quod quisq; ob

Disciplina scholariū

iecerit. ita memorie disponat. vt detegendi tp̄e a via rōis nō recedat. Sz ordine cōpetēti enumerato dilucidandi moderatiōe assumpta explicite dissoluat. Si vero maxīa discretoꝝ mētibus vt assolet dubitatio differendo cōtigerit. studijs vtendū est deliberādo. Et qđ naturalib⁹ motib⁹ mens exagitata dictauerit conscientie. in crastinum differendū est. Eodēq; modo si difficilimū quid ꝑmeditatus q̄s fuerit. dissertatōi ꝯmendādū ē. Facilius em̄ disserendo plerumq; difficultatis scintillula repitur. q̄ si studij obſuationi committeret: Qm̄ nō in altero tm̄. vt dt Aresto. inquisitio est veritatis Animaduertendū est etiā ꝙ trib⁹ modis vti solet dissertatōib⁹ discretorū cognitio. Nouis siquidem ⁊ inuisitatis editionib⁹ gl'ari veteribus certisq;

rū indumento. Corporis em̄ ornamēta auferri pn̄t. anie vero ornamenta cuiusmodi sunt virtutes ⁊ scientie difficulter auferri possunt. Hinc ē ꝙ Aresto. vitam contemplatiuā ꝓtulit vite operatiue. Dromo ꝓprium nomen est. vsus autem iam inoluit ꝙ ꝗlibet tardus ⁊ somnolentus taliter potest appellari. Tūc ibi. Differendi cā. ⁊c̄.

Posito prius modo obseruanda in legendo. hic ponit modum magistro obseruanduz tempore disputandi. Et primo facit hoc. secundo ponit ꝗddam incidens. ibi Animaduertendū est Et dt ꝑmo sic. si q̄s doctor studiū inierit cā disputatōnis meridiane. cauebit sibi ne ipse sophistice arguat. nec obscuras difficultates moueat disputando. sed bene ꝑmeditabitur quid velit arguere. ita ꝙ sit ꝓmpt⁹ in soluendo. Et si quis aliquā mouerit instantiam commendabit eā taliter memorie. ne soluendi tempore a via veritatis recedat. Sicq; difficilis intricatio disputādo aduenerit. ad quam ꝓ tunc respōdere nō sufficeret dicat sup hoc dubio deliberationez vsq; in crastinū habere volumus. vt tanto meli⁹ decidi valeat. Similiter si dubium aliquod difficillimum disputando incideret propositam non tangens questionem dicat. Hec difficultas specialem tangit materiam. Super illa igitur specialē habeamus disputationem. discretiores cōuocando quoscunq;. vt ipsa adeo melius delucidaretur. Facilius em̄ differendo difficultatis scintilla plerūq; repitur q̄ si studij obseruationi committeref. Non em̄ teste pħo in altero tm̄ veritatis est inquisitio Tunc ibi. Animaduertendū est. Hic ponit quod

discipuloꝝ mentes palliare vetustissimis etiam ꝛ īnouatis tanqꝫ a ꝓprijs riuis manantib credētium intelligētias exercitare. ꝛ si q̄d hoꝝ triū dictorum discipulorū sagacitatē oblecta/uerit archischolari iniūgenduꝫ est. vt eis recordatiōis serie fidelr impmat. vel exarādi diligētia commēdet Magnum siquidem vtilitatis fomētuꝫ in his colligetur. Ut ad horum magi/stratus apicem proueniat discipulus studio cōtinuitatis immorādum est. recessuqꝫ secretiori licet sanguineus insistendū est. ne strepitus assistētium eum hebetet. vel emigrātium eum cōfundat. vinculis nullis vitales spūs impedictib. Honestati ꝯsentaneū ē. vt secreta rimādo solitari9 mgr existat qꝫ libellos extrahēdo pñtiā suā cūctis exhibeat. Nonne detractōis fili9 magistri sedulitatē libellos extrahētē as/

dam incidens seu notabile. Et diuidit in plures ptes fm q plura po/nit notabilia. Et dt sic. magistri discreti trib solent vti modis disputādi. Aliqn̄ em̄ solent ꝓponere noua aliqua ꝛ inaudita q̄bus gloriantur Secundo antiq ꝛ com/munia solēt eis renouare. Et tercio antiquoꝝ dicta que ab vsu recesserunt solent renouare. et discipulos in illis infor/mare. Solentqꝫ vti talibus quasi p seipsos fuerint inuenta. Et si hos obseruando modos notauerint rectores scho/lares in illis delectari. instruant eos in illis adeo diligentius ꝯmittendo ea archiscolari. h̄ est magis intelligenti inter su/os scholares. vt ipse iuxta seriem sue recordationis fideliter eos infor/met. Et si tal' scholaris non sufficiat totalr commendare memorie. tunc inscribent talia cedulis vel cartis

Tunc ibi. Ut ad horum. Hic ponit doc/trinā que spectat ad scolares ad magistrat9 apicem sperantes ꝑuenire. dicens sic. vt scholaris ad summitatem huius/modi magisterij perue/niat. qui in disputationibus que consuetus ē ex/ercitare sedulus immorabit studio. sitqꝫ sollicitus ꝓuidere sibi studij sui tp̄e de loco solitario. Dato etiā q sanguinee esset ꝯplexionis. ne circūuenientiū clamore ꝯfundat. vel strepitu obābulātiū impediat. nec etiā spūs sui vitales vllis videant vincul' ꝑpediri

Tūc ibi Honestati ꝓo. Hic ponit aliud documētū ꝯcernēs modū magistrātis di. sic. Multū est honori cōsentaneū. vt mgr volēs secreta studere solitarius tp̄e studij existat. ne filius nequicie magistri, videns con

Disciplina scholariū

tinuitatem studendo aliquod meditaret nephas Sic videlicet forte de-
trahendo dicens Ecce qualis est magister noster nullā pt expmere prti-
culam nisi ɔtinue suos cōsulat libros Tunc ibi. Si vero primeuo ꝛc̄.
¶ Hic ponit alia quedam documenta a rectore seruanda dicēs sic

piciēs. quid inquinatū meditaret vti
qꝫ Si ꝑo primeuo tpe magistrātis di
ligentia copiā discentiū nō habuerit.
idcirco non tepescat. ne spe deposita
euanescat. sed tanto acrius studijs in
sistat. Seqꝫ in conflicu strennue pro
bet. vt sic licet cū paucis honorem cō
tingat. Paucoꝝ em̄ cōsortio multos
delinitos profunditatis studio vigen
te frequenter strennue vidimus intitu
lari. Nonne Theofrastus subtilita-
tis artifex paucorū suffultus ornatu
spe defraudatus. regēdi curā abiecit
qđ tñ inconsulte egit. consultius sube
git. seqꝫ studij obseruationi ɔmenda
bilem exhibuit. Mūerib⁹ cū leontini
discretio multorū auditorū sibi acqui
siuit consortium. Pulchrius em̄ sic de
gere sensuit qꝫ discentiū cetu destitui.
Pietatis ꝑo ambitu scholariū rector
dilinitus discipuloꝝ corda pauptate
degentiū studioseqꝫ discentiū mulce
re tenet Cibarijs videlicet calceis ve
stib⁹ saltē tritis si facultas suppetit Ce
terisqꝫ subueniat donatiōib⁹ ɔsilioqꝫ

Si magister primo sui
magisterij tpe discentiū
copiā non habuerit. non
debꝫ ob id tepescere. nec
spe deposita desperare.
Sꝫ tanto diligētius stu
dio inhiabit. seqꝫ strenu
em in ɔflictu exhibebit
vt scꝫ cū paucis honorē
ɔtingere valeat Multi
em̄ studio paucorū ɔsor
tio ꝓfunditatis deliniti
visi sunt intitulare De-
clarat exemplariter de
Theofrasto. qui arti-
fex subtilitatis paucorū
ornatu suffultus. speqꝫ
defraudatus regēdi cu
ram abiecerit inconsulte
tñ immo ɔsultius egissꝫ
si studio inhesisset Seqꝫ
ɔmendabilem sic exhi-
buisset. Item aliud po-
nit exemplū de eodez di
cens ꝙ magister Leon
tinus iuuenū multorum
acquisiuit ɔsortiū dicēs
pulchri⁹ eē degere mul-
torū ɔsortio qꝫ discenti
um cetu destitui Tūc
ibi. Pietas vero
Hic ponit scđaz doctri
nam seu aliud documen
tum dicens ꝙ magistri
debēt suis scholaribus
pauperib⁹ diligenter sub
eis militantibus quan-
doqꝫ munera largiri. ci-
baria .s. calceos vestimē
ta ꝛ huiusmodi si facul-
tas suppetit Et ne dum

eis subuenient auxilio. sed etiam ꝯsilio Subdit cām. qm̄ nulla donatio
dulcior est ⁊ honestior q̄ꝫ veris que fit scholarib⁹. Est em̄ honesti⁹ pau
perem ꝯfouere scholarem q̄ꝫ rerū p̄dictarum largitionē lenonibus por/
rigere aut meretricibus Tūc ibi. Nubila licet ❡ Ponit aliā doctri
nam dicēs sic. Licet for
tuna rectoris in p̄ncipio
sui regiminis sit obscu/
ra. nō tn̄ ob hoc despe/
rabit. sed viriliter suffice
re debet incursus infor/
tunij finē expectādo dul
ciorē. nec faciat sic Cori
andrus qui p̄mo infor/
tunatus suū desperādo
regimen penitus dimi/
sit. Nunc depost regimi
ni scholariū se inuoluere
intendens. sicq̄ꝫ magnā
passus est paupertatē
Tūc ibi. Si aūt ob festi
ui temporis. ⁊c̄.
❡ Hic ponit aliam doc
trinam ostendens quali
ter se habebit magister
in societate dicens. q̄ re
ctor scholariū obfestiui
tp̄is instantiā si loca de
liciarum visitare volue/
rit. tunc secū habere de/
bet nobiliores sue socie/
tatis. formaq̄ꝫ eminētio
res. ne quasi destitutus
reputetur seu vilis Ne si
bi ꝯtingat similiter sicꝫ
maroni bone ꝯuersatio/
nis magistro. Cui tp̄e
quodam dū spaciare in/
tendebat rustici quidaꝫ
sup̄uenerant. vn̄ soliua
gus. q̄ꝛ tūc fuerat. inde/
center multum tractaba
tur Tunc ibi. Licet
inq̄ꝫ in scholis ⁊c̄.
❡ Hic remouet bo
etius quoddam dubiū. Dicto em̄ prius q̄ magister in scholis vtetur ri/

vt decet cōcitatoq̄ꝫ preclarior nature
erogatioq̄ꝫ suauior q̄ꝫ veris scholari/
bus erogatio. preclarius em̄ est scho/
larem ꝯfoueri in quib⁹ minima est do
nantis exhibitio Maxima vero reci
pientis promotio q̄ꝫ histrionū mere/
tricūq̄ꝫ incursibus deliniri detestabi
libus. Nubila licet qn̄q̄ꝫ fortuna exi/
stat. non tn̄ magistratis cura desperet
Sed semꝑ ꝑsonaliter se gerendo ⁊ re
gendo In cursus viriliter ꝑferat. dul
cius expectando Proch Coriandri
pendenda trāsactio. Si aūt obfestiui
tp̄is impulsum deliciaꝝ loca visitare
placuerit sꝑ sui cetus nobiliores spe/
cieq̄ꝫ eminentiores docentis secū ha
beat discretio Ne quasi destitutus so
latio nullus videat̃ aut vilis. ne in pe
riculū excitetur Maronis saltus feli
ciorum suoꝝ cetu priuari indoluit Li
cet inquam in scholis rigidus existe/
re debeat. ingressu tamē salutādo de/
uotus ꝑmaneat. Sermone iocūdus
transmigrātibus comes. alludentib⁹

gore. dubitare quis vtrū ⁊ etiã extra scholas rigorosum se exhibebit. Re mouens hoc dubium dicit Licet magister in scholis rigidus eẽ debeat. extra tñ scholas humilis erit ⁊ deuotus. quemlibet scȝ salutando trans/ migrantiū Eritqȝ fidelis sermone secū ꝯmorantibus Erit etiã cautus circa castitatem vicinis suis ne per ipsos diffametur.

fidelis ammonitu ꝯmorãtibꝰ. castita te cautus. ne supinãtis nasi fetorem si quis affuerit amicabilis ebibat affi/ nitas.

¶ Notandum hic ꝓ/ mo. ꝙ licet magister pri/ mo magrstratꝰ tpe scho lariū copiã nõ habuerit id circo nõ debet tepesce re. nec spe deposita eua/ nescere. sed tanto diligẽ tius studijs debet inhia re. Vñ studiū ꝭm Tulliū est vehemẽs animi applicatio ad aliqͩd ꝑficien dū. Scḋm Macrobiū aūt studiū est cura ⁊ sollicitudo vnã quãqȝ rẽ ad sui finem deducens optimū. nec spe deposita cadere debet in desperatio nem Est aūt spes certa expectatio future beatitudinis ex dei gratia ⁊ meritis ꝓprijs prouemens Unde in hac diffinitione non sumitur certitu do ꝑ demonstrationis certitudinẽ. Spes em̄ viatoris est cū certitudine opinionis ⁊ non demonstrationis. Causa vero ꝓncipalis hm̃oi expecta tionis est dei gratia. sine meritis tñ proprijs aliqua sperare spes non est vt ait Gregorius. sed ꝑ̄sumptio In hac quidẽ diffinitiõe non describit spes vt est ꝟtus. sed potius ꝑut est motus spei ⁊ non virtus Spes vero vt est virtus est audacia mentis de largitate concepta habendi vitã eter nã per bona merita Inter fidem aūt ⁊ spem talis est differentia Fides est de bonis ⁊ malis. spes vero de bonis tm̄ Conueniūt insuper. qꝛ tam fides q̄ȝ spes de inuisibilibus sunt. Fides aūt est de bonis sibi ⁊ q̇buscū qȝ alijs. spes vero est de bonis sibi tm̄ Secūdo notandum ꝙ in spe vt cõiter ponitur quatuor sunt cõsideranda. ex quibus arguere possumus magistros scholarium rectores ⁊ generaliter reipublice gubernatores debere esse bone spei. Primum est. spes est de bono ⁊ non de malo. de malis namqȝ timor est. non autem spes. Secundum est. spes est de ar/ duo. nam licet circa quodcunqȝ bonum possit esse amor. vel gaudium aut desiderium. spes tñ non est nisi circa bonum arduum. Nullus enim sperare dicitur aliquid nisi videatur sibi bonum arduum ⁊ difficile. Ter cium est. spes est circa bonum futurum. de presentibus em̄ bonis nõ est spes. sed gaudiū ⁊ delectatio esse possit. Quartum est. spes habet esse circa bonum possibile. quoniam nullus sperare habet circa bonum im/ possibile. sed magis desperare Hec aūt quatuor videlicet bonū arduuȝ futurū ⁊ possibile ꝯpetūt magistris scholas regẽtibꝰ. ac vniuersaliter rei publice rectoribus Debent em̄ magistri bonū scire ⁊ ꝟtutes suoꝝ disci puloꝝ. g̃ ⁊ bonū sperare debẽt Rursus bonū quãto cõius tãto diuinius Cū igit̃ bonū scholas regẽtiū sit cõe diuinū circa bona excellẽtia ⁊ ardua ideo nõ solū spectat ad mgr̃os scholas regẽtes tendere in bonū. sed etiã

Boetius de

quodāmō tendere debent in bonū arduū Quanto em̄ maior est charitas. tanto plura ei ꝯtingere pn̄t. ḡ maiori indigent prudētia ac maiori cōsilio. Cum ḡ ꝯsilium non sit nisi de rebus futuris. nō quidem impossibilibus. q2 de his nullus ꝯsiliatur. sed de possibilibus. ḡ decet magistros et vniuersaliter reipublice rectores ꝯsiderare bona. etiā illa non solum vt sunt ardua. sed etiam vt futura ꝛ vt sunt possibilia

¶ Istud ē vltimū capitulū pn̄tis libri. in q̄ ponit boeti⁹ quedā documēta ad stat⁹ mgr̄oꝝ ꝑtinētia Et diuidit hec ꝑs in duas. ꝑmo em̄ ponit modū ꝓcedendi magistroꝝ ꝓpter egestatem repellendā. Scd̄o ostendit statū mgr̄i regentis in patria ꝓpria ibi. Cū obdulcoris. Adhuc ꝑma in quatuor. primo ostendit de quibus vult docere. scd̄o exequit intētum ibi. Si ob egestat. Tercio ponit qd̄dam documentū magistri ad discipulos. ibi. Cū magistrantis. Quarto ponit quandā doctrinā. ibi. Animaduertendū est. primo dicit sic. Finalis ꝯpilatio pn̄tis libri ē de magistris quos egestas liberaliū disciplinarū nouerca fines inuadere cōpellit alienos Et etiā de illis quos patria natalis dulcedo reuocauerit. de ipsis em̄ aliq̄d sub ꝯpendio est dicendum. Tūc ibi Si ob egestat ¶ Hic subdit intentum suū dicens sic Cū quis ordinem regendi acquisiuerit cā egestatis repellende. seruabit sibi precepta que sequuntur. Debet em̄ parcitati insistere quantum valuerit magistratus saltem honore saluo. Vestibus etiam inhiabit mediocrib⁹ Scholariū regimini precipuus indulgebit Scholaribus ꝑmo vultum

Xtrema pn̄tis voluminis extat ꝯpilatio vt de magistratib⁹ q̄s liberalib⁹ nouerca disciplinis egestas ꝯpulit inuadere fines alienos Et de illis quos natalis patrie dulcedo reuocauerit. aliquid sub ꝯpēdio dicamus Si ob egestatis repelende causā lucri querat quis odorē dulcissimum ꝯsiderandū est vt saluo magistratus honore parcitati quantū q̄at insistat. vestibusq3 mediocribus inhiet. scholariū regimini ꝑcipu⁹ indulgeat Puerisq3 ꝑmo vultū ꝑbeat benignū: parētibusq3 eoꝝ benigniorem affatū docendiq3 aditū spondeat benignissimū vt sic nō solū corda pueroꝝ ꝯmolliat verū etiam parentū pecuniā extrahat famāq3 efferat popularē Schole ꝓ iura regaliter defendat ordine docendi prius edocto putatur Eisdem etiā

ostendet benignū Parentib⁊ ipsorum affatū benigniorem Docendiqꝫ aditū docebit benignissimū. vt sic corda nedū permolliat discipulorum. verūetiam parentum acquirat pecuniā. famāqꝫ sic dilatet Schole etiā iura regaliter defendat. ordinēqꝫ docendi post edoctū insequatur. suisqꝫ scholarib⁹ aliquantulū adultis se rigidū exhibeat Oraqꝫ ipoꝝ ad ꝓus recte loquendū ꝯponat digitosqꝫ eoꝝ disponat ad scribenduꝫ ⁊ ad modū docēdi totaliter eos informet rigore iusticie semꝑ ꝯcomitante vt sic nedū in doctrinis verū etiā ⁊ in facecia erudiantur Concedatqꝫ eis tꝑe faltē ꝯgruo spaciū ludēdi. nullo etiam casu docendi subtrahat beneficiū Siqꝫ ꝯtumacē suꝑbumqꝫ aliquem inter suos habuerit. dulciter eū corripiet exemplū morū ei ꝓponendo Quib⁊ nisi sit reꝑmendus parentū assensu virgis ꝑcutiatur vt sic ad vnguem castigatus euadat. vel saltēꝫ desperatus ꝯfusionē incidat in ꝑhennē Tūc ibi Cū aūt magistrantꝭ

aliquantulū adultis se rigidum exhibeat Ipsorum ora ad recte loquendū componat Digitos ad scribendū cōstringat Ad legendum oīno informet rigore iusticie ꝯcomitante Vt sic nō solum in doctrina. verum etiam in facecia conueniat Ludendiqꝫ spaciū tēpestiue ꝯcedat Docendiqꝫ beneficiuꝫ nullo casu subtrahat Si vero ꝯtumacem. superbūqꝫ inueniat dulciter eum castiget exemplaqꝫ morū proponat quibus reprimatur Alioquin parentum assensu virgis affligatur. vt sic ad vnguem castigatus euadat. vel desperatus in ignominiam cadat Cū aūt magistrantis dilectio etate infrigidatos statuales ve planetistasqꝫ scholastici introitus habuerit ꝑticipes si correctionis linea vti nequiuerit. senio confectis arridēdum est Statualibus ingemiscendū planetistis fauoris simulachro congaudendū est Calamistratos cirris hirsutis perurat Fucoqꝫ ꝑbit

¶ Hic ponit aliā doctrinā quaꝫ obseruabit mgr̄ circa scholarres senio induratos. vagabūdos superbos ⁊ luxuriosos. dicens sic Si magister scholariū rector habuerit scolares senes duros ⁊ instabiles in suis scholis. sic ꝙ correctione scholastica vti nequiuerit. tunc senibus arridebit. duris condolebit. ⁊ vagabundis dilectionis apparentia ꝯgaudebit ¶ Item corriget calamistratos fuco ꝑfusos lachrimis irrigare

faciat. luxuriososq; caute a scholis expellet. ne alij scholares reatus eiusdē participes efficiantur Tunc ibi Animaduertendum est aūt. q̄ &c.

fusos lachrimis irrigantibus gulam perfundat molles caute eijciat. ne mē tis sue reatum alij commoti p̄ticipent

Animaduertendum est aūt q̄ quorum erogatione laboriosum deliniatur certamen. in illis doctrinalis com probetur effectus Rerum namq; effectus operis exhibitione declaratur. Ordine aūt competendi vicissim pueruli sunt p̄uocandi. vt fideli scrutinio pateat quid subministrantium labor diurnus erogauerit Subministrantiū aūt cure nō semper p̄fidendum est quoniam aut illorum cupiditas fractis assibus plerūq; p̄mollit. aut spe defraudata tepescit fidelitas. aut vt videatur crudescit potestas Sicuti p̄o felici paupertati misericorditer differendum est. sic non minus ipsius erudition attentius insistendum est Cū aūt cena affuerit pauperior. p̄mensabilis est eroganda facultas. familiaribus vicinitatisq; p̄plicibus inuite est porrigenda. ne familiaris vox reuelet sua secreta detrahendo. vel ne multi

¶ Hic ponit aliā doctrinā per modum notabilis dicens sic. Rector scholariū erit fidelis circa illos vnde capit emolimenta. hoc est a quib⁹ condignam accipit laborum recompensam. Et si queratur. quomō sciri poterit q̄ ipse circa tales fidelis existat Respondet Boetius q̄ per operis exhibitionem hoc poterit discerni Et si dicat quō fit ista opis exhibitio Respondet. q̄ in hoc fit vt magister conuocet suos subiectos loco et tempore p̄gruis videns an sublectores eis fideliter intenderūt. Subdit in littera q̄ nō sp̄ est p̄fidendum cure sublectorum. ipsi eīn quandoq; p̄molliuntur muneribus discipulorum. et quādoq; tepescunt remunerationis desperatione. Et qnq; se fingēdo fideles nimiū exercent terrorem circa scholares et seueritatem Tūc ibi. Sicuti p̄o.

¶ Hic ostendit de honore magistri scholarium rectoris Et p̄mo facit hoc Secūdo remouet dubiū ibi Cauendū est etiam Et dicit sic. Si magistro alicui cena fiat pauperior. ita q̄ aliquatulum viuat in paupertate. tunc duntaxat sollicitus erit ad p̄curandum familie sue et sibi ipsi necessaria. non scz mul

plicitatis anus ꝓdiga anui ꝑmet ad/
uentando Quid anu ꝯscia facilius ꝑ
terua inutilius In minimis ꝑcul ab/
sit rapacitas Et fame nouerca adūca
tenacitas Cauendū est etiā ne illoꝝ
puerorum pulueri fetulento plusq̄ʒ tri
ennijs alludat ibidem Licet maxima
comitum gazeq̄ʒ affluerit confluentia
confederati ve amoris opulentia. nisi
bonoris promotio vigeat in amore.
vel facultatis in bonore vigeat elatio

tes inuitando hospites. vtputa vicinos suos ꝛ mulieres Subdit causaʒ
ne ipsi secreta sua reuelent si qua viderint vel audiuerint Etiam ne ve/
tula reuelet hospitib⁹ de
magistri paupertate. q̄z
nihil est loquatius anti/
qua muliere Non etiam
erit idem nimis tenax.
q̄m nimia tenacitas bo
ne contrariatur fame
Tunc ibi. Cauendū est

¶ Hic ponit cautelā
quam rector scholarium
seruabit dicens sic. Ca
uendū est ne rector scho
larium ꝑmaneat alicubi
laborioso in regimie sco
lastico vltra tres annos
licet etiā copiaʒ ibi scho/
larium habuerit. ꝛ lucri
vel ꝯfederati amoris o/
pulentiā. nisi saltem vi/
geat ꝑmotio honoris in
amore. vel facultatis il/
latio in honore.

¶ Notandum q̄ si magister rebelles habuerit scholares ꝛ malici/
osos. tales sunt castigandi ac morum exemplis corrigendi. Nam terri/
bilia exempla eis proponi debent vt sic terreantur. Bonaq̄ʒ exempla ap
plicentur. vt per ea ad bona alliciantur. Est autem socratis sentētia qua
druplici de causa homines fieri bonos Quosdam a natura. quosdam
ex assuefactione ꝛ consuetudine. quosdam per consolationem persuasiuā
alios vero per pene inflictionem. Unde versus Causant esse boni phi/
sis mos suasio pene. Unde pueri ab infantia ad bonos mores sunt in/
struendi. quod via quadruplici venari potest. Prima sumitur ex parte
naturalis delectationis. Scd̄a ex defectu rationis Tercia ex pronitate
ad malū Quarta ex vitatiōe habitus oppositi. Prima via sic patet Nā
s̄m philosophū in ethicis Adeo naturale est nobis delectari. q̄ ab infan
tia delectari incipimus Unde ꝛ pueri statim delectantur cū mām̄as su
gere incipiunt Si igitur nobis ab infantia accrescit concupiscentia dele
ctabilium. etiam ab infantia illi est resistendum Statim igitur cum pue
ri sermonum sunt capaces. bonis moribus instruendi sunt. Secunda
via ad idem sumitur ex rationis defectu. Nam tanto magis aliqui sunt
commouendi ad bonos mores quantomagis incitātur ad lasciuiam. ꝛ
quantomagis sunt passionum insecutores. vt patet per philosophum in
ethicis Scd̄m etate iuuenili homines sunt maxime lasciui ꝛ passionum

insecutores. ergo tunc maxime est subueniendum. vt per monitiones de
bitas et correptiones conuenientes a lasciuijs retrahantur Quare cum ra-
tione sic concupiscentias et lasciuias refrenare debet. quanto quis magis
inclinatur vt sequatur passiones. tanto magis indiget dictamine recte ro-
nis vt passiones refrenentur. ergo in etate iuuenili pueri sunt bonis moribus
instruendi. quia tunc magis ab vsu ronis deficiunt. et magis passionum sunt
insecutores Tercia via sumitur ex pronitate ad malum. Nam cum aliquis
est pronus ad malum. oportet ipsum multum assuescere in contrarium. ne in
clinetur ad illud. vt plurimum enim homines secundum mores se habent quasi quedam vir
ga ad tortuositatem inclinata Unde et Arestoteles in ethicis docet nos hoc
modo ad bonos mores debere nos dirigere. quomodo dirigitur et rectificatur vir
ga tortuosa Uolens igitur virgam tortuosam rectificare vltra medium
rectitudinis in partem contrariam habet inclinare. que sic inclinata redit ad
medium et rectitudinem. Sic et nos quia obliquitatem et pronitatem habemus
ad malum et ad delectationes illicitas debemus per multum tempus ab illici-
tis delectationibus abstinere. vt hanc pronitatem ad malum valeamus
deuitare Immo sicut virga rectificanda ad partem contrariam vltra me-
dium trahitur vt possit redire ad medium Sic et nos fugiendo delectabi-
lia debemus nos vltra medium deflectere. multas etiam delectationes
licitas cauendo. vt facilius ab illicitis valeamus abstinere Et quia tantam
ad malam habemus pronitatem oportet nos per diuturna tempora in contrarium
assuescere. videlicet in bonum vt facilius hanc pronitatem possimus vitare.
ab ipsa igitur infantia inchoandum est vt relinquentes lasciuias sequamur
bonos mores Quarta via sumitur ex vitatione habitus contrarij. Nam
quia iuuenes sunt molles et ductibiles. si absque freno permittantur statim las-
ciuias exequuntur. eisque vitiosi habitus imprimuntur Sicut in cera molli sta
tim imprimitur forma sigilli Ne igitur iuuenes vitiosis habitibus infor-
mentur. statim ab infantia sunt mouendi et corrigendi. vt per monitio-
nes et correctiones debitas a lasciuijs retrahantur.

¶ Notandum insuper et precipue quo ad illam particulam Cum autem
magistrantis. quod quidam scholarium propter etatem sunt indurati. et his con
sentiendum est vt senibus. Alij vero per maliciam ex naturali complexio-
ne tractam duri sunt et obtusi ingenij. et his compatiendum est Alij ve
ro ex consuetudine mala sunt indurati. et his simulachro falso congauden-
dum est. Debet enim magister circa tales apparere tanquam mitis. verunta-
men verbis aut verberibus eorum correctioni insistere debet. eo quod possunt a
proposito remoueri Et hi planetiste possunt appellari a nomine planeta et a
verbo sto. Stant enim vt planete. qui nunquam stant sed semper mouentur.
Secundi autem statuales appellantur a sto stas. quia semper in eodem
statu stant et permanent. nisi alicuius scientie adeptionem perfecte at-
tingere possent. ¶ Consequenter nota quod in minimis rebus adun-
ca tenacitas nouerca fame magistris adesse non debet. inter enim duo
mala melius est magistros et generaliter reipublice rectores esse pro-
digos quam tenaces vel auaros. Quod triplici patet ratione. Prima quia

Disciplina scholariū

melius est aliquem infirmari morbo curabili ꝙ incurabili. Prodigali-
tas aūt est morbus curabilis. ⁊ hoc vel ex etate. naʒ qui sunt prodigi in
iuuentute. quando efficiuntur senes et cum quādoqꝫ veniūt ad senectu
tem vt in plurimū curatur eorum prodigalitas. ⁊ desinunt esse prodigi
Uel etiam ab egestate. nam qui prodigi sunt vt in plurimū egent. quia
expense supabundant redditib⁹. Experiendo igitur indigentiam a pro
digalitate reuocant᷑. Er
go ſm pħm prodigali-
tas est morbus curabi-
lis vel ab egestate vl'ab
etate. sed auaricia ē mor
bus incurabilis. Nam
quanto quis plus senes
cit tanto magis auari-
cia iuuenescit. quia igi-
tur conuenientius ē ali-

Cum ob dulcoris patrie delici-
as parentūqꝫ venerabiles aspe-
ctus regenti curaʒ quis susceperit. In
natalis soli confinio pomposo affatu
insistendum est laute splendideqꝫ pro

queʒ egrotare morbo curabili ꝙ incurabili. inter duo mala minus ma
lum est magistros ⁊ vniuersaliter rei publice rectores. immo ⁊ quoscun
qꝫ esse prodigos ꝙ tenaces Secundo hoc idem patet. quia prodiga-
litas est magis propinqua virtuti ꝙ auaricia. nam liberalis non liben-
ter recipit. sed libenter dat. quorum vtrumqꝫ facit prodigus. neutrū ve
ro facit auarus Differt ergo prodigus a liberali quia prodigus nō dat
vt debet. quibus debet. ⁊ cuius gratia debet. Cum igitur prodigus nō
sit amator pecunie. sicut nec liberalis. faciliter prodigus liberalis fieri pt
Tercio hoc idem patet. quia prodigus multis prodest. auarus autē
seu illiberalis vel tenax nulli prodest. immo sibiipsi nequā est. Min⁹ igi
tur viciosum est aliquē esse prodigū ꝙ tenacem

Ista est secunda pars principalis huius vltimi capituli. in qua
ostendit quomodo rectores in propria patria regendo se habe-
bunt. Et ponit primo talem doctrinam. si quis curam regendi
in proprijs assumpserit partibus propter delectationes proprie patrie.
venerabiles parentū suoꝝ aspectus insistet pomposo affatu lauteqꝫ et
splendide sibi de necessarijs prouidebit. vestiūqꝫ circa variationem erit
precipuus. Quoniam vestium ornatus vna cum alijs ornatibus plu-
res maiorem vidimus conseq̄ gloriam rei ꝙ veritas exhibebat.
Subdit. ornatus vestiū. fauor hominuʒ. leposqꝫ ꝙ plures compule-
rūt magistros eminio in doctrina comparatos excellere homerum virū
excellentem atqꝫ venerabilem
Tunc ibi. Ordine docendi. Hic ponit alias doctrinas a rectori-
bus seruandas. dicens sic. Ordine docendi promisso diligenter obser-
uato diligenter tollenda est voluptas damnosa ludoꝝ. vna et damno-
sa voluptas luxurie. vt quod raro contingere solʒ honor proprie patrie
magistri conferat commendationem. Et quantomagis vite commen
datio accreuerit tantomagis fauori discipulorum est insistendum. vt eo

curationi vicissim arridendum. Vestium varietate gaudendum est. Quoniam vestis polimite venustas: anulorum insignia multos maiorem gloriam q̄ veritas ac decor exigit cogit obtinere. Ornatus fauor affatusq̄ lepos q̄ plurimos sensu. Eminio cōparatos. Homerum ausu excedere compellunt. ordine docendi pretaxato diligenter obseruato. Iocorumq̄ dampnosa libido attentius ablata. vt quod raro contingit prouincialis honor famam conferat in tituli commendatōnem. Quanto vero venustatis titulꝰ magis surrexit. tanto magis subiectorum insistendū fauori. vt quod oris

rum diuulgetur vocibus. quod eoꝝ magister ore proprio nescierit exprimere. vt sic nedum morum videatur in dulcedine. verumetiam in scientiarum acumine.

Notandum hic ꝙ cum magister curam regendi acceperit ob delicias dulcoris patrie. ⁊ venerabiles parentum aspectus in natalis soli cōfinio pomposo affatu insistendū est. ⁊ sic de alijs in littera positis. Et aliqui vituperantur. quia honorem suum non curant. Alij vero laudantur honorem non curando quia humiles sunt. Curare igitur propriū honorem. vno modo est laudabile. alio modo vituperabile: Nam nō curare honorem videlicet non volendo facere bona opera honore digna vituperabile est. Debemus enim curare honorem. non vt simus ambiciosi. nec finem nostrū ponendo in honoribus sed agendo opera honore digna. Opera quidem honore digna dupliciter possunt considerari. Vel vt nobis ꝓporcionata. vł vt sunt magno honore digna. Et ideo circa honores est duplex virtus. Una respicit honores mediocres. Et hec a philosopho dicitur honoris amatiua. Alia est que respicit honores magnos. vt magnanimitas. Nam eadem opera possunt esse magnanimitatis ⁊ virtutis. Nā agens opera fortitudinis vt aggrediēs pugnam. si fecerit hoc quia delectatur in talibus actibus fortis est. Si vero agat hec quia talia opera sunt magno honore digna magnanimus est. Sic etiam si quis agat opera castitatis. quia delectatur in eis castꝰ est. ⁊ temperatus. Sed si hec agit quia sunt magno honore digna magnanimus est. Ideo pericula bellica non sunt propria materia magnanimitatis. sed potius materia fortitudinis. Nec etiam delectabilia ꝑm sensum sunt propria materia magnanimitatis. sed potius temperantie.

Disciplina scholariũ

Propria igitur materia magnanimitatis est honor. Unde quecunqꝫ agit magnanimus illa agit vt sunt magno honore digna. Hinc magnanimitas quidem ornatus omnium virtutum dici potest. Sicut enim magnificentia est ornatus liberalitatis. qꝛ magnificus opera liberalitatis facit excellētiori modo ꝙ̄ liberalis. Sic etiā magnanimitas ornatꝰ quidem est omnium virtutum. Opera enim virtutum sunt honore digna. Et sic magnanimꝰ opera singularum virtutum operabitur. Inter autem magnanimitatē et honoris amatiuā hec est differentia. Quoniā opera aliarum virtutū vt sunt magno honore digna sic ꝑtinent ad magnanimitatem. Sed vt sunt nobis ordinata. et vt ordinantur ad honores mediocres. sic pertinēt ad virtutem que dicitur honoris amatiua. Unde honoris amatiā se habet ad magnanimitatem. sicut formositas corporalis ad magnitudinem. Pueri enim si habent membra proporcionata. ꝛ conformia formosi quidem sunt sed non pulchri. quia pulchritudo non est nisi in magno corpore. Sic ꝛ facientes opera mediocriter honore digna dicuntur honoris amatiui. Sed faciētes opera magno honore digna magnanimi appellantur. Magistri igitur vel quia sunt honoris amatiui vel magnanimi. Etiam si necessitas eos vrgeat causa lucri honeste acquirendi in natalis soli confinio regentes (ſm modū qui tangitur in littera) se regere debent.

proprij nequit efferri vocibus eorum tempestiuis erogetur affatibꝫ. vt non solum morum dulcedinem verumetiam proprie facultatis acumen spectetur. Cum autem tam morum ꝙ̄ facultatis in publicum euenerit cōmendatio. considerandum est ne incestus caput obstipet. adulterium ora confundat. Illiciteqꝫ malignitatis fetor famam denigret. ne rose vernuꝫ emittentes odorem videantur expirare. et lilia sudore quesita decrescere.

Tunc ibi. Cum autem tam morum ꝙ̄ facultatis in publicum ꝛc. Hic Boetius ponit vltimam doctrinam seu cautelam a quolibet doctore seruandam. Et primo facit hoc. secundo declarat hoc in exemplo. ibi. Uenerabilis autem Crathonis effigies. dicens sic. Quando commendatio rectoris siue laus venerit in publicum tam in moribus ꝙ̄ in

Boetius de

artibus. prouidendum est ne actus illicitus vel inhonest⁹ circundet caput magistri. vel ꝙ adulterium siue fornicatio confundat faciem eius Et ꝙ fetor malignitatis famam non denigret. ne rose vernū emittentes odorem videantur exspirare. ⁊ lilia adepta labore euanescere.

Tunc ibi. Venerabilis crathonis. Hic Boetius declarat exemplo quodaȝ predicta ꝑpter fugam eorum. Et primo facit hoc. secūdo ostendit finem non semper correspondere principio. ibi Prima licȝ. dicens sic. Facies laudabilis Crathonis magistri merotis augmentuȝ dedit suis cōsocijs Etiam ⁊ alijs. qui eum dūtaxat semel viderant ꝙꝫ ipse ob dormiuit in habitaculis questoris propter eufrasie vxoris sue delicias. Ipseqꝫ inuentus amplexando talem capillis extractis. verbere castigatis. vulnere laceratus. sale fricatus vrina seruorum ꝓfusus. angulis eiectus. trabibus receptus. tandem qꝫ tortoribus lassatus genitalib⁹ priuatus suis. sterquilinio suppositus. transeūtibus expositus. plebis abiectio. discipulis desolatio cōmilitonum obprobriuȝ crudele atqꝫ miseruȝ cūctis extitit doloris spectaculum. affinitatis etiam gratia. parenteleqꝫ gloria in nullo proficientibus

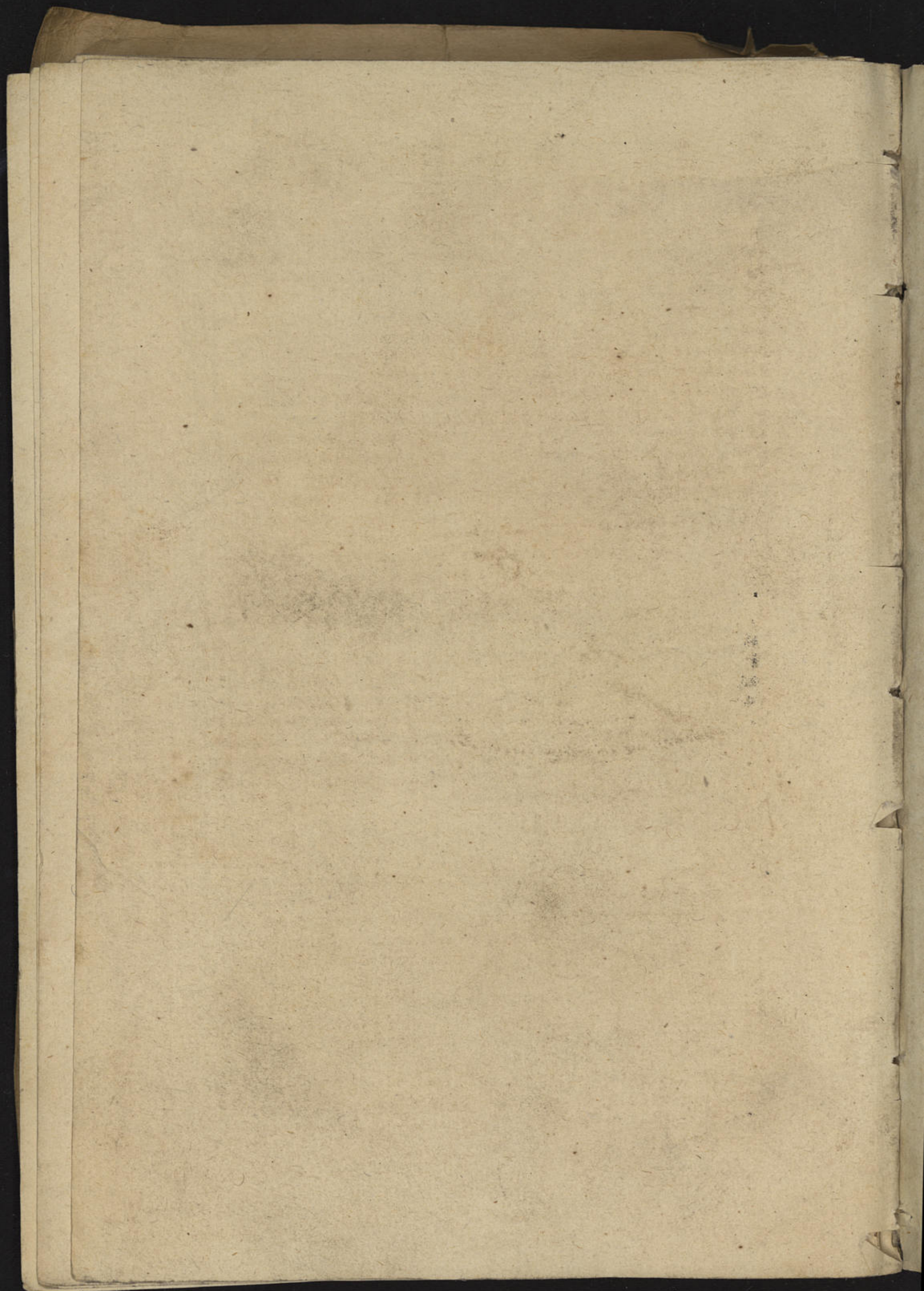
Venerabilis Crathonis effigies ꝓprie facultatis cōplicibus. Alijs: etiā qui eum aspectu vnico attigerant memoris causam prebuit ⁊ incrementum qui in questoris diuersorijs ob eufrasie vxoris sue delicias dormiuit. In amplexando repertus capillis extractis. verbere castigatus. vulnere laceratus. sale fricatus. vrina seruorum ꝓfusus. angulis eiectus. trabibus receptus. tandem lassatus tortoribus genitalibus priuatus. sterquilinio suppositus. transeuntibus expositus plebis abiectio. discipulorum desolatio commilitonum extitit obprobrium. Crudum aut crudele. miseruȝ aut miserrimum cunctis extitit spectaculuȝ doloris. Affinitatisqꝫ gratia. parenteleqꝫ gloria in nullo sibi proficientib⁹ Licet primeua quandoqꝫ salua fiant iudicio. Ultima tñ saporis alterius inquinamenta ꝑmanebunt

Et sic est finis.

Disciplina scholariū

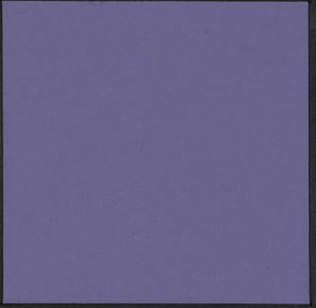
Tunc ibi. Licet primeua quandoq₃ salua fiant iudicia ꝛc. Hic Boetius ostendit finem non semꝑ principio correspondere dicens. Licet ꝑma iudicia qn̄q₃ fuerint salua. vltima tamē alterius saporis indignamenta ꝑmanebūt Notandū hic ꝙ luxuria octo habet spēs. quaꝝ due tangunt in littera. videlicet incestus ꝛ adulteriū. Prima est simplex fornicatio. ꝛ est soluti cum soluta. Secunda est meretriciū vage luxuriando. vł cum publica concūbendo. Tercia est alulterium. sc₃ alterius thori violatio. ꝛ dicitur quasi ad alterius thorum accessio. Unde vir et similiter mulier tripliciter committit adulteriū. Primo si vir vxoratus cum soluta coeat. Secundo si solutus cu₃ maritata coeat. Tercio si vterq₃ sit in copula matrimonij. ꝛ illud est grauius. Quarta species est stuprum. quo virginalis integritas corrumpit. vt patuit prius ibi. A luxurie feruore. He namq₃ species luxurie nedum a magistris. verumetiā a q̄buscunq₃ poculum sciencie salutaris sitientibus sunt vitande. Unde luxuria multipliciter est nociua. Nam deo est contumeliosa. demonib⁹ placida. luxuriosis nociua. proximi scandalizatiua. proprie anime damnatiua. mentis infatuatiua. anxietatum generatiua. consciencie amaratiua hominis defedatiua. ꝛ vilissimo domino. sc₃ carni subiectiua. Prouenit autem luxuria ex multis. sc₃ ex ocio ex immoderata cibi ꝛ potus sumptione. ex vetulaꝝ instigatiōe. ex prauo exemplo. ex mulieꝝ aspectu ꝛ colloquio. ex musicaliū instrumentorū sono. ex turpiloquio Octo tamen contra luxuriā possunt assignari remedia. Primū est aqua lachrymarū extinguens omnem luxurie feruorem. Secundū est cibi et potus subtractio. Tercium ab occasionibus luxurie elongatio. Quartum extreme mortis cogitatio. Quintum vt de se nulla sit presumptio. Sextum est freq̄ns occupatio Septimū ꝓprie carnis domatio. Octauū est tētationis resistentia ꝛ rebellio. His meditationib⁹ si Tratho vsus fuiss₃ in desolationem discipulorum ac obprobriū commilitonū non tam turpiter succubuisset.

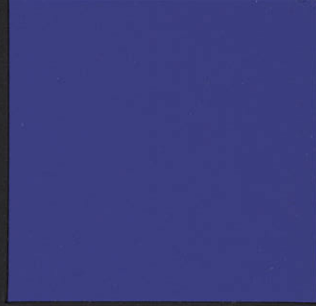
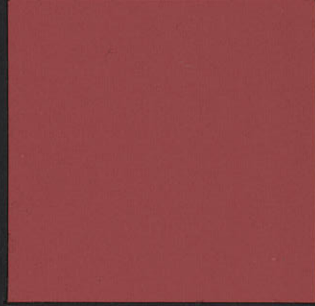
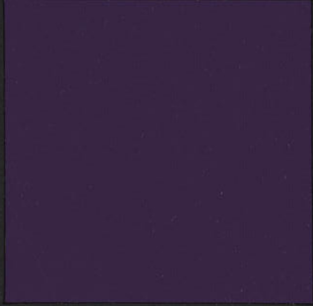
Finitur Boetius de disciplina scolarium cū commento. Fideliter nec non diligenter in alma Uniuersitate Coloñ. impressus In domo Henrici Quētell iuxta Summū. Anno incarnationis dominice M. cccc. xciij. die xxij. mensis Octobris.



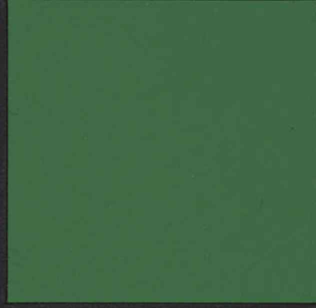


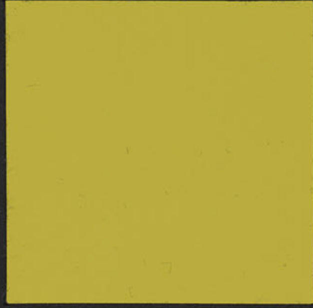
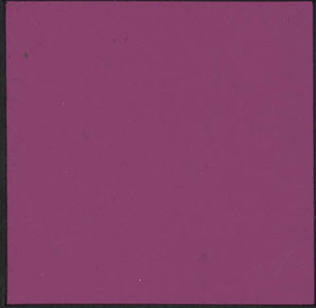
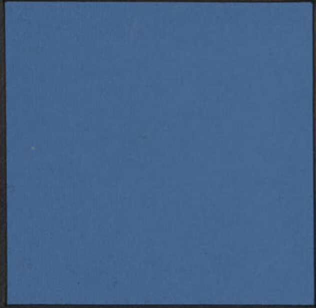




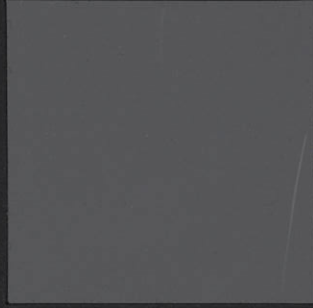















mm